

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ «ΤΗΜΕΝΟΣ» ΠΔΜ

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ

DEMOCRITUS
UNIVERSITY
OF THRACE

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΩΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ/
ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ - Ε.ΔΙ.ΕΛ. ΔΠΘ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΔΙΕΘΝΕΣ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΣΕ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ & ΨΗΦΙΑΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ

8-9 ΜΑΪΟΥ 2026

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

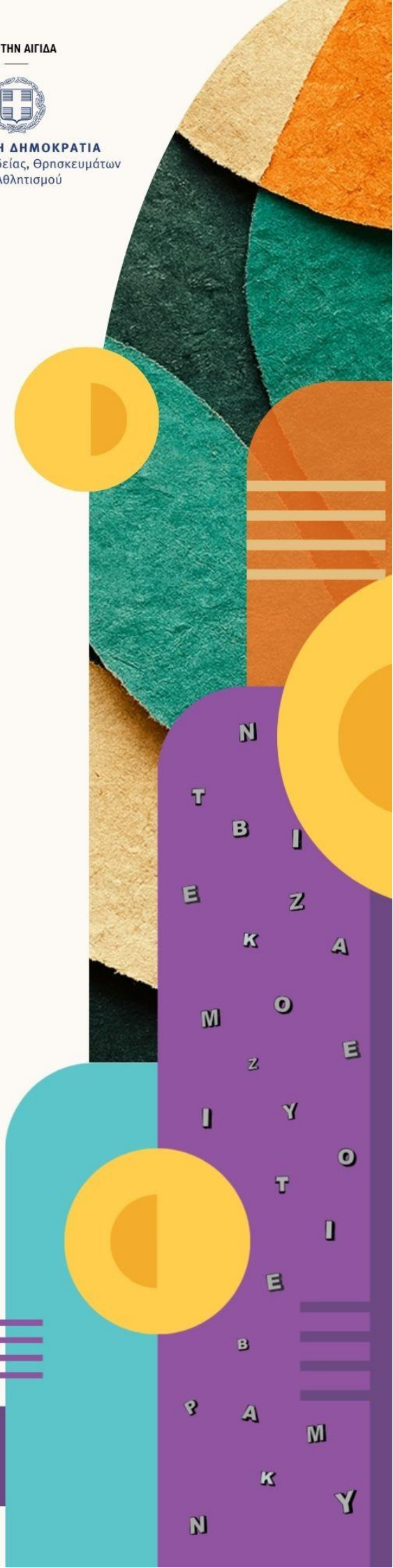
ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Center for Global Intercultural Communication, Trinity College Dublin
Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Γλωσσικής Επικοινωνίας, Logos University College
Τμήμα Ελληνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου
Department of Balkan studies, Faculty of Slavic Studies, Sofia University "St. Kliment Ohridski"

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Περιφερειακή Δ/ση Εκπαίδευσης Δυτ. Μακεδονίας
Περιφερειακή Δ/ση Εκπαίδευσης Αν. Μακεδονίας και Θράκης

languageconference.web.uowm.gr

Το Ινστιτούτο Ελληνικής Γλώσσας του Πανεπιστημιακού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας
(ΠΑ.Κ.Ε.Κ.) «ΤΗΜΕΝΟΣ» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Το ΔΠΜΣ «Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας σε Διαπολιτισμικά Περιβάλλοντα»
του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Το Εργαστήριο Διδασκαλίας της Ελληνικής ως Δεύτερης/Ξένης Γλώσσας (Ε.Δι.ΕΛ.)
του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Το ΔΔΔΠΜΣ «Ψυχοπαιδαγωγικές, διδακτικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στις ανθρωπιστικές
επιστήμες» του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και
του Πανεπιστημίου Suor Orsola Benincasa της Νάπολης

συνδιοργανώνουν ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ με θέμα:

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΣΕ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ

8-9 ΜΑΪΟΥ 2026

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥΠΟΛΗ ΖΕΠ ΚΟΖΑΝΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Συνεργαζόμενα Πανεπιστήμια

Center for Global Intercultural Communication, Trinity College Dublin

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Γλωσσικής Επικοινωνίας, Logos University College

Τμήμα Ελληνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου

Department of Balkan Studies, Faculty of Slavic Studies, Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Συνεργαζόμενοι Φορείς

Περιφερειακή Δ/ση Εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας

Περιφερειακή Δ/ση Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού

Βιβλίο Περιλήψεων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	5
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ.....	7
ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ/ΕΣ ΟΜΙΛΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ	9
ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	17
ΣΥΜΠΟΣΙΟ	28
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ.....	30
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΜΟΥ.....	38
ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ	40
ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ.....	41
ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΗ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ.....	64
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ Γ2/ΞΓ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ.....	79
ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΥΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΕ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΑ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ	93
ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.....	102
ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.....	108
ΠΟΛΥΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ	117
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ	133
ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ: ΜΟΥΣΙΚΗ, ΤΕΧΝΗ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	140
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	150
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	161
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ	183
ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ	197
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ.....	206
ΟΜΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ, ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ	214
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΩΣ Γ2/ΞΓ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ.....	221
ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ, ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ.....	237
ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ	253
ΝΕΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ.....	262
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΜΙΛΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ.....	268

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ελένη Γρίβα, Καθηγήτρια Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης - Συντονίστρια

Αναστασία Γιαννακοπούλου, Επ. Καθηγήτρια, Τμήμα Επικοινωνίας & Ψηφιακών Μέσων

Μενέλαος Τζιφόπουλος, Επ. Καθηγητής, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Ευμορφία Κηπουροπούλου, Επ. Καθηγήτρια, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Μαρίζα Γεωργάλου, Επ. Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Ελένη Κοροσίδου, Επ. Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Σπυρίδων Μπούρας, Διδάκτορας

Χρυσάνθη Μάρκου, Υπ. Διδάκτορας

Καλλιόπη Γρηγοριάδου, Υπ. Διδάκτορας

Αλέξανδρος Πήχας, Υπ. Διδάκτορας

Ευάγγελος Δημητρίου, Υπ. Διδάκτορας

Σοφία Μαργαρίτη, Υπ. Διδάκτορας

Πέτρος Πασχαλίδης, Υπ. Διδάκτορας

Αθανάσιος Αντωνίου, Υπ. Διδάκτορας

Αναστασία Ελισαίου, Γενική Γραμματέας του Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας

Φανή Τζημοπούλου, Φιλολόγος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Εύη Παπαμάρκου, Τμήμα Δημοσίων και Διεθνών Σχέσεων

Αλεξία Αντωνιάδου, Τμήμα Διεθνών και Δημοσίων Σχέσεων

Στέφανος Μαύρου, Διοικητική Υποστήριξη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας σε Διαπολιτισμικά Περιβάλλοντα

Δημήτρης Κάργας, Τεχνική Υποστήριξη

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

Μαρία Δημάση, Καθηγήτρια, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Διδασκαλία της Ελληνικής ως Γ2/ΞΓ

Χριστίνα Μάρκου, Καθηγήτρια

Αλέξανδρος Παπάζογλου, Επ. Καθηγητής

Κονδυλένια Δημητριάδου, ΕΔΙΠ

Γρηγορία-Καρολίνα Κωνσταντινίδου, Διδάκτορας

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Theophile Munyangayo, Director of Postgraduate Studies, School of Languages, Literatures and Cultural Studies, Trinity College Dublin, the University of Dublin

Ekaterina Taromanova, Πρόεδρος του Τμήματος «Γενική, Ινδοευρωπαϊκή και Βαλκανική Γλωσσολογία», Πανεπιστήμιο Σόφιας «St. Kliment Ohridski»

Κωνσταντώ Μπαρούτα-Ξέρρα, Πρόεδρος Τμήματος Ελληνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου

Θωμάς Μπαρδάκης, Λέκτορας Ελληνικής Γλώσσας, LOGOS

Δέσποινα Παπαδοπούλου, αν. Περιφερειακή Διευθύντρια Εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας

Δώρα Ζαγκουντίνου, Γραμματεία Περιφερειακής Δ/σης Δυτικής Μακεδονίας

Μαριγούλα Κοσμίδου, αν. Περιφερειακή Διευθύντρια Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γαλαντόμος Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Γεωργάλου Μαρίζα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Γιακουμής Κωνσταντίνο, Πανεπιστημιακό Κολέγιο LOGOS
Γιαννακοπούλου Αναστασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Γκόγκας Θεμιστοκλής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Γρίβα Ελένη, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Δημάση Μαρία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Ευθυμίου Αγγελική, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Huguet Angel, University of Lleida-Spain
Θωμαδάκη Ευαγγελία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Κάρουλλα-Βρίκη Δήμητρα, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Καρράς Ιωάννης, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Κηπουροπούλου Ευμορφία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Κιγιτζιόγλου – Βλάχου Αικατερίνη, αφ. Καθηγήτρια, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Κιοσές Σπυρίδων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Κορομβόκη Πατρίσια, Σχολή Διεθνών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Macquarie, Αυστραλία
Κοροσίδου Ελένη, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Κριμπάς Παναγιώτης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Lapresta Cecilio, University of Lleida-Spain
Μαγουλά Ευγενία, ΕΚΠΑ
Μάρκου Χριστίνα, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Μητσιάκη Μαρία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Μιχαήλ Δόμνα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Μιχάλης Αθανάσιος, ΕΚΠΑ
Munyangayo Theophile, Trinity College Dublin- University of Dublin
Παπαδοπούλου Χάρις-Όλγα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Παπάζογλου Αλέξανδρος, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Σελλά-Μάζη Ελένη, ΕΚΠΑ
Σιδηροπούλου Μαρία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Σπαντιδάκης Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Στάμου Αναστασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ταρρομανονα Ekaterina, Πανεπιστήμιο Σόφιας «St. Kliment Ohridski»

Τζιφόπουλος Μενέλαος, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Τσινάκος Αύγουστος, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Δρ. Σοφοκλέους Σπύρος, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

Δρ. Βλάχος Γεώργιος, αν. Συντονιστής Εκπαίδευσης στο Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στο Γιοχάνεσμπουργκ

Δρ. Μακρογιαννάκη Αικατερίνη, αν. Συντονίστρια Εκπαίδευσης στην Πρεσβεία της Ελλάδας στο Βουκουρέστι

ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟΙ/ΕΣ ΟΜΙΛΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ

Εκπαίδευση εκπαιδευτικών στη γλωσσική διδασκαλία

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

Ομότιμη Καθηγήτρια
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ansym@lit.auth.gr

Σκοπός της εισήγησης αυτής είναι να συμβάλει αφενός στην οριοθέτηση του περιεχομένου των σπουδών των εκπαιδευτικών που θα διδάξουν ελληνική γλώσσα στην Α/θμια και Β/βάθμια Εκπαίδευση αφετέρου στην επιμόρφωσή τους, όπως προκύπτουν από τη σχετική βιβλιογραφία, την έρευνά μας και τη μακρόχρονη εμπειρία μας. Εξετάζονται ζητήματα που αφορούν τη γλωσσολογική και παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, όπως είναι ο σχεδιασμός των προγραμμάτων σπουδών, το περιεχόμενο, η οργάνωση, και οι πρακτικές γλωσσολογικής και παιδαγωγικής κατάρτισης. Στη συνέχεια εξετάζονται ζητήματα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών σε θεματικές επίκαιρες ή/και προβληματικές για τους μαθητές. Λ.χ. οργάνωση δραστηριοτήτων και έξω από την τάξη, εκπαίδευση και των γονέων, αξιοποίηση στην πράξη νέων προσεγγίσεων όπως το CLIL, διδασκαλία στρατηγικών που συμβάλλουν στην κατανόηση από τους μαθητές σύνθετων γλωσσικών φαινομένων με έμφαση σε στρατηγικές εκμάθησης του λεξιλογίου.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσολογική & παιδαγωγική κατάρτιση, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, διδασκαλία στρατηγικών, εκμάθηση λεξιλογίου, CLIL

Ο γραμματισμός ως/σε συνάρτηση με την «εποχή» του: Εξερευνώντας τη συγχρονία και διαχρονία σε ιστορίες ζωής εκπαιδευτικών δημοτικής εκπαίδευσης (μέσα δεκαετίας 1950-σήμερα)

Σταυρούλα Κοντοβούρκη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στον Γραμματισμό και Διδακτική του Γλωσσικού Μαθήματος,
Τμήμα Επιστημών της Αγωγής Πανεπιστημίου Κύπρου
kontovourki.stavroula@ucy.ac.cy

Η παρούσα ομιλία εστιάζει στο πώς ο γραμματισμός, ως θεωρητική έννοια και σχολειοποιημένη πρακτική, «συνομιλεί» με και αναδύεται σε μεταβαλλόμενα ιστορικά συγκείμενα. Ως εκ τούτου, σκοπός της είναι να αναδείξει μεταβαλλόμενες και εδραιωμένες/παγιωμένες εννοιολογήσεις του γραμματισμού και της ενσωμάτωσής του στη σχολική πράξη, για να συζητήσει προεκτάσεις για τη συγχρονία και διαχρονία της γλωσσικής διδασκαλίας. Βάση για αυτή τη συζήτηση αποτελούν δεδομένα από ερευνητικά προγράμματα που εξετάζουν τη βιωμένη εμπειρία εκπαιδευτικών ως εμφωλευόμενη σε ευρύτερα τοπικά, θεσμικά και κοινωνικά συγκείμενα. Από αυτή την οπτική, το προσωπικό, στη διαπλοκή του με το επαγγελματικό, γίνεται κατανοητό ως επιτέλεση του κοινωνικού και αντιμετωπίζεται έτσι ως βαθύτατα πολιτικό (Philippou & Kontovourki, 2024).

Στην παρουσίαση αξιοποιούνται δεδομένα από έρευνα που επιδιώκει την «από κάτω προς πάνω» εξιστόρηση του εκπαιδευτικού επαγγελματισμού και της σχολικής γνώσης στο δημοτικό σχολείο στην Κύπρο, όπως προκύπτει από πολλαπλές ημι-δομημένες βιογραφικές συνεντεύξεις με 30 εκπαιδευτικούς δημοτικής εκπαίδευσης, που εισήλθαν στο επάγγελμα από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2010. Συμπληρωματικά, εξετάζονται συνεντεύξεις με δυνάμει εκπαιδευτικούς για τον τρόπο που στο σύγχρονο παρόν (2025-2026), η αξιοποίηση τεχνολογίας και δη παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης συνομιλεί με την εννοιολόγηση και πραγμάτωση γλωσσικών μαθημάτων. Η ανάλυση των δεδομένων ενημερώνεται θεωρητικά από τις φουκωικές έννοιες του λόγου και της εξουσίας/γνώσης, επεκτεινόμενες με κοινωνικοϋλικές παραδοχές που αναδεικνύουν την υλικότητα του γραμματισμού και επιτρέπουν την εξέτασή του ως συνάθροιση υλικών και άυλων δυνάμεων (υλικών αντικειμένων, ανθρώπινων και μη ανθρώπινων δραστών, σωμάτων γνώσης). Αναζητούνται έτσι απαντήσεις σε ερωτήματα όπως: Πώς το περιεχόμενο του γραμματισμού ως υλικής/άυλης έννοιας και αντικειμένου παιδαγωγικής μεταβάλλεται σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους; Τι παραμένει σταθερό; Και, πώς μαζί, μετατοπίσεις και συνέχειες, ενημερώνουν το γλωσσικό μάθημα στο εκπαιδευτικό παρόν και μέλλον;

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γραμματισμός, γλωσσική διδασκαλία, γλωσσικό μάθημα ως σχολικό γνωστικό αντικείμενο, βιογραφική έρευνα, συγχρονία-διαχρονία

Language Learning after Generative AI

Mary Kalantzis

Professor, Education Policy, Organization & Leadership, University of Illinois
marykalantzis@uiuc.edu

Bill Cope

Professor, Education Policy, Organization & Leadership, University of Illinois
billcope@illinois.edu

This paper explores how Generative AI is transforming the purposes and practices of language learning. As AI increasingly enables seamless real-time translation and voice mediation, traditional functional motivations for learning another language are challenged. Yet instead of making language learning obsolete, AI shifts its roles and pedagogies. We argue that AI can support linguistic diversity, empower minority and heritage languages, and expand access to multilingual communication. We distinguish human language understanding from AI's statistical text-processing, emphasizing that AI lacks embodied meaning and human agency. Using the multiliteracies framework, the paper proposes a pedagogy that blends experiential immersion, conceptual explanation, critical analysis, and creative application. In support of these principles, we show our CyberScholar platform which supports translanguaging pedagogy. To meet the challenge of AI for language learning, teachers and learners must develop AI literacy, engaging critically with issues like the provenance of student language work and translanguaging practices. Ultimately, language education should move beyond functional proficiency toward cultural appreciation, meta-linguistic awareness, and ethical cyber-social learning.

Keywords: Artificial Intelligence, Multiliteracies, Language Learning, Translanguaging

Διδάσκοντας μία γλώσσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον

Θεμιστοκλής Γκόγκας

Αναπληρωτής Καθηγητής ΠΤΔΕ
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
thegogas@uoi.gr

Η γλώσσα έχει λειτουργήσει ιστορικά τόσο ως μέσο επικοινωνίας όσο και ως φορέας πολιτισμικής μνήμης, προήγαγε την εσωτερική συνοχή και τη γλωσσική σταθερότητα, αλλά επέβαλε σημαντικούς γνωσιακούς, πολιτισμικούς και κοινωνικούς περιορισμούς. Τα γλωσσικά όρια απέκτησαν μια κανονιστική λειτουργία, καθορίζοντας τι είναι κατανοητό ή νόμιμο και αντίστοιχα η γλωσσική διδασκαλία περιορίστηκε στην κυρίαρχη γλώσσα, με τις λοιπές να τίθενται στο περιθώριο. Αυτή η δυναμική οδήγησε στην περιθωριοποίηση εξωτερικών συστημάτων γνώσης και στη μείωση της ικανότητας για ενσυναίσθηση και διαπολιτισμική κατανόηση. Χωρίς μηχανισμούς που επιτρέπουν τον διάλογο πέρα από τα γλωσσικά όρια, η διαφορά θεωρήθηκε απειλή και όχι ευκαιρία για εμπλουτισμό. Η γνώση, ωστόσο, παράγεται, καταγράφεται και μεταδίδεται ιστορικά σε πολλές γλώσσες, καθεμία από τις οποίες είναι ενσωματωμένη σε συγκεκριμένες πολιτισμικές και πνευματικές παραδόσεις. Όταν η πρόσβαση σε αυτές τις παραδόσεις γίνεται μέσω μίας μόνο γλώσσας, ολόκληρα σώματα φιλοσοφικής, επιστημονικής και λογοτεχνικής γνώσης παραμένουν απρόσιτα. Το αντίδοτο βρίσκεται στη διδασκαλία γλωσσών πέραν της κυρίαρχης και, συμπληρωματικά προς αυτή, στη μετάφραση. Αναδεικνύεται έτσι ένας μηχανισμός μέσω του οποίου μπορούν να αρθούν οι περιορισμοί και να διευκολυνθεί η ανάπτυξη της εγγράμματης κουλτούρας. Από τη μετάδοση της κλασικής γνώσης μέσω των μεσαιωνικών μεταφραστικών κινήματων έως την κυκλοφορία επιστημονικών, φιλοσοφικών και λογοτεχνικών κειμένων στον σύγχρονο κόσμο, διαμορφώνεται ένας κοινός γνωστικός χώρος, αποκαλύπτοντας ταυτόχρονα τις ασυμμετρίες της συμβολικής εξουσίας. Η παρούσα ανακοίνωση, μέσα από το ιστορικό παράδειγμα, αναδεικνύει τις αντινομίες του ζητήματος στην Ελλάδα: ένας κατ'επίφαση γλωσσικός πλουραλισμός σε ένα εθνοκεντρικό πολιτικό, ακαδημαϊκό και κοινωνικό πλαίσιο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσικός πλουραλισμός, πολυπολιτισμικό περιβάλλον, διδασκαλία της γλώσσας

«Κοινωνική καταγωγή και σχολική επίδοση. Ωστόσο κάποιοι τα καταφέρνουν...»

Γιώργος Νικολάου

Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών
gnikolaou@upatras.gr

Από τη δεκαετία του '60 μέχρι σήμερα οι θεωρίες των εκπροσώπων της Κοινωνιολογίας της Αναπαραγωγής, με κύριους εκφραστές τους Bourdieu, Passeron και Althusser, επηρέασαν καταλυτικά την παιδαγωγική σκέψη όσον αφορά την ερμηνεία της σχολικής επιτυχίας ή αποτυχίας των μαθητών. Ήταν μία επαναστατική στροφή στην ανάλυση του φαινομένου, το οποίο έπαψε πλέον να σχετίζεται με τον βιολογικό – γενετικό παράγοντα και την ύπαρξη ή μη κληρονομικά μεταβιβαζόμενης υψηλής ή χαμηλής ευφυΐας. Για πρώτη φορά συστηματικά και ερευνητικά η κοινωνική καταγωγή και μια «άλλη κληρονομιά», το κοινωνικό μορφωτικό και πολιτισμικό κεφάλαιο ήρθε στην επιφάνεια ως παράγοντας της σχολικής επιτυχίας ή αποτυχίας. Τόσο οι εργασίες των εκπροσώπων της Αναπαραγωγής όσο και οι μελέτες του Bernstein σχετικά με τους «επεξεργασμένους και ελλειμματικούς» γλωσσικούς κώδικες έστρεψαν τους προβολείς πάνω στην οικογένεια και το μορφωτικό και πολιτισμικό επίπεδό της. Ωστόσο, η επικράτηση αυτών των απόψεων, οι οποίες αναμφίβολα είναι επιστημονικά ενδιαφέρουσες, αφήνουν κάποια σημεία στη σκιά και συγχρόνως ελλοχεύει ο κίνδυνος να περάσουμε από τη βιολογική νομοτέλεια των «καλών ή κακών γονιδίων» στην κοινωνική νομοτέλεια των «μορφωμένων και λαϊκών οικογενειών» όσον αφορά την ερμηνεία της σχολικής επιτυχίας ή αποτυχίας. Οι ιδέες των εκπροσώπων της Αναπαραγωγής, οι οποίοι είχαν μαρξιστικές καταβολές, πολεμήθηκαν σφοδρά από τους συντηρητικούς παιδαγωγούς και κοινωνιολόγους με ιδεολογικά περισσότερο παρά επιστημονικά επιχειρήματα. Υπήρξαν ωστόσο και κάποιοι μαθητές του Bourdieu, οι οποίοι πιάνοντας το νήμα από εκεί που το άφησε ο Bourdieu αναρωτήθηκαν γιατί υπήρχαν – παρόλα αυτά – και κάποιοι μαθητές με λαϊκή καταγωγή και κακή σχολική πρόβλεψη οι οποίοι τελικά τα κατάφεραν στο σχολείο. Επειδή η Παιδαγωγική σιχαίνεται τις νομοτέλειες γιατί αυτές ακυρώνουν την αποστολή της, έχει αξία να σκύψουμε πάνω σ' αυτές τις «μεταμπουρδιανές» μελέτες, οι οποίες ίσως να αποτελούν μία παιδαγωγική απάντηση στο ζήτημα της σχολικής αποτυχίας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Σχολική επίδοση, κοινωνική καταγωγή, γλωσσικοί κώδικες, μαθητές

Γλωσσικές πολιτικές στον 20ό και 21ο αιώνα: Από τη ρύθμιση της «ορθότητας» στη ρύθμιση της επικοινωνιακής συμμετοχής

Κωνσταντίνος Ντίνας

Αφ. Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
kdinas@uowm.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη μετάβαση των γλωσσικών πολιτικών από την παραδοσιακή τυποποίηση (standardisation) και την κανονιστικότητα (prescriptivism), που ρυθμίζουν την «ορθότητα», προς τη διακυβέρνηση της επικοινωνίας ως όρων πρόσβασης, συμμετοχής και νομιμοποίησης στον δημόσιο λόγο. Με αφετηρία την ελληνική εμπειρία του 20ού αιώνα, αναλύεται ο ρόλος του κράτους και του σχολείου ως «μηχανών νομιμοποίησης». Ο γλωσσικός κανόνας (γραμματική, ορθογραφία, ύφος) εργαλειοποιήθηκε ως κοινωνικό κεφάλαιο, συνδέθηκε με το κύρος και την κοινωνική κινητικότητα, ενώ η απόκλιση στιγματίστηκε ως έλλειμμα, επιβάλλοντας μια μορφή «συμβολικής βίας». Στον 21ο αιώνα, η υπερποικιλότητα (superdiversity) και η κινητικότητα επαναπροσδιορίζουν τον «νόμιμο» ομιλητή, μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον από τον «ιδανικό ομιλητή» στα ρευστά γλωσσικά ρεπερτόρια και τη γλωσσική δικαιοσύνη. Παράλληλα, η ψηφιακή στροφή εγκαθιστά μια «πλατφορμική διακυβέρνηση» (platformgovernance): αλγόριθμοι ορατότητας και κανόνες κοινότητας λειτουργούν ως νέοι ρυθμιστές, όπου η «ορθότητα» αντικαθίσταται από τη «βελτιστοποίηση» (optimization). Σε αυτό το πλαίσιο, η γλώσσα δεδομενοποιείται (datafication), και όποιος δεν κατέχει τους νέους κώδικες καθίσταται δομικά «αόρατος». Υπό το πρίσμα του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEFR Companion Volume), προτείνεται η επανανοηματοδότηση του μαθητή ως «κοινωνικού δρώντα» (social agent) με έμφαση στη διαμεσολάβηση (mediation). Η εισήγηση καταλήγει ότι η «επικοινωνία» δεν αποκανονικοποιεί, αλλά ανασχηματίζει την κανονιστικότητα: από το δίπολο σωστό/λάθος στη διαχειριστικότητα και την τεκμηρίωση. Στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης, το σχολείο καλείται να μετατρέψει την πολιτική της επικοινωνίας σε δημοκρατική παιδαγωγική πράξη, αξιολογώντας πλέον την επίδραση (impact) και την ηθική στάση του ομιλητή στον δημόσιο λόγο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική πολιτική, μηχανές νομιμοποίησης, υπερποικιλότητα, πλατφορμική διακυβέρνηση, διαμεσολάβηση, ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης

Language, power, and decolonial futures: rethinking language policy in postcolonial Africa

Théophile Munyangayo

Director of Postgraduate Studies, School of Languages, Literatures and Cultural Studies,
Trinity College Dublin, the University of Dublin
munyangt@tcd.ie

Since the UNESCO's 1953 report, *The Use of Vernacular Languages in Education*, advocated mother-tongue education, language policy has been widely recognised as a critical factor in promoting equitable education, social inclusion, and cultural sustainability. Despite extensive policy commitments, pilot initiatives, and strong empirical evidence demonstrating the pedagogical and socio-political value of African languages, most postcolonial African states continue to privilege former colonial languages as the primary media of instruction and governance. Although existing scholarship has documented challenges in policy implementation, it has largely examined language policy failure through technical, economic, or administrative lenses, thereby overlooking the structural and political forces that sustain linguistic hierarchies. The present study adopts a decolonial theoretical framework informed by the concepts of (de)coloniality, linguistic capital, and epistemic justice to conceptualise language policy as a contested site of power rather than informed planning. The study uses a qualitative critical policy analysis of international declarations, national language policy documents, and selected empirical studies from sub-Saharan Africa to examine the persistent failure of language policy reforms. The findings reveal that the continued dominance of colonial languages is not primarily the result of linguistic planning incapacity but reflects enduring colonial legacies embedded in state institutions, elite reproduction, and global regimes of linguistic legitimacy. These dynamics systematically marginalise African languages and undermine the sustainability of multilingual education reforms. The paper argues that meaningful language policy reform requires re-centring African languages as legitimate instruments of education, governance, and knowledge production, with important implications for linguistic justice, democratic participation, and postcolonial transformation.

Keywords: Language policy, decolonial theory, multilingual education, African languages

ΣΤΡΟΓΓΥΛΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Δικαιώματα, Ταυτότητες και Συμπερίληψη: Δεδομένα, προκλήσεις και πρακτικές στην εκπαίδευση παιδιών με μεταναστευτικό και προσφυγικό προφίλ

Συντονίστρια:

Συζητήτρια:

Ελένη Γρίβα

Αντιπρύτανης Διεθνών Σχέσεων, Εξωστρέφειας και Ολιστικής Μέριμνας ΠΔΜ, Καθηγήτρια Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας ΠΤΔΕ, ΠΔΜ

Ευμορφία Κηπουροπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών, Δ/ντρια του Κέντρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού -UNICEF

Ομιλήτριες:

Γκαλίνα Αλτουχόβα

Διδάκτωρ, Προϊσταμένη του Αυτοτελούς Τμήματος Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης Προσφύγων

Αναστασία Κεσίδου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής ΑΠΘ, Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής της Έδρας UNESCO του ΑΠΘ για την Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Ανθρώπου, τη Δημοκρατία και την Ειρήνη

Ευμορφία Κηπουροπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Ελένη Κοροσίδου

Επίκουρη Καθηγήτρια Διδασκαλίας της Ελληνικής Γλώσσας σε Πολυτροπικά και Πολυπολιτισμικά Περιβάλλοντα, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η συνεισφορά της Στρογγυλής Τράπεζας στο Συνέδριο είναι πολυδιάστατη και συνεισφέρει στις εργασίες του Συνεδρίου στους εξής άξονες:

- Γεφύρωση της πολιτικής με την πράξη. Αναδεικνύει το χάσμα μεταξύ της θεσμικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων και της σχολικής πραγματικότητας. Μετατοπίζει τη συζήτηση από την απλή «πρόσβαση» στην «ποιοτική εκπαίδευση» και την ουσιαστική ισότητα, προτείνοντας συγκεκριμένους θεσμικούς ρόλους (όπως οι ΣΕΠ) που λειτουργούν ως γέφυρες για την εφαρμογή της συμπεριληπτικής πολιτικής.
- Επαναπροσδιορισμός της Ταυτότητας ως Δικαίωμα. Προσφέρει μια νέα οπτική στην εθνοπολιτισμική ταυτότητα, η οποία δεν αντιμετωπίζεται ως εμπόδιο ή στίγμα, αλλά ως θεμελιώδες δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού. Αναδεικνύει τη σημασία της «φωνής» των ίδιων των μαθητών/τριών με μεταναστευτική βιογραφία και την ανάγκη μετάβασης από την αμυντική σιωπή στη διεκδίκηση.
- Πρόταση Καινοτόμων Πρακτικών και Εργαλείων. Εισηγείται σύγχρονες μεθοδολογίες για τη διαχείριση της ετερότητας, όπως η αξιοποίηση ψηφιακών τεχνολογιών και παιγνιωδών δραστηριοτήτων. Η τεχνολογία και η διδασκαλία της Γ2 παρουσιάζονται ως εργαλεία για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής επίγνωσης και όχι απλώς ως τεχνικά μέσα.
- Ολιστική Θεώρηση της Συμπερίληψης. Συνδέει τη διεθνή εκπαιδευτική πολιτική (UNESCO) και τον πολιτισμό της δημοκρατίας με την καθημερινή διδακτική πράξη και την ψυχοκοινωνική ενδυνάμωση των μαθητών και μαθητριών. Η Τράπεζα καταδεικνύει ότι η συμπερίληψη απαιτεί υπέρβαση της εθνοκεντρικής λογικής και συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

Από τα δικαιώματα στην πράξη: προκλήσεις και δυνατότητες για τη συμπερίληψη όλων των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία

Γκαλίνα Αλτουχόβα

Διδάκτωρ, Προϊσταμένη του Τμήματος Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης Προσφύγων
galtouchova@minedu.gov.gr

Η εισήγηση εστιάζει στη μετάβαση από τη θεσμική κατοχύρωση του δικαιώματος όλων των παιδιών στην εκπαίδευση προς την ουσιαστική εφαρμογή της συμπερίληψης στην εκπαιδευτική πράξη. Παρά τη σαφή αναγνώριση της εκπαίδευσης ως θεμελιώδους κοινωνικού και ανθρωπίνου δικαιώματος, η εμπειρία από το ελληνικό σχολικό πλαίσιο αναδεικνύει ένα διαχρονικό χάσμα ανάμεσα στις εκπαιδευτικές πολιτικές και την καθημερινότητα της σχολικής τάξης, ιδίως όταν η εκπαιδευτική πορεία των μαθητών/τριών συνδιαμορφώνεται από κοινωνικούς, γλωσσικούς ή θεσμικούς παράγοντες. Η παρέμβαση αναδεικνύει κρίσιμες προκλήσεις της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, όπως η γλωσσική ετερότητα, η αναπαραγωγή στερεοτύπων και χαμηλών προσδοκιών, καθώς και η ανάγκη για συνεκτικές και οριζόντιες εκπαιδευτικές πρακτικές. Στο πλαίσιο αυτό, αναδεικνύεται η θεσμική συμβολή των Συντονιστών Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ), οι οποίοι διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην Παιδαγωγική της Ένταξης, γεφυρώνοντας την εκπαιδευτική πολιτική με τη σχολική πράξη. Μέσα από τη διασύνδεση σχολικών μονάδων, εκπαιδευτικών, οικογενειών και τοπικών κοινοτήτων, την υποστήριξη των σχολικών μονάδων και την ενίσχυση της φοίτησης, οι ΣΕΠ συμβάλλουν καθοριστικά στη διαμόρφωση συμπεριληπτικού σχολικού περιβάλλοντος. Παράλληλα, παρουσιάζονται δυνατότητες και καλές πρακτικές που ενισχύουν τη συμπερίληψη, όπως η διαπολιτισμική προσέγγιση, η ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και η ανάπτυξη συνεργατικών δικτύων. Η συμπερίληψη προσεγγίζεται ως δυναμική και θεσμικά υποστηριζόμενη διαδικασία, απαραίτητη για τη δημιουργία ενός σχολείου που ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των μαθητών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Συμπερίληψη, Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ), Παιδαγωγική της Ένταξης, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

**Από την πρόσβαση στην ποιοτική εκπαίδευση:
διεθνής εκπαιδευτική πολιτική
για την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων και μεταναστών**

Αναστασία Κεσίδου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής ΑΠΘ, Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής της Έδρας UNESCO του ΑΠΘ για την Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Ανθρώπου, τη Δημοκρατία και την Ειρήνη
akesidou@edlit.auth.gr

Παρά το κατοχυρωμένο δικαίωμα στην εκπαίδευση, εκατομμύρια παιδιά προσφύγων και μεταναστών διεθνώς παραμένουν εκτός σχολικού θεσμού. Ζητούμενο για την εκπαίδευση των παιδιών αυτών δεν είναι μόνο η πρόσβαση στο σχολείο αλλά και η ποιοτική εκπαίδευση με δύο διαστάσεις: την πλήρη αξιοποίηση του δυναμικού που φέρει κάθε παιδί, αλλά και τη δημιουργία πολιτισμού δημοκρατίας και σεβασμού στο σχολείο. Η συνεισφορά στη στρογγυλή τράπεζα θα εστιάσει στις βασικές προϋποθέσεις που μπορούν να οδηγήσουν σε ουσιαστική εκπαιδευτική ισότητα, αξιοποιώντας επίσημα κείμενα διεθνούς εκπαιδευτικής πολιτικής, με έμφαση στην UNESCO. Σε διεθνές επίπεδο μπορεί κανείς, ωστόσο, να εντοπίσει και ειδικότερες πολιτικές και στρατηγικές, μέσω των οποίων είναι δυνατό το λεγόμενο «εκπαιδευτικό μειονέκτημα» να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά. Η επιτυχία προϋποθέτει σε κάθε περίπτωση ισχυρή πολιτική βούληση, ανάληψη ευθύνης για την αποτελεσματική άσκηση της πολιτικής αυτής, αλλά και υπέρβαση της εθνοκεντρικής λογικής η οποία συνεχίζει να διέπει σε σημαντικό βαθμό τα εκπαιδευτικά μας συστήματα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ποιοτική εκπαίδευση, ουσιαστική ισότητα, πολιτισμός δημοκρατίας, εκπαιδευτικό μειονέκτημα, διεθνής εκπαιδευτική πολιτική

Η εθνοπολιτισμική ταυτότητα ως δικαίωμα: αντιλήψεις νέων με μεταναστευτική βιογραφία τότε και σήμερα

Ευμορφία Κηπουροπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών, ΠΤΔΕ, ΠΔΜ
ekirouropoulou@uowm.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη δυναμική διαδικασία συγκρότησης της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας, προσεγγίζοντάς την όχι ως μια στατική κατάσταση, αλλά ως ένα θεμελιώδες δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού εντός του σύγχρονου νεωτερικού πλαισίου. Στο επίκεντρο της ανάλυσης τίθεται η συγκριτική επισκόπηση ερευνητικών δεδομένων που αφορούν μαθητές και νέους με μεταναστευτική βιογραφία στην Ελλάδα. Παλαιότερες έρευνες κατέδειξαν ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, βιώνοντας συχνά συνθήκες "αόρατότητας" ή στιγματισμού, άρθρωναν τον λόγο τους με δισταγμό. Οι αφηγήσεις τους χαρακτηρίζονταν από αμφισημίες, αντανακλώνοντας εσωτερικευμένες συγκρούσεις και μια προσπάθεια απόκρυψης πτυχών της καταγωγής τους για την επίτευξη της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Ωστόσο, η εν εξελίξει έρευνα αναδεικνύει μια σαφή διαφοροποίηση στο τοπίο, ειδικότερα όσον αφορά τους νέους δεύτερης γενιάς αλβανικής καταγωγής. Παρατηρείται μια μετατόπιση από την αμυντική στάση και τη σιωπή, προς μια πιο συνειδητή και διεκδικητική διαχείριση της ταυτότητας. Η συνεισφορά της εισήγησης στην Στρογγυλή Τράπεζα τεκμηριώνει πρωτίστως την ανάγκη να δοθεί χώρος στις φωνές των ίδιων των υποκειμένων, καθώς η αφήγηση της βιογραφίας τους αποτελεί πράξη χειραφέτησης αλλά και να διαφανεί μια μικρή έστω αλλαγή στη δύναμη αυτής της φωνής. Συμπερασματικά, η εθνοπολιτισμική ταυτότητα παύει να είναι απλώς ένα «βάρος» καταγωγής και μετασχηματίζεται σε δικαίωμα, με τους νέους να επαναδιαπραγματεύονται τους όρους του «ανήκειν» με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και λιγότερα στερεοτυπικά βαρίδια.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εθνοπολιτισμική ταυτότητα, μεταναστευτική βιογραφία, κοινωνική ενσωμάτωση, δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού

Ενισχύοντας τη διαπολιτισμική επίγνωση και τη γλωσσική συμπερίληψη μέσα από καινοτόμες ψηφιακές πρακτικές και παιγνιώδεις δραστηριότητες

Ελένη Κοροσίδου

Επίκουρη Καθηγήτρια Διδασκαλίας της Ελληνικής Γλώσσας σε Πολυτροπικά και Πολυπολιτισμικά
Περιβάλλοντα, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
ekorosidou@uowm.gr

Οι σύγχρονες μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές, αναδιαμορφώνουν το ελληνικό σχολείο σε ένα δυναμικό, πολυπολιτισμικό ψηφιδωτό, θέτοντας τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στο επίκεντρο. Η παρούσα εργασία εξετάζει τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (Γ2) όχι ως μια μονοδιάστατη γλωσσική μεταφορά, αλλά ως μια σύνθετη διαδικασία ενίσχυσης της διαπολιτισμικής επίγνωσης και της κοινωνικής ένταξης. Μέσα από την παιδαγωγική αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών και των αρχών του παιχνιδιού, η ψηφιακή ενσωμάτωση μετατρέπεται σε μοχλό συμπερίληψης. Η αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων και εφαρμογών δεν περιορίζεται στην τεχνική υποστήριξη, αλλά επεκτείνεται στη δημιουργία ενός ασφαλούς και ισότιμου μαθησιακού περιβάλλοντος, όπου η ετερότητα αναγνωρίζεται ως πηγή πλούτου και όχι ως έλλειμμα, επιτρέποντας στους μαθητές να αναπτύξουν στρατηγικές διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Επιπλέον, υιοθετώντας μεθόδους και τεχνικές που προάγουν την αλληλεπίδραση, τον σεβασμό στην ταυτότητα του «Άλλου» και την άρση των αποκλεισμών, οι εκπαιδευτικοί μετασχηματίζουν τη διδακτική τους πράξη. Εν κατακλείδι, η συνέργεια τεχνολογίας και διαπολιτισμικότητας προκρίνεται ως η πλέον ενδεδειγμένη οδός για τη διασφάλιση μιας δίκαιης εκπαιδευτικής διαδικασίας. Υπό αυτό το πρίσμα, η αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών μέσων δεν αποτελεί απλώς μια τεχνική επιλογή, αλλά μια θεμελιώδη παιδαγωγική παρέμβαση που προασπίζεται το δικαίωμα των μαθητών/τριών στην ποιοτική εκπαίδευση, προετοιμάζοντάς τους για την ομαλή ένταξη σε μια διαρκώς εξελισσόμενη κοινωνία.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική επίγνωση, ελληνική ως δεύτερη γλώσσα, συμπεριληπτικό πρόγραμμα σπουδών, παιγνιώδεις δραστηριότητες, ψηφιακός εγγραμματισμός

ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Δυναμική τεχνολογική «Επανάσταση» της ΑΙ-τάξης; Ψηφιακοί μετασχηματισμοί, γραμματισμοί και εκπαιδευτικές πολιτικές

Σπύρος Σοφοκλέους

Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου,
Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας

Σταυρούλα Κοντοβούρκη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Πηνελόπη Κρυστάλλη

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας
και Φιλολογίας, ΑΠΘ

Θαρρενός Μπράτισης

Καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών,
ΠΔΜ

Συντονιστής/Συζητητής:

Μενέλαος Τζιφόπουλος

Επίκουρος Καθηγητής ΠΤΔΕ ΠΔΜ, Διευθυντής ΚΕΔΙΒΙΜ

Η στρογγυλή τράπεζα συμβάλλει στη συζήτηση που ανακινείται αναφορικά με την εξέλιξη των ψηφιακών τεχνολογιών από την «εποχή της Πληροφορίας» στην «εποχή των ψηφιακών μετασχηματισμών» και της «μετα-αλήθειας». Ειδικότερα, μέσα από τις δυναμικές τοποθετήσεις των ειδικών του πεδίου, θα επιχειρηθεί η κριτική προσέγγιση ζητημάτων ένταξης, χρήσης, λειτουργικής και πλαισιοθετημένης αξιοποίησης των ψηφιακών τεχνολογιών στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα, βάσει εκπαιδευτικών πολιτικών και αναγκών, εστιάζοντας στη γλωσσική διδασκαλία. Η συζήτηση θα κινηθεί στην κατεύθυνση της επανατοποθέτησης των εκπαιδευτικών πρακτικών με γνώμονα τους γραμματισμούς στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ). Οι βασικοί άξονες της στρογγυλής τράπεζας είναι οι κάτωθι:

- Επαναπροσδιορισμός του Ψηφιακού Γραμματισμού στην εποχή της ΤΝ: Συζήτηση για τους τρόπους με τους οποίους η ΤΝ αναπλαισιώνει και μετασχηματίζει τη συμβατική/παραδοσιακή διδασκαλία, προσφέροντας σύγχρονα εργαλεία υποστήριξης της μάθησης, της γλωσσικής διδασκαλίας και της διδασκαλίας των Ξένων Γλωσσών.
- Διερεύνηση των παραδοχών των εκπαιδευτικών αναφορικά με την ψηφιακή επαγγελματική τους ταυτότητα: Κριτική τοποθέτηση, μέσω ερευνητικών δεδομένων, για τις ατομικές και συλλογικές εμπειρίες εκπαιδευτικών, αξιοποιώντας τις ψηφιακές τεχνολογίες σε διάφορες χρονικές περιόδους και σε διαφορετικά εκπαιδευτικά και πολιτισμικά πλαίσια. Αναστοχασμοί για τις επιστημολογικές παραδοχές των εκπαιδευτικών, που αξιοποιούν τις ψηφιακές τεχνολογίες και τα εργαλεία ΤΝ, στο πλαίσιο της κριτικής τοποθέτησης για έναν διαφορετικό, πλέον, τρόπο θέασης των γραμματισμών στη μετανεωτερική εποχή.
- Ζητήματα Εκπαιδευτικής Πολιτικής: Εξέταση των νομοθετικών πρωτοβουλιών, των ηθικών και δεοντολογικών διαστάσεων της ΤΝ στη λογική του Ψηφιακού Ανθρωπισμού. Συζήτηση για την ανάγκη εστιασμένης επιμόρφωσης και παιδαγωγικής καθοδήγησης των εκπαιδευτικών στις ψηφιακές τεχνολογίες και στην ΤΝ. Επανεξέταση του πλαισίου ψηφιακών δεξιοτήτων και επάρκειας των σύγχρονων εκπαιδευτικών με γνώμονα τις εκάστοτε εκπαιδευτικές πολιτικές και μεταρρυθμίσεις.

Από το χαρτί στην GenAI και πάλι πίσω: Εμπλουτίζοντας γραμματισμούς, πρακτικές και ρόλους στη γλωσσική διδασκαλία

Σπύρος Σοφοκλέους

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου
Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας
sofokleous.s@cyearn.pi.ac.cy

Η ραγδαία εξέλιξη των Ψηφιακών Τεχνολογιών (ΨΤ) και, ιδιαίτερα, η ανάδυση της παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) (GenAI), επαναπροσδιορίζουν ριζικά το τοπίο της γλωσσικής διδασκαλίας. Από τις παραδοσιακές πρακτικές γραμματισμού «στο χαρτί», οι σύγχρονες τάξεις μετακινούνται σε σύνθετα, πολυτροπικά και δυναμικά μαθησιακά περιβάλλοντα, στα οποία η γλώσσα, η τεχνολογία, οι γραμματισμοί και η παιδαγωγική αλληλεπιδρούν δυναμικά (Moorhouse et al., 2024· Zapata, Core & Kalantzis, 2026). Η τοποθέτησή μου εστιάζει στην ανάγκη κατανόησης της αλλαγής, που επιφέρει η παραγωγική ΤΝ, όχι ως μίας ακόμη καινοτομίας τεχνολογικών εργαλείων, αλλά ως βαθύτατου γλωσσικού και παιδαγωγικού μετασχηματισμού (Core et al., 2024). Διαχρονικά, η εξέλιξη της τεχνολογίας διαμορφώνει τις γνώσεις, τις πρακτικές και τις στάσεις των εκπαιδευτικών στη γλωσσική διδασκαλία. Η GenAI μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης επαγγελματικής αναστοχαστικότητας, αναδεικνύοντας ζητήματα γραμματισμών, πρακτικών, ρόλων και παιδαγωγικής. Οι εκπαιδευτικοί προτείνεται να συνεργαστούν με εκπαιδευτικούς και ειδικούς, ώστε να μετακινηθούν από πρακτικές αναπαραγωγής, σε πρακτικές δημιουργικής μάθησης και συμμετοχικού σχεδιασμού, επανατοποθετώντας τη σχέση τους με τους γραμματισμούς και τη διδασκαλία της γλώσσας (Kosmas et al., 2025). Στην τοποθέτησή μου θα συζητηθεί και η εκπαιδευτική πολιτική, με εισήγηση για συνεκτικές πολιτικές επιμόρφωσης, παιδαγωγικής καθοδήγησης και ηθικής χρήσης της GenAI, με έμφαση στη συμπερίληψη και την ανθρωποκεντρική προσέγγιση (Kalantzis & Core, 2025). Η συναφής συζήτηση είναι σημαντική για τη γεφύρωση της αναδυόμενης θεωρίας, πολιτικής και διδακτικής πράξης, ώστε η αξιοποίηση και η ενσωμάτωση της GenAI στη γλωσσική διδασκαλία να λειτουργήσει ως πεδίο λειτουργικής γλωσσικής ενδυνάμωσης και όχι ως ακόμα μίας προσπάθειας τεχνολογικού διδακτικού εντυπωσιασμού.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παραγωγική ΤΝ, γραμματισμοί, γλωσσική διδασκαλία, εκπαιδευτική πολιτική

Η ενσωμάτωση της τεχνολογίας στη (γλωσσική) διδασκαλία: Τι μπορούμε να μάθουμε ρίχνοντας ματιές στο παρελθόν;

Σταυρούλα Κοντοβούρκη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Πανεπιστήμιο Κύπρου
kontovourki.stavroula@ucy.ac.cy

Η τοποθέτησή μου εστιάζει στο πώς η γνώση του παρελθόντος, ως ατομική και συλλογική εμπειρία, μπορεί να ενημερώσει σύγχρονες συζητήσεις για τις πολυπλοκότητες που περιβάλλουν την ενσωμάτωση της τεχνολογίας στη (γλωσσική) διδασκαλία. Ως εκ τούτου, στηρίζομαι στις εξής παραδοχές: (1) Η γλωσσική διδασκαλία, στη συνάρτησή της με την έννοια του γραμματισμού, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την Τεχνολογία. Παρόλο που η ενσωμάτωση Τεχνολογιών συζητείται πολύ πιο έντονα από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και εξής, ιστορικά, «νέες» για την εποχή τους Τεχνολογίες έχουν διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της μάθησης και της διδασκαλίας και την υποκειμενοποίηση των εκπαιδευτικών ως «δασκάλων της γλώσσας» και επαγγελματιών. (2) Η ενσωμάτωση της Τεχνολογίας στη διδασκαλία δε σημαίνει κατ' ανάγκη και μετατοπίσεις στον πυρήνα της γλωσσικής διδασκαλίας (βλ. π.χ., Κουτσογιάννης & Κοντοβούρκη, 2024). Οι οποιοσδήποτε μετατοπίσεις στην ατομική και συλλογική εμπειρία εκπαιδευτικών με νέες κάθε φορά Τεχνολογίες, χρειάζεται να γίνουν κατανοητές με όρους που εστιάζουν στην εξέταση του «νέου» ως, κατά τους Lankshear και Knobel (2011), “technical” και “ethos stuff”. Στην τοποθέτηση, αξιοποιώ δεδομένα από έρευνα με εκπαιδευτικούς δημοτικής εκπαίδευσης, που εισήλθαν στο επάγγελμα από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2010. Στις ιστορίες που αφηγήθηκαν οι εκπαιδευτικοί, εντοπίζω σημεία όπου η Τεχνολογία αναδύεται ως κεντρική στην προσωπική-επαγγελματική τους βιογραφία και την εκπαιδευτική πολιτική. Με τον τρόπο αυτό, επιχειρώ να αναδείξω τι μπορεί να προσφέρει η έρευνα που προσεγγίζει τη (γλωσσική) διδασκαλία ως ιστορικοποιημένη κατασκευή, σε ερωτήματα που αφορούν στη σχέση τεχνολογικής εξέλιξης, εκπαιδευτικών/επαγγελματιών και εκπαιδευτικής πολιτικής.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ατομική και συλλογική εμπειρία, υποκειμενοποίηση εκπαιδευτικών, ιστορίες ζωής, γλωσσική διδασκαλία, τεχνολογική εξέλιξη

AI literacy και διδασκαλία της ξένης γλώσσας: Παιδαγωγικές προκλήσεις και εκπαιδευτικός σχεδιασμός στην AI-τάξη

Πηνελόπη Κρυστάλλη

Επίκουρη Καθηγήτρια
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
pkrystalli@frii.auth.gr

Η ένταξη της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) στη γλωσσική εκπαίδευση δεν συνιστά απλώς την εισαγωγή ενός ακόμη τεχνολογικού εργαλείου, αλλά σηματοδοτεί έναν ευρύτερο μετασχηματισμό των πρακτικών γραμματισμού και των παιδαγωγικών προσεγγίσεων. Στην τοποθέτησή μου ξετάζω την ενσωμάτωση της ΤΝ στη διδασκαλία και εκμάθηση της ξένης γλώσσας (ΞΓ), εστιάζοντας ιδιαίτερα στην ανάγκη καλλιέργειας AI literacy στα σύγχρονα γλωσσικά μαθησιακά περιβάλλοντα. Η συζήτηση αυτή εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της μετάβασης προς το λεγόμενο Web 3.0., έναν «σημασιολογικό» ή «ευφυή» ιστό, όπου τα συστήματα ΤΝ μπορούν να επεξεργάζονται και να εξατομικεύουν πληροφορίες για τους χρήστες (Pegrum, 2019· Pegrum, 2026). Στο περιβάλλον αυτό, οι πρακτικές γραμματισμού μετασχηματίζονται, καθώς οι χρήστες αλληλεπιδρούν με ολόένα και πιο «έξυπνα» ψηφιακά συστήματα, γεγονός που αναδιαμορφώνει τις δεξιότητες που απαιτούνται για την ενεργό συμμετοχή στην ψηφιακή κοινωνία. Υποστηρίζω ότι η ανάπτυξη του AI literacy αποτελεί κρίσιμη διάσταση της σύγχρονης γλωσσικής εκπαίδευσης, καθώς οι πρακτικές που συνδέονται με την ΤΝ υπερβαίνουν τις παραδοσιακές ψηφιακές δεξιότητες και μπορούν να ιδωθούν ως επέκταση των σύγχρονων ψηφιακών γραμματισμών (Dudney et al., 2013· Pegrum, 2019). Στο πεδίο της διδασκαλίας των ΞΓ, τα chatbots ΤΝ μπορούν να υποστηρίξουν τη δημιουργία διδακτικών δραστηριοτήτων, την παροχή εξατομικευμένης ανατροφοδότησης και τον σχεδιασμό αυθεντικών επικοινωνιακών γλωσσικών καθηκόντων στο πλαίσιο της δραστηριοκεντρικής προσέγγισης (action-oriented approach) (Krystalli & Arvanitis, 2025). Η συζήτηση αυτή αναδεικνύει την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της διδακτικής των ΞΓ στην εποχή της ΤΝ, με έμφαση στην ανάπτυξη νέων γραμματισμών και στον αναστοχαστικό ρόλο του/της εκπαιδευτικού ως παιδαγωγικού διαμεσολαβητή των τεχνολογιών ΤΝ.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γ2/ΞΓ, AI Literacy, πρακτικές ΤΝ, γλωσσικές επικοινωνιακές δεξιότητες, ψηφιακές δεξιότητες

Από τα εργαλεία στους ψηφιακούς συνεργάτες: AI agents, ηθική και πολιτισμική διαμεσολάβηση στη σύγχρονη γλωσσική τάξη

Θαρρενός Μπράτισης

Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
bratitsis@uowm.gr

Η παρούσα τοποθέτηση επιδιώκει να μετακινήσει τον επιστημονικό και παιδαγωγικό διάλογο από την απλή χρήση της Παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης (GenAI) ως εργαλείου κειμενοκεντρικής παραγωγής, στην ανάδυση των Ευφυών Πρακτόρων (AI Agents) ως δυναμικών δρώντων στη γλωσσική εκπαίδευση. Οι AI Agents, με την ικανότητα αυτόνομης δράσης, προσωποποιημένης ανατροφοδότησης και ανάληψης εξειδικευμένων ρόλων (όπως του "socio-cultural mentor" ή του "κριτικού συνομιλητή"), μετασχηματίζουν τη γλωσσική τάξη σε ένα οικοσύστημα αλληλεπίδρασης που υπερβαίνει τα όρια των παραδοσιακών ψηφιακών εφαρμογών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αξιοποίηση αυτών των συστημάτων σε πολυπολιτισμικά και γλωσσικά ετερογενή περιβάλλοντα. Οι AI Agents μπορούν να λειτουργήσουν ως γέφυρες συμπερίληψης, προσφέροντας εξατομικευμένη υποστήριξη σε μαθητές/τριες με διαφορετικά γλωσσικά υπόβαθρα (π.χ. πρόσφυγες ή παλιννοστούντες), επιτρέποντας τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας σε πραγματικό χρόνο και προωθώντας τη διαπολιτισμική επικοινωνία. Μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα εφαρμογών, θα δειχθεί πώς ένας Agent μπορεί να λειτουργήσει ως διαμεσολαβητής ανάμεσα στη γλώσσα-στόχο και την πολιτισμική ταυτότητα του μαθητή, ενισχύοντας τη γλωσσική αυτοπεποίθηση. Ωστόσο, η μετάβαση προς την "αυτόνομη" AI-τάξη καθιστά επιτακτική την ανάγκη για ένα πλαίσιο Ηθικής και Υπεύθυνης Χρήσης (Responsible AI). Στην τοποθέτηση θα αναλυθούν κρίσιμα ζητήματα που, συχνά, παραμένουν στο περιθώριο του τεχνολογικού ενθουσιασμού:

- Αλγοριθμική Μεροληψία (Bias): Πώς τα γλωσσικά μοντέλα ενδέχεται να αναπαράγουν στερεότυπα ή να περιθωριοποιούν λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες και διαλέκτους, επηρεάζοντας την πολιτισμική αντιπροσώπευση.
- Διαφάνεια και Δεοντολογία: Η σημασία της καλλιέργειας μιας κριτικής στάσης απέναντι στις αποφάσεις των πρακτόρων και η προστασία των προσωπικών δεδομένων των μαθητών.
- Ανθρωποκεντρική Παιδαγωγική (Human-in-the-loop): Η ανάγκη διατήρησης του εκπαιδευτικού ως ενорχηστρωτή και ηθικού καθοδηγητή, ώστε η Τεχνητή Νοημοσύνη να λειτουργεί ως ενισχυτής της ανθρωπίνης κρίσης και όχι ως υποκατάστατό της.

Συμπερασματικά, η εισήγηση προτείνει μια ολιστική προσέγγιση, όπου η τεχνολογική εξέλιξη των AI Agents συμβαδίζει με την ηθική εγρήγορση, με στόχο μια γλωσσική διδασκαλία που προάγει την κοινωνική δικαιοσύνη και τον σεβασμό στην ετερότητα στο σύγχρονο ψηφιακό γίγνεσθαι.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: AI agents, αυτόνομη AI-τάξη, δεοντολογία, πολιτισμική διαμεσολάβηση, Ανθρωποκεντρική Παιδαγωγική

ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Τα νέα διδακτικά πακέτα για την Ελληνική γλώσσα στο δημοτικό: Διδακτικές καινοτομίες και ψηφιακές εφαρμογές

Ευγενία Μαγουλά

Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
magoula.ptde@gmail.com

Γεωργία Στύλου

Διδάκτωρ, Εκπαιδευτικός
gstylo@gmail.com

Σπύρος Σοφοκλέους

Διδάκτωρ, Π.Ι, Κύπρου
spysfo@gmail.com

Γιώργος Σέργης

Υπ. Διδάκτορας, Εκπαιδευτικός, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Ευαγγελία Καλογριανίτη

Υπ. Διδάκτορας, Εκπαιδευτικός, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Το θεματικό συμπόσιο παρουσιάζει βασικές όψεις των νέων διδακτικών πακέτων για την Ελληνική Γλώσσα στο Δημοτικό σχολείο, τα οποία αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο των νέων Προγραμμάτων Σπουδών και ανταποκρίνονται στις ανάγκες των σύγχρονων πολυπολιτισμικών και ψηφιακών μαθησιακών περιβαλλόντων. Στόχος είναι να αναδειχθούν οι βασικές διδακτικές αρχές που διέπουν τη δομή και τη φιλοσοφία των νέων σχολικών βιβλίων, μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα δραστηριοτήτων και μαθησιακών πρακτικών. Το συμπόσιο οργανώνεται γύρω από τρεις θεματικούς άξονες:

Θεματικός άξονας 1: Οι γλωσσικές δεξιότητες ως βασικός άξονας της σύγχρονης γλωσσικής εκπαίδευσης. Στον πρώτο άξονα εξετάζεται ο ρόλος των γλωσσικών δεξιοτήτων – κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου – ως βασικού άξονα της σύγχρονης γλωσσικής εκπαίδευσης και ως κεντρικής αρχής οργάνωσης της διδασκαλίας στα νέα διδακτικά πακέτα.

Θεματικός άξονας 2: Το γλωσσικό σύστημα στο ολιστικό μοντέλο: κείμενο, λεξιλόγιο και γραμματική. Στον δεύτερο άξονα παρουσιάζεται η διδασκαλία του γλωσσικού συστήματος μέσα από ένα ολιστικό μοντέλο, στο οποίο το κείμενο, το λεξιλόγιο και η γραμματική συνδέονται λειτουργικά και εξετάζονται στο πλαίσιο αυθεντικών επικοινωνιακών δραστηριοτήτων.

Θεματικός άξονας 3: Πολυτροπικότητα, κείμενα και ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα στα νέα σχολικά βιβλία. Στον τρίτο άξονα αναδεικνύεται ο ρόλος της πολυτροπικότητας, των κειμένων και των ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων στα νέα σχολικά βιβλία, καθώς και οι δυνατότητες αξιοποίησής τους στη μαθησιακή διαδικασία. Μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα από τα νέα διδακτικά πακέτα, παρουσιάζονται τρόποι με τους οποίους τα έντυπα και ψηφιακά μέσα μπορούν να υποστηρίξουν τη διδασκαλία της γλώσσας στο σύγχρονο σχολικό περιβάλλον.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: ελληνική γλώσσα, δημοτικό, καινοτομίες, ψηφιακά αντικείμενα

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

Παιδαγωγική αξιοποίηση ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων στα νέα διδακτικά πακέτα Γλώσσας Δημοτικού: Α΄, Β΄, Γ΄ τάξη

Ελένη Καραντζόλα

Καθηγήτρια Γλωσσολογίας,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
karantzola@aegean.gr

Σταυρούλα Αντωνοπούλου

Διδάκτωρ Εκπαιδευτικής Γλωσσολογίας,
Εκπαιδευτικός ΠΕ02
santwno@sch.gr

Ελένη Πασχαλίδου

Διδάκτωρ Παιδικής Λογοτεχνίας, Σύμβουλος
Εκπαίδευσης ΠΕ60
elenpasxal@hotmail.com

Χρήστος Καραντζόλας

MSc, Σχεδιαστής Ψηφιακών Εφαρμογών
ckarantzolas@gmail.com

Ζωή Γαβριλίδου

Καθηγήτρια Γλωσσολογίας,
Δημοκρίτειο Πανεπιστημίου Θράκης
zgabril@hs.duth.gr

Αναστασία Παπαχρήστου

Υπ. Διδάκτορας, Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Διευθύντρια
στο Διαπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο Ιάσμου
anasta_195@hotmail.com

Σουλτάνα Τσιγγίδου

Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ60
taniatsigid@gmail.com

Ελευθερία Καρανικολάου

MSc, Εκπαιδευτικός ΠΕ70,
Διαπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο Ιάσμου
eleftheriak86@gmail.com

Στο παρόν εργαστήριο διερευνάται ο ρόλος και η λειτουργία των Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων (ΨΜΑ) ως αναπόσπαστο μέρος της νέας σειράς σχολικών εγχειριδίων Γλώσσας για τις Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεις του Δημοτικού, στο πλαίσιο του Πολλαπλού Βιβλίου και σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Προγράμματος Σπουδών (Ι.Ε.Π. 2022). Τα ΨΜΑ προσεγγίζονται ως αυτόνομες, επαναχρησιμοποιήσιμες ψηφιακές οντότητες, συνδεδεμένες με συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα, οι οποίες αποτελούν οργανικό μέρος του πολυτροπικού περιεχομένου των έντυπων και ψηφιακών βιβλίων, ενώ μπορούν παράλληλα να αξιοποιηθούν και ανεξάρτητα από αυτά. Οι αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας διατρέχουν οριζόντια το σύνολο των ΨΜΑ, υποστηρίζοντας την πρόσβαση στη γνώση μέσω ποικίλων τεχνικών και μορφών αναπαράστασης του μαθησιακού περιεχομένου (Rao 2021).

Στόχος του Εργαστηρίου είναι η ανάδειξη ποικίλων τρόπων ψηφιακού εμπλουτισμού των εγχειριδίων που ενισχύουν τη μαθητοκεντρική, διερευνητική και συμπεριληπτική μάθηση, καθιστώντας τη γλωσσική εκπαίδευση μια σύγχρονη, ευέλικτη και δυναμική διαδικασία (πρβλ. Κουτσογιάννης 2017· Mayer 2021). Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη σπειροειδή ανάπτυξη των βιβλίων των τριών τάξεων «Η γλώσσα μας» (εκδ. Νήσος) και στη μεταξύ τους διασύνδεση, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους τα ΨΜΑ υποστηρίζουν τη σταδιακή ανάπτυξη της ικανότητας ανάγνωσης και γραφής των μαθητών και μαθητριών και της γλωσσικής τους επίγνωσης.

Μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα (με χρήση QR codes), οι συμμετέχοντες/-ουσες θα αλληλεπιδράσουν με διαφορετικά είδη ψηφιακών δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στη φωνολογική, συλλαβική και ορθογραφική επίγνωση, στη λειτουργική προσέγγιση της γραμματικής (με αφετηρία μικρά κείμενα), καθώς και στην επεξεργασία ηχητικών και πολυτροπικών κειμένων. Επιπρόσθετα, θα παρουσιαστούν ψηφιακές βιβλιοθήκες,

συνοδευτικές δραστηριότητες και εργαλεία παραγωγής γραπτού λόγου και εικαστικής έκφρασης, που προωθούν την ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων και τη δημιουργικότητα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα, νέα σχολικά εγχειρίδια, γλωσσική διδασκαλία, μικρές τάξεις Δημοτικού, διαφοροποιημένη και συμπεριληπτική μάθηση

Παιδαγωγική αξιοποίηση ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων στα νέα διδακτικά πακέτα Γλώσσας Δημοτικού: Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄ τάξη

Ελένη Καραντζόλα

Καθηγήτρια Γλωσσολογίας,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
karantzola@aegean.gr

Σταυρούλα Αντωνοπούλου

Διδάκτωρ Εκπαιδευτικής Γλωσσολογίας,
Εκπαιδευτικός ΠΕ02
santwno@sch.gr

Ράνια Βοσκάκη

Επίκουρη Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, Εθνικό και
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
rvoskaki@frl.uoa.gr

Ευάνθη Παπανικόλα

Διδάκτωρ Γλωσσολογίας,
Σχολική Σύμβουλος ΥΠΑΝ Κύπρου
evanathi35@gmail.com

Νίκος Μαθιουδάκης

Ερευνητής Γ΄, Ακαδημία Αθηνών
nikosmathious@gmail.com

Ζωή Ιωαννίδου

Υπ. Διδάκτορας, Δ.Π.Θ.
zioannid@helit.duth.gr

Βασιλική Μακρή

Εντεταλμένη Διδάσκουσα, Εθνικό και
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
vasmakri@enl.uoa.gr

Μάριος Στυλιανού

Υπ. Διδάκτορας Παν/μίου Αιγαίου,
Σχολικός Σύμβουλος ΥΠΑΝ Κύπρου
mstylianou79@gmail.com

Τσαμπίκα Μακρογιάννη

Ε.Δι.Π. Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ Πανεπιστημίου Αιγαίου
makrogianni@aegean.gr

Στο παρόν Εργαστήριο διερευνάται ο ρόλος και η λειτουργία των Ψηφιακών Μαθησιακών Αντικειμένων (ΨΜΑ) ως αναπόσπαστο μέρος της νέας σειράς σχολικών εγχειριδίων Γλώσσας για τις Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξεις του Δημοτικού, στο πλαίσιο του Πολλαπλού Βιβλίου και σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Προγράμματος Σπουδών (Ι.Ε.Π. 2022). Τα ΨΜΑ προσεγγίζονται ως αυτόνομες, επαναχρησιμοποιήσιμες ψηφιακές οντότητες, συνδεδεμένες με συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία αποτελούν οργανικό μέρος του πολυτροπικού περιεχομένου των έντυπων και ψηφιακών βιβλίων, ενώ μπορούν παράλληλα να αξιοποιηθούν και ανεξάρτητα από αυτά.

Στο Εργαστήριο θα συζητηθούν οι βασικές αρχές και ο παιδαγωγικός σχεδιασμός των ΨΜΑ, που υποστηρίζει τη διαφοροποιημένη διδασκαλία, προωθεί την ενεργητική και βιωματική μάθηση, ενισχύει την αυτονομία και τις μεταγνωστικές δεξιότητες, καλλιεργεί τους πολυγραμματισμούς και τις δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού κ.ά. (πρβλ. Κουτσογιάννης 2017, Mayer 2021). Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στους τρόπους με τους οποίους τα ΨΜΑ συμβάλλουν: στην εξοικείωση με σύνθετες δομές γραμματικής και λεξιλογίου· στη σταδιακή κατάκτηση της απαραίτητης μεταγλώσσας, κατάλληλα προσαρμοσμένης στις γνωστικές δυνατότητες των μαθητριών/-τών· στην ανάπτυξη της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης με βάση κειμενικά είδη· στην καλλιέργεια (μετα)γλωσσικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων του 21ου αιώνα.

Στο Εργαστήριο, οι συμμετέχοντες/-ουσες θα αλληλεπιδράσουν μέσω QR codes με αντιπροσωπευτικό υλικό των ΨΜΑ, όπως διαδραστικές ασκήσεις πρακτικής και εξάσκησης, εκπαιδευτικά παιχνίδια απόδρασης, καθώς και πρωτότυπο πολυτροπικό υλικό που περιλαμβάνει τραγούδια, ψηφιακές αφηγήσεις και βίντεο (tutorial). Επιπρόσθετα, θα διερευνηθούν ψηφιακές βιβλιοθήκες που προωθούν την ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων και τη δημιουργικότητα. Τέλος, θα ιχνηλατηθούν οι αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση (Rao 2021) που διασφαλίζουν την ισότιμη εμπλοκή όλων των μαθητών/-τριών και τη συμπερίληψη με την υποστήριξη διαφορετικών μαθησιακών προφίλ, και οι οποίες διατρέχουν οριζόντια το σύνολο των ΨΜΑ.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα, νέα σχολικά εγχειρίδια, γλωσσική διδασκαλία, μεγάλες τάξεις Δημοτικού, διαφοροποιημένη και συμπεριληπτική μάθηση

**Το εγχειρίδιο λογοτεχνίας της Α΄ Γυμνασίου:
«Μες από φεγγερά περάσματα» σε σύμπαν λογοτεχνικό.
Από τη φιλοσοφία της συγγραφής στη διδακτική αξιοποίηση**

Μαρία Δημάση

Καθηγήτρια ΔΠΘ

Ευαγγελία Αραβανή

Επίκουρη Καθηγήτρια, ΕΚΠΑ

Ιωάννης Γκουσιδής

Υπ. Διδάκτορας ΔΠΘ, Καθηγητής Πληροφορικής

Οι συγγραφείς του εγχειριδίου θα παρουσιάσουν το εγχειρίδιο λογοτεχνίας της Α΄ Γυμνασίου: «Μες από φεγγερά περάσματα» σε σύμπαν λογοτεχνικό, εστιάζοντας στους ακόλουθους θεματικούς άξονες:

1. Το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο.

Αναλυτικό Πρόγραμμα, προδιαγραφές βάσει της προκήρυξης για τη συγγραφή των εγχειριδίων του μαθήματος.

1.1. Διαφορές από τα προηγούμενα Αναλυτικά Προγράμματα και τα εν χρήση μέχρι το σχολικό έτος 2025-2026 εγχειρίδια.

2. Θεωρητική πλαισίωση του μαθήματος: θεωρίες της λογοτεχνίας και διδακτική/διδασκαλία της. Η θέση του ψηφιακού γραμματισμού.

3. Το εγχειρίδιο *Μες από φεγγερά περάσματα* σε σύμπαν λογοτεχνικό για την Α΄ Γυμνασίου. Φιλοσοφία, δομή, περιεχόμενα.

4. Εφαρμογές/Άσκηση: διδακτική προσέγγιση ενός ποιητικού και ενός πεζού κειμένου.

5. Αξιολογική αποτίμηση των εφαρμογών.

Λέξεις, φράσεις- κλειδιά: Εγχειρίδια λογοτεχνίας, Γυμνάσιο, νέα σχολικά εγχειρίδια, διδασκαλία λογοτεχνίας

Γλωσσική Διδασκαλία και Τεχνητή Νοημοσύνη: Από το χαρτί στην GenAI και πάλι πίσω

Σπύρος Σοφοκλέους

Διδάκτωρ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου – Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας
sofokleous.s@cyearn.pi.ac.cy

Το εργαστήριο εντάσσεται στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας σε σύγχρονα ψηφιακά και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα και απευθύνεται, κυρίως, σε εκπαιδευτικούς όλων των τάξεων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και σε νηπιαγωγούς και φιλόλογους. Η ενσωμάτωση της παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης (generative artificial intelligence, GenAI) επανατοποθετεί και αναπλαισιώνει τη γλωσσική μάθηση (Core et al., 2024). Μέσα από πρακτικές συμμετοχικού σχεδιασμού (Kosmas et al., 2025), η GenAI μπορεί να ενισχύσει δημιουργικά τη γλωσσική διδασκαλία (Moorhouse et al., 2024) και την ανάπτυξη σύγχρονων δεξιοτήτων για νέους γραμματισμούς (Kalantzis & Core, 2025). Στο επίκεντρο του εργαστηρίου θα βρίσκεται η ανάδυση της GenAI και η ενσωμάτωσή της στην εκπαιδευτική πράξη, όχι ως υποκατάστατο, αλλά ως παιδαγωγικό εργαλείο, που εμπλουτίζει το γλωσσικό μάθημα και ενισχύει τη γλωσσική μάθηση. Σκοπός του εργαστηρίου είναι να διερευνήσει τη διαδρομή από τις παραδοσιακές μορφές γραμματισμού (στο «χαρτί») προς τις σύνθετες απαιτήσεις των ψηφιακών περιβαλλόντων και την εστίαση σε μια επαρκή, δημιουργική και κριτική γλωσσική επίγνωση. Μέσα από την παρουσίαση δραστηριοτήτων και πρακτικών για το γλωσσικό μάθημα, το εργαστήριο δίνει έμφαση σε ζητήματα (γλωσσικής) παιδαγωγικής αξιοποίησης, συμπερίληψης και ηθικής χρήσης της GenAI, προτείνοντας εφαρμόσιμες ιδέες για τις σύγχρονες γλωσσικές τάξεις. Το εργαστήριο αναμένεται να λειτουργήσει ως δυναμικό πεδίο επαγγελματικής μάθησης εκπαιδευτικών, γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ τεχνολογικής καινοτομίας και ανθρωποκεντρικής παιδαγωγικής. Απώτερος στόχος είναι η ενδυνάμωση των μαθητών/μαθητριών, ώστε να αξιοποιούν τη γλώσσα λειτουργικά και ουσιαστικά, σε έναν κόσμο που αλλάζει πιο γρήγορα από ποτέ.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική Διδασκαλία, Ελληνική Γλώσσα, Γραμματισμοί, Παραγωγική Τεχνητή Νοημοσύνη

Το παιχνίδι ως γέφυρα γλώσσας και πολιτισμού: Εφαρμογές σε άτυπα μαθησιακά περιβάλλοντα

Χρυσάνθη Μάρκου

Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, Υπ. Διδάκτορας Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, ΠΔΜ
aff01856@uowm.gr

Αλέξανδρος Πήχας

Φιλολόγος, Υπ. Διδάκτορας ΠΔΜ
alexpihas@hotmail.com

Ευάγγελος Δημητρίου

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Υπ. Διδάκτορας ΠΔΜ
dimitriouevangelos@icloud.com

Στο παρόν Εργαστήριο παρουσιάζεται ένα παιδαγωγικό μοντέλο αξιοποίησης της παιχνιδοποίησης (gamification), εστιάζοντας στη δυναμική του παιχνιδιού ως γέφυρα γλώσσας και πολιτισμού σε άτυπα μαθησιακά περιβάλλοντα, με ιδιαίτερη έμφαση στη διδασκαλία και στην επικοινωνιακή χρήση της ελληνικής γλώσσας μέσω παιχνιδοποίησης. Το Εργαστήριο αντλεί από την εμπειρία υλοποίησης του εκπαιδευτικού προγράμματος «Παίζω και Επικοινωνώ – Ανακαλύπτω και Δημιουργώ: Διαδρομές στη Γλώσσα και τον Πολιτισμό», στο οποίο συμμετείχαν ομογενείς μαθητές και μαθήτριες διαφορετικών γλωσσικών, πολιτισμικών και γεωγραφικών προελεύσεων. Στο πλαίσιο αυτό, το παιχνίδι αναδεικνύεται ως βασικός μαθησιακός μηχανισμός που ενισχύει την ενεργό συμμετοχή, την αυθόρμητη επικοινωνία, τη συνεργασία και την ανάπτυξη δεξιοτήτων ενσυναίσθησης και διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συστηματική αξιοποίηση γλωσσικών, επικοινωνιακών, κινητικών, ψηφιακών και δημιουργικών παιχνιδιών, καθώς και πολιτισμικών και ψηφιακών διαδρομών που υποστηρίζουν τη γλωσσική μάθηση. Η παιγνιώδης μάθηση σε άτυπα περιβάλλοντα ενισχύει το κίνητρο, τη δημιουργικότητα, την αυτενέργεια και την αίσθηση κοινότητας, ενώ παράλληλα συμβάλλει στη γλωσσική ανάπτυξη, τη διαπολιτισμική κατανόηση και την κοινωνική ένταξη. Μέσα από βιωματικές δραστηριότητες και σύντομο συν-σχεδιασμό, οι συμμετέχοντες θα εμπλακούν ενεργά σε παιγνιώδεις μαθησιακές εμπειρίες, θα αναστοχαστούν πάνω στις θεωρητικές αρχές της παιχνιδοποίησης και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και θα διερευνήσουν τρόπους μεταφοράς και προσαρμογής του προτεινόμενου μοντέλου σε διαφορετικά εκπαιδευτικά και κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια. Με την ολοκλήρωση του Εργαστηρίου, οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση να:

- αναγνωρίζουν βασικά χαρακτηριστικά και τον ρόλο της μάθησης μέσω παιχνιδιού στην ενίσχυση της γλωσσικής μάθησης, της διαπολιτισμικής κατανόησης και της συμμετοχικότητας,
- εφαρμόζουν παιγνιώδεις δραστηριότητες που υποστηρίζουν τόσο τυχαία (incidental) όσο και στοχευμένη (intentional) γλωσσική μάθηση,
- σχεδιάζουν βασικές παιγνιώδεις δραστηριότητες προσαρμοσμένες σε άτυπα και πολυπολιτισμικά μαθησιακά περιβάλλοντα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μάθηση γλώσσας μέσω παιχνιδιού, άτυπα και μη τυπικά μαθησιακά περιβάλλοντα, διαπολιτισμική μάθηση

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΤΟΜΟΥ

«ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ» Συνομιλίες με το έργο του Κωνσταντίνου Ντίνα

Ο συλλογικός αυτός τόμος αποτελεί φόρο τιμής στον Καθηγητή *Κώστα Ντίνα*, έναν ερευνητή που υπηρέτησε με αφοσίωση τη γλωσσική επιστήμη και ενέπνευσε γενιές εκπαιδευτικών. Το έργο συγκεντρώνει μελέτες που φωτίζουν τη γλώσσα ως δυναμική, σύνθετη και διαρκώς εξελισσόμενη διαδικασία αναδεικνύοντας τη σημασία της στη διδασκαλία, στην κοινωνική ένταξη και στη δημιουργική έκφραση. Μέσα από έξι θεματικές ενότητες, οι συγγραφείς εξετάζουν τη διδασκαλία της γλώσσας, τη γλωσσική ποικιλότητα, την έννοια της ταυτότητας και του αποκλεισμού, καθώς και τον ρόλο των νέων τεχνολογιών και της τεχνητής νοημοσύνης στη γλωσσική ανάλυση και εκπαίδευση. Το βιβλίο *Γλωσσολογία στην πράξη* προσφέρει πολύτιμα εργαλεία και γεννά προβληματισμούς για εκπαιδευτικούς, φοιτητές, ερευνητές και όλους όσους ενδιαφέρονται για τη γλώσσα στον σύγχρονο κόσμο.

Για το βιβλίο, μιλούν οι:

Μαρίνα Τζακώστα
Αναστασία Μαχαίριδου

«Γλωσσική ποικιλότητα και βαλκανικές κοινότητες: διάλεκτοι, ονόματα και ταυτότητες στο έργο του Κωνσταντίνου Ντίνα»

Ευθυμία Γώτη
Ελισάβετ Χλαπουτάκη

«Γλωσσολογία στην τάξη: γραπτός λόγος, αξιολόγηση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε διάλογο με το έργο του Κωνσταντίνου Ντίνα»

Αναστασία Στάμου

«Γλώσσα, ιδεολογίες και ταυτότητες: κριτικές προσεγγίσεις λόγου σε συνομιλία με το έργο του Κωνσταντίνου Ντίνα»

Ζωή Γαβριηλίδου

«Πολυγραμματισμοί, ψηφιακά περιβάλλοντα και τεχνητή νοημοσύνη: γλωσσολογία στην πράξη στον τιμητικό τόμο για τον Κωνσταντίνο Ντίνα»

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ ΑΝΑ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ

Θεματικός άξονας

Γλωσσική Διδασκαλία και Τεχνητή Νοημοσύνη

Ένα δομικό εκπαιδευτικό παράδοξο: Γραμματισμός στην Τεχνητή Νοημοσύνη εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Ζωή Γαβριηλίδου

Καθηγήτρια, Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
zgabriil@helit.duth.gr

Καθώς η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) εισέρχεται δυναμικά στα σχολεία, οι εκπαιδευτικοί μετατρέπονται σε βασικούς φορείς καλλιέργειας γραμματισμού στην ΤΝ στους/τις μαθητές (Υι, 2021· Γαβριηλίδου, 2024). Η παρούσα έρευνα εξετάζει κατά πόσο οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι επαρκώς εγγράμματοι στην ΤΝ, ώστε να ανταποκριθούν σε αυτόν τον ρόλο. Βασισμένη σε δείγμα 282 εκπαιδευτικών, η μελέτη αποκαλύπτει ένα δομικό εκπαιδευτικό παράδοξο: οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν μέτριο επίπεδο γραμματισμού στην ΑΙ, ενώ ταυτόχρονα αναλαμβάνουν την ευθύνη διδασκαλίας δεξιοτήτων που σχετίζονται με την κατανόηση, την αποτελεσματική χρήση, την επίγνωση των κινδύνων, την κριτική προσέγγιση και τις ηθικές διαστάσεις της ΤΝ. Το παράδοξο αυτό εγείρει κρίσιμα ερωτήματα για την ετοιμότητα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος να υποστηρίξει ουσιαστικά τον γραμματισμό στην ΤΝ από τις πρώτες βαθμίδες εκπαίδευσης. Η μελέτη αποτελεί την πρώτη μεγάλης κλίμακας εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στην Ελλάδα και συμβάλλει στη διεθνή συζήτηση για τον επαναπροσδιορισμό της επαγγελματικής ταυτότητας του εκπαιδευτικού στην εποχή της ΤΝ.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση στην ΤΝ, γραμματισμός στην ΤΝ, στρατηγικές χρήσης ΤΝ, επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

Μεταγλωσσικές στρατηγικές στη διδασκαλία και αξιολόγηση της ΝΕ ως Γ2/ΞΓ: Απαντώντας στην πρόκληση της Τεχνητής Νοημοσύνης

Πατρίσια Κορομβόκη

Επίκουρη Καθηγήτρια
Επικεφαλής Εξεταστικού Κέντρου Ελληνομάθειας
Macquarie University, Σίδνεϋ, Αυστραλία
patricia.koromvokis@mq.edu.au

Η ραγδαία εξάπλωση της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN), με εργαλεία όπως το ChatGPT, επαναπροσδιορίζει τη διδακτική πραγματικότητα στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας. Αυτή η τεχνολογική εξέλιξη δημιουργεί διπλή πρόκληση: πώς διασφαλίζουμε την αυθεντικότητα της μάθησης και πώς αξιοποιούμε παιδαγωγικά τις νέες δυνατότητες; Στην παρούσα εισήγηση προτείνεται στρατηγική απάντηση: την ενσωμάτωση της μεταγλώσσας στη διδακτική πράξη. Η μεταγλώσσα ορίζεται ως η συνειδητή γνώση που ο μαθητής και η μαθήτρια μπορεί να διατυπώσει και να αιτιολογήσει και αποτελεί κλειδί για τη διαμόρφωση ασκήσεων ανθεκτικών στην αυτοματοποιημένη επίλυση. Συγκεκριμένα, εξετάζονται γλωσσικές ασκήσεις που εστιάζουν σε γραμματικά φαινόμενα (ρηματικές καταλήξεις, μορφολογικές μετασχηματισμούς) και συντακτικές σχέσεις (υποκείμενο, αντικείμενο, συμπληρώματα). Οι ασκήσεις αυτές απαιτούν μεταγλωσσική ανάλυση και κριτική σκέψη, ικανότητες που υπερβαίνουν τις τρέχουσες δυνατότητες της TN. Ο διπλός στόχος είναι σαφής: αφενός, η διασφάλιση της ακαδημαϊκής ακεραιότητας μέσω αξιολογήσεων που ελέγχουν πραγματική κατανόηση, περιορίζοντας τη λογοκλοπή. Αφετέρου, η καλλιέργεια μεταγνωστικών στρατηγικών που οδηγούν σε στοχαστική και αυτορρυθμιζόμενη μάθηση. Τα παραδείγματα που παρουσιάζονται δοκιμασμένα σε ChatGPT και εφαρμόσιμα από το αρχάριο έως το προχωρημένο γλωσσικό επίπεδο, αποδεικνύουν ότι η μεταγλωσσική προσέγγιση ενισχύει την επίγνωση των γλωσσικών δομών και λειτουργιών, προάγοντας ουσιαστική γλωσσική ανάπτυξη στην εποχή της ψηφιακής μετάβασης και οδηγώντας στην αυτορρύθμιση κατά την γλωσσική εκμάθηση.

Λέξεις-κλειδιά: Διδασκαλία και εκμάθηση νέας Ελληνικής (ΝΕ) ως (δεύτερης/ξένης γλώσσας) Γ2/ΞΓ, Τεχνητή Νοημοσύνη, μεταγλώσσα

Διαμορφωτική αξιολόγηση και ανατροφοδότηση γραπτού λόγου με Τεχνητή Νοημοσύνη: Συγκριτική προσέγγιση συνομιλιακών συστημάτων

Πηνελόπη Κρυστάλλη

Επίκουρη Καθηγήτρια
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
pkrystalli@fri.auth.gr

Η ανατροφοδότηση συνιστά βασική παράμετρο της μαθησιακής διαδικασίας και διαδραματίζει καίριο ρόλο στην εκμάθηση και τη διδασκαλία μίας ξένης γλώσσας, καθώς η άμεση και τεκμηριωμένη παροχή της υποστηρίζει τους/τις εκπαιδευόμενους/ες στον εντοπισμό τόσο των θετικών στοιχείων της επίδοσής τους όσο και των αδυναμιών τους. Η παρούσα εισήγηση αποσκοπεί στη διερεύνηση της αξιοποίησης συνομιλιακών συστημάτων Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) ως εργαλείων διαμορφωτικής αξιολόγησης και ανατροφοδότησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Γαλλικής ως ξένης γλώσσας (ΞΓ). Το ερευνητικό υλικό αποτελείται από επιλεγμένα αποσπάσματα αυθεντικών γραπτών κειμένων στη Γαλλική γλώσσα, παραγόμενων από φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, συμπεριλαμβανομένων φοιτητών και φοιτητριών κινητικότητας Erasmus. Τα ίδια κείμενα υποβάλλονται, με ταυτόσημες οδηγίες, σε σύγχρονα συνομιλιακά συστήματα ΤΝ, συγκεκριμένα στο ChatGPT, στο Claude AI και στο Gemini. Η ανάλυση βασίζεται σε σχάρα διαμορφωτικής αξιολόγησης της παραγόμενης ανατροφοδότησης και αποσκοπεί στη συγκριτική αποτίμηση της ποιότητάς της ως προς τη γλωσσική ακρίβεια, την παιδαγωγική καταλληλότητα και τον υποστηρικτικό της χαρακτήρα. Η εισήγηση φιλοδοξεί να συμβάλει στον επιστημονικό προβληματισμό για τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της ΤΝ στη διαμορφωτική αξιολόγηση και την ανατροφοδότηση, αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα κριτικής παιδαγωγικής διαμεσολάβησης από τον/την διδάσκοντα/ουσα.

Λέξεις-κλειδιά: Διαμορφωτική αξιολόγηση, ανατροφοδότηση, συνομιλιακά συστήματα ΤΝ (chatbots), Γαλλική ως ΞΓ

Τεχνητή Νοημοσύνη ως εργαλείο υποστήριξης μαθητών με δυσκολίες στη γλωσσική παραγωγή στο Γυμνάσιο: Προοπτικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας

Αναστασία Καραθανάση

Φιλολόγος, 2ο Γυμνάσιο Αλεξανδρούπολης
natasa_hist@yahoo.gr

Η ραγδαία διάδοση εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) στη σχολική πραγματικότητα επαναπροσδιορίζει τις πρακτικές γλωσσικής διδασκαλίας, κυρίως, σε πολυεπίπεδες, μικτές τάξεις. Στην εισήγηση αυτή εξετάζονται οι δυνατότητες της ΤΝ ως εργαλείου ενίσχυσης της παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου μαθητών/τριών Γυμνασίου με μαθησιακές δυσκολίες. Με αφετηρία την Παιδαγωγική της Ένταξης και τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, διερευνώνται τρόποι χρήσης εργαλείων ΤΝ (π.χ. γλωσσικά μοντέλα, πλατφόρμες αυτόματης υποστήριξης κειμένου, φωνητικά συστήματα κ.ά.) για την ανάπτυξη δεξιοτήτων λεξιλογίου, συνοχής, οργάνωσης λόγου και μεταγλωσσικής επίγνωσης. Η εργασία εστιάζεται σε προτάσεις πρακτικής εφαρμογής στην τάξη, όπως καθοδηγούμενη παραγωγή κειμένου, βήμα-βήμα scaffolding, αξιοποίηση συστημάτων ανατροφοδότησης της ΤΝ και αυτενέργεια των μαθητών/τριών με ρόλο «συγγραφέα-ερευνητή». Συζητούνται, παράλληλα, ζητήματα ασφάλειας δεδομένων, υπερβολικής εξάρτησης από τεχνολογικά μέσα και ο κίνδυνος εξαφάνισης της αυθεντικής μαθητικής παραγωγής. Στόχος της εισήγησης είναι να αποδείξει ότι η ΑΙ δεν αποτελεί μηχανισμό «παραγωγής έτοιμων κειμένων», αλλά εργαλείο ενδυνάμωσης των μαθητών/τριών με εξατομικευμένη υποστήριξη, δημιουργικότητα και κριτικό γραμματισμό. Η αξιοποίηση τέτοιων εργαλείων μπορεί να συμβάλει σε ισότιμη συμμετοχή μαθητών/τριών με δυσκολίες στη γλωσσική έκφραση και να ενισχύσει ένα συμπεριληπτικό, δυναμικό περιβάλλον μάθησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, γλωσσική παραγωγή, διαφοροποιημένη διδασκαλία, μαθησιακές δυσκολίες

Ενσωμάτωση της Τεχνητής Νοημοσύνης στην γλωσσική διδασκαλία: Μερικά παραδείγματα από την προσχολική εκπαίδευση

Μαρίνα Τζακώστα

Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστήμιο Κρήτης
martzak@uoc.gr

Ευγενία Φιλοΐτη

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια
e.filoiti@yahoo.gr

Πρόσφατες έρευνες έχουν αναδείξει ποικίλους τρόπους με τους οποίους η Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) μπορεί να ενσωματωθεί με επιτυχία στην Προσχολική Εκπαίδευση (ΠΕ) (Nap 2020· Ασπρομάτη 2024· Μέγκου 2024). Ένας, ωστόσο, από τους προβληματισμούς που διέπουν τη χρήση της TN στην ΠΕ αφορά το κατά πόσο τα μικρά παιδιά μπορούν να εκτίθενται στα προϊόντα της TN ή να εμπλέκονται στην παραγωγή τους κατά τη εκπαιδευτική διαδικασία (Unesco 2024· Xu 2024· Zero to Three 2024, Λυτσιούση 2025). Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσουμε παραδείγματα από τον σχεδιασμό γλωσσικών δραστηριοτήτων με τη συνδρομή της TN και την υλοποίησή τους στην προσχολική τάξη. Οι δραστηριότητες εστιάζουν στην ανάπτυξη και τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου στην Ελληνική και την Αγγλική γλώσσα, (δεδομένου ότι η δεύτερη έχει πλέον εισαχθεί στην ΠΕ). Κατά την υλοποίηση των δραστηριοτήτων οι μικροί μαθητές και οι μικρές μαθήτριες έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον να συμμετέχουν ενεργά, αλλά και να προτείνουν τρόπους βελτίωσης ή εμπλουτισμού των δραστηριοτήτων, όπου το έκριναν απαραίτητο. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της διδακτικής παρέμβασης, η επιτυχής υλοποίηση των δραστηριοτήτων TN βρίσκεται σε συνάρτηση με (α) την εμπειρία του/της εκπαιδευτικού στη χρήση της TN στην τάξη, και (β) την ελεγχόμενη εμπλοκή των παιδιών στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων. Τέλος, φαίνεται πως η TN μπορεί να ενισχύσει την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού των παιδιών και την επιτυχή εφαρμογή του μοντέλου των πολυγραμματισμών στην τάξη (New London Group 1996· Tyner 1998· Cope & Kalantzis 2000· Katsamprokaki-Hodgetts et al. 2024· Kress 1996).

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Προσχολική Εκπαίδευση, γλωσσική διδασκαλία, Τεχνητή Νοημοσύνη, μεγάλα γλωσσικά μοντέλα

Η αξιοποίηση του ChatGPT στην παραγωγή λόγου: Προοπτικές και προβληματισμοί

Αθανάσιος Μιχάλης

Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νεοελληνικής Γλώσσας
Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ
michathan@ppp.uoa.gr

Η αλλαγή του επικοινωνιακού τοπίου μέσω της ανάπτυξης των εφαρμογών της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) την τελευταία πενταετία αντανακλά σε μεγάλο βαθμό και στη γλωσσική διδασκαλία στην Ελλάδα και στον διεθνή χώρο: Η αξιοποίηση του ChatGPT, του Gemini και άλλων εφαρμογών της OpenAI σε διδακτικές προσεγγίσεις της γραμματικής και του λεξιλογίου, όπως και στην παραγωγή και την πρόσληψη λόγου, στο πλαίσιο διδασκαλίας της μητρικής/πρώτης γλώσσας, είναι εμφανής σε διδακτικά σενάρια και σε διδακτικές προτάσεις που παρουσιάζονται σε συνέδρια και σε επιστημονικά άρθρα (Γαβριηλίδου, 2024, Σπαντιδάκης, Γρίβα, Ντίνας & Χατζηνικήτα, 2025, Γαβριηλίδου, Τζακώστα & Τσιτσανούδη, 2025, Γεωργογιάννης, 2025). Οι εφαρμογές της TN αποτελούν διδακτικά εργαλεία για τη βελτίωση της διδασκαλίας της γραμματικής, του λεξιλογίου και της καλλιέργειας της παραγωγής και της πρόσληψης λόγου, πηγές ανατροφοδότησης και αξιολόγησης μαθητικών κειμένων, προσωπικοί βοηθοί κάθε μαθητή και μαθήτριας, ως μέσα παροχής μαθησιακού "ικριώματος" (scaffolding) στη μελέτη των μαθητών/τριών, όπως και στη διαδικασία παραγωγής και πρόσληψης κειμένων (Liu, 2024, Dimaris, 2024). Στην παρούσα εισήγηση διερευνάται η αποτελεσματικότητα της αξιοποίησης του ChatGPT ως μέσου παροχής θεματικών πληροφοριών, κειμενικών παραδειγμάτων και γλωσσικών επεξηγήσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας παραγωγής κειμένων από τους μαθητές και τις μαθήτριες. Συγκεκριμένα, αναλύεται και αξιολογείται υλικό αντλημένο από το ChatGPT βάσει εντολών (prompts) που του δόθηκαν από μαθητές/τριες ή εκπαιδευτικούς σε σχέση με συγκεκριμένα θέματα/ζητήματα παραγωγής κειμένων, τα οποία προέρχονται από τα γλωσσικά εγχειρίδια των τριών τάξεων του Γυμνασίου. Κριτήρια της αξιολόγησης του πληροφοριακού υλικού του ChatGPT είναι η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του, η ύπαρξη ή η απουσία προκαταλήψεων και ιδεολογικών στερεοτύπων, όπως και η ευθυγράμμισή του με σύγχρονους ή παραδοσιακούς γλωσσο-εκπαιδευτικούς λόγους.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης, παραγωγή κειμένων, αξιολόγηση εκπαιδευτικού υλικού

Προκλήσεις και προοπτικές στην ερμηνεία της λογοτεχνικής γλώσσας: Χρήση AI για τη σημασιολογική αποκωδικοποίηση ποιητικών νεολογισμών

Νίκος Μαθιουδάκης

Ερευνητής Γ', Ακαδημία Αθηνών
nikosmathious@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει μεθοδολογικές προσεγγίσεις της λογοτεχνικής γλώσσας με έμφαση την ερμηνεία λέξεων -κυρίως σύνθετων και πολυσύνθετων- σε ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης και με επίκεντρο το φαινόμενο της νεολογίας. Η ερμηνεία των ποιητικών νεολογισμών αποτελεί μια ιδιαίτερη πρόκληση για τη γλωσσική διδασκαλία, καθώς απαιτεί τον συνδυασμό γλωσσολογικής κατάρτισης και λογοτεχνικής πρόσληψης. Στο πρώτο μέρος, αναλύεται η παραδοσιακή χρήση στρατηγικών κατανόησης σύνθετων λέξεων. Η προσέγγιση αυτή εστιάζει στη μορφολογική αποδόμηση των νεολογικών σύνθετων λέξεων, την ταυτοποίηση των συνθετικών μερών και τη διερεύνηση της σημασιολογικής τους σχέσης. Οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν τις κύριες διαστάσεις της μεταγλωσσικής επίγνωσης για να αποκρυπτογραφήσουν τη δημιουργική πρόθεση του δημιουργού. Στο δεύτερο μέρος, διερευνάται η συμβολή της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) ως εργαλείου σημασιολογικής αποκωδικοποίησης. Εξετάζεται η ικανότητα των Μεγάλων Γλωσσικών Μοντέλων να αναλύουν τη συνθετική δομή των νεολογισμών και να παράγουν ερμηνεύματα με διαφορετικές προτροπές (prompts). Μέσα από τη χρήση ψηφιακών πόρων, όπως τα δεδομένα του Ψηφιακού Λεξικού Νεολογισμών Καζαντζάκη, αναδεικνύεται μια νέα διδακτική πρακτική: η κριτική αντιπαράθεση των απαντήσεων της TN με την παραδοσιακή γλωσσολογική ανάλυση. Συμπερασματικά, στην εισήγηση υποστηρίζεται ότι η ένταξη της TN στη γλωσσική διδασκαλία δεν αυτοματοποιεί απλώς την ερμηνεία, αλλά προκαλεί τους/τις μαθητές/τριες να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση τους με τις λέξεις, τη δομή και τη σημασία τους. Επίσης, δίνεται έμφαση στη σύγκριση της «ανθρώπινης ανάλυσης» και της «AI ανάλυσης», ενισχύοντας τον κριτικό ψηφιακό γραμματισμό και αναδεικνύοντας την πολυπλοκότητα της ποιητικής δημιουργίας σε τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ποιητικοί νεολογισμοί, Τεχνητή Νοημοσύνη, σύνθεση, σημασιολογία, γλωσσική διδασκαλία σε ψηφιακά περιβάλλοντα

Η αξιοποίηση της Τεχνητής Νοημοσύνης στο δημοτικό σχολείο για το γλωσσικό μάθημα: Χαρτογράφηση ερευνών μέσω διαδικτυακής βάσης δεδομένων

Αθανάσιος Αντωνίου

Υπ. Διδάκτορας ΠΤΔΕ ΠΔΜ
deled00145@uowm.gr

Μενέλαος Τζιφόπουλος

Επίκουρος Καθηγητής ΠΤΔΕ ΠΔΜ
mtzifopoulos@uowm.gr

Η ραγδαία ανάπτυξη εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) τα τελευταία χρόνια έχει επηρεάσει, αισθητά, τον χώρο της εκπαίδευσης, και ειδικότερα τη γλωσσική διδασκαλία, προσφέροντας αναπλαισιωμένες δυνατότητες εξατομικευμένης μάθησης, ανατροφοδότησης και πολύπλευρης υποστήριξης των μαθητών/τριών. Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι η χαρτογράφηση, καταγραφή και κωδικοποίηση αναφορών από τη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την αξιοποίηση εφαρμογών ΤΝ στη γλωσσική διδασκαλία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, μέσω διαδικτυακής βάσης ακαδημαϊκών δεδομένων. Έμφαση δίνεται στις εφαρμογές που χρησιμοποιούνται από τους/τις εκπαιδευτικούς, στις γλωσσικές δεξιότητες που ενισχύονται, καθώς και στα παιδαγωγικά οφέλη και τις προκλήσεις που αναδεικνύονται. Ακόμα, θα παρουσιαστούν αριθμητικά δεδομένα αναφορικά με το πλήθος αυτών των ερευνών ανά θεματική. Τα ποιοτικά δεδομένα κωδικοποιούνται μέσω Θεματικής Ανάλυσης. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε αναζήτηση επιστημονικών άρθρων στη βάση δεδομένων 'Google Scholar', με χρονικό εύρος δημοσιεύσεων το 2025. Οι λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν περιλάμβαναν όρους όπως "Artificial Intelligence", "Language Teaching", "Language Learning" και "Educational Technology". Τα κριτήρια ένταξης αφορούσαν σε επιστημονικές μελέτες με εμπειρική έρευνα, που εξετάζουν την εφαρμογή εργαλείων ΤΝ στη διδασκαλία ή μάθηση γλωσσών, ενώ αποκλείστηκαν μελέτες που δεν σχετίζονταν άμεσα με εκπαιδευτικά περιβάλλοντα ή τη γλωσσική εκπαίδευση. Τα αποτελέσματα της επισκόπησης αναδεικνύουν τη συχνή αξιοποίηση εφαρμογών, όπως είναι τα συστήματα αυτόματης ανατροφοδότησης, οι έξυπνες πλατφόρμες μάθησης και τα διαλογικά συστήματα, κυρίως, για την ανάπτυξη δεξιοτήτων γραπτού και προφορικού λόγου. Παράλληλα, επισημαίνονται διδακτικά και παιδαγωγικά οφέλη αλλά και περιορισμοί, όπως ζητήματα παιδαγωγικής ένταξης και ψηφιακών δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, γλωσσική διδασκαλία, ψηφιακά μαθησιακά περιβάλλοντα, χαρτογράφηση ερευνών, εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Η Γλωσσική διδασκαλία ως πλαίσιο καλλιέργειας κριτικής εγγραμματοσύνης στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης: Προς ένα μοντέλο αμφίδρομης ενσωμάτωσης

Ελένη Χατζημαουροδύ

PhD, Κολλέγιο Ανατόλια & CTY Greece

elene@anatolia.edu.gr

Η αυξανόμενη ενσωμάτωση εργαλείων Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) στη γλωσσική εκπαίδευση αναδεικνύει τόσο σημαντικές παιδαγωγικές δυνατότητες όσο και κρίσιμα θεωρητικά ερωτήματα σχετικά με τη φύση της γλωσσικής μάθησης, της μεταγλωσσικής επίγνωσης και του κριτικού γραμματισμού. Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να μετατοπίσει τη συζήτηση από μια εργαλειακή, τεχνοκεντρική χρήση της TN προς τη διαμόρφωση ενός αμφίδρομου παιδαγωγικού μοντέλου, στο οποίο η TN λειτουργεί, αφενός, ως γνωστικός και γλωσσικός υποστηρικτής στην παραγωγή και αναθεώρηση κειμένων και, αφετέρου, ως αντικείμενο κριτικής γλωσσικής και ιδεολογικής διερεύνησης. Το θεωρητικό πλαίσιο αντλείται από τις προσεγγίσεις των πολυγραμματισμών (New London Group), του κριτικού γραμματισμού και σύγχρονων μοντέλων AI literacy. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η αξιοποίηση της TN συνδέεται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων παραγωγής και οργάνωσης γραπτού λόγου, γλωσσικής ακρίβειας και κειμενικής συνοχής, αλλά και με την ενίσχυση της ικανότητας των μαθητών/τριών να αξιολογούν την αξιοπιστία, τις ιδεολογικές προϋποθέσεις και την ενδεχόμενη μεροληπτική προσέγγιση των παραγόμενων κειμένων. Προτείνεται ένα μοντέλο αξιοποίησης της TN που περιλαμβάνει: (α) λειτουργική χρήση ως υποστηρικτικό εργαλείο, (β) κριτική ανάλυση των παραγόμενων γλωσσικών προϊόντων, και (γ) αναστοχαστική διερεύνηση της σχέσης ανθρώπου-μηχανής στη διαδικασία παραγωγής λόγου. Η προσέγγιση αυτή επιδιώκει να ενισχύσει τον κριτικό ψηφιακό γραμματισμό, να καλλιεργήσει τη δημιουργικότητα και να διαμορφώσει μαθητές/τριες ικανούς/ές να διαχειρίζονται υπεύθυνα τα τεχνολογικά εργαλεία της σύγχρονης εποχής.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, γλωσσική διδασκαλία και Ψηφιακές Τεχνολογίες, κριτικός γραμματισμός, πολυγραμματισμοί, AI literacy

Εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) στην πράξη: Μια διετία δημιουργικής επανάληψης στο μάθημα της ΝΕ ως ΞΓ για ενήλικους

Ευτυχία Αρβανίτη

ΜΑPhil.- ΜΑ Εκπαιδεύτρια Ενηλίκων, Επιμορφώτρια Εκπαιδευτών Ενηλίκων
Σχολείο ΝΕ e-Ilinika
eftichia@e-Ilinika.com

Όπως επισημαίνουν οι Lundberg και Thurston (1997) “The job of the teacher is to get students laughing, and when their mouths are open, to give them something on which to chew”. Στο πλαίσιο αυτής της παιδαγωγικής αντίληψης, στόχος της εισήγησης είναι να γίνουν γνωστά κάποια λειτουργικά, διασκεδαστικά και χρήσιμα εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) (Suno, Figy, ElevenLabs κ.ά.) και να αναδειχθεί η χρησιμότητά τους στο μάθημα της ΝΕ ως ΞΓ για ενήλικες. Παρουσιάζονται παραδείγματα συγκεκριμένων διδακτικών προτάσεων για επανάληψη λεξιλογίου και γραμματικών δομών σε μαθήματα ενηλίκων διαφορετικών γλωσσικών επιπέδων. Με αυτόν τον τρόπο καταδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο τέτοια εργαλεία μπορούν να συμβάλλουν, μακροπρόθεσμα, στη μάθηση ως εναλλακτική μορφή στοχευμένης επανάληψης, προσφέροντας αντίστοιχα πλαίσια για αποτελεσματική χρήση της γλώσσας εντός και εκτός τάξης. Ωστόσο, για να είναι αξιοποιήσιμη μια τέτοια προσέγγιση, απαιτούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όπως αξιολόγηση των εργαλείων, σαφής καθοδήγηση και κίνητρα από την πλευρά των διδασκόντων/ουσών, και θετική διάθεση από την πλευρά των ενηλίκων μαθητών/τριών, δεδομένου ότι η προφορική επικοινωνία στην ΞΓ συνδέεται συχνά με αυξημένο άγχος (Luo, 2013, Liu & Wang, 2023). Για το λόγο αυτό, το δημιουργικό αποτέλεσμα που προσφέρουν αυτά τα εργαλεία TN, μπορεί να συμβάλει αφενός στην εμπέδωση περιεχομένου και αφετέρου στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών/τριών. Τέλος, με βάση παρατηρήσεις έπειτα από δύο έτη χρήσης των εργαλείων αυτών, τίθεται προς συζήτηση το κατά πόσο η αξιοποίησή τους συντελεί σε ολιστική και μακροπρόθεσμη μάθηση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εργαλεία TN, Ελληνική ως ΞΓ, ενήλικες, δημιουργική επανάληψη

Τοπικές γλώσσες και μητρική γλώσσα: Δημιουργία λεξικού από μαθητές/τριες Δημοτικού μέσω Τεχνητής Νοημοσύνης

Μαρία Προκοπίδου

Εκπαιδευτικός, Συγγραφέας- Μ.Α. Ανθρωπιστικές Σπουδές και Νέες Τεχνολογίες- Επιστήμες Αγωγής ΠΔΜ,
Μ.Εδ. Ειδική Ενιαία Εκπαίδευση (ΕΠΚ)
maria92teach@gmail.com

Στη σύγχρονη εποχή το ζήτημα της διδασκαλίας των τοπικών γλωσσών και ποικιλιών στο Δημοτικό Σχολείο έχει απασχολήσει τον/την εκπαιδευτικό και, ευρύτερο τον ακαδημαϊκό χώρο. Ο υπαρκτός κίνδυνος να χαθούν ορισμένες γλωσσικές ποικιλίες, ανοίγει νέες προκλήσεις σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική και τη γλωσσική διδασκαλία. Σκοπός της εισήγησης είναι η παρουσίαση του Προγράμματος «Η γλώσσα του σπιτιού μου» που αφορά στην καταγραφή λέξεων και τη δημιουργία ενός λεξικού σχετικά με την τοπική γλώσσα της κοινότητας ενός ακριτικού χωριού του Νομού Πέλλας, αλλά και τη γλώσσα των μεταναστών που έχουν έρθει σε αυτό. Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η τοπική γλώσσα των κατοίκων που είναι η βλάχικη «συρρικνώνεται», καθώς όλο και λιγότεροι άνθρωποι στο χωριό, πλέον, την χρησιμοποιούν, ενώ τα παιδιά που έχουν έρθει από την Αλβανία ξεχνούν σταδιακά τη μητρική τους γλώσσα, κυρίως για λόγους κοινωνιοοικονομικούς. Σε αυτό το πλαίσιο οι μαθητές/τριες -σε συνεργασία με τους γονείς, κατοίκους του χωριού και την εκπαιδευτικό- συνέλεξαν βασικές λέξεις στα βλαχικά και τα αλβανικά, όπως για παράδειγμα ευχές, καθημερινές εκφράσεις, μήνες κ.ά. Οι λέξεις καταγράφηκαν σε ένα λεξικό που εμπλουτίστηκε μέσω της Τεχνητής Νοημοσύνης με παιχνίδια και δυνατότητα ακρόασης. Στόχος ήταν ο προβληματισμός σχετικά με την «εγκατάλειψη» κάποιων γλωσσών από τους/τις ομιλητές/τριες, αλλά και η σημασία διατήρησης τους σε ένα πνεύμα διαπολιτισμικότητας με άξονα τον γλωσσικό πλούτο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τοπικές γλώσσες, γλωσσική ποικιλία, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Τεχνητή Νοημοσύνη

Διαγλωσσικότητα και Τεχνητή Νοημοσύνη: Επαναπροσδιορίζοντας τη γλωσσική διδασκαλία για μαθητές/τριες με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο στην ψηφιακή εποχή

Βασιλική Τσάγκα

Διδάκτωρ, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Διευθύντρια Γενικού Λυκείου Ιωαννίνων
vasotsagka@gmail.com

Δήμητρα Φίλη

Νηπιαγωγός, Αναπληρώτρια Προϊσταμένη σχολικής μονάδας
MEd, MSc
dimitra_fili@hotmail.com

Η ολοένα αυξανόμενη φοίτηση μαθητών/τριών με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο στα δεδομένα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος στην περίοδο της ψηφιακής εποχής, αναδεικνύει την αναγκαιότητα διαμόρφωσης παιδαγωγικών μοντέλων γλωσσικής διδασκαλίας, τα οποία να υπερβαίνουν τις ελλειμματικές και μονογλωσσικές προσεγγίσεις του παρελθόντος. Στο πλαίσιο αυτό, η διαγλωσσικότητα προβάλλεται ως ένα μοντέλο με παιδαγωγικό προσανατολισμό, το οποίο είναι δυνατό να αξιοποιήσει το σύνολο του γλωσσικού ρεπερτορίου των μαθητών/τριών με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο, εγκαταλείποντας αφομοιωτικές εκπαιδευτικές και διδακτικές πρακτικές. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η διαμόρφωση ενός θεωρητικού πλαισίου επαναπροσδιορισμού της γλωσσικής διδασκαλίας για μαθητές/τριες με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο στην ψηφιακή εποχή, με άξονα τη διαγλωσσική παιδαγωγική και την παιδαγωγικά τεκμηριωμένη αξιοποίηση της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ). Η εισήγηση εξετάζει τη συνάντηση της διαγλωσσικής παιδαγωγικής με τις Ψηφιακές Τεχνολογίες (ΨΤ) και την ΤΝ στην εκπαίδευση μαθητών/τριών με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο, μέσα από θεωρητική ανάλυση και κριτική επισκόπηση της βιβλιογραφίας. Διερευνώνται, ειδικότερα, οι δυνατότητες των εργαλείων ΤΝ, που υποστηρίζουν την παραγωγή και κατανόηση λόγου, τη μεταγλωσσική επίγνωση και την εξατομικευμένη γλωσσική υποστήριξη, ώστε να λειτουργήσουν υποστηρικτικά για την ενίσχυση της γλωσσικής ανάπτυξης και της ενεργού συμμετοχής των μαθητών/τριών στην εκπαιδευτική πράξη. Η εισήγηση εστιάζει στη συμβολή του γλωσσικού ρεπερτορίου στην εκμάθηση της Ελληνικής ως γλώσσας υποδοχής σε μαθητές/τριες με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο Α΄ έως και Γ΄ Δημοτικού και προτείνει ένα συνεκτικό θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για τον σχεδιασμό συμπεριληπτικών -ψηφιακά υποστηριζόμενων- διδακτικών προσεγγίσεων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαγλωσσικότητα, Τεχνητή Νοημοσύνη, γλωσσική διδασκαλία, μαθητές/τριες με προσφυγικό/μεταναστευτικό υπόβαθρο, υπερποικίλα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα

Αρετή και φρόνηση στις εκπαιδευτικές προσεγγίσεις της Τεχνητής Νοημοσύνης: Η συμβολή της αριστοτελικής ηθικής στον ηθικά υπεύθυνο σχεδιασμό αλγοριθμικών συστημάτων

Γεώργιος Τζήμας

Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Φιλολόγος
Ωνάσειο Λύκειο Κοζάνης
gmtzimas@gmail.com

Η ταχεία ενσωμάτωση της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) στη γλωσσική διδασκαλία, ιδίως σε πολυπολιτισμικά και ψηφιακά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, μέσω εφαρμογών που αφορούν την εξατομικευμένη μάθηση, την αυτοματοποιημένη ανατροφοδότηση και την ανάλυση εκπαιδευτικών δεδομένων, αναδιαμορφώνει τις διδακτικές πρακτικές και επηρεάζει καθοριστικά τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού. Παράλληλα, εγείρει κρίσιμα ηθικά ζητήματα. Αυτά αφορούν στην αλγοριθμική μεροληψία, ζητήματα διαφάνειας και δυνατότητας ερμηνείας των αλγοριθμικών διαδικασιών, καθώς και στη διατήρηση της παιδαγωγικής αυτονομίας και της ανθρώπινης κρίσης στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας σε πολιτισμικά ετερογενείς μαθητικούς πληθυσμούς. Στην παρούσα εισήγηση προτείνεται ένα θεωρητικό πλαίσιο ηθικά υπεύθυνου σχεδιασμού και παιδαγωγικής αξιοποίησης της ΤΝ στη γλωσσική εκπαίδευση, θεμελιωμένο σε βασικές αρχές της αριστοτελικής ηθικής. Η αρετή νοείται ως έξι που διαμορφώνεται μέσω της παιδευτικής πράξης· η φρόνηση αναδεικνύεται ως η κατεξοχήν μορφή πρακτικής σοφίας, ικανή να καθοδηγήσει την ορθή διδακτική κρίση και τη λήψη παιδαγωγικών αποφάσεων σε σύνθετα, πολυπολιτισμικά και ψηφιακά συμφραζόμενα. Με βάση αυτή τη θεωρητική προσέγγιση, η ΤΝ προσεγγίζεται όχι ως αυτόνομος ηθικός φορέας, αλλά ως τεχνολογικό μέσο που οφείλει να υπηρετεί τους σκοπούς της γλωσσικής παιδείας και την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/τριών ως γλωσσικών και πολιτισμικών υποκειμένων. Η εισήγηση καταλήγει στη διατύπωση βασικών αρχών για τον ηθικά υπεύθυνο σχεδιασμό και τη διδακτική χρήση αλγοριθμικών συστημάτων στη γλωσσική εκπαίδευση, οι οποίες εναρμονίζουν τεχνικές προδιαγραφές λειτουργικότητας και διαφάνειας με την καλλιέργεια αρετής, διαπολιτισμικής ευαισθησίας και παιδαγωγικής ευθύνης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αρετή, φρόνηση, Τεχνητή Νοημοσύνη, γλωσσική διδασκαλία, πολυπολιτισμικότητα

Προκλήσεις και ευκαιρίες αξιοποίησης της Τεχνητής Νοημοσύνης σε πολυμεσικά περιβάλλοντα μάθησης

Ευάγγελος Δημητρίου

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Υπ. Διδάκτορας ΠΤΔΕ ΠΔΜ
dimitriouevangelos@icloud.com

Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία εξέλιξη των Ψηφιακών Τεχνολογιών (ΨΤ) και την ταχύτατη διάδοση των πληροφοριών. Ο 21ος αιώνας αναμένεται να φέρει σημαντικές τεχνολογικές ανακαλύψεις, διαμορφώνοντας ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Η ένταξη των ΨΤ στη διδασκαλία και τη μάθηση είναι μια σύνθετη διαδικασία, που μπορεί να συναντήσει διάφορες δυσκολίες. Αυτές οι δυσκολίες, που συχνά αναφέρονται ως «προκλήσεις», ορίζονται ως συνθήκες που περιορίζουν την πρόοδο ή την επίτευξη των στόχων (Schoerr, 2005). Εάν αυτές οι προκλήσεις δεν μετατραπούν σε ευκαιρίες για την εκπαιδευτική πράξη, τότε ελλοχεύει ο κίνδυνος δημιουργίας ψηφιακού χάσματος, δημιουργώντας κατηγορίες χρηστών, όπως είναι οι ψηφιακοί ιθαγενείς (digital natives) και οι ψηφιακοί μετανάστες (digital immigrants). Στην εισήγηση παρουσιάζονται -μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης- οι κύριες προκλήσεις και ευκαιρίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στη χρήση ψηφιακών εργαλείων και εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) στη σχολική τάξη. Τα ευρήματα των σχετικών ερευνών υπογραμμίζουν την ανάγκη για εστιασμένες στρατηγικές αξιοποίησης και ένταξης της ανθρωπίνης τεχνογνωσίας με συστήματα TN, διασφαλίζοντας την αποτελεσματική και ηθική χρήση αυτών των τεχνολογιών σε τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Πολυμεσικά περιβάλλοντα, Τεχνητή Νοημοσύνη, Ψηφιακές Τεχνολογίες, εκπαιδευτικοί

«Μικροί δημοσιογράφοι».... με τη βοήθεια εργαλείων Τεχνητής Νοημοσύνης

Αγαθή Ασλανίδου

Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Φυσικής, ΔΠΘ
agaslanid@gmail.com

Βασίλειος Τσιάντος

Καθηγητής ΔΠΘ, Τμήμα Φυσικής
tsianto@physics.duth.gr

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται ένα σχέδιο διδασκαλίας για τη δομή της συνέντευξης και της μετατροπής της σε αφηγηματικό λόγο από τους/τις μαθητές/τριες της ΣΤ΄ τάξης με τη βοήθεια εργαλείων Τεχνητής Νοημοσύνης (TN), στο πλαίσιο του θεματικού κύκλου «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης», του μαθήματος της Γλώσσας, σύμφωνα με τα Νέα Προγράμματα Σπουδών. Στόχοι του σεναρίου είναι οι μαθητές/τριες να εντοπίσουν τα βασικά στοιχεία μιας συνέντευξης, να τη σχεδιάσουν και να την πραγματοποιήσουν, χρησιμοποιώντας διαφορετικά επίπεδα λόγου ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση, να τη μετατρέψουν σε αφήγηση, να καταγράψουν τη δομή της, να καλλιεργήσουν την ακρόαση, τον προφορικό και γραπτό λόγο, να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους, να αποκτήσουν ψηφιακές δεξιότητες. Οι μαθητές/τριες, χωρισμένοι σε ομάδες, στη διάρκεια δύο διδακτικών ωρών, καταγράφουν τα στοιχεία της δομής της συνέντευξης που έχει δημιουργηθεί με το ChatGPT από την εκπαιδευτικό. Οι μαθητές/τριες σχεδιάζουν και διεξάγουν συνέντευξη από χαρακτήρες που έχει φτιάξει η εκπαιδευτικός με το mizou, chatfai, χρησιμοποιώντας το κατάλληλο επίπεδο λόγου. Μετατρέπουν τη συνέντευξή τους σε αφήγηση. Ζητούν από το ChatGPT να μετατρέψει τη συνέντευξή τους σε αφηγηματικό κείμενο, συγκρίνουν τα κείμενά τους με αυτά της TN. Τα παρουσιάζουν και εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά της αφήγησης, δημιουργούν αφίσες για τα βασικά στοιχεία των δύο κειμενικών ειδών με το carcut. Η αυτοαξιολόγηση και ετεροαξιολόγηση του/της μαθητή/τριας και της ομάδας πραγματοποιούνται με ρουμπρίκες και κουίζ που έχει ετοιμάσει η εκπαιδευτικός με το ChatGPT και το jotform αντίστοιχα. Μέσα από τη διδακτική πρόταση καλλιεργούνται επικοινωνιακές δεξιότητες, η συνεργατική μάθηση, η προφορική, γραπτή έκφραση, η κριτική, δημιουργική σκέψη, ο κειμενικός και ψηφιακός γραμματισμός.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Σχέδιο διδασκαλία, συνέντευξη, αφήγηση, εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης

Από την πρόκληση στη μάθηση: Απογοήτευση, χιούμορ και καθοδηγητική υποστήριξη με Τεχνητή Νοημοσύνη

Νικόλαος Νεράντζης

Φυσικός, ΜΑ, 1ο Γυμνάσιο Θέρμης
nnerantz@sch.gr

Ευδοξία Παναγιωτίδου

Ψυχολόγος, ΜΑ, Υπ. Διδάκτορας ΠΑΜΑΚ
epanagiotidou@yahoo.com

Αθηνά Τσορτανίδου

Φιλολόγος ΕΑΕ, ΜΑ,
Συντονίστρια Εκπαίδευσης Προσφύγων ΠΔΕ Δυτικής Μακεδονίας
athina_tsortan@hotmail.com

Στην εισήγηση παρουσιάζεται ένα πλαίσιο για τη μάθηση μέσω χρήσης Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ), που εξηγεί πότε οι απαιτήσεις ενός μαθησιακού έργου οδηγούν σε εμπλοκή και μάθηση και πότε σε αποδέσμευση ή/και παραίτηση. Στον πυρήνα του πλαισίου βρίσκεται η συναισθηματική αξιολόγηση του έργου: το πώς ο/η μαθητής/τρια το αξιολογεί ως προς την αξία του, τον έλεγχο που έχει πάνω σε αυτό και το αν το βιώνει ως “απειλητικό” ή όχι για τον ίδια/α, καθώς και η απογοήτευση ως παράγοντας που δύναται να οδηγήσει σε αλλαγή στρατηγικής ή παραίτηση από το έργο. Η δυσκολία που συναντάται κατά την εκτέλεση ενός μαθησιακού έργου προσεγγίζεται ως τριβή στη μάθηση (παραγωγική, μη παραγωγική, τυφλή τριβή). Παράλληλα, αποσαφηνίζεται η διαφορά ανάμεσα στην απογοήτευση και στην απειλή. Στο τελικό μαθησιακό αποτέλεσμα συνδράμουν και δύο επιπλέον ρυθμιστές της μετάβασης από την πρόκληση (task demand) προς τη μάθηση ή την παραίτηση: (α) η καθοδηγητική υποστήριξη με ΤΝ (AI scaffolding), η οποία μπορεί να μειώνει την τυφλή τριβή και να ενισχύει το αίσθημα ελέγχου του/της μαθητή/τριας, αλλά ταυτόχρονα ενέχει κίνδυνο υπερ-εξάρτησης και μεροληψίας υπέρ των αυτοματοποιημένων συστημάτων, και (β) το χιούμορ, ως κοινωνικο-συναισθηματικό εργαλείο υψηλής ευαισθησίας, που διαμεσολαβεί μεταξύ της πρόσληψης ενός ερεθίσματος και της επεξεργασίας αυτού και μπορεί να ενισχύσει το αίσθημα ασφάλειας του/της μαθητή/τριας και να καθορίσει σε μεγάλο βαθμό με την τελική εμπλοκή του/της με το μαθησιακό έργο, αλλά απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, ιδίως σε συμπεριληπτικά και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα, όπου οι κώδικες και τα λεκτικά και μη λεκτικά σήματα-μηνύματα δεν είναι πάντα κοινά.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, απογοήτευση, χιούμορ, καθοδηγητική υποστήριξη με ΤΝ, κριτικός γραμματισμός στο συνθετικό χιούμορ

Η Τεχνητή Νοημοσύνη ως πρόκληση κατά τη διδασκαλία ξένων γλωσσών και τη γλωσσομάθεια: Δεδομένα από μια διαπανεπιστημιακή σφυγμομέτρηση φοιτητικής γνώμης

Mariya Hristova

Επίκουρη καθηγήτρια Νεοελληνικής Γλώσσας
South-West University "Neofit Rilski" – Blagoevgrad, Bulgaria
swu.mchristova@gmail.com

Velichka Simonova-Grozdeva

Μόνιμη Λέκτορας Νεοελληνικής Γλώσσας,
Paisii Hilendarski University of Plovdiv, Bulgaria
red3grozdeva@yahoo.com

Desislava Yordanova-Petrova

Επίκουρη καθηγήτρια Νεοελληνικής Γλώσσας, PhD,
South-West University "Neofit Rilski" – Blagoevgrad, Bulgaria
dessita_y@yahoo.com

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει σε έρευνα σχετικά με τις απόψεις φοιτητών/τριών αναφορικά για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Η έρευνα διεξήχθη στη Βουλγαρία με τη συμμετοχή πάνω από 100 φοιτητών/τριών δύο Φιλολογικών Σχολών, του Πανεπιστημίου του Πλόβντιβ «Παΐσιος Χιλανδαρινός» και του Νοτιοδυτικού Πανεπιστημίου «Νεόφυτ Ρίλσκι», στο Μπλαγκόεβγκραντ. Η μελέτη υπό τη μορφή ανώνυμου ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου εστιάζει στη χρήση της TN σε βασικούς τομείς των φιλολογικών σπουδών, όπως την εκμάθηση ξένων γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης και της Ελληνικής, τη γλωσσομάθεια ως κλειδί για την άμεση επαγγελματική αποκατάσταση των εκπαιδευομένων, τη μετάφραση και το μέλλον του επαγγέλματος του μεταφραστή. Συνολικά 19 ξένες γλώσσες δήλωσαν ότι διδάσκονται ή κατέχουν οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα. Οι γλώσσες είναι, κυρίως, δυτικές, σλαβικές και γειτονικών χωρών. Σκοπός της έρευνας ήταν να βοηθήσει τις ως άνω καθηγήτριες να προσαρμόσουν τις μεθόδους διδασκαλίας τους στην τεχνολογική εξέλιξη ως την πιο επίκαιρη πρόκληση της -ξενόγλωσσης- εκπαίδευσης. Ο εκσυγχρονισμός ορισμένων πτυχών της διδασκαλίας με βάση την ανάλυση των δεδομένων του ερωτηματολογίου θα σήμαινε να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις σύγχρονες ανάγκες όσων κάνουν ξενόγλωσσες σπουδές. Απώτερος στόχος της έρευνας ήταν να δοθεί έμφαση στην προώθηση της εθνικής και της ευρωπαϊκής πολιτικής και της διά βίου μάθησης. Επιπλέον, θα παρουσιαστούν σχετικές στρατηγικές των δύο Πανεπιστημίων για συνεχή επιμόρφωση του επιστημονικού διδακτικού προσωπικού σε μια εποχή ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων και προκλήσεων μπροστά στις ανθρωπιστικές σπουδές.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ξενόγλωσση εκπαίδευση, Τεχνητή Νοημοσύνη, Φιλολογικές Σχολές, Δια βίου μάθηση

Η αξιοποίηση της ΤΝ στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής σε ενήλικες φυλακισμένους

Ιωάννης Σισμανίδης

Εκπαιδευτικός ΠΕ02, Υπ. Διδάκτορας ΔΠΘ
sisman21@gmail.com

Ιωάννης Μπουνόβας

Μέλος ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ ΠΔΜ
ibounovas@uowm.gr

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζεται η αξιοποίηση της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας σε ενήλικες μαθητές εντός σωφρονιστικού καταστήματος με διαφορετικά επίπεδα γνώσης και χρήσης της γλώσσας. Η ΤΝ χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο ενίσχυσης της μαθησιακής διαδικασίας, προσαρμοσμένο στις μοναδικές προκλήσεις του χώρου: περιορισμένη πρόσβαση σε πόρους και ποικίλα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας. Το πρόγραμμα βασίστηκε σε μια σειρά μαθημάτων που σχεδιάστηκαν με τη βοήθεια ΤΝ, όπως το Grok και το Gemini, για τη δημιουργία εξατομικευμένου περιεχομένου. Τα μαθήματα κάλυψαν βασικά θέματα: γραμματική (π.χ. χρόνοι ρημάτων, άρθρα, ουσιαστικά), λεξιλόγιο (θεματικές ενότητες όπως καθημερινή ζωή, δικαιώματα και επανένταξη), προφορά και συνομιλία. Χρησιμοποιήθηκαν, επίσης, διαδραστικές ασκήσεις, όπως role-playing σενάρια προσαρμοσμένα στην καθημερινή ζωή και πραγματικότητα της φυλακής. Οι μαθητές επεξεργάστηκαν τα μαθήματα αυτόνομα, με εβδομαδιαίες συνεδρίες καθοδήγησης, ενσωματώνοντας τεχνικές ενεργητικής μάθησης όπως quizzes και δημιουργική γραφή. Η προσέγγιση αυτή αξιοποιήθηκε από τους συμμετέχοντες με εντατικό τρόπο. Αρχικά, εστίασαν σε θεωρητικά μέρη (π.χ. ανάλυση κειμένων από ελληνική λογοτεχνία ή κείμενα φτιαγμένα από την ΤΝ), ενώ προχώρησαν σε πρακτικές εφαρμογές, όπως συζητήσεις. Η ΤΝ επέτρεψε την προσαρμογή σε ατομικές ανάγκες, π.χ. για μη φυσικούς ομιλητές, ενσωματώνοντας πολυγλωσσική υποστήριξη. Συμπερασματικά, η ΤΝ μπορεί να μεταμορφώσει τη διδασκαλία ελληνικών σε αποκλεισμένα/δυσχερή περιβάλλοντα, προάγοντας την ισότητα στην εκπαίδευση. Φυσικά, πάντα, λαμβάνοντας υπόψη ηθικά ζητήματα, όπως η προστασία των δεδομένων των μαθητών. Η ανακοίνωση φιλοδοξεί να ανοίξει έναν διάλογο για βιώσιμες εφαρμογές ΤΝ στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μαθήματα Νέων Ελληνικών, Τεχνητή Νοημοσύνη, σωφρονιστικό κατάστημα, εκπαίδευση ενηλίκων

Τεχνητή Νοημοσύνη και συμπεριληπτική γλωσσική εκπαίδευση: Προοπτικές εξατομίκευσης για πολυγλωσσικούς και ευάλωτους μαθητικούς πληθυσμούς

Κωνσταντίνος Καλέμης

D.Ed., MAed M.Ed., M. Sc, MA, MA. Sc
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Μόνιμο Μέλος Μητρώου Επιμορφωτών ΕΚΔΔΑ – ΙΝΕΠ, Διαπολιτισμικός
Επιμορφωτής Συμβουλίου της Ευρώπης
kkalemis@sch.gr

Κωνσταντίνα Καλλίνη

M.Ed., Εκπαιδευτικός ΠΕ60
ntinakal@gmail.com

Η συμπεριληπτική γλωσσική εκπαίδευση αποτελεί κεντρικό ζητούμενο των σύγχρονων εκπαιδευτικών συστημάτων, ιδιαίτερα σε πολυπολιτισμικά και πολυγλωσσικά περιβάλλοντα μάθησης. Στην εισήγηση αυτή εξετάζεται ο ρόλος της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) ως εργαλείου ενίσχυσης της ισότιμης συμμετοχής όλων των μαθητών/τριών στη γλωσσική μάθηση, με έμφαση σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, μαθητές/τριες με γλωσσικές ανισότητες και εκπαιδευόμενους/ες σε προσφυγικά ή μεταναστευτικά πλαίσια. Αναλύονται οι δυνατότητες της ΤΝ για εξατομίκευση της διδασκαλίας, προσαρμογή του γλωσσικού επιπέδου, υποστήριξη της κατανόησης και διαφοροποίηση του μαθησιακού ρυθμού, λαμβάνοντας υπόψη τις ατομικές γλωσσικές ανάγκες και το πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών/τριών. Παρουσιάζονται, επίσης, παραδείγματα εφαρμογών που αξιοποιούν πολυτροπικά μέσα, ενισχύοντας την πρόσβαση στη γνώση και τη λειτουργική χρήση της γλώσσας σε πραγματικά επικοινωνιακά συμφραζόμενα. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη διασύνδεση της ΤΝ με τις αρχές της Παιδαγωγικής της Ένταξης και της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, καθώς και στη δυναμική της διά βίου μάθησης. Παράλληλα, στην εισήγηση προσεγγίζεται, κριτικά, το ζήτημα των περιορισμών και κινδύνων της τεχνολογικής διαμεσολάβησης, όπως οι αλγοριθμικές προκαταλήψεις και η πιθανή αναπαραγωγή κοινωνικών ανισοτήτων. Η προτεινόμενη θεώρηση της ΤΝ αναδεικνύει τη σημασία του παιδαγωγικού σχεδιασμού και της εκπαιδευτικής εποπτείας, προτείνοντας τη χρήση της ως μέσου ενδυνάμωσης και όχι αποκλεισμού στη γλωσσική εκπαίδευση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, συμπεριληπτική γλωσσική εκπαίδευση, πολυγλωσσία, εξατομικευμένη μάθηση

Η Τεχνητή Νοημοσύνη ως μοχλός συμπερίληψης και παιδαγωγικής καινοτομίας στα φιλολογικά μαθήματα

Βασιλική Λιάππη

Φιλολόγος ΕΑΕ, Μ.Εδ.
vaswliapi10@gmail.com

Στην παρούσα ανακοίνωση διερευνάται ο ρόλος της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) ως μοχλού παιδαγωγικής καινοτομίας και συμπερίληψης στο ελληνικό σχολείο, με εστίαση στη διδασκαλία της Λογοτεχνίας. Το θεωρητικό πλαίσιο εδράζεται στη σύνδεση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, της Καθολικής Σχεδίασης για Μάθηση (UDL) και των εφαρμογών ΤΝ στην Ειδική Αγωγή. Η ΤΝ προτείνεται ως ένας «γνωστικός προσθετικός μηχανισμός», που ενισχύει τη μαθησιακή αυτονομία και την πρόσβαση στη γνώση για όλους/ες τους/τις μαθητές/τριες. Κεντρικό σημείο της εργασίας αποτελεί η μέθοδος των δυναμικών εννοιολογικών χαρτών, οι οποίοι παράγονται αυτόματα μέσω αλγορίθμων ΤΝ και επιτρέπουν τη μη γραμμική οργάνωση της γνώσης. Η προσέγγιση αυτή διευκολύνει την κατανόηση αφηρημένων λογοτεχνικών εννοιών, μειώνει το γνωστικό φορτίο και καλλιεργεί μεταγνωστικές δεξιότητες. Η εφαρμογή της μεθόδου αναλύεται μέσω ενός διδακτικού σεναρίου για τον «Κρητικό» του Διονυσίου Σολωμού, όπου οι μαθητές/τριες επεξεργάζονται και αναδομούν χάρτες που παράγονται δυναμικά, μετατρέποντας τη μάθηση σε μια ενεργητική και συμμετοχική διαδικασία. Τα αποτελέσματα της παρέμβασης αναδεικνύουν αυξημένη μαθητική εμπλοκή και επιβεβαιώνουν ότι η ΤΝ μπορεί να υποστηρίξει αποτελεσματικά μαθητές/τριες με διαφορετικά μαθησιακά προφίλ, διευκολύνοντας την οπτικοποίηση σύνθετων νοημάτων. Συμπερασματικά, η ΤΝ δεν υποκαθιστά τη διδασκαλία, αλλά λειτουργεί ως ενισχυτικός μηχανισμός που αναβαθμίζει τη λογοτεχνική εκπαίδευση, καθιστώντας την περισσότερο προσβάσιμη, διαδραστική και συμπεριληπτική.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, Λογοτεχνία, συμπερίληψη, εννοιολογικοί χάρτες, Ειδική Αγωγή

Technology, Algorithms and Education: Language Teaching, Literacy and Inclusion in the Age of Artificial Intelligence

Andreas Oikonomou

Dr., F. Prof. of Psychology, ASPETE
anoiko@gmail.com

Eleni Mavropoulou

Dr., Laboratory Teaching Fellow, Aristotle University of Thessaloniki
emavropoulou@frl.auth.gr

Dimitrios Terzopoulos

Software Architect, Aristotle University of Thessaloniki
dterzopo@physics.auth.gr

The fast adoption of algorithmic systems and artificial intelligence (AI) technology in educational environments has brought major transformations to language education, reading practices and teaching responsibilities. This presentation performs analytical assessments of educational technology platforms and algorithmic learning systems to create methods which defend human elements in language education while making learning accessible to all and upholding ethical principles in automated educational systems. Drawing on recent work in the fields of AI in education, critical pedagogy, literacy studies and philosophy of technology, this presentation considers algorithms not only as technical tools, but also as linguistic and pedagogical factors that actively shape norms of meaning, correctness and value. The research investigates how AI technology operates in digital language learning platforms which serve students from various backgrounds but encounters three major obstacles: a) automated system prejudices, b) standardized language requirements, and c) simplified educational content. The presentation presents a case for moving beyond traditional digital literacy frameworks because they have reached their boundaries which necessitates the development of algorithmic literacy as a new framework. The educational mediator role of the teacher requires them to evaluate the framework while they perform ethical supervision and maintain dialogical meaning-making according to this method. The proposed educational framework in the presentation unites human-based learning with full system integration through appropriate content, moral teaching approaches and student-oriented teaching methods which maintain AI tools as subordinate language education assistants. The protection of human elements in language learning serves to defend democratic education which upholds inclusive values and creates substantial learning experiences during the time of artificial intelligence.

Keywords: Artificial intelligence-AI, language teaching, algorithmic skills, digital environments, inclusion

AI-ενισχυμένη γλωσσική αξιολόγηση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: δυνατότητες, προοπτικές και προβληματισμοί: το παράδειγμα της διόρθωσης γραπτών μαθητών του Γυμνασίου Ραπτοπούλου Ευρυτανίας και του 6ου ΕΠΑΛ Ηρακλείου με χρήση του ChatGPT

Γεωργία Δαδιώτη

Φιλολόγος Γυμνασίου Ραπτοπούλου Ευρυτανίας
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια ΕΚΠΑ
gdadioti@gmail.com

Ιωάννα Βαρνακιώτη

Φιλολόγος 6ου ΕΠΑΛ Ηρακλείου Κρήτης
varnakiotiioanna@gmail.com

Οι σύγχρονες ευρωπαϊκές πολιτικές για τη γλωσσική εκπαίδευση αναδεικνύουν την ανάγκη για πιο έγκυρες, συμπεριληπτικές και τεχνολογικά ενισχυμένες μορφές αξιολόγησης. Ο Συνοδευτικός Τόμος του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες (CEFR Companion Volume, 2020) αποτελεί το πλέον επικαιροποιημένο πλαίσιο αναφοράς, εισάγοντας νέους περιγραφικούς δείκτες για διαμεσολάβηση, διαδικτυακή αλληλεπίδραση, πολυγλωσσική ικανότητα και προσβασιμότητα, ενώ οι πρόσφατες κατευθύνσεις του Ευρωπαϊκού Κέντρου Σύγχρονων Γλωσσών (ECML, 2020-2023) και οι συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης Εξεταστών Γλωσσών (ALTE, 2023) για «άνισα γλωσσικά προφίλ», επαναπροσδιορίζουν τις απαιτήσεις για δίκαιη και διαφοροποιημένη αξιολόγηση. Παράλληλα, οι μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις γλωσσικές τεχνολογίες (2024) καταδεικνύουν ότι η Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) μετασχηματίζει ραγδαία το οικοσύστημα της γλωσσικής αξιολόγησης. Η παρούσα εισήγηση εξετάζει, κριτικά, τις δυνατότητες και τα όρια της χρήσης TN στην αξιολόγηση του γλωσσικού μαθήματος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, μέσα από δύο ενδεικτικές εφαρμογές: (α) τη διόρθωση γραπτών εκθέσεων μαθητών/τριών της Β΄ Γυμνασίου, του Γυμνασίου Ραπτοπούλου Ευρυτανίας, και (β) τη διόρθωση γραπτών της Β΄ Λυκείου του 6ου ΕΠΑΛ Ηρακλείου. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η χρήση του εργαλείου ChatGPT για την παροχή ανατροφοδότησης σε μαθητικά γραπτά. Τα παραδείγματα αναδεικνύουν, αφενός, τη δυνατότητα της TN να παρέχει λεπτομερή, συνεπή και άμεση ανατροφοδότηση, ευθυγραμμισμένη με τους περιγραφικούς δείκτες του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες, και, αφετέρου, τους κινδύνους υπεραπλούστευσης, αδιαφάνειας και πιθανής μεροληψίας των αλγορίθμων. Ο προβληματισμός που τίθεται αφορά στο πώς μπορεί η TN να ενταχθεί παιδαγωγικά και δεοντολογικά στην αξιολόγηση χωρίς να υποκαθιστά τον/την εκπαιδευτικό, αλλά ενισχύοντας την εγκυρότητα, τη διαφάνεια και την αναστοχαστική μάθηση. Η εισήγηση προτείνει ένα πλαίσιο προοπτικής που συνδυάζει τα ευρωπαϊκά πρότυπα με υπεύθυνες πρακτικές χρήσης TN, συμπεριλαμβανομένης της ορθής και κριτικής αξιοποίησης εργαλείων, ανοίγοντας τον δρόμο για μια πιο συμπεριληπτική και τεκμηριωμένη αξιολόγηση στη γλωσσική εκπαίδευση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, ChatGPT, γλωσσική αξιολόγηση, ευρωπαϊκά πρότυπα

Θεματικός άξονας

**Γλωσσική διδασκαλία και μάθηση
σε ψηφιακά περιβάλλοντα**

Digital Transformation and Language Teaching & Learning in the Western Balkans

Konstantinos Giakoumis

Professor, DiLanEdu-WB Primary Coordinator's Contact
LOGOS University College
konstantinos.giakoumis@kulogos.edu.al

In the Digital Age, as children spend increasingly more time in the digital world at the expense of time spent in physical interaction with other children, digitalization of language instruction is imperative to improve oral communication, language skills and reduce anxiety in speaking tasks. The necessity to integrate digital methods and tools in language education and study has been identified in the West Balkans (WB), where strategies have been developed for digital transformation setting digital competencies as a primary aim in the transformation of their educational systems. Common issues identified therein include the inadequate qualification of teachers, including language teachers, to integrate digital tools and methods in the teaching and learning process, as well as the absence of adequate digital content in WB languages. In partial response to these challenges, a consortium of ten HEIs from the WB and the EU have developed the Digital Transformation in Language Study and Education of the Western Balkans project (ERASMUS-EDU-2024-CBHE Project No. 101179642- DiLanEdu-WB). In the course of its second year of operations, the project aims at improving the quality of language education in the WB Higher Education Area by strengthening HE language teacher-training curricula with ICTs utilizing specialized laboratories. The project interventions pertain to the updating and enhancing existing curricula to incorporate digital methods and tools in language teaching, learning and research in new & innovative transformations of older disciplines (e.g., computational linguistics) and the development of new micro credentials training programmes for pre-university education teachers in the same discipline; and the establishment of a network of institutions and individuals sharing similar interests in using and promoting digital tools in language teaching & learning, as well as in linguistic scientific research.

Keywords: Digital transformation, language education, curriculum development, ICT in language teaching, learning and research, Western Balkans

Comparing Learning Outcomes in International Digital Pedagogy Training: Evidence from the DiLanEdu-WB Project

Arlinda Beka

Associate Professor, Faculty of Education, University of Prishtina
arlinda.beka@uni-pr.edu

Developing skills is a big deal for education institutions that want to teach students in new and exciting ways. The DiLanEdu-WB project is a program that helps schools in the Western Balkans and the European Union work together to make this happen. Through this project, training sessions were organized in Tirana, Banja Luka, Prishtina and Podgorica to help teachers and students get better at using tools. The training sessions were attended by university professors, students and teachers. This study explores how the training sessions worked by comparing what people knew before and after the training. The study uses the Kirkpatrick Model to see what people learned. People filled out questionnaires before and after each training session. Focus was placed on participants' expectations, previous knowledge regarding the tools and their experiences on using these tools. The results regard all four cities as well as all three groups of participants, shedding light on whether pedagogy skills were enhanced, and proving how international programs like DiLanEdu-WB can help teachers get better at using tools. The DiLanEdu-WB project and digital pedagogy training are important for learning outcomes. The training evaluation and the results of the study are valuable for understanding how digital pedagogy skills can be improved. The DiLanEdu-WB project and the Erasmus+ capacity building program are key actions towards this direction.

Keywords: Pedagogy training, education, training evaluation, DiLanEdu-WB, Erasmus+ capacity building

Γλωσσική διδασκαλία, ψηφιακά περιβάλλοντα και γραμματισμοί: Από την ιστορική εξέλιξη της Ελληνικής γλώσσας στις σύγχρονες υπολογιστικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις

Δημήτριος Κοτσιφάκος

Διευθυντής 1ου Εργαστηριακού Κέντρου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Διεύθυνσης
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δ' Αθηνών
Μεταδιδάκτορας Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής
dkotsifakos@uniwa.gr

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη διδακτική αξιοποίηση της ιστορικής εξέλιξης της Ελληνικής γλώσσας σε σύγχρονα, πολυπολιτισμικά και ψηφιακά μαθησιακά περιβάλλοντα. Αφετηρία αποτελεί η θεώρηση της Ελληνικής γλώσσας ως δυναμικού και εξελισσόμενου συστήματος, όπως αναδεικνύεται μέσα από τη διαχρονική της πορεία, τις κοινωνικές της λειτουργίες και τις ποικίλες μορφές γραμματισμού που αναπτύχθηκαν ιστορικά. Παράλληλα, αξιοποιούνται βασικές αρχές από το πεδίο της υπολογιστικής θεώρησης της γλώσσας, όπως αυτές παρουσιάζονται στη σύγχρονη πραγματολογία των γλωσσών προγραμματισμού, όπου η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως σύστημα κανόνων, δομών και σημασιολογικών επιλογών, που διαμεσολαβούν τη σκέψη και τη δράση. Η αναλογία ανάμεσα στη φυσική και την τεχνητή γλώσσα επιτρέπει τη διερεύνηση νέων παιδαγωγικών προσεγγίσεων στη γλωσσική διδασκαλία, ιδίως σε περιβάλλοντα που ενσωματώνουν ψηφιακά εργαλεία και εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται ένα διδακτικό μοντέλο που συνδυάζει ιστορικό, κριτικό και ψηφιακό γραμματισμό, ενισχύοντας τη γλωσσική επίγνωση των μαθητών και μαθητριών και καλλιεργώντας δεξιότητες ανάλυσης, μεταγλωσσικού στοχασμού και δημιουργικής χρήσης της γλώσσας. Στην εισήγηση υποστηρίζεται ότι η σύνδεση της γλωσσικής ιστορίας με τις σύγχρονες ψηφιακές και υπολογιστικές προσεγγίσεις μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη συμπεριληπτική και πολυγραμματισμική γλωσσική εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική διδασκαλία, ψηφιακοί γραμματισμοί, ιστορία της Ελληνικής γλώσσας, Τεχνητή Νοημοσύνη, διεπιστημονικές προσεγγίσεις

Helexkids 2.0 και WordList Tool: Ψηφιακές εφαρμογές για σύγχρονες πρακτικές γλωσσικής διδασκαλίας

Μαίρη Σουκαλοπούλου

Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Τομέα
Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, ΑΠΘ
msoukalo@lit.auth.gr

Άρης Τερζόπουλος

Lecturer in Psychology, School of Life and Health
Sciences, Birmingham City University
Aris.Terzopoulos@bcu.ac.uk

Γεωργία Νιολάκη

Assistant Professor in Neurodiversity, School of
Education, University of Birmingham
g.z.niolaki@bham.ac.uk

Βασιλική Αποστολούδα

Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Τομέα
Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, ΑΠΘ
vapostolo@lit.auth.gr

Κωνσταντίνος Αβδελίδης

Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Τομέα
Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, ΑΠΘ
konavdel@lit.auth.gr

Ηλίας Μήττας

Υπ. Διδάκτορας Τομέα Γλωσσολογίας, Τμήμα
Φιλολογίας, ΑΠΘ
imittas@lit.auth.gr

Γεωργία Καπνουλλά

Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου
gkapnou@gapps.auth.gr

Ανθή Ρεβυθιάδου

Καθηγήτρια Γλωσσολογίας,
Τμήμα Φιλολογίας, ΑΠΘ
revith@lit.auth.gr

Η σύγχρονη γλωσσική διδασκαλία απαιτεί παιδαγωγικά έγκυρα και ευέλικτα ψηφιακά εργαλεία που ενισχύουν την ενεργή εμπλοκή των μαθητών/μαθητριών στη μαθησιακή διαδικασία (Coxhead 2000· Dang & Webb 2025). Στο πλαίσιο αυτό, στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζεται το HelexKids 2.0 (<https://gradience.lit.auth.gr/index.php/helexkids-2-0/>), μια μορφοφωνολογικά επιστημειωμένη εκδοχή της λεξικής βάσης Helexkids (Terzopoulos et al. 2016), η οποία βασίζεται στα σχολικά εγχειρίδια της Ελληνικής και Κυπριακής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Επίσης παρουσιάζει το θυγατρικό της εργαλείο, το WordList Tool (<https://gradience.lit.auth.gr/index.php/wordlist-tool-guide/>), μια εύχρηστη διαδικτυακή εφαρμογή για τη δημιουργία προσαρμοσμένων λιστών λέξεων. Η βάση δεδομένων HelexKids 2.0 περιλαμβάνει ~68,000 μοναδικές λέξεις και ~1,75 εκ. εμφανίσεις, αποτελώντας ένα αξιόπιστο εργαλείο για (ψυχο)γλωσσολογικές και εκπαιδευτικές μελέτες. Το WordList Tool επιτρέπει την παραγωγή εξατομικευμένων λεξιλογικών λιστών, που προσαρμόζονται στο μέρος του λόγου και στη σχολική τάξη ή σε συνδυασμούς τάξεων. Η ανακοίνωση εστιάζει στις παιδαγωγικές δυνατότητες των συγκεκριμένων εργαλείων σε περιβάλλοντα γλωσσικής μάθησης, παρουσιάζοντας εκτενέστερα δύο τύπους εφαρμογών: (α) τη χρήση των εργαλείων από την/τον εκπαιδευτικό για τον σχεδιασμό διαφοροποιημένου διδακτικού υλικού σε μονόγλωσσα και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα μάθησης, και (β) την ενσωμάτωσή τους σε μαθητοκεντρικές δραστηριότητες καθοδηγούμενης ανακάλυψης, όπου οι μαθητές/μαθήτριες διερευνούν γλωσσικά μοτίβα μέσα από αυθεντικά δεδομένα. Η προσέγγιση αυτή ευθυγραμμίζεται με τις σύγχρονες παιδαγωγικές αρχές της διερευνητικής μάθησης, ενισχύει τη μεταγλωσσική επίγνωση και προάγει την αυτονομία των μαθητών/μαθητριών (Esmalizadeh et al. 2019· Wu 2023).

Λέξεις-Κλειδιά: Λεξικές βάσεις δεδομένων, μαθητοκεντρικές δραστηριότητες, ενεργή μάθηση

Prompt-based διδασκαλία κειμενικών ειδών: προτροπές που στηρίζουν τη γραφή χωρίς να τη «γράφουν»

Μυρτώ Ντίνα

Υπ. Διδάκτορας, ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Κρήτης
mkdina1993@gmail.com

Κωνσταντίνος Ντίνας

Αφ. Καθηγητής, ΠΤΝ Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
kdinas@uowm.gr

Ιωάννης Σπαντιδάκης

Καθηγητής, ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Κρήτης
ispantid@edc.uoc.gr

Στην παρούσα εισήγηση προτείνεται μία τυπολογία διδακτικών προτροπών (prompts) για τη διδασκαλία ορισμένων κειμενικών ειδών (genres), κυρίως, σε ψηφιακά περιβάλλοντα, με στόχο οι προτροπές να λειτουργούν ως διδακτικά στηρίγματα (scaffolds) και όχι ως υποκατάσταση της μαθητικής παραγωγής. Η συμβολή της είναι, πρωτίστως, σχεδιαστική και μεθοδολογική: συγκροτείται ένα «ρεπερτόριο προτροπών» και η ταξινόμησή του, αξιοποιήσιμα σε σχολικά και επιμορφωτικά συμφραζόμενα. Η τυπολογία οργανώνεται σε τρεις άξονες: (α) στάδια (stages) και κινήσεις (moves) ανά κειμενικό είδος, (β) τεκμηρίωση και πρακτικές παραπομπών (citation practices), (γ) «φωνές» και ετεροφωνία (heteroglossia), σε συνάρτηση με δείκτες στάσης/τροπικότητας (stance/modalilty). Παρουσιάζονται πρότυπα προτροπών (prompt patterns) για μικρο-στόχους γραφής (π.χ. διατύπωση θέσης με βαθμίδες βεβαιότητας, ένταξη αντιλόγου, μετασχηματισμός τεκμηρίου σε παράγραφο με σαφή αναφορά πηγής), καθώς και μετα-προτροπές (meta-prompts) αναστοχασμού (π.χ. έλεγχος πληρότητας moves, συνέπειας στάσης και διαφάνειας τεκμηρίωσης). Το ρεπερτόριο προκύπτει από συστηματική ανάλυση κειμένων-στόχων, που αντλούνται από σχολικά εγχειρίδια και επιλεγμένες ψηφιακές εκπαιδευτικές πηγές. Με βάση τα ευρήματα, διαμορφώνονται «δέσμες προτροπών» ανά φάση παραγωγής κειμένου (αποδόμηση-σχεδίαση-σύνθεση-αναθεώρηση), συνοδευόμενες από σύντομες λίστες ελέγχου και ρουμπρίκα κινήσεων-στάσης-παραπομπών. Τέλος, αποσαφηνίζεται πώς «δουλεύεται» το σενάριο με χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) από μηδενική έως πλήρη: (1) χωρίς TN, οι προτροπές ενσωματώνονται σε φύλλα εργασίας/κάρτες κινήσεων και αξιοποιούνται με ομότιμη αξιολόγηση, (2) με περιορισμένη TN, ο/η εκπαιδευτικός τη χρησιμοποιεί μόνο στην προετοιμασία υλικού, (3) με TN στην τάξη, η TN λειτουργεί αποκλειστικά ως «ελεγκτής» αναθεώρησης (εντοπισμός ελλείψεων και ερωτήσεις ελέγχου), χωρίς παραγωγή τελικού κειμένου.

Λέξεις-κλειδιά: Κειμενικά είδη, προτροπές, Τεχνητή Νοημοσύνη, τεκμηρίωση, ετεροφωνία

Κοινωνικο-υλικές συναθροίσεις γραμματισμού κατά την ψηφιακή συγγραφή: Ανάδυση νοημάτων όταν παιδιά, ψηφιακές τεχνολογίες και σχολικός γραμματισμός συναντιούνται

Μαρίνα Γεωργίου Μωριά

Υπ. Διδάκτορας Πανεπιστημίου Κύπρου
Πρόγραμμα «Γλώσσα, Γραμματισμός και Εκπαίδευση»
mgeorg21@ucy.ac.cy

Η παρούσα εισήγηση αναδεικνύει πώς το γλωσσικό μάθημα επανενοιοποιείται, όταν οι Ψηφιακές Τεχνολογίες (ΨΤ) συμμετέχουν στις κοινωνικο-υλικές συναθροίσεις (assemblages) ανθρώπινων, υλικών και άυλων δρώντων στοιχείων μέσα στην τάξη. Η παρουσίαση αφορά σε διδακτορική διατριβή, θεμελιωμένη στην κοινωνικο-υλική θεωρία του γραμματισμού (Burnett & Merchant, 2020· Fenwick et al., 2015), η οποία αμφισβητεί την ανθρώπινη υπεροχή έναντι της ύλης, υπογραμμίζοντας ότι όλα τα υλικά σώματα διαθέτουν ένα είδος δυνατότητας δράσης (agency) και ότι όλες οι οντότητες αναδύονται μέσα στις ενδο-δράσεις (intra-actions) τους με άλλα σώματα (Barad, 2003). Ειδικότερα, η ανάλυση επικεντρώνεται στις διαδικασίες κατασκευής, επικοινωνίας και διαπραγμάτευσης νοημάτων, όταν τα μανθάνοντα υποκείμενα, τα ψηφιακά μέσα και εργαλεία και οι παραδοχές του σχολικού γραμματισμού συναθροίζονται για να συγκροτήσουν ό,τι νοείται ως μάθημα «Ελληνικών». Η ανάγνωση των ευρημάτων της παρούσας έρευνας επαγγελματιών της εκπαίδευσης (practitioner inquiry), που πραγματοποιήθηκε σε μια Δ΄ τάξη δημοτικού σχολείου στην Κύπρο, καταδεικνύει ότι το γλωσσικό μάθημα αναπλαισιώθηκε μέσα από τις ενδο-δράσεις ανθρώπων, ΨΤ, κειμένων, χώρου, χρόνου, επιθυμιών, πεποιθήσεων, παραδοχών και άλλων υλικών και άυλων δυνάμεων που συμμετείχαν σε συναθροίσεις ψηφιακής συγγραφής. Μέσα από τις δυναμικές αυτές σχέσεις, οι οποίες συγκροτούνταν και ανασυγκροτούνταν, διαρκώς, με τρόπο ρευστό και εφήμερο, αναδύονταν, επίσης, παροδικά και ευμετάβλητα, τα νοήματα. Η παρουσίαση περιλαμβάνει ανάλυση μαγνητοσκοπημένων στιγμιότυπων γραμματισμού-ως-συμβάντος (literacy-as-event), εστιάζοντας στις συν-αισθηματικές (affective), ενσώματες και υλικές διαστάσεις του γραμματισμού και στη δυνατότητα που μια τέτοια κοινωνικο-υλική θεώρηση δύναται να αναπλαισιώσει, όχι μόνο το γλωσσικό μάθημα στο δημοτικό σχολείο, αλλά και την ευρύτερη παιδαγωγική αντίληψη για το περιεχόμενο και τη σημασία του γραμματισμού στην μετα-ψηφιακή εποχή.

Λέξεις-Κλειδιά: Κοινωνικο-υλικές συναθροίσεις, δυνατότητα δράσης, ενδο-δράση, ψηφιακή συγγραφή, γλωσσική διδασκαλία και μάθηση σε ψηφιακά περιβάλλοντα

Βελτιώνοντας την ποιότητα γραπτών πληροφοριακών κειμένων μέσα από τη διδασκαλία στρατηγικών διαδικτυακής ανάγνωσης

Ειρήνη Γάκη

Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
igaki@edc.uoc.gr

Ιωάννης Σπαντιδάκης

Καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
ispantid@uoc.gr

Η είσοδος των ψηφιακών τεχνολογιών στη ζωή μας, έχει επιφέρει αλλαγές στις κοινωνικές μας ανάγκες, αλλά και στην εκπαίδευση, καθώς η συνεχώς αυξανόμενη χρήση των τεχνολογιών απαιτεί δεξιότητες γραμματισμού, τις οποίες οι μαθητές/τριες πρέπει να αναπτύξουν για να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις του 21ου αιώνα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι γνωστικές διαδικασίες της παραγωγής και της κατανόησης γραπτού λόγου μεταφέρονται όλο και περισσότερο σε ψηφιακά περιβάλλοντα, χωρίς, ωστόσο, να έχει διερευνηθεί ακόμη η σχέση και η αλληλεπίδρασή τους στον συγκεκριμένο χώρο. Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η αξιολόγηση μιας διδακτικής παρέμβασης με παροχή κοινωνικο-διαδικαστικών διευκολύνσεων μέσα σε ένα περιβάλλον ανάγνωσης υποστηριζόμενο από υπολογιστή, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν η ανάπτυξη της μεταγνώσης και η ενίσχυση της αναγνωστικής κατανόησης σε ψηφιακά περιβάλλοντα έχουν θετικές επιδράσεις στην παραγωγή γραπτού λόγου. Η διδακτική παρέμβαση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της κοινωνιογνωσιακής μαθητείας και της φθίνουσας καθοδήγησης. Στην έρευνα συμμετείχαν δύο τμήματα Ε΄ Δημοτικού (41 μαθητές/τριες), μία πειραματική ομάδα και μία ομάδα ελέγχου. Οι μεταβλητές μετρήθηκαν πριν και μετά την παρέμβαση με ημι-δομημένη συνέντευξη, κείμενο με οδηγίες, το ημερολόγιο της ερευνήτριας, τα αναστοχαστικά ημερολόγια των μαθητών/τριών, κλειδα παρατήρησης, πρωτόκολλα «φωναχτής σκέψης», κείμενο με ερωτήσεις, ανάκληση του περιεχομένου του κειμένου (περίληψη), ποιοτικά και ποσοτικά κριτήρια ποιότητας γραπτού λόγου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές/τριες της πειραματικής ομάδας ανέπτυξαν μεταγνώση και ενίσχυσαν την αναγνωστική τους κατανόηση σε ψηφιακά περιβάλλοντα, ενώ παράλληλα βελτιώθηκε και η ποιότητα του γραπτού τους λόγου.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αναγνωστική κατανόηση στο διαδίκτυο, παραγωγή γραπτού λόγου, μεταγνώση, περιβάλλον κοινωνιογνωσιακής μαθητείας

Υποστήριξη της άμεσης προφορικής επικοινωνίας στα Ελληνικά προσφύγων/μεταναστών μαθητών: Το παράδειγμα της εφαρμογής «Μάθε Ελληνικά – Talk and Learn Greek»

Βασίλειος Σωτηρούδας

Διδάκτωρ ΠΔΜ, Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων ΠΔΕ Κεντρικής Μακεδονίας
vsotirudas@hotmail.com

Ευτέρπη Βασιλειάδου

Συντονίστρια Εκπαίδευσης Προσφύγων ΠΔΕ Κεντρικής Μακεδονίας
evi1vas@yahoo.gr

Η εμφάνιση της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) έχει αναδιαμορφώσει τις εκπαιδευτικές πρακτικές, επιτρέποντας νέες μορφές εξατομικευμένης, προσβάσιμης και πολυτροπικής μάθησης. Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της εφαρμογής «Μάθε Ελληνικά - Talk and Learn Greek», μιας διαδικτυακής πλατφόρμας υποστήριξης της άμεσης προφορικής επικοινωνίας στα Ελληνικά στο σχολικό περιβάλλον, που αξιοποιεί τεχνολογίες ΤΝ για μαθητές/τριες προσφυγικού και μεταναστευτικού υπόβαθρου. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά εργαλεία εκμάθησης της Ελληνικής γλώσσας που προϋποθέτουν γραμματισμό στη μητρική γλώσσα, η συγκεκριμένη εφαρμογή αξιοποιεί Επεξεργασία Φυσικής Γλώσσας (NLP), Αυτόματη Αναγνώριση Ομιλίας (ASR) και Μετατροπή Κειμένου σε Ομιλία (TTS), δημιουργώντας ένα πλήρως φωνητικό και χωρίς αναγνωστικές απαιτήσεις περιβάλλον μάθησης. Το παιδαγωγικό της υπόβαθρο βασίζεται στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και το πλαίσιο του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση (UDL), προωθώντας πολλαπλούς τρόπους εμπλοκής και έκφρασης. Μέσω της πολυγλωσσικής αναγνώρισης και σύνθεσης ομιλίας, η εφαρμογή αντιμετωπίζει ένα κρίσιμο κενό στην εκπαίδευση των προσφύγων/μεταναστών, που συνιστά ο χαμηλός γραμματισμός στη μητρική τους γλώσσα. Το σύστημα παρέχει ανατροφοδότηση προφοράς, ασκήσεις ακουστικής κατανόησης και φωνητική πλοήγηση σε δώδεκα γλώσσες, επιτρέποντας ακόμα και σε μη εγγράμματους/ες μαθητές/τριες να συμμετέχουν ισότιμα. Επίσης, αναλύεται η αρχιτεκτονική της εφαρμογής και η ενσωμάτωση του μοντέλου Whisper (Hugging Face) μαζί με το Web Speech API, ενώ, παράλληλα, αναδεικνύονται τα παιδαγωγικά οφέλη, οι προκλήσεις ανάπτυξης και οι επιπτώσεις για τη διαπολιτισμική συμπερίληψη. Περιλαμβάνεται, επιπλέον, σύντομη αναφορά στον υποστηρικτικό ρόλο της πλατφόρμας Lovable, η οποία χρησιμοποιήθηκε για την ανάπτυξη της εφαρμογής, ως παράδειγμα συμμετοχικής και τεχνητά υποβοηθούμενης διαδικασίας εκπαιδευτικού σχεδιασμού.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, διαπολιτισμική εκπαίδευση, εκμάθηση γλωσσών

Η χρήση ψηφιακού Αναγνώστη - Αφηγητή για τη διδασκαλία της ανάγνωσης και της αφήγησης σε πολύγλωσσες τάξεις ελληνικού δημοτικού σχολείου: Η περίπτωση του D_Read-Narrate

Αλεξάνδρα Πρέντζα

Ε.Δι.Π., Τομέας Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
aprentza@uoi.gr

Θεοφανώ Χρίστου

Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Τομέας Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
t.christou@uoi.gr

Μαρία Μαστροπαύλου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τομέας Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
mmastrop@uoi.gr

Στην εισήγηση θα παρουσιαστεί η εφαρμογή «Αναγνώστης – Αφηγητής», του εκπαιδευτικού λογισμικού D_Read-Narrate, στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου «Ψηφιακές εφαρμογές για τη διδασκαλία της ανάγνωσης και της αφήγησης σε πολύγλωσσες τάξεις ελληνικών δημοτικών σχολείων». Το λογισμικό υποστηρίζει τις γλωσσικές, αναγνωστικές και αφηγηματικές δεξιότητες, μονόγλωσσων, αλλά κυρίως δίγλωσσων μαθητών/τριών δημοτικού σχολείου. Συγκεκριμένα, θα συζητηθούν ο σχεδιασμός του λογισμικού, ο τρόπος λειτουργίας του, καθώς και ευρήματα που προέκυψαν από την εφαρμογή του. Η εφαρμογή περιλαμβάνει οκτώ διαδικτυακά μαθήματα, που εμπλέκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες σε δραστηριότητες ανάγνωσης και δημιουργίας ιστοριών, τα οποία σχεδιάστηκαν με βάση τη δομή υπαρχόντων προγραμμάτων παρέμβασης, που αφορούν την αφήγηση. Τα ψηφιακά μαθήματα είναι σχεδιασμένα, έτσι ώστε να είναι εύκολα στην παρακολούθηση, απαιτώντας μόνο βασική καθοδήγηση από τον/την εκπαιδευτικό, ενώ ταυτόχρονα προκαλούν το ενδιαφέρον του/της μαθητή/τριας. Κατά τους μήνες Οκτώβριο-Δεκέμβριο 2025, το λογισμικό χρησιμοποιήθηκε σε δημοτικά σχολεία (Ιωάννινα & Θεσσαλονίκη) με γλωσσικά μεικτό μαθητικό δυναμικό. Η παρουσίαση εστιάζει σε ευρήματα για την επίδραση του λογισμικού ως προς: (α) τις γλωσσικές, αναγνωστικές και αφηγηματικές δεξιότητες των μαθητών/τριών, (β) τη συμμετοχή τους στο μάθημα, και (γ) τη συνολική σχολική τους απόδοση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ανάγνωση, αφήγηση, ψηφιακό περιβάλλον, δίγλωσσία

“Δύο Φτερά/İki Kanat”:
Ψηφιακή εκπαιδευτική εφαρμογή για την εκμάθηση
του βασικού λεξιλογίου της Ελληνικής ως Γ2
από μαθητές/τριες προσχολικής ηλικίας με αναδυόμενη διγλωσσία

Ευαγγελία Κουφού

Υπ. Διδάκτορας ΤΕΕΠΗ, ΔΠΘ
evakoufou@gmail.com

Λύδια Μίτιτς

Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΕΠΗ, ΔΠΘ
lmitits@psed.duth.gr

Τα παιδιά της Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης έρχονται για πρώτη φορά σε συστηματική επαφή με την Ελληνική γλώσσα (Γ2) στο νηπιαγωγείο. Ως αναδυόμενοι δίγλωσσοι (García & Kleifgen, 2018), διαθέτουν λεξιλόγιο κυρίως στην τουρκική (Γ1) και καλούνται να αναπτύξουν επικοινωνιακή ικανότητα στην Γ2, ώστε να εκφράζουν αποτελεσματικά τις καθημερινές ανάγκες τους πριν την κατάκτηση του γραμματισμού. Γνωρίζουμε πως το λεξιλόγιο των παιδιών αυξάνεται όταν ορίζεται ως μαθησιακός στόχος, όταν γίνεται συχνή επανάληψη των νέων λέξεων και όταν η γνώση αποκτάται με ενεργή συμμετοχή τους μέσα από πολυτροπικά περιβάλλοντα (Phillips et al., 2020). Η εργασία παρουσιάζει τον σχεδιασμό και τη λειτουργία μιας πρωτότυπης εφαρμογής, στόχος της οποίας είναι η ανάπτυξη βασικού λεξιλογίου σε παιδιά 4-6 ετών μέσα από τη μέθοδο της άμεσης διδασκαλίας και της υποστηριζόμενης μάθησης με τη συμμετοχή εκπαιδευτικού ή γονέα. Η εφαρμογή αναπτύχθηκε στην πλατφόρμα Base44, αξιοποιώντας δυνατότητες Τεχνητής Νοημοσύνης, ακολουθώντας την «Κλίμακα Διαβαθμισμένων Κριτηρίων» (Ζαράνης κ.ά., 2014) και το Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση (Πεντέρη κ.ά., 2022). Το περιεχόμενο περιλαμβάνει πέντε ενότητες (Αρχική, Λέξεις, Αλφάβητο, Φράσεις, Παιχνίδια) σε δύο γλώσσες (Ελληνική-Τουρκική) και οπτικοακουστικά ερεθίσματα. Η επιλογή του λεξιλογίου βασίστηκε στα διεθνή πρότυπα του CEFR για το επίπεδο Pre-A1 (Alexiou & Stathoroulou, 2021), το οποίο ορίζει τις απαραίτητες επικοινωνιακές δεξιότητες για αρχάριους μαθητές. Επιπλέον, το υλικό εμπλουτίστηκε μέσω συνεντεύξεων με νηπιαγωγούς, οι οποίοι/ες υπέδειξαν το συχνότερα χρησιμοποιούμενο λεξιλόγιο βάσει των πραγματικών αναγκών της σχολικής τάξης. Η εφαρμογή φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα σύγχρονο υποστηρικτικό εργαλείο που γεφυρώνει τη Γ1 με τη γλώσσα-στόχο, ενισχύοντας τη μετέπειτα σχολική επιτυχία.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αναδυόμενη διγλωσσία, ψηφιακή εκπαιδευτική εφαρμογή, προσχολική αγωγή, Ελληνική ως Γ2, βασικό λεξιλόγιο

Εξ αποστάσεως διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας: Φωνές μαθητών

Ιωάννης Χριστόπουλος

Υπ. Διδάκτορας, Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας
johnswe97@gmail.com

Θωμαΐς Ρουσουλιώτη

Ειδικό Διδακτικό Προσωπικό, Φιλοσοφική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,
Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας
thomaisr@itl.auth.gr

Στόχος της εισήγησης είναι η διερεύνηση των πλεονεκτημάτων, των προκλήσεων και της αποτελεσματικότητας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας (Γ2/ΞΓ). Συγκεκριμένα, εξετάζει τα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτά γίνονται αντιληπτά από ενήλικους/ες μαθητές/τριες, που μαθαίνουν την Ελληνική ως Γ2. Επιπλέον, η παρούσα εργασία διερευνά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι διδασκόμενοι/ες την Ελληνική γλώσσα κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, καθώς και τον βαθμό στον οποίο η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι εξίσου αποτελεσματική με τη διά ζώσης διδασκαλία. Οι ερευνητές χρησιμοποίησαν μια μικτή μεθοδολογική προσέγγιση, συνδυάζοντας ποιοτικές και ποσοτικές τεχνικές, προκειμένου να τριγωνοποιήσουν τα ερευνητικά δεδομένα (Creswell et al., 2018). Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, χρησιμοποίησαν ένα διαδικτυακό ερωτηματολόγιο που συμπληρώθηκε από 143 μαθητές/τριες της Ελληνικής ως Γ2 και διεξήγαγαν ημιδομημένες συνεντεύξεις με 5 από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα. Τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι οι μαθητές/τριες που μαθαίνουν Ελληνικά, μέσω εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, προσδιορίζουν ως τον σημαντικότερο λόγο για την επιλογή της, την ευελιξία στο καθημερινό τους πρόγραμμα. Το μεγαλύτερο μειονέκτημα της εκμάθησης μιας γλώσσας μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι ότι οι μαθητές/τριες βρίσκονται σε φυσική απόσταση από τον/την καθηγητή/τρια τους και τους/τις συμμαθητές/τριές τους. Όσον αφορά στη διαφορά στην αποτελεσματικότητα μεταξύ της εξ αποστάσεως και της διά ζώσης διδασκαλίας, οι μαθητές/τριες δήλωσαν ότι προτιμούν τα διαδικτυακά μαθήματα, επειδή μπορούν να τα παρακολουθούν οποιαδήποτε στιγμή και από οποιοδήποτε μέρος.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εξ αποστάσεως εκπαίδευση, διά ζώσης εκπαίδευση, Ελληνικά ως δεύτερη/ξένη γλώσσα

Η συμβολή των κοινωνικών δικτύων στη διατήρηση της Ελληνικής γλώσσας στη Διασπορά

Παναγιώτα Καλάκου

Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια ΠΤΝ Ιωαννίνων
pkalakou@uoi.gr

Νικολέττα Τσιτσανούδη-Μαλλίδη

Καθηγήτρια ΠΤΝ Ιωαννίνων
nitsi@uoi.gr

Μαρίνα Παπαδοπούλου

Υπ. Διδάκτορας ΠΤΝ Ιωαννίνων
m.papadopoulou@uoi.gr

Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά αντιμετωπίζει διαχρονικές προκλήσεις που σχετίζονται με τον περιορισμένο χρόνο διδασκαλίας, τη γλωσσική ετερογένεια των μαθητών/τριών σε μικτές και πολυεπίπεδες τάξεις καθώς και τη μειωμένη γλωσσική έκθεσή τους εκτός σχολικού πλαισίου. Στο σύγχρονο ψηφιακό οικοσύστημα, τα κοινωνικά δίκτυα, όπως για παράδειγμα οι ψηφιακές εφαρμογές και πλατφόρμες YouTube, TikTok και Instagram, αναδύονται ως άτυπα περιβάλλοντα μάθησης με αυξανόμενη επιρροή στη γλωσσική ανάπτυξη και στη διατήρηση γλωσσών πολιτισμικής κληρονομιάς, προσφέροντας νέες δυνατότητες γλωσσικής έκθεσης και αυθεντικής επικοινωνίας. Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται η συμβολή των κοινωνικών δικτύων στη διατήρηση και ενίσχυση της Ελληνικής γλώσσας ως γλώσσας κληρονομιάς στη Διασπορά, εστιάζοντας στον ρόλο τους ως χώρων άτυπης μάθησης, πολυτροπικής επικοινωνίας και συγκρότησης πολιτισμικής ταυτότητας. Μέσα από θεωρητική επισκόπηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας και την ανάλυση ενδεικτικών ψηφιακών πρακτικών, διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης συμβάλλουν στη συνεχή επαφή των μαθητών και μαθητριών ελληνικής καταγωγής με την Ελληνική γλώσσα πέραν του τυπικού εκπαιδευτικού πλαισίου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις παιδαγωγικές προοπτικές αξιοποίησης περιεχομένου από τα κοινωνικά δίκτυα στη γλωσσική διδασκαλία, καθώς και στους περιορισμούς και τις προκλήσεις που ανακύπτουν, όπως η αποσπασματικότητα της μάθησης, η ποικίλη ποιότητα του γλωσσικού υλικού και η ανάγκη συστηματικής παιδαγωγικής καθοδήγησης. Τα παραπάνω καταδεικνύουν τη σημασία της ένταξης των κοινωνικών δικτύων σε ένα παιδαγωγικά τεκμηριωμένο πλαίσιο άτυπης μάθησης, ως συμπληρωματικού άξονα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Διασπορά.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ελληνόγλωσση εκπαίδευση, γλώσσα πολιτισμικής κληρονομιάς, κοινωνικά δίκτυα, Ψηφιακές Τεχνολογίες, ελληνική διασπορά

Δημιουργία μαθητικών audiobooks στο Δημοτικό Σχολείο: Μια συνεργατική και πολυτροπική προσέγγιση του βιβλίου «Ο Μικρός Πρίγκιπας»

Μαρία Μπαζιάκου

Υπ. Διδάκτορας Τμήμα Κινηματογράφου ΑΠΘ
Δασκάλα ΠΕ70, 1ο Δημοτικό Σχολείο Καλοχωρίου
mpaziakou@gmail.com

Μαρία Γκρέπα

Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου, 1ο Δημοτικό
Σχολείο Καλοχωρίου
mgrepa@gmail.com

Ελευθέριος Μπούρης

Δάσκαλος ΠΕ70, 1ο Δημοτικό Σχολείο Καλοχωρίου
lbouris@gmail.com

Κωνσταντίνος Μαρτίνης

Δάσκαλος ΠΕ70, 1ο Δημοτικό Σχολείο Θέρμης
kmartinis64@gmail.com

Σταυρίνα Χατζισταματίου

Δασκάλα ΠΕ70, 1ο Δημοτικό Σχολείο Καλοχωρίου
stavrina.chatzistamatiou@gmail.com

Αριστείδης Ιορδανίδης

Δάσκαλος ΠΕ70, 1ο Δημοτικό Σχολείο Θέρμης
ariorda@gmail.com

Στο πλαίσιο της υλοποίησης ενός προγράμματος φιλιαναγνωσίας και ανάπτυξης γλωσσικών και ψηφιακών δεξιοτήτων, σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε η εκπαιδευτική παρέμβαση που παρουσιάζεται στην εισήγηση. Αφορά μια διασχολική και συνεργατική διδακτική πρακτική που υλοποιήθηκε σε δύο τμήματα της Δ' τάξης του 1ου Δημοτικού Σχολείου Καλοχωρίου και σε δύο τμήματα της Ε' τάξης του 1ου Δημοτικού Σχολείου Θέρμης με στόχο την καλλιέργεια γλωσσικών, αφηγηματικών και ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών. Κεντρικό άξονα της παρέμβασης αποτέλεσε η δημιουργία τεσσάρων μαθητικών audiobooks, βασισμένων στο λογοτεχνικό έργο «Ο Μικρός Πρίγκιπας» του Antoine de Saint-Exupéry, μέσα από ελεύθερη και δημιουργική απόδοση του κειμένου. Το διδακτικό σενάριο στηρίχθηκε στις αρχές των πολυγραμματισμών, της ομαδοσυνεργατικής μάθησης και της βιωματικής προσέγγισης της λογοτεχνίας με αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων ηχογράφησης και επεξεργασίας ήχου. Οι μαθητές/τριες επικεντρώθηκαν στην ανάγνωση με προσωδία, στην κατανόηση του κειμένου και στη δημιουργία περιλήψεων. Ανέλαβαν, επίσης, ρόλους, όπως ηθοποιού, σκηνοθέτη και ηχολήπτη. Η διδακτική παρέμβαση ενίσχυσε την αναγνωστική κατανόηση, τη γλωσσική έκφραση, την παραγωγή γραπτού λόγου και τη δημιουργική σκέψη, ενώ, παράλληλα, προήγαγε τη συνεργασία, την ενίσχυση της ατομικής και συλλογικής ευθύνης και τον ψηφιακό γραμματισμό. Τα πρώτα ευρήματα αναδεικνύουν τη δυναμική της λογοτεχνίας και των ψηφιακών μέσων ως πεδίων αυθεντικής και ενεργητικής μάθησης στο σύγχρονο δημοτικό σχολείο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Audiobooks, ψηφιακός γραμματισμός, πολυγραμματισμοί, συνεργατική μάθηση, λογοτεχνία στο δημοτικό σχολείο

Αρχαία Ελληνικά και Ψηφιακές Τεχνολογίες: Η περίπτωση της αρχαιογλωσσίας

Δημήτριος Γουσόπουλος

Εκπαιδευτικός, Υπ. Διδάκτορας Φιλολογίας Πανεπιστήμιο Κρήτης
dimigous@gmail.com

Η ένταξη της Ψηφιακής Τεχνολογίας (ΨΤ) στην εκπαίδευση έχει μεταμορφώσει σημαντικά τις πρακτικές διδασκαλίας και μάθησης. Ωστόσο, η διδασκαλία με τη χρήση ΨΤ δεν είναι απλώς θέμα προσθήκης ψηφιακών εργαλείων στη σχολική αίθουσα. Χωρίς τις κατάλληλες παιδαγωγικές στρατηγικές και βαθιά κατανόηση του διδακτικού αντικειμένου, η ΨΤ μπορεί να λειτουργήσει αποσπασματικά ή και αναποτελεσματικά. Συνεπώς, για να είναι αποτελεσματική η ένταξη των ΨΤ στην εκπαιδευτική διαδικασία, απαιτείται κάτι περισσότερο από την απλή πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία. Απαιτείται βαθιά κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η ΨΤ συνδέεται με την Παιδαγωγική και το περιεχόμενο του μαθήματος, λαμβάνοντας υπόψη της ιδιαιτερότητες που έχει. Αυτό βέβαια ισχύει για όλα τα μαθήματα που προσφέρονται στο σχολείο, κάποια όμως έχουν να αντιμετωπίσουν περισσότερες προκλήσεις. Το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών σίγουρα είναι ένα από αυτά, καθώς είναι μάθημα κατά βάση γλωσσικό και κειμενοκεντρικό. Σύμφωνα με τα Νέα Προγράμματα Σπουδών (ΝΠΣ) βασική στόχευση του μαθήματος είναι τόσο η αρχαιογλωσσία όσο και η αρχαιογνωσία. Και τα δύο μπορούν να υποστηριχθούν επαρκώς από δεκάδες αποθετήρια, ψηφιακούς πόρους και εργαλεία, ωστόσο η αρχαιογλωσσία παρουσιάζει τη δεσμευτική ιδιαιτερότητα ότι συχνά απαιτεί ελεύθερο μετασχηματισμό γλωσσικών τύπων και εισαγωγή πολυτονικού κειμένου. Βασικά ερωτήματα, που θα συζητηθούν είναι τα εξής: (α) πόσο σοβαρά έχει ληφθεί υπόψη κατά τον σχεδιασμό των ψηφιακών εφαρμογών, (β) πόσο συμβατές είναι αυτές με τη διδασκαλία της αρχαιογλωσσίας; (γ) πόσο εύκολο είναι για τους/τις μαθητές/μαθήτριες, αλλά και τους/τις εκπαιδευτικούς, να διαχειριστούν αυτή την ιδιαιτερότητα;

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αρχαιογλωσσία, αρχαιογνωσία, Ψηφιακές Τεχνολογίες, γλωσσική διδασκαλία, πολυτονισμός

Θεματικός άξονας

**Διδασκαλία Γ2/ΞΓ
σε ψηφιακά περιβάλλοντα**

Νοηματικός Τριγωνισμός: Μια καινοτόμος στρατηγική εκμάθησης ξένων γλωσσών εμπνευσμένη από πολυγλωσσικά συστήματα μηχανικής μετάφρασης

Βασίλειος Αλεξανδρής

Εκπαιδευτικός ΠΕ86 Πληροφορικής
Υπ. Διδάκτορας Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
vasalexandris76@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση προτείνει μια καινοτόμο στρατηγική εκμάθησης ξένων γλωσσών, εμπνευσμένη από τα πολυγλωσσικά νευρωνικά συστήματα μηχανικής μετάφρασης (MNMT) και την έννοια της κοινής σημασιολογικής αναπαράστασης (shared semantic representation) γνωστής ως interlingua universal (interlingual representation). Η προτεινόμενη στρατηγική «Νοηματικός Τριγωνισμός», μεταφέρει το επίκεντρο της γλωσσικής μάθησης από τη γραμματοκεντρική διδασκαλία στην κατανόηση και παραγωγή νοήματος μέσω σημασιολογικής αντιστοίχισης-αγκύρωσης. Ο/Η μαθητής/τρια έρχεται σε επαφή, ταυτόχρονα, με έννοιες, ενέργειες και καταστάσεις εκφρασμένες σε δύο ή περισσότερες γλώσσες, χωρίς προηγούμενη συστηματική διδασκαλία γραμματικών κανόνων. Η αναγνώριση μοτίβων (pattern recognition) και η άμεση συσχέτιση εννοιών παρακάμπτουν τη πρώτη γλώσσα ως ενδιάμεσο φίλτρο, επιτρέποντας ταυτόχρονη απόκτηση πολλαπλών γλωσσών με μειωμένο γνωστικό φορτίο και ενισχυμένη μεταγλωσσική επίγνωση. Η ανακοίνωση επικεντρώνεται στο θεωρητικό υπόβαθρο, σε συγκεκριμένα παραδείγματα εφαρμογής (συμπεριλαμβανομένων σύνθετων γραμματικών εννοιών, όπως το grammatical aspect), σε τεχνολογικές υλοποιήσεις με οπτικοποίηση του interlingua χώρου, και σε προοπτικές που προσφέρει αυτή η πρωτοποριακή προσέγγιση για την εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, πολυγλωσσική μάθηση, interlingua, νοηματικός τριγωνισμός, σημασιολογική αγκύρωση

Ο Ψηφιακός Μετασχηματισμός στη διδακτική πράξη: Τι νέο κομίζει στο μάθημα της ξένης γλώσσας;

Σουλτάνα Παπαδημητρίου

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Γερμανικής Γλώσσας Δυτικής Μακεδονίας
papadimi@sch.gr

Ευαγγελία Παπαδημητρίου

ΕΕΠ Γερμανικής Γλώσσας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
enrap@uth.gr

Τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται ολοένα και πιο συχνά στην καθημερινότητά μας οι όροι: Ψηφιακή Τεχνολογία (ΨΤ), Ψηφιακός Μετασχηματισμός (ΨΜ), οι οποίοι αποτελούν βασικούς όρους σε τίτλους ερευνητικών προγραμμάτων, επιστημονικών άρθρων και συνεδρίων, υποστηρίζοντας παράλληλα και σημαντικές αλλαγές σε ποικίλους τομείς της ζωής, όπως στον τομέα της Διοίκησης ή της Εκπαίδευσης. Σε αυτήν την εισήγηση θα αναφερθούμε στις δυνατότητες που μπορεί να παρέχει ΨΜ στη διδακτική πράξη και πιο συγκεκριμένα στη διδασκαλία του μαθήματος της ξένης γλώσσας (ΞΓ). Ειδικότερα εξετάζονται οι τρόποι αξιοποίησης του ΨΜ γνώσεων και αναβάθμισης δεξιοτήτων για τη διδασκαλία και την εκμάθηση της ΞΓ, με σημείο αναφοράς την ένταξη των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων (ΑΕΠ) στη μαθησιακή διαδικασία και, μάλιστα, με την παράθεση συγκεκριμένων παραδειγμάτων, στα οποία θα αναδεικνύεται η αρμονική σύνδεση του περιεχομένου της διδασκαλίας με στρατηγικές μάθησης, καθώς και η ενίσχυση της αυτομάθησης. Παράλληλα, θα αναδειχθούν και τα αναμενόμενα ερωτήματα, τα οποία προκύπτουν από τις ποικίλες εφαρμογές των ψηφιακών εργαλείων, πολυμέσων και πόρων στη διδασκαλία και τη μάθηση, όπως: τι διαφορετικό θα μπορούσε να προσφέρει ο ΨΜ στους μαθητές μας; Αλλάζει και πώς ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού; Σε ποιο βαθμό «συνομιλούν» τα υπάρχοντα διδακτικά βιβλία με τα νέα δεδομένα; Ποιες τροποποιήσεις είναι απαραίτητες;

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ψηφιακός Μετασχηματισμός, ψηφιακές τεχνολογίες, ξένη γλώσσα, ανοικτοί εκπαιδευτικοί πόροι, αυτομάθηση

Τα ψηφιακά εργαλεία ήχου στη διδασκαλία γλωσσών

Αναστασία Γιαννακοπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Επικοινωνίας και Ψηφιακών Μέσων, ΠΔΜ
ayannacopoulou@uowm.gr

Χρυσάνθη Μάρκου

Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, Υπ. Διδάκτορας Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας
aff01856@uowm.gr

Η αυξανόμενη αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων στη διδασκαλία γλωσσών δημιουργεί νέες δυνατότητες για τον σχεδιασμό μαθησιακών δραστηριοτήτων που υποστηρίζουν την ανάπτυξη του προφορικού λόγου σε ψηφιακά περιβάλλοντα και την ενεργή εμπλοκή των μαθητών/τριών. Η παρούσα εισήγηση εξετάζει πώς τα ψηφιακά εργαλεία που ενσωματώνουν την καταγραφή ή παραγωγή ήχου μπορούν να αξιοποιηθούν σε διδακτικές ενότητες που εστιάζουν στην ανάπτυξη και κατανόηση προφορικού λόγου, στο πλαίσιο επικοινωνιακών και δραστηριοκεντρικών προσεγγίσεων μάθησης. Η ανάλυση εστιάζει στον παιδαγωγικό σχεδιασμό δραστηριοτήτων που συνδυάζουν αυθεντικό ηχητικό εισαγόμενο και παραγόμενο, σε διαδραστικές ψηφιακές πλατφόρμες που ευνοούν την ενσωμάτωση ή παραγωγή ψηφιακών αρχείων ήχου, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο αυτές οι προσεγγίσεις έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός πολυτροπικού περιβάλλοντος μάθησης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην παρουσίαση εργαλείων, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο αυτά μπορούν να ενσωματωθούν ουσιαστικά στον σχεδιασμό μαθημάτων με προσανατολισμό την ομιλία, στη μετάβαση από την κατανόηση προφορικού λόγου στην παραγωγή, καθώς και στον ρόλο δραστηριοτήτων που υποστηρίζουν τη προφορά, τον επιτονισμό, την επιχειρηματολογία, τη γλωσσική ακρίβεια και τη διαπολιτισμική επικοινωνιακή ικανότητα. Βασικά σημεία προβληματισμού αποτελούν: ο ρόλος των εργαλείων ήχου στην ανάπτυξη της προφορικής δεξιότητας και της αυτοπεποίθησης των μαθητευόμενων, ο σχεδιασμός διαδραστικών μαθημάτων με έμφαση στον προφορικό λόγο, ο συνδυασμός σύγχρονων και ασύγχρονων δραστηριοτήτων, βασισμένων στον ήχο, οι προκλήσεις που σχετίζονται με την τεχνολογία, την εμπλοκή των εκπαιδευόμενων και την ψηφιακή ετοιμότητα των εκπαιδευτικών, ο μεταβαλλόμενος ρόλος του/της εκπαιδευτικού ως διαμεσολαβητή/τριας και συντονιστή/τριας της ψηφιακής μάθησης. Παράλληλα, εξετάζεται η συμβολή της πολυτροπικής μάθησης και της συνεργατικής αλληλεπίδρασης στην ενίσχυση της εμπλοκής των εκπαιδευόμενων και της ανάπτυξης επικοινωνιακών στρατηγικών. Υπογραμμίζεται πως η αποτελεσματική αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων προϋποθέτει την ευθυγράμμισή τους με σαφώς ορισμένους μαθησιακούς στόχους.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ψηφιακά εργαλεία ήχου, προφορικός λόγος, δραστηριοκεντρική προσέγγιση, πολυτροπικό περιβάλλον μάθησης, διαδραστικά περιβάλλοντα μάθησης

AI-assisted teaching of Greek as a second/foreign language to young learners

Thomas Bardakis

PhD, Head of the Department of Greek Language and Civilization, LOGOS University College, Albania
Adjunct Lecturer, UOWM, Greece
aff01979@uowm.gr

The rapid integration of Generative Artificial Intelligence (GenAI) into educational landscapes signals a paradigm shift from participatory digital literacies (Web 2.0) to Multiliteracies and AI literacies where meaning-making emerges from dynamic human-machine collaboration. In the context of increasing digitalization of language education and the growing presence of Artificial Intelligence in educational environments, the study focuses on how multimodal learning resources can support Greek language development, learner engagement, and communicative competence. The theoretical framework draws on language didactics, multimodal learning theory and contemporary approaches to early AI literacy. Central to this presentation is the design and analysis of some AI-generated didactic scenarios. The proposed approach demonstrates that critical engagement with AI enhances linguistic acquisition while fostering critical language awareness. The study aims to investigate how assisting use of AI-generated micro-scenarios could enhance learners' pragmatic competence and multimodal awareness, bridging the gap between traditional classroom teaching and contemporary digital communication practices. By treating AI not as an authoritative source, but as a field for identity negotiation and as an auxiliary, supportive tool in language teaching, young learners (11-13 y.o.) are empowered to become "critical curators" of language and digital culture.

Keywords: Greek as L2, Critical AI Literacy, digital settings, language teaching, AI tools

Role-Play in Online Learning Communities as a Practice of Language Interaction in Multicultural Digital Environments

Athina Geladari

Post-Doctoral Researcher, Aristotle University of Thessaloniki
gela@itl.auth.gr

Konstantinos Mastrothanasis

Adj. Professor, Open University of Cyprus
konstantinos.mastrothanasis@ouc.ac.cy

Eleni Mavropoulou

Laboratory Teaching Fellow, Aristotle University of Thessaloniki
emavropoulou@frl.auth.gr

The present study represents a theoretical review on current literature examining role-playing in online learning communities as a practice of linguistic interaction in multicultural digital environments. It considers online communities as places for authentic language usage, where learning develops through collaborative and multimodal activities directly linked to social and cultural contexts. Language is understood as a social act, where learners' experience, participation, and cultural state reflect on and affect the way they learn. Particular emphasis is placed on role-playing as a means of activating language production and meaning negotiation, as well as a field for cultivating intercultural competence, through learning scenarios that simulate real-life communication situations. Simultaneously, the technological tools that may support such practices are examined, including various online platforms for synchronous and asynchronous communication, virtual and augmented reality applications, and online language exchange environments with participation from native speakers. This analysis expands the discussion to issues related to identity formation, participation, and the management of cultural differences in the digital realm, highlighting the complex relationship between language use and the social dynamics within online learning communities. The discussion concludes that integrating role-playing into such environments enhances participants' linguistic fluency, social interaction, and cultural sensitivity, contributing to learning experiences with greater depth and meaning in contemporary multicultural educational contexts.

Keywords: Role-playing, online learning communities, digital learning, language learning, intercultural competence

EFL Teaching in the Digital Era: Teachers' Attitudes, Self-Efficacy and ICT use

Athina Pitta

PhD Candidate, Department of Midwifery, University of Western Macedonia
athipit@gmail.com

The integration of Information and Communication Technologies (ICT) in foreign language education is a central aspect of contemporary teaching practice, supporting learner engagement, multimodal input and innovative pedagogical approaches. Despite ongoing efforts to promote digital technologies in the Greek educational context, the effective integration of ICT in English as a Foreign Language (EFL) classroom largely depends on teachers' attitudes and self-efficacy beliefs. This study examines Greek EFL teachers' attitudes towards ICT integration, their perceived self-efficacy in using digital tools for instructional purposes, and the frequency of ICT use in classroom practice. It also explores the relationship between teachers' self-efficacy beliefs and their actual use of ICT in EFL teaching. A mixed-methods research design was employed, combining quantitative data from questionnaires with qualitative data from semi-structured interviews. The sample comprised 134 Greek EFL teachers working in primary and secondary state schools, private schools and foreign language centers across Greece. The findings indicate generally positive attitudes towards ICT integration and moderate to high self-efficacy in basic technological applications, such as lesson preparation, material development and online resource use. Lower levels of self-efficacy were reported in more complex pedagogical uses of ICT, including digital feedback and online classroom management. A statistically significant correlation was identified between teachers' ICT self-efficacy beliefs and the frequency of ICT integration. In addition, gender, academic qualifications and teaching context were found to influence teachers' perceived self-efficacy. The study concludes by highlighting the need for targeted professional development focusing on the pedagogically meaningful integration of ICT in EFL instruction.

Keywords: ICT integration, EFL teachers, teacher attitudes, self-efficacy beliefs, digital pedagogy

Teaching and Learning Languages in Digital Environments

Armanda Xhani Baça

College Turgut Ozal of Durres, Albania
aarmi98@gmail.com

Teaching and learning languages in digital environments constitute an important direction of contemporary education, directly influenced by rapid technological development and the changing needs of learners and teachers. The aim of this presentation is to analyze the ways in which digital environments affect the process of language acquisition, focusing on pedagogical benefits, practical challenges, and the role of the teacher within this new educational context. The use of online platforms, educational applications, multimedia tools, and authentic language resources offers numerous opportunities for flexible, interactive, and personalized learning. Digital environments provide learners with continuous access to learning materials, exercises adapted to their language proficiency level, and opportunities for direct communication in the target language. These elements contribute to increased motivation, learner autonomy, and the development of communicative competences. Furthermore, technology facilitates collaboration among learners and encourages active learning through interactive tasks and digital projects. However, the integration of digital environments into language teaching is also accompanied by challenges, such as a lack of digital competences, inequalities in access to technology, and the need for continuous professional development for teachers. The presentation focuses on the effective use of technology that requires careful pedagogical planning and a learner-centered approach. To conclude, digital environments present significant potential for improving language teaching and learning, provided that they are used in a purposeful, balanced, and pedagogically informed manner.

Keywords: Language teaching, digital environments, technologies, digital competences, personalized learning

Η αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού–μαθητή/τριας στο εξ αποστάσεως μάθημα της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας

Valentina Boboli

Πανεπιστήμιο «ΕκρέμΤσαμπέι», Αργυρόκαστρο
vboboli@uogj.edu.al

Eljana Kokalari

Διδάκτορας, Πανεπιστήμιο «ΕκρέμΤσαμπέι», Αργυρόκαστρο
emosko@uogj.edu.al

Η εισήγηση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν ο/η εκπαιδευτικός και οι μαθητές/τριες στο εξ αποστάσεως μάθημα της Ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας (ΞΓ/Γ2) και, παράλληλα, πώς αυτή η επικοινωνία βοηθάει τη γλωσσική εκμάθηση. Στο εξ αποστάσεως μάθημα, τα ψηφιακά εργαλεία δίνουν τη δυνατότητα σε μαθητές/τριες και ενήλικες από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα να συμμετέχουν ενεργά, να αναπτύσσουν την αυτονομία τους και να νιώθουν υποστήριξη. Η έρευνα αφορά σε μαθητές/τριες και ενήλικες με πρώτη γλώσσα την Αλβανική, οι οποίοι/ες μαθαίνουν Ελληνικά από απόσταση. Στόχος είναι να συγκριθούν οι δύο ομάδες ως προς τη συμμετοχή τους, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στις ψηφιακές εφαρμογές και τα λάθη που κάνουν στον γραπτό λόγο. Οι συμμετέχοντες/ουσες γράφουν κείμενα και ανταλλάσσουν σχόλια στο ψηφιακό περιβάλλον. Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει γραπτά σχόλια και απλές οδηγίες για το πώς μπορούν να βελτιώσουν τα κείμενά τους, διορθώνοντας μόνο ορισμένα λάθη και χρησιμοποιώντας παραδείγματα. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η συναισθηματική και παιδαγωγική υποστήριξη του/της εκπαιδευτικού ενισχύει την αυτονομία των μαθητών/τριών, αυξάνει τη συμμετοχή, μειώνει το άγχος και συμβάλλει στη μάθηση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εξ αποστάσεως διδασκαλία, ψηφιακά εργαλεία, αυτονομία, εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας

Ψηφιακός Μετασχηματισμός και Διαφοροποιημένη Διδασκαλία: Ένα ψηφιακό σενάριο για την ενότητα “À table!”

Ευαγγελία Σίτα-Ντούντα

Καθηγήτρια Γαλλικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Άρτας
evangelia.sita@gmail.com

Δήμητρα Αγγέλη

Καθηγήτρια Γαλλικής Γλώσσας στην Πρωτοβάθμια Λευκάδας
dimoulaaggeli71@gmail.com

Στην εισήγηση παρουσιάζεται ένα ολοκληρωμένο ψηφιακό διδακτικό σενάριο για τη θεματική της διατροφής στη Β΄ Γυμνασίου (Ενότητα 4, Action.fr-gr 1), με στόχο την καλλιέργεια του ψηφιακού γραμματισμού και την επίτευξη του επιπέδου A1/A2, προάγοντας, ταυτόχρονα, την ενεργό εμπλοκή των μαθητών/τριών. Το σενάριο υιοθετεί τη μεθοδολογία του ανάστροφου σχεδιασμού, θέτοντας ως αφετηρία τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Μέσα από διερευνητικές, βιωματικές και συνεργατικές δραστηριότητες, επιδιώκεται η ανάπτυξη όλων των γλωσσικών δεξιοτήτων. Παράλληλα, το υλικό είναι εναρμονισμένο με τις απαιτήσεις του ΚΠγ (επίπεδο A1/A2), ενσωματώνοντας αυθεντικές δοκιμασίες βάσει ερεθισμάτων. Κεντρικός πυλώνας της παρέμβασης είναι ο τοίχος Padlet, ο οποίος λειτουργεί ως ένα δυναμικό οικοσύστημα μάθησης. Μέσω αυτού, οι μαθητές/τριες εμπλέκονται σε δραστηριότητες ανάστροφου σχεδιασμού, αξιοποιώντας ποικιλία εργαλείων για την παιγνιώδη εμπέδωση λεξιλογίου, για την κατανόηση προφορικού λόγου σε αυθεντικά περιβάλλοντα, για τη δημιουργική παραγωγή (αφίσες, μενού) -και πολλά άλλα- ενισχύοντας την ενεργή συμμετοχή και τη διαδραστικότητα. Η αξιοποίηση των Ψηφιακών Τεχνολογιών (ΨΤ) δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά το μέσο για την εφαρμογή Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας και αξιολόγησης. Μέσα από δημιουργικά ψηφιακά περιβάλλοντα, οι μαθητές/τριες μετασχηματίζουν την προϋπάρχουσα γνώση, καλλιεργώντας ήπιες δεξιότητες, όπως η κριτική σκέψη, η μεταγνώση και ο ψηφιακός γραμματισμός. Συμπερασματικά, η πρόταση αναδεικνύει πώς η ένταξη των ΨΤ μετασχηματίζει την παραδοσιακή τάξη σε ένα βιωματικό εργαστήριο, στο οποίο ο ψηφιακός γραμματισμός καθίσταται το «κλειδί» για μια ουσιαστική, συμπεριληπτική και σύγχρονη γλωσσική εκπαίδευση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γαλλική Γλώσσα, Padlet, Ψηφιακός Γραμματισμός, Ψηφιακές Τεχνολογίες, Διαφοροποιημένη Διδασκαλία

MusArCode: Μια παιγνιώδης μουσειοσκευή επαυξημένης πραγματικότητας για δίγλωσσους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες

Στέφανος-Παναγιώτης Παπαδόπουλος

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Υπ. Διδάκτορας TABM, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
i13para8@ionio.gr

Πολυξένη Καϊμάρα

Ψυχολόγος, Διδάκτωρ Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας & Συμπεριληπτικής Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας,
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Ερευνητικό Ινστιτούτο Παιχνιδιών (ΕΙΠ), Ιόνιο Πανεπιστήμιο
a16kaim@ionio.gr

Τα μουσεία εξελίσσονται, ολοένα και περισσότερο, σε συμπεριληπτικά μαθησιακά περιβάλλοντα, ιδίως όταν υποστηρίζονται από ψηφιακές και παιγνιώδεις τεχνολογίες. Στην εισήγηση παρουσιάζεται το MusArCode (Museum Augmented Reality Code), μια παιγνιώδη μουσειοσκευή επαυξημένης πραγματικότητας (AR), σχεδιασμένη για τη στήριξη δίγλωσσων μαθητών/τριών με μαθησιακές δυσκολίες σε μη τυπικά και άτυπα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Το MusArCode συνδυάζει φυσικό μουσειακό υλικό (χάρτες, αντικείμενα) με κινητές εφαρμογές AR και μηχανισμούς παιγνιώδους προόδου, προσφέροντας δίγλωσσο (ελληνικά/αγγλικά) και πολυτροπικό περιεχόμενο πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο σχεδιασμός του βασίζεται στις αρχές του Καθολικού Σχεδιασμού για τη Μάθηση (UDL) και της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας (DI), διασφαλίζοντας προσβασιμότητα και ισότιμη συμμετοχή μαθητών/τριών με γλωσσικές και γνωστικές διαφοροποιήσεις. Η εφαρμογή αξιοποιείται στο πλαίσιο ενός χωρικά τοποθετημένου AR παιγνιώδους σεναρίου, που αναπτύσσεται σε έξι επιλεγμένα πολιτιστικά σημεία της Κέρκυρας. Το MusArCode ενσωματώνει στοιχεία εξερεύνησης, αφήγησης και επίλυσης γρίφων, ενισχύοντας τη συνεργασία και την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων. Απευθύνεται, κυρίως, σε δίγλωσσους/ες μαθητές/τριες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης με ήπιες έως μέτριες μαθησιακές δυσκολίες, καθώς και σε εκπαιδευτικούς γενικής και ειδικής αγωγής που εφαρμόζουν συμπεριληπτικές και διαφοροποιημένες διδακτικές πρακτικές σε άτυπα μαθησιακά περιβάλλοντα, όπως είναι τα μουσεία. Η μεθοδολογία βασίζεται σε σχεδιασμό εκπαιδευτικής παρέμβασης με ανθρωποκεντρική προσέγγιση, ακολουθώντας τα στάδια του μοντέλου Game Development Life Cycle (GDLC), ενώ η πιλοτική αξιολόγηση περιλάμβανε ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα σχετικά με την εμπλοκή, την κατανόηση περιεχομένου και τη γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών/τριών. Τα αποτελέσματα της πιλοτικής εφαρμογής καταδεικνύουν υψηλά επίπεδα εμπλοκής, βελτιωμένη κατανόηση περιεχομένου και θετικές επιδράσεις στη γλωσσική μάθηση, αναδεικνύοντας το MusArCode ως ένα επεκτάσιμο μοντέλο συμπεριληπτικής, τεχνολογικά ενισχυμένης μουσειακής εκπαίδευσης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Δίγλωσση εκπαίδευση, επαυξημένη πραγματικότητα, μαθησιακές δυσκολίες, μουσειακή εκπαίδευση, παιγνιώδης μάθηση

Ποντιακή λεξικογραφία και ψηφιακό περιβάλλον: Το ηλεκτρονικό λεξικό *linguarontica.gr*

Αναστασία Μαχαιρίδου

Υπ. Διδάκτορας

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστήμιο Κρήτης
rtrep875@edc.uoc

Τα ψηφιακά περιβάλλοντα διευρύνουν τις εκπαιδευτικές δυνατότητες σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις τοπικές γλώσσες/ διαλέκτους ωθεί σε πρωτοβουλίες και δράσεις στήριξης. Μία από αυτές είναι και το πρόσφατο εγχείρημα του Ηλεκτρονικού Λεξικού της Ποντιακής, *Lingua Pontica Digital tERrA* (www.linguarontica.gr), μιας συγκεντρωτικής λεξικής βάσης δεδομένων για τα ποντιακά. Στη βάση δεδομένων του Ηλεκτρονικού Λεξικού της Ποντιακής είναι ψηφιοποιημένα, μέχρι στιγμής, 20.000 λήμματα, από 6 διαφορετικές πηγές (εκδομένες επιμέρους μονογραφίες, λεξικά και/ή γλωσσάρια), συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών της εκάστοτε πηγής (πχ. ερμηνείες, παραδείγματα, κ.λπ.), εμπλουτισμένα με γραμματικά/γλωσσικά σχόλια, που επιμελούνται οι διαχειριστές. Στην εισήγηση παρουσιάζεται το Ηλεκτρονικό Λεξικό της Ποντιακής, η στοχοθεσία του, η σημασία του για τη διαλεκτόφωνη/ ποντιόφωνη και την εκπαιδευτική κοινότητα, οι δυνατότητες και οι προοπτικές του, καθώς και ιδέες και προτάσεις για το πώς μπορούν όλα αυτά να αξιοποιηθούν, αποτελεσματικά, μέσα στην τάξη. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στην αναγκαιότητα ύπαρξης και τη χρησιμότητα των διαλεκτικών λεξικών, ειδικά των ηλεκτρονικών, λόγω των πλεονεκτημάτων τους. Άλλωστε, δεδομένου ότι πλέον η φυσική διαγενεακή κατάκτηση των τοπικών γλωσσών/διαλέκτων στην πράξη αποδυναμώνεται, ενδυναμώνονται πρακτικές εκμάθησης μέσω γλωσσικού σχεδιασμού, όπως για παράδειγμα συμβαίνει εντός της ποντιακής κοινότητας. Την τελευταία δεκαετία η οργανωμένη διδασκαλία της Ποντιακής, ως κρατική ή/και ιδιωτική πρωτοβουλία (Μαχαιρίδου, 2021), κυρίως των πολιτιστικών ποντιακών σωματείων, με σκοπό τη διατήρηση και αναβίωσή της, έχει αναδείξει την αναγκαιότητα διδακτικών εργαλείων (εγχειριδίων, γραμματικών, λεξικών), τα οποία μάλιστα θα αξιοποιούν όσο το δυνατόν τις Ψηφιακές Τεχνολογίες.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ποντιακή λεξικογραφία, ηλεκτρονικό λεξικό, εκμάθηση, ψηφιακές τεχνολογίες

Το Μουσείο Γέσιου, ο ψηφιακός πολιτισμός και η Τεχνητή Νοημοσύνη: Καινοτόμες προσεγγίσεις σε τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης

Μαρία Κικίδου

Εκπαιδευτικός Αγγλικής Γλώσσας, Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου
mkikidou@yahoo.gr

Το «Μουσείο Γέσιου, ο Μακεδονικός Αγώνας και η Έδεσσα» παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων που γεφυρώνουν την πολιτιστική κληρονομιά με τις σύγχρονες τεχνολογικές τάσεις. Με επίκεντρο τη μάθηση σε ψηφιακά περιβάλλοντα μπορεί να ενισχύσει το ενδιαφέρον για την τοπική ιστορία, προάγοντας παράλληλα την κριτική σκέψη μαθητών/τριών. Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, υιοθετούνται πολυαισθητηριακά και διαδραστικά πλαίσια, όπως τα ψηφιακά δωμάτια απόδρασης (escape rooms) και Web 2.0 εφαρμογές, που μετατρέπουν την ιστορική πληροφορία σε βιωματική εμπειρία. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, η έρευνα εστιάζει στις εκπαιδευτικές εφαρμογές της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ), αξιοποιώντας chatbots και προσωποποιημένα avatars. Τα εργαλεία αυτά λειτουργούν ως ψηφιακοί συνομιλητές που αναπαριστούν ιστορικές προσωπικότητες (π.χ. Καπετάν Άγρας, Μίγγας), κινητροδοτώντας τους μαθητές να αναλύσουν κριτικά το ιστορικό πλαίσιο και να εμπλακούν ενεργά στην οικοδόμηση της γνώσης. Μέσα από την εισήγηση γίνεται εμφανές ότι η ενσωμάτωση των Ψηφιακών Τεχνολογιών (ΨΤ) σε τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα μάθησης δεν προσφέρει μόνο ψυχαγωγία, αλλά εξασφαλίζει τη βαθύτερη κατανόηση του πολιτιστικού κεφαλαίου, ενισχύοντας τη συμμετοχική δράση των μαθητών/τριών μέσα από καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη στην εκπαίδευση, ψηφιακός πολιτισμός, άτυπα περιβάλλοντα μάθησης, escape rooms, Chatbots και avatars

Η συμβολή της Χημικής Μηχανικής στη γλωσσική εκπαίδευση: Ψηφιακές και STEAM εφαρμογές για τη βιώσιμη κατανάλωση τροφίμων στο νηπιαγωγείο

Βασίλης Παππάς

Προπτυχιακός φοιτητής Χημικών Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
pappasvasilis99@gmail.com

Τόνα-Φωτεινή Νασίκα

Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπ/σης
tonf_nas92@hotmail.com

Η εισήγηση παρουσιάζει ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο που ενσωματώνει τη βιώσιμη κατανάλωση τροφίμων βάσει των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ (Διεθνώς Sustainable Development Goal - SDG 12) στο νηπιαγωγείο, αξιοποιώντας ψηφιακό γραμματισμό, STEAM δραστηριότητες και Action Research. Η χημική μηχανική παρέχει απλές, κατανοητές εξηγήσεις για την αλλοίωση και διατήρηση τροφίμων, οι οποίες ενσωματώνονται σε πολυαισθητηριακές δραστηριότητες. Τα νήπια παρατηρούν, ταξινομούν και καταγράφουν την πορεία τροφίμων, δημιουργούν απλά γραφήματα και συμμετέχουν σε ψηφιακές αφηγήσεις. Στην τελική αξιολόγηση, το Bee-Bot χρησιμοποιείται για να τοποθετούν τα παιδιά τα τρόφιμα σε σωστές κατηγορίες ή διαδρομές, ενισχύοντας λεξιλόγιο, κατανόηση ακολουθιών και πρώιμη ευαισθητοποίηση σε κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα. Η μελέτη ακολουθεί Action Research, με σχεδιασμό, εφαρμογή, παρατήρηση και άμεση ανατροφοδότηση των δραστηριοτήτων σε μικρή ομάδα νηπίων. Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι η προσέγγιση ενισχύει την εμπλοκή, υποστηρίζει τη γλωσσική ανάπτυξη και παρέχει ένα πρακτικό πλαίσιο ενσωμάτωσης του Sustainable Development Goal (SDG 12) στο νηπιαγωγείο, συνδυάζοντας γλώσσα, τεχνολογία και βασικές επιστημονικές έννοιες σε ένα καινοτόμο, διαδραστικό περιβάλλον μάθησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: STEAM, ψηφιακός γραμματισμός, Bee-Bot, βιώσιμη κατανάλωση, χημική μηχανική

Θεματικός άξονας

Γραμματισμοί και πολυγραμματισμοί σε πολύγλωσσα πολυπολιτισμικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα

Τα γλωσσικά εισαγόμενα και οι πρακτικές γραμματισμού δίγλωσσων μαθητών στη Θράκη: Ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου

Ελένη Κούκη

Υπ. Διδάκτορας ΤΑΣ ΔΠΘ
elkouk@helit.duth.gr

Ιφιγένεια Δόση

Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΑΣ ΔΠΘ
idosi@hs.duth.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο το σχολικό πλαίσιο και οι οικογενειακές γλωσσικές πρακτικές συνδιαμορφώνουν τα γλωσσικά εισαγόμενα και τις πρακτικές γραμματισμού δίγλωσσων μαθητών στη Θράκη. Θεωρητικά, η έρευνα στηρίζεται σε κοινωνιογλωσσικές προσεγγίσεις για τη δίγλωσσία και τον γραμματισμό, οι οποίες αντιλαμβάνονται τη γλωσσική ανάπτυξη ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης μεταξύ ποικίλων γλωσσικών εισαγόμενων (Cummins, 2000) και κοινωνικών πρακτικών γραμματισμού (Street, 1995). Παράλληλα, ενσωματώνει το μοντέλο της οικολογικής προσέγγισης στη γλώσσα (Hornberger, 2012), σύμφωνα με το οποίο το σχολείο και η οικογένεια αποτελούν αλληλοσυμπληρούμενα πεδία γλωσσικής ενδυνάμωσης. Το δείγμα περιλαμβάνει 50 μαθητές 9–12 ετών που φοιτούν σε μειονοτικά και διαπολιτισμικά σχολεία της Θράκης, με διαφορετικούς βαθμούς έκθεσης στις γλώσσες (ελληνικά, τουρκικά ή/και πομακικά). Μέσω ερωτηματολογίου διερευνήθηκαν οι καθημερινές πρακτικές γραμματισμού (π.χ. ψηφιακός γραμματισμός) και η γλωσσική χρήση στο σπίτι και στο σχολείο. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι η οικογένεια αποτελεί κρίσιμο παράγοντα γλωσσικής υποστήριξης, ιδιαίτερα για τους πομακόφωνους μαθητές, οι οποίοι φαίνεται να λαμβάνουν πιο ισορροπημένη ενίσχυση στις γλώσσες. Αντίθετα, για τους ελληνοτουρκόφωνους μαθητές με κυρίαρχη την τουρκική εντός του οικογενειακού πλαισίου, το σχολείο λειτουργεί ως η βασική πηγή γλωσσικών εισαγόμενων και ευκαιριών γραμματισμού στη γλώσσα της κοινωνίας (ελληνική). Η μελέτη αναδεικνύει ότι σχολείο και οικογένεια αλληλεπιδρούν με διαφορετικούς τρόπους στη γλωσσική ανάπτυξη, υπογραμμίζοντας τον αντισταθμιστικό ρόλο του σχολείου, όπου η γλώσσα της κοινωνίας δεν υποστηρίζεται στο πλαίσιο της οικογένειας. Τα ευρήματα αυτά προσφέρουν χρήσιμες ενδείξεις για την ανάπτυξη συμπεριληπτικών και παιδαγωγικά τεκμηριωμένων γλωσσικών πρακτικών, ικανών να ανταποκριθούν στις διαφοροποιημένες ανάγκες των δίγλωσσων μαθητών στη μειονοτική και διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσικά εισαγόμενα, γραμματισμός, διαπολιτισμικά περιβάλλοντα

Φρασεολογικά μεταφραστικά δάνεια: μεταξύ θεωρητικής και εφαρμοσμένης προσέγγισης - η περίπτωση της νεοελληνικής και της βουλγαρικής

Χριστίνα Μάρκου

Καθηγήτρια, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Τμήμα Ανθρωπιστικών Σπουδών
cmarkou@hs.duth.gr

Οι τελευταίες δεκαετίες σηματοδοτούν αυξημένη δυναμική των νεολογιστικών διαδικασιών στις γλώσσες, η οποία συνδέεται άμεσα με τις διαρκώς μεταβαλλόμενες κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες σε εθνικό και παγκόσμιο πλαίσιο. Σημαντικό νέο στρώμα φρασεολογικών μονάδων, οι «ευρωπαϊσμοί» ή «διεθνισμοί», αναδεικνύει τη συγκρότηση ενός ευρωπαϊκού και ευρύτερου γλωσσολογικού χώρου (Piiirainen 2020). Παράλληλα, σε επίπεδο διδακτικής των ξένων γλωσσών και σύμφωνα με το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τη Γλώσσα, η φρασεολογική ικανότητα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της γλωσσικής ικανότητας και συνδέεται άρρηκτα με την ανάπτυξη της κοινωνιογλωσσικής ικανότητας. Δεδομένης της ιδιαίτερης επικοινωνιακής βαρύτητας του φρασεολογικού λεξιλογίου και της συχνής παρουσίας στερεότυπων εκφράσεων σε ποικίλα κειμενικά είδη (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Ευθυμίου, 2006: 89–94), καθίσταται αναγκαία η συστηματική διερεύνησή τους τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εφαρμοσμένο επίπεδο. Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στη μελέτη των φρασεολογικών νεολογισμών που εμφανίζονται ως μεταφραστικά δάνεια (*calques*) στη νεοελληνική και τη βουλγαρική γλώσσα. Οι εν λόγω νεολογισμοί αναπαράγουν δομικά και σημασιολογικά πρότυπα φρασεολογικών μονάδων της αγγλικής γλώσσας, η οποία στη σύγχρονη εποχή συνιστά την κυριότερη πηγή φρασεολογικού μεταφραστικού δανεισμού (Ζαφείρη 2015· Sivilova 2021). Ως φρασεολογικά δάνεια νοούνται τόσο ιδιωματικές εκφράσεις (*ελέφαντας στο δωμάτιο*, *слон в стаята* <an elephant in the room) όσο και μονάδες που εντάσσονται σε μια ευρύτερη αντίληψη της φρασεολογίας, όπως π.χ. οι λεξιλογικές συνάψεις-όροι (*υβριδικός πόλεμος*, *хибридна война* < hybrid warfare). Με αφετηρία αντιπροσωπευτικά παραδείγματα από τις δύο γλώσσες, εξετάζονται οι τύποι των φρασεολογικών μεταφραστικών δανείων, αναλύονται οι μηχανισμοί δανεισμού και αναδεικνύονται φαινόμενα ασυμμετρίας των φρασεολογικών νεολογισμών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Φρασεολογία, μεταφραστικά δάνεια, νεολογισμοί, νεοελληνική, βουλγαρική

Aspects of teaching Albanian grammar in a multicultural environment

Aida Kurani

Associate Professor

Faculty of Education “Aleksandër Moisiu”, University of Durrës, Albania
kuraniaida@hotmail.com

Language is a fundamental tool for social and cultural integration. The increasing number of students with different native languages in Albanian schools presents concrete issues for teaching Albanian grammar, as students bring diverse linguistic and cultural identities. Traditional approaches, mainly based on rote memorization of rules, are insufficient to address the complexity of multicultural classrooms. It is essential that the learning process serves as an active space for fostering intercultural relationships, integrating language learning with the recognition and respect of cultural diversity. Students learn not only the language but also develop the ability to understand and appreciate different cultures. This study proposes a systematic cross-linguistic comparison as an effective method, placing Albanian grammatical structures in relation to students' native languages. This approach facilitates the acquisition of grammatical structures, develops metalinguistic awareness, and identifies common difficulties. Linguistic diversity is treated as a source of knowledge rather than an obstacle, linking grammar teaching with processes of educational integration. The study provides a theoretical framework supported by practical examples and highlights the need for appropriate teaching materials.

Keywords: Teaching Albanian, Albanian grammar, multicultural environment, cross-linguistic comparison, educational integration

Η συμβολή της εργασιοκεντρικής προσέγγισης στη δημιουργία διαφορετικών ειδών εργασιών σε πολυτροπικά περιβάλλοντα επικοινωνίας

Παρασκευή Πατσιλιά

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, M.Sc, MA,
2ο Δημοτικό Σχολείο Κρόκου Κοζάνης
vpatsilia@gmail.com

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται πρόταση διδασκαλίας για τα δικαιώματα του παιδιού και την αυτοπροστασία, διαρθρωμένη με βάση τους βασικούς οριζόντιους προσανατολισμούς των Νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών. Η πρόταση περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την ανάλυση των δομικών της στοιχείων, εστιάζοντας σε συμμετοχικές και βιωματικές δραστηριότητες που εισάγουν τους μαθητές/τριες σε ποικίλες μορφές εργασίας στο πολυτροπικό περιβάλλον επικοινωνίας. Αξιοποιείται η εργασιοκεντρική προσέγγιση και ο πολυγραμματισμός, με στόχο την ανάπτυξη κριτικής σκέψης, δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων και δημιουργικής γλωσσικής χρήσης σε προφορικό, γραπτό και ψηφιακό επίπεδο. Παράλληλα, ενθαρρύνεται η οικοδόμηση συνεργατικών σχέσεων, η έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων και η διαμόρφωση ερμηνειών και αξιολογικών κρίσεων μέσα από αυθεντικές μαθησιακές περιστάσεις και πρωτότυπες παραγωγές. Οι μαθητές/τριες ενεργοποιούν και αξιοποιούν τους επικοινωνιακούς τους πόρους, καλλιεργώντας προσληπτικές και παραγωγικές δεξιότητες με στόχο την ουσιαστική κατασκευή νοήματος. Η διαδικασία ενισχύει διαπολιτισμικές και διαγλωσσικές δράσεις και δίνει χώρο στη διαπραγμάτευση της κοινωνικής και πολιτισμικής εμπειρίας των παιδιών, αναδεικνύοντας το γλωσσικοπολιτισμικό τους υπόβαθρο. Η αξιολόγηση στηρίζεται στην ποιότητα και την πληρότητα του τελικού έργου, αντνακλώντας την πορεία μάθησης και συμμετοχής.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Πολυτροπικό περιβάλλον επικοινωνίας, Οπτικός Γραμματισμός, Εργασιοκεντρική Προσέγγιση, Στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων

Γραμματισμοί αειφορίας και γλωσσική εκπαίδευση: Η Ιστοριογραμμή/Storyline από τη Βυζαντινή Καστοριά στο σύγχρονο διαπολιτισμικό σχολείο

Ιφιγένεια Ηλιοπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια – ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
ifiliop7@gmail.com

Αλίκη Καζταρίδου

Επόπτρια Ποιότητας της Εκπαίδευσης ΔΠΕ Καστοριάς
alidikaztaridou@gmail.com

Μαρία Μουστάκα

Δ/τρια Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας Καστοριάς
mariamoustaka@sch.gr

Η παρούσα εργασία διερευνά συστηματικά τη μεθοδολογία της Ιστοριογραμμής (Storyline) ως παιδαγωγικό εργαλείο για τη γλωσσική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε πολυπολιτισμικά και ψηφιακά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, στο πλαίσιο διαθεματικών και διεπιστημονικών προσεγγίσεων. Η Ιστοριογραμμή, αντλώντας από τις αρχές της βιωματικής μάθησης και της κοινωνικοπολιτισμικής θεωρίας του Vygotsky, αξιοποιεί τη δύναμη της αφήγησης για να ενεργοποιήσει τους μαθητές/τριες ως συνδημιουργούς της γνώσης. Η μαθησιακή διαδικασία οργανώνεται σε επτά διακριτά επεισόδια (Έναρξη, Σκηνικό, Χαρακτήρες, Καθημερινή ζωή, Κρίσιμο συμβάν, Αποκορύφωση, Ανασκόπηση), τα οποία συνθέτουν ένα συνεκτικό αφηγηματικό πλαίσιο που ενισχύει τη γλωσσική ανάπτυξη, τη συνεργατική μάθηση, την ενεργό συμμετοχή και την κριτική σκέψη. Η εργασία παρουσιάζει δύο ενδεικτικές εφαρμογές της μεθοδολογίας. Η πρώτη αφορά την Ιστοριογραμμή της Βυζαντινής Καστοριάς, μέσα από την οποία οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν την τοπική ιστορία και τον πολιτισμό μέσω αφηγηματικών, περιγραφικών και επιχειρηματολογικών δραστηριοτήτων. Η δεύτερη εφαρμογή εστιάζει στην Ιστοριογραμμή ενός διαπολιτισμικού σχολείου, με στόχο τη διαχείριση της ετερότητας, την ενδυνάμωση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και την καλλιέργεια διαπολιτισμικής συνείδησης. Και στις δύο περιπτώσεις αξιοποιούνται ποικίλα είδη λόγου (επιστολές, ημερολόγια, διάλογοι, άρθρα, debate), καθώς και ψηφιακά και πολυμεσικά εργαλεία. Συνολικά, οι προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές αναδεικνύουν τον ρόλο της Ιστοριογραμμής στην ανάπτυξη γραπτής και προφορικής έκφρασης, λεξιλογίου, αφηγηματικής ικανότητας και επιχειρηματολογίας, ενώ παράλληλα ενισχύουν τη διαθεματικότητα και τη διεπιστημονική σύνδεση της γλωσσικής διδασκαλίας με την ιστορία, την εκπαίδευση και την τέχνη. Η προσέγγιση προτείνεται ως παιδαγωγικά κατάλληλη και αποτελεσματική για σύγχρονα, πολυπολιτισμικά και ψηφιακά μαθησιακά περιβάλλοντα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ιστοριογραμμή (Storyline), γλωσσική διδασκαλία, τοπική ιστορία, διαπολιτισμική εκπαίδευση, αειφορία

Η Food Literacy εργαλείο διδασκαλίας της Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας: Ένα πλαίσιο ενσωμάτωσης του SDG 12 στην προσχολική εκπαίδευση

Μαρία Καραβίδα

Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
mrkaravida@gmail.com

Γεώργιος Βάσιος

Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Επιστήμης Τροφίμων και Διατροφής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
vasios@aegean.gr

Ιωάννης Αντωνιάδης

Καθηγητής, Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
iantoniadis@uowm.gr

Η παρούσα εισήγηση προτείνει ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο, το οποίο συνδέει τη βιώσιμη κατανάλωση τροφίμων με τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε μαθητές προσχολικής ηλικίας. Αρχικά, το υλικό αναπτύχθηκε σε νηπιαγωγείο με ελληνόφωνους μαθητές. Ωστόσο, ο σχεδιασμός επιτρέπει την εφαρμογή του και σε μαθητές αρχικού επιπέδου Γ2, αξιοποιώντας τα τρόφιμα και τις διατροφικές πρακτικές ως γλωσσικούς και διαπολιτισμικούς πόρους. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες περιλαμβάνουν: κατηγοριοποίηση τροφίμων, δημιουργία γλωσσικών «συνταγών», χαρτογράφηση φαγητών από διαφορετικά διατροφικά περιβάλλοντα, περιγραφή της διαδρομής των τροφίμων και ενέργειες μείωσης της σπατάλης (food waste). Ο πολυαισθητηριακός και παιγνιώδης χαρακτήρας τους ενισχύει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη λεξιλογίου, στην κατανόηση ακολουθιών καθώς και στην πρώιμη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Μεθοδολογικά, η μελέτη ακολουθεί προσέγγιση σχεδιαστικής έρευνας (Design Based Research), η οποία περιλαμβάνει ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού, πιλοτική εφαρμογή σε μικρή ομάδα μαθητών με περιορισμένη γλωσσική επάρκεια και ανάλυση αποτελεσμάτων ως προς την εμπλοκή, τη γλωσσική πρόοδο και την κοινωνικοπεριβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Τα πρώτα ευρήματα καταδεικνύουν ότι η αξιοποίηση της Food Literacy ενισχύει τη γλωσσική ανάπτυξη, υποστηρίζει τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και παρέχει ένα λειτουργικό πλαίσιο για την ενσωμάτωση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στη γλωσσική διδασκαλία.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Food Literacy, Ελληνικά ως Δεύτερη Γλώσσα, Βιώσιμη Κατανάλωση, Προσχολική Εκπαίδευση, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

From the screen to the classroom: A teaching proposal on advertisements within the framework of multiliteracies for children of preschool education

Thomas Bardakis

PhD, Head of the Department of Greek Language and Civilization, LOGOS University College, Albania
Adjunct Lecturer, UOWM, Greece
aff01979@uowm.gr

In the contemporary commercial landscape, Internet advertisements function as complex multimodal texts that not only shape consumer desires but also reproduce hegemonic ideologies from a young age. Drawing upon the pedagogy of multiliteracies and the Grammar of Visual Design, this paper presents a teaching scenario designed to foster critical literacy in preschool education. Grounded in a sociocultural perspective, oral language and interaction are treated as meaning-making tools, while teacher mediation provides scaffolding towards increasingly complex linguistic choices. Advertising is approached as a multimodal text in which words, images, colours, music, and movement work together to construct desire and identities. The proposed pedagogical intervention is structured around the four knowledge processes. In Situated Practice, the learning experience is grounded in the students' lifeworlds, encouraging them to verbalize their experiences and desires regarding televised commercial messages. During Overt Instruction and Critical Framing, the focus shifts to the semiotic analysis of specific advertisements. Special emphasis is placed on the linguistic analysis of slogans to enhance students' vocabulary and argumentation skills. Finally, in the stage of Transformed Practice, learners transition from passive viewers to active designers of meaning. Adopting the strategy of dramatization (role-play) and using traditional artistic media (collage, drawing), students collaborate to script and perform "real advertisements." This process allows them to deconstruct persuasion techniques and renegotiate their identities as critical viewers rather than mere consumers. The proposal demonstrates that preschool education can effectively utilize popular culture texts to cultivate critical thinking and linguistic competence.

Keywords: Preschool education, language teaching, multiliteracies, critical literacy, advertisements

Χαρτογραφώντας τις στάσεις φοιτητών/τριών απέναντι σε κείμενα ψηφιακού ακτιβισμού

Βασιλική Ξέστερνου

Υπ. Διδάκτορας
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
v.xesternoy@uoi.gr

Ράνια Καραχάλιου

Επίκουρη Καθηγήτρια
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
rkarahaliou@uoi.gr

Σύγχρονες έρευνες αναδεικνύουν ότι ο ψηφιακός ακτιβισμός, δηλαδή η συντονισμένη δράση ατόμων/ομάδων μέσω ψηφιακών εργαλείων με σκοπό την κοινωνική μεταμόρφωση (Charman 2016), συμβάλλει στην καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού, ενθαρρύνοντας την ενασχόληση με ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης, χειραφέτησης και ισότητας (Stornaiuolo & Thomas 2017). Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να χαρτογραφήσει τις στάσεις των φοιτητών/τριών απέναντι στο φαινόμενο του ψηφιακού ακτιβισμού, προκειμένου να αξιοποιηθούν τα ευρήματα στον σχεδιασμό και την υλοποίηση διδακτικής παρέμβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η διερεύνηση των στάσεων των φοιτητών/τριών υλοποιήθηκε με ερωτηματολόγιο και περιγραφική στατιστική ανάλυση (δείγμα N=216) (Καλογεράκη, 2020; Κυριαζή, 2001; Creswell, 2016; Aliste et al. 2025). Η δειγματοληψία συνδυάζει στοιχεία πιθανολογικής και μη πιθανολογικής προσέγγισης, με στόχο όχι τη γενίκευση, αλλά την αποτύπωση στάσεων που θα τροφοδοτήσει τις επόμενες φάσεις της έρευνας (Creswell, 2016). Τα αποτελέσματα δείχνουν υψηλή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από τους/τις φοιτητές/τριες με κυρίαρχες πλατφόρμες το Instagram και το YouTube. Η έκθεση στα κείμενα ψηφιακού ακτιβισμού είναι εκτεταμένη με συχνότερα είδη τα πολυτροπικά κείμενα και τις προσωπικές αφηγήσεις. Ενώ οι απόψεις για τα κείμενα ψηφιακού ακτιβισμού είναι θετικές, η συμμετοχή στα κινήματα είναι σπάνια με ήπιες πρακτικές όπως η κοινοποίηση περιεχομένου και η δημοσίευση πληροφοριών. Τέλος, η συντριπτική πλειονότητα των φοιτητών/τριών δηλώνει ότι θα συμμετείχε σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες που προωθούν τον ψηφιακό ακτιβισμό, θεωρώντας χρήσιμη τη μελέτη τέτοιων κειμένων στη μαθησιακή διαδικασία.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ψηφιακός ακτιβισμός, στάσεις, ερωτηματολόγιο, περιγραφική στατιστική ανάλυση

Θεματικός άξονας

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και γλωσσική διδασκαλία

Το TikTok στο γλωσσικό μάθημα του Λυκείου: Γλωσσικές στάσεις, εθνοπολιτισμικές ταυτότητες και πολυγραμματισμοί

Ειρήνη Κουτρομπά

Υπ. Διδάκτορας
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
e.koutrouba@uowm.gr

Μαρίζα Γεωργάλου

Επίκουρη Καθηγήτρια
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
mgeorgalou@uowm.gr

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη διδακτική αξιοποίηση του TikTok στο γλωσσικό μάθημα του Λυκείου, με στόχο την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού στο πλαίσιο της παιδαγωγικής των πολυγραμματισμών. Αφετηρία αποτελούν εμπειρικά δεδομένα ανάλυσης γύρω από τις γλωσσικές στάσεις και την κατασκευή εθνοπολιτισμικών ταυτοτήτων στο TikTok, με βάση την περίπτωση μίας Ελληνίδας μετανάστριας στη Νότια Κορέα και ενός Κινέζου φοιτητή στην Ελλάδα. Συνδυάζοντας την κριτική ανάλυση λόγου, την κοινωνιογλωσσολογία και την ψηφιακή εθνογραφία, η ανάλυση κατέδειξε τόσο θετικές όσο και αρνητικές γλωσσικές στάσεις, καθώς και κυρίαρχους εθνικούς λόγους οι οποίοι συγκροτούν την «κορεατικότητα» και την «ελληνικότητα» σε συνάρτηση με διαδικασίες ένταξης, διαφοροποίησης και διαπραγμάτευσης της ταυτότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Τα παραπάνω αξιοποιήθηκαν για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός σύντομου προγράμματος κριτικού γραμματισμού για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας στην Α΄ και Β΄ Λυκείου, δομημένο στα τέσσερα επίπεδα των πολυγραμματισμών (βιώνοντας, εννοιολογώντας, αναλύοντας, εφαρμόζοντας), κατά το σχολικό έτος 2025–2026, στο πλαίσιο κατ' οίκον διδασκαλίας. Το πρόγραμμα στόχευε στην κριτική επεξεργασία γλωσσικών στάσεων, στην αποδόμηση γλωσσικών στερεοτύπων, στην ανάπτυξη πρακτικών ψηφιακού γραμματισμού και στην ανάδειξη του TikTok ως παιδαγωγικού πόρου. Μέσα από δραστηριότητες κριτικής ανάλυσης, ερμηνείας και αναδημιουργίας πολυτροπικών κειμένων στο TikTok, διερευνήθηκε ο βαθμός στον οποίο οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να αναγνωρίζουν τις ιδεολογικές διαστάσεις των ψηφιακών κειμένων, να συνδέουν τις γλωσσικές επιλογές με κοινωνικά συμφραζόμενα και να υιοθετούν αναστοχαστική στάση απέναντι στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσικές στάσεις, εθνοπολιτισμικές ταυτότητες, TikTok, γλωσσική διδασκαλία, πολυγραμματισμοί

Από τα ψηφιακά περιβάλλοντα στους πολυγραμματισμούς: Αξιοποιώντας το wiki-TRACE στην κριτική γλωσσική εκπαίδευση

Κυριακούλα Τζωρτζάτου

Διδάκτωρ Κοινωνιογλωσσολογίας
Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
kurtzortzatos@gmail.com

Βάσια Τσάμη

Επίκουρη Καθηγήτρια Νεοελληνικής Γλώσσας & της Διδασκαλίας της
ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
v.tsami@uoc.gr

Αργύρης Αρχάκης

Καθηγητής Ανάλυσης Λόγου & Κοινωνιογλωσσολογίας
Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
archakis@upatras.gr

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι μαζικές μετακινήσεις μεταναστευτικών/προσφυγικών πληθυσμών και η κυριαρχία των νέων τεχνολογιών έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές στους τρόπους παραγωγής και διάχυσης της γνώσης. Στο πλαίσιο αυτό, το σχολείο καλείται να διαμορφώνει ενεργούς πολίτες, ικανούς να αμφισβητούν και να αντιστέκονται σε κάθε μορφή κοινωνικού αποκλεισμού. Οι συγκεκριμένοι στόχοι μπορούν να επιτευχθούν μέσω του κριτικού γραμματισμού, ώστε οι εκπαιδευόμενοι/ες, καλλιεργώντας τα κριτικά τους αντανακλαστικά, να ανιχνεύουν τις κοινωνικές ανισότητες που συχνά (ανα)παράγονται στα κείμενα. Η κριτική αυτή ικανότητα μπορεί να αναπτυχθεί αξιοποιώντας το μοντέλο των Πολυγραμματισμών (Kalantzis & Cope, 2012). Στην ανακοίνωση αυτή, υιοθετούμε τους Πολυγραμματισμούς για την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού μαθητών/τριών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αξιοποιώντας την ψηφιακή βάση δεδομένων wiki-TRACE (2023). Πρόκειται για ένα σώμα με μιντιακά και θεσμικά κείμενα τα οποία προγραμματικά τουλάχιστον συντονίζονται με την σχετική αντιρατσιστική νομοθεσία. Στο πλαίσιο αυτό, στόχος μας είναι οι μαθητές/τριες να αναλύουν κριτικά κείμενα με φαινομενικά αντιρατσιστική στόχευση που εμπεριέχονται στο wiki-TRACE και να εντοπίζουν σε αυτά ρατσιστικά μηνύματα, δηλαδή, να ανιχνεύουν στοιχεία ρευστού ρατσισμού (Archakis & Tsakona, 2024). Ειδικότερα, αξιοποιώντας εργαλεία από την κριτική εργαλειοθήκη TRACE, οι μαθητές/τριες καλούνται να ανιχνεύουν αν τα κείμενα, παρά την αντιρατσιστικότητά τους, προωθούν την ρατσιστική διάκριση των Άλλων (π.χ. οι Άλλοι/ες παρουσιάζονται ως θύματα, ευάλωτοι/ες που δεν δρουν αυτόνομα) ή/και προϋποθέτουν την αφομοίωσή τους στις αξίες της πλειονοτικής ομάδας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Wiki-TRACE, κριτικός γραμματισμός, Πολυγραμματισμοί, ρευστός ρατσισμός

Από το TikTok στη σχολική τάξη: Πολυγραμματισμοί, στερεότυπα και γλωσσική διδασκαλία στο Δημοτικό

Γεώργιος Παυλίδης

Εκπαιδευτικός ΠΕ70
1^ο Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο Πύργου
gpavlidis96@gmail.com

Μαρίζα Γεωργάλου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
mgeorgalou@uowm.gr

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στην παρουσίαση και αξιολόγηση διδακτικής παρέμβασης στο γλωσσικό μάθημα του Δημοτικού, κατά το σχολικό έτος 2025-2026, στο πλαίσιο της παιδαγωγικής των πολυγραμματισμών και του κριτικού γραμματισμού σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Η παρέμβαση εντάσσεται στην καινοτόμο δράση «Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού σύμφωνα με τα νέα ΑΠΣ Δημοτικού» του 1ου Πειραματικού Δημοτικού Σχολείου Πύργου και αφορά το μάθημα της Γλώσσας στη ΣΤ' τάξη. Αφετηρία της διδακτικής παρέμβασης αποτελεί διαφημιστικό βίντεο από την πλατφόρμα TikTok, στο οποίο πρωταγωνιστούν δύο γυναίκες και αξιοποιείται η ποντιακή διάλεκτος. Το βίντεο προσεγγίζεται ως πολυτροπικό ψηφιακό κείμενο, του οποίου οι γλωσσικοί και σημειωτικοί πόροι προσφέρουν αφορμή για την κριτική διερεύνηση κοινωνικών και γλωσσικών στερεοτύπων που αφορούν τη θέση των γυναικών και τη σύνδεση γλωσσικής ποικιλότητας και κοινωνικής ταυτότητας. Το συγκεκριμένο ψηφιακό υλικό αξιοποιείται παιδαγωγικά με στόχο την καλλιέργεια της κριτικής επίγνωσης των μαθητών/τριών ως προς τις ιδεολογικές διαστάσεις των ψηφιακών κειμένων και τις κοινωνικές σημασίες των γλωσσικών επιλογών. Η διδακτική παρέμβαση σχεδιάζεται με βάση τα τέσσερα στάδια των πολυγραμματισμών (*βιώνοντας, εννοιολογώντας, αναλύοντας, εφαρμόζοντας*) και περιλαμβάνει δραστηριότητες παρατήρησης, ερμηνείας και κριτικής επεξεργασίας του περιεχομένου του βίντεο, καθώς και αναδημιουργία πολυτροπικών κειμένων. Παράλληλα, οι μαθητές/μαθήτριες έρχονται σε επαφή με το κειμενικό είδος της διαφήμισης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αναπτύσσουν δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού. Η αξιολόγηση της παρέμβασης βασίζεται στο ημερολόγιο του εκπαιδευτικού και σε σύντομο ερωτηματολόγιο που συμπληρώνεται από τους/τις μαθητές/τριες μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Πολυγραμματισμοί, γλωσσική διδασκαλία, ΑΠΣ Δημοτικού, διαφήμιση, στερεότυπα, TikTok

Ανατρέποντας (μεταπραγματολογικά) στερεότυπα για τη νεότητα σε κείμενα της μαζικής κουλτούρας: διδακτική πρόταση κριτικού γραμματισμού στο μάθημα των Νέων Ελληνικών της Β' τάξης των ΕΠΑ.Λ.

Θεοδώρα Σαλτίδου

Διδάκτωρ ΠΤΝ ΠΔΜ, Φιλολόγος στο Πρότυπο ΕΠΑ.Λ. Πτολεμαΐδας
saltidouroula@yahoo.gr

Η εισαγωγή της μαζικής κουλτούρας σε πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα στις μετανεωτερικές κοινωνίες κρίνεται πλέον απαραίτητη, καθώς βοηθά τους/τις μαθητές/-ήτριες να εμπλακούν πιο ενεργά στα γλωσσικά μαθήματα και να κατανοήσουν σύνθετες επιστημονικές έννοιες (Στάμου 2012). Ειδικότερα, κατά τη διετή διδασκαλία μου σε Επαγγελματικό Λύκειο, παρατήρησα ότι η αξιοποίηση κειμένων της μαζικής κουλτούρας στο μάθημα των Νέων Ελληνικών αύξησε το ενδιαφέρον των μαθητών/-τριών και ενίσχυσε τη συμμετοχή τους στο μάθημα. Οι αντιδράσεις αυτές καταδεικνύουν ότι τα κείμενα αυτά μπορούν να αποτελέσουν τη γέφυρα ανάμεσα στον ενδοσχολικό και στον εξωσχολικό λόγο των μαθητών/-τριών (βλ. και Στάμου 2012), αλλά και να τους/τις βοηθήσουν στη συνειδητοποίηση της λειτουργίας των κειμένων αυτών ως μεταπραγματολογικών πρακτικών (Agha 2007), που διαμορφώνουν ιδεολογίες στο ευρύ κοινό.

Στην παρούσα εργασία, αξιοποιείται ένα συνδυαστικό πλαίσιο ανάλυσης κοινωνιογλωσσικών αναπαραστάσεων σε (ψηφιακά) πολυτροπικά κείμενα (βλ. Saltidou & Stamou 2018, Σαλτίδου & Στάμου 2019), με στόχο τη μελέτη δύο κειμένων της μαζικής κουλτούρας, που κατασκευάζονται από ενήλικες δημιουργούς, απευθύνονται στο νεανικό κοινό και αναπαράγουν κυρίαρχα (μεταπραγματολογικά) στερεότυπα (Agha 1998) για τους/τις νέους/-ες και τον τρόπο ομιλίας τους (σκηνή από τηλεοπτική σειρά, διαφημιστικό reel από Facebook). Παράλληλα, με την υιοθέτηση στοιχείων από το μοντέλο των πολυγραμματισμών, προτείνονται δραστηριότητες, με στόχο την ενίσχυση της κριτικής ανάγνωσης των παραπάνω κειμένων από μαθητές/-τριες της Β' τάξης των ΕΠΑ.Λ. και την ανατροπή των ηλικιακών στερεοτύπων που αναπαράγονται. Άλλωστε, η επιτυχής εφαρμογή παρόμοιων δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της γλωσσικής ποικιλότητας σε μαθητές/-ήτριες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (βλ. Μαρωνίτη, Στάμου, Γρίβα & Ντίνας 2016, Τσάμη, Φτερνιάτη & Αρχάκης 2016), ενισχύει το συμπέρασμα ότι οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να αποφέρουν εξίσου θετικά αποτελέσματα και σε μαθητές/-ήτριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Κοινωνιογλωσσολογία, μεταπραγματολογικά στερεότυπα, διδακτική γλωσσικών μαθημάτων, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, πολυγραμματισμοί

Γλωσσική εκπαίδευση και κριτικός γραμματισμός στο σύγχρονο ελληνικό εκπαιδευτικό και κοινωνικοπολιτισμικό συγκείμενο: Στόχοι, προσδοκίες και προοπτικές

Ειρήνη-Μαρία Τζιώρα

Διδάκτωρ, Φιλολόγος, Δ.Δ.Ε. Χαλκιδικής
etzioga@gmail.com

Αντικείμενο της παρούσας εισήγησης αποτελεί η σχέση που συνδέει κατά την τελευταία δεκαετία στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τη γλωσσική εκπαίδευση με τον κριτικό γραμματισμό, ως κοινωνική πρακτική διαλεκτικά συνδεδεμένη με το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο διαμορφώνεται και λειτουργεί. Εδρασμένη, κατά κύριο λόγο, θεωρητικά στα δεδομένα των Νέων Σπουδών για τον Γραμματισμό, της Κοινωνιογλωσσολογίας και της Κριτικής Παιδαγωγικής του Freire και έχοντας σημείο αναφοράς της τους στόχους, τους προσανατολισμούς και τις κατευθύνσεις των γλωσσικών Προγραμμάτων Σπουδών του 2011 και 2023, η εισήγηση επιχειρεί διπλά: Κατά πρώτον, να προσεγγίσει κριτικά τον «λόγο» του κριτικού γραμματισμού, όπως εγγράφεται στα εν λόγω θεσμικά κείμενα, σε αναζήτηση των ιδεολογικών θέσεων και των δυναμικών της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, τις οποίες ενσωματώνουν προκειμένου να την «υπηρετήσουν» αποτελεσματικά μέσω της διαμόρφωσης του εγγράμματος πολίτη που έχει αυτή ανάγκη στο σύγχρονο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό συγκείμενο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις του κριτικού γραμματισμού τόσο ως έννοιας όσο και πρακτικής, όπως αυτές προκύπτουν από τη σύνδεσή του με ζητήματα λόγου, ιδεολογίας, ταυτότητας και συμμετοχής στον δημόσιο χώρο. Κατά δεύτερον, η εισήγηση προσβλέπει στη διερεύνηση και την ερμηνεία των λόγων (τοπικών και υπερτοπικών) που οδήγησαν στην εισαγωγή του κριτικού γραμματισμού στο γλωσσικό μάθημα στη δοσμένη συγκυρία. Η εισήγηση ολοκληρώνεται με έναν συνοπτικό απολογισμό και ορισμένες προσωπικές εκτιμήσεις-σχόλια αναφορικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κριτικός γραμματισμός στο παρόν και τις προοπτικές του για το μέλλον, οι οποίες κατατίθενται ανοιχτές σε διάλογο, αποδοχή ή αμφισβήτηση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική εκπαίδευση, κριτικός γραμματισμός, παιδαγωγικές και κοινωνικοπολιτισμικές συνιστώσες, τοπικό και υπερτοπικό συγκείμενο, προβληματισμοί

Θεματικός άξονας

**Γλωσσική εκπαίδευση:
κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου**

Η δημιουργική γραφή ως μέσο ανάπτυξης γλωσσικών δεξιοτήτων και συμπερίληψης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Ιωάννα Καϊάφα

Μεταδιδακτορική ερευνήτρια ΠΤΔΕ, ΠΔΜ
aff01089@uowm.gr

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τον ρόλο της δημιουργικής γραφής ως παιδαγωγικού εργαλείου ενίσχυσης της ελληνικής γλώσσας, τόσο ως πρώτης όσο και ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σε σύγχρονα πολυπολιτισμικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, η διδασκαλία της γλώσσας καλείται να υπερβεί την έμφαση στην τυπική κατάκτηση γραμματικών και συντακτικών δομών και να στραφεί προς πρακτικές που ευνοούν τη νοηματοδοτημένη χρήση της γλώσσας. Η δημιουργική γραφή προσεγγίζεται ως διαδικασία που ενισχύει τον γλωσσικό γραμματισμό μέσα από την αφήγηση, την προσωπική έκφραση και τη φαντασία, προσφέροντας στους μαθητές ευκαιρίες ενεργού συμμετοχής και ουσιαστικής επικοινωνίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συμβολή της στη μείωση του άγχους του γλωσσικού λάθους και στην ενίσχυση της γλωσσικής αυτοπεποίθησης, παράγοντες κρίσιμους για μαθητές που μαθαίνουν την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα. Μέσα από την ανάλυση ενδεικτικών διδακτικών πρακτικών, αναδεικνύεται η δημιουργική γραφή ως μέσο καλλιέργειας αφηγηματικών δεξιοτήτων, λεξιλογικού πλούτου και συντακτικής ποικιλίας, αλλά και ως συμπεριληπτική προσέγγιση που ανταποκρίνεται στη γλωσσική και πολιτισμική ετερογένεια του σύγχρονου σχολείου. Η εισήγηση καταλήγει στην ανάδειξη της δημιουργικής γραφής ως βασικού άξονα μιας σύγχρονης, λειτουργικής και παιδαγωγικά ευαίσθητης γλωσσικής διδασκαλίας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Δημιουργική γραφή, γλωσσικός γραμματισμός, ελληνικά ως δεύτερη/ξένη γλώσσα, συμπερίληψη

Χρόνος ανάγνωσης και συναγωγή συμπερασμών: Διερεύνηση της σχέσης τους σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Ιωάννα Γιαννακούλα

Διδάκτωρ ΠΤΔΕ ΑΠΘ
gioannaa@eled.auth.gr

Αθανάσιος Αϊδίνης

Καθηγητής ΠΤΔΕ ΑΠΘ
aaidinis@eled.auth.gr

Η κατανόηση ενός κειμένου επηρεάζεται από μια πληθώρα παραγόντων μεταξύ των οποίων η ικανότητα συναγωγής συμπερασμών. Πρόκειται για μια ικανότητα κατά την οποία οι αναγνώστες καλούνται να συνδυάσουν ρητές και υπόρρητες κειμενικές πληροφορίες είτε στηριζόμενοι σε διάφορους κειμενικούς δείκτες είτε ανακαλώντας προηγούμενες γνώσεις τους πάνω στο εκάστοτε θέμα με στόχο να μπορέσουν να κατανοήσουν πλήρως το κείμενο. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη των συμπερασμών γέφυρας και επεξεργασίας που συνάγονται σε αφηγηματικά και μη αφηγηματικά κείμενα και βασίζονται είτε σε κυριολεκτική είτε σε μεταφορική χρήση της γλώσσας από παιδιά ΣΤ΄ Δημοτικού και Γ΄ Γυμνασίου. Οι 104 συμμετέχοντες της έρευνας, αφού εξετάστηκαν ως προς την ικανότητά τους να κατανοούν τη μεταφορική σημασία της γλώσσας και να συνάγουν συμπερασμούς, κλήθηκαν να διαβάσουν συνολικά 4 κείμενα (2 αφηγηματικά και 2 μη αφηγηματικά) και στη συνέχεια να απαντήσουν σε ερωτήσεις κατανόησης. Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης καταγράφηκαν οι χρόνοι ανάγνωσης των σημείων συμπερασμού, έγινε σύγκρισή τους με τα προηγούμενα σημεία όπου δεν απαιτούσαν συναγωγή συμπερασμού και συσχετίστηκαν με τις απαντήσεις των παιδιών στις ερωτήσεις κατανόησης που τέθηκαν αμέσως μετά την ανάγνωση. Τα αποτελέσματα έδειξαν μέτρια επίδοση των παιδιών αμφοτέρων των ηλικιακών ομάδων, ενώ παράλληλα διαπιστώθηκε πως ο χρόνος παραμονής στα απαραίτητα κειμενικά σημεία είναι ανεξάρτητος από την ορθότητα των απαντήσεων δείχνοντας ότι δεν είναι ασφαλής δείκτης για την ορθή επεξεργασία και κατανόηση του κειμένου. Τα αποτελέσματα συζητούνται στη βάση της βιβλιογραφίας για την ανάπτυξη της αναγνωστικής κατανόησης και της ικανότητας συναγωγής συμπερασμών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αναγνωστική κατανόηση, συναγωγή συμπερασμών, μεταφορά, χρόνος ανάγνωσης

Αντιλήψεις και πρακτικές σχεδιασμού κατά την παραγωγή γραπτού λόγου: Μια μελέτη σε μαθητές Δημοτικού

Αποστολία Κώστα

Υπ. Διδάκτορας ΠΤΔΕ ΑΠΘ
apostoliaa@hotmail.gr

Αθανάσιος Αϊδίνης

Καθηγητής ΠΤΔΕ ΑΠΘ
aaidinis@eled.auth.gr

Η παραγωγή γραπτών κειμένων αποτελεί μια πολύπλοκη και γνωστικά απαιτητική διαδικασία που προϋποθέτει την ενεργοποίηση μιας σειράς διεργασιών. Στη βιβλιογραφία αναφέρονται τρεις βασικές φάσεις κατά την παραγωγή γραπτών κειμένων, του σχεδιασμού, της μετάφρασης/μεταγραφής και της αναθεώρησης, οι οποίες, αν και διακριτές, αλληλοσυμπληρώνονται και μπορεί να λαμβάνουν χώρα παράλληλα. Ειδικότερα, η φάση του σχεδιασμού θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική καθώς σε αυτήν λαμβάνονται αποφάσεις τόσο για το περιεχόμενο όσο και για τη δομή του κειμένου, μεταξύ άλλων. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις και οι στρατηγικές των μαθητών/τριών του Δημοτικού για τη φάση του σχεδιασμού. Στην έρευνα συμμετείχαν 100 παιδιά της Ε΄ τάξης του Δημοτικού. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν δύο έργα: α) ένα έργο παραγωγής όπου τα παιδιά κλήθηκαν να γράψουν τέσσερα κείμενα (αφηγηματικό, επιχειρηματολογικό, περιγραφικό και οδηγίων) όπου εξετάστηκε και αν τα παιδιά κάνουν σχεδιασμό και β) έργο διερεύνησης των αντιλήψεων και στρατηγικών για τη φάση του σχεδιασμού με τη χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων. Τα κείμενα των παιδιών αξιολογήθηκαν στη βάση 5 αξόνων (περιεχόμενο, δομή, λεξιλόγιο, σύνταξη, ορθογραφία) ενώ οι απαντήσεις των συνεντεύξεων ομαδοποιήθηκαν. Τα ευρήματα έδειξαν ότι κανένα παιδί δεν προχώρησε σε σχεδιασμό του κειμένου. Επιπλέον η ανάλυση των κειμένων φανέρωσε ότι τα παιδιά αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη δομή. Από τις συνεντεύξεις προέκυψε ότι τα παιδιά στερούνται στρατηγικών σχεδιασμού, καθώς τα περισσότερα ταυτίζουν την προετοιμασία της γραφής αποκλειστικά με την τυπική δομή ή την τήρηση κανόνων ορθογραφίας και καλλιγραφίας. Τα αποτελέσματα αυτά συζητώνται στη βάση μοντέλων για την παραγωγή γραπτών κειμένων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παραγωγή γραπτού λόγου, προσυγγραφικός σχεδιασμός, στρατηγικές γραφής, συνεντεύξεις μαθητών, πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Κίνητρα και αυτορρύθμιση μαθητών/τριών του Δημοτικού Σχολείου για την παραγωγή γραπτών κειμένων

Παναγιώτα Τσιρώνη

Διδάκτωρ ΠΤΔΕ ΑΠΘ
giwtatsiro@hotmail.com

Τα κίνητρα γραφής και αυτορρύθμισης έχουν καθοριστικό ρόλο στον τρόπο προσέγγισης της διαδικασίας παραγωγής γραπτών κειμένων και συνίστανται από το σύνολο των πεποιθήσεων που διαθέτουν οι μαθητές/τριες για τον γραπτό λόγο και τη διαδικασία παραγωγής. Τα μοντέλα που εξηγούν τη διαδικασία της παραγωγής γραπτών κειμένων συγκαταλέγουν τα κίνητρα στους παράγοντες που επηρεάζουν τη συγγραφή και τονίζουν τη σημασία τους στη δημιουργία κειμένων, καθώς παρακινούν το άτομο να εμπλακεί εξαρχής στη διαδικασία συγγραφής και συμβάλουν στην επιτυχή έκβασή της αλλά και στην ποιότητα των γραπτών κειμένων. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τα κίνητρα των μαθητών/τριών του Δημοτικού Σχολείου για την παραγωγή γραπτών κειμένων. Στην έρευνα συμμετείχαν ογδόντα μαθητές/τριες της Δ΄ και Ε΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Η αξιολόγηση των κινήτρων έγινε με δύο ερωτηματολόγια: α) Το ερωτηματολόγιο κινήτρων κατά την παραγωγή γραπτού λόγου (Troia, Harbaugh, Shankland, Wolbers και Lawrence, 2013), το οποίο εξετάζει τους στόχους προσέγγισης, τους στόχους μάθησης, την αντίληψη για την αυτοαποτελεσματικότητα, την απόδοση της επιτυχίας, την αποφυγή του έργου και το ενδιαφέρον για το έργο και β) το ερωτηματολόγιο αυτορρύθμισης και κινήτρων παραγωγής γραπτού λόγου (De Smedt, Merchie, Barendse, Rosseel, De Naeghel και Van Keer, 2018), το οποίο μελετά τα ελεγχόμενα σχολικά και εξωσχολικά κίνητρα καθώς και τα αυτόνομα σχολικά και εξωσχολικά κίνητρα. Στα αποτελέσματα της έρευνας φάνηκε ότι οι μαθητές/τριες εκλαμβάνουν την παραγωγή γραπτών κειμένων στο σχολείο ως μια χρήσιμη, σημαντική και ενδιαφέρουσα δραστηριότητα, αλλά συνάμα τη θεωρούν δύσκολη, απαιτητική και όχι ιδιαίτερα απολαυστική. Τέλος, συσχετίσεις εντοπίστηκαν ανάμεσα στις κατηγορίες των κινήτρων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παραγωγή γραπτών κειμένων, κίνητρα γραφής, αυτορρύθμιση, αυτοαποτελεσματικότητα

Θετικά και αρνητικά κειμενικά στοιχεία επιχειρηματολογικών γραπτών ξενόγλωσσων μαθητών/τριών της ελληνικής

Ευαγγελία Γαρεφάλου

Φιλολόγος - MSc in Education, Πανεπιστήμιο Πατρών
up1068589@ac.upatras.gr

Αγγελική Σακελλαρίου

Καθηγήτρια, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας,
Πανεπιστήμιο Πατρών
asakellariou@upatras.gr

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη των θετικών στοιχείων των γραπτών επιχειρηματολογικών κειμένων των ξενόγλωσσων μαθητών της ελληνικής, αλλά και των κειμενικών λαθών που συχνά συμβάλλουν στην μειωμένη αποτελεσματικότητά τους. Απώτερο στόχο της εργασίας αποτελεί η συμβολή στην κάλυψη των αναγκών των μαθητών σε αυτό το αντικείμενο. Στο πλαίσιο της έρευνας συλλέχθηκαν 30 επιχειρηματολογικά γραπτά κείμενα ξενόγλωσσων μαθητών της ελληνικής γλώσσας (επιπέδου Γ1 – Γ2 ελληνομάθειας), με διαφορετικές μητρικές γλώσσες από το Ηλεκτρονικό Μαθητικό Σώμα Κειμένων Greek Learner Corpus II (ΕΣΚΑΙΜΑΘ). Αυτά αναλύθηκαν σύμφωνα με συγκεκριμένα κειμενικά κριτήρια επιχειρηματολογίας, αντλημένα από την σχετική βιβλιογραφία. Τα συμπεράσματα αναδεικνύουν την ύπαρξη θετικών κειμενικών χαρακτηριστικών των μαθητικών γραπτών. Πιο συγκεκριμένα, σημειώνονται τα βασικά γλωσσικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματολογίας, όπως οι δείκτες τροπικότητας και οι κειμενικοί δείκτες, αλλά και δομικά χαρακτηριστικά της, όπως η θέση, το επιχειρήματα, το αντεπιχείρημα και άλλοι τρόποι πειθούς. Ωστόσο, παρατηρήθηκαν προβλήματα στην οργάνωση του επιχειρηματολογικού λόγου. Στα περισσότερα γραπτά διατυπωνόταν μια θέση χωρίς όμως σαφή επιχειρήματα που να τη στηρίζουν, ενώ σε ελάχιστα γραπτά βρέθηκαν αντεπιχειρήματα, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα τα θετικά επιχειρηματολογικά κειμενικά χαρακτηριστικά να μην αξιοποιούνται αποτελεσματικά. Παράλληλα τα γραπτά είχαν μικρή έκταση και μη επαρκές λεξιλόγιο. Σημειώνεται ότι τα συμπεράσματα αυτής της μελέτης συνάδουν με εκείνα αντίστοιχων ερευνών, σε διεθνές επίπεδο, για την επίδραση των λεξιλογικών και κειμενικών λαθών στην προβληματική οργάνωση του γραπτού επιχειρηματολογικού λόγου. Οι ξενόγλωσσοι μαθητές σε προχωρημένο επίπεδο ελληνομάθειας χρειάζονται βοήθεια, ώστε να αναπτύξουν τον γραμματισμό τους σε κείμενα επιχειρηματολογίας και να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους στην ελληνική γλώσσα σε απαιτητικό λόγο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα, κειμενικά λάθη, λεξιλογικά λάθη, επιχειρηματολογικά κείμενα, ΕΣΚΑΙΜΑΘ

Αξιοποίηση της προφορικής εξωτερίκευσης για την καταγραφή στρατηγικών κατανόησης γραπτού λόγου από μαθητές/τριες Λυκείου

Βασιλική Τζιάτζιου

Φιλολόγος 1ο Γενικό Λύκειο Φλώρινας
tziva12@yahoo.gr

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια προσπάθεια αποτύπωσης και καταγραφής των στρατηγικών κατανόησης γραπτού λόγου που ενεργοποιούνται από τους/τις μαθητές/τριες Λυκείου. Σε αυτή συμμετείχαν 15 μαθητές και μαθήτριες της Γ' τάξης του 1ου Γενικού Λυκείου Φλώρινας. Ως ερευνητικά εργαλεία κρίθηκαν κατάλληλα η μέθοδος της προφορικής εξωτερίκευσης («think aloud process») και των ανασκοπικών συνεντεύξεων, ενώ τα δεδομένα που συλλέχθηκαν, αναλύθηκαν βάσει της μεθόδου της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου των Miles και Huberman (1994). Επιπλέον, τα δεδομένα της έρευνας ταξινομήθηκαν βάσει ενός πρότυπου ταξινομητικού μοντέλου, το οποίο αποτελεί έναν συνδυασμό της ταξινομίας της Oxford (1990) και των Mokhtari και Sheorey (2002). Αναλυτικότερα, καταγράφηκαν οι δυσκολίες ανάγνωσης που συναντούν οι μαθητές/τριες αυτής της ηλικίας, οι τρόποι με τους οποίους προσεγγίζουν ένα κείμενο με στόχο την κατανόησή του καθώς και το ρεπερτόριο των στρατηγικών ανάγνωσης που ενεργοποιούν. Η ανάλυση έδειξε ότι οι μαθητές/τριες συναντούν δυσκολίες σε επίπεδο λέξης και σε επίπεδο κειμένου, προσεγγίζουν με διαφορετικούς τρόπους ένα γραπτό κείμενο και ενεργοποιούν ένα ευρύ φάσμα στρατηγικών κατά την επεξεργασία του. Συνολικά, από την ποιοτική ανάλυση των λεκτικών αναφορών των συμμετεχόντων προέκυψε η δημιουργία πέντε θεματικών αξόνων (Δυσκολίες ανάγνωσης, Διαδικασία ανάγνωσης, Χρήση στρατηγικών Επίλυσης Προβλήματος, Χρήση Συνολικών στρατηγικών, Χρήση υποστηρικτικών στρατηγικών). Ως μια πρώτη προσπάθεια σκιαγράφησης του συγκεκριμένου πεδίου, τα αποτελέσματα θεωρούνται εξαιρετικά σημαντικά για την εκπαίδευση, καθώς η καταγραφή και αποτύπωση του τρόπου με τον οποίο οι μαθητές/τριες αξιοποιούν τις αναγνωστικές στρατηγικές αποτελεί το πρώτο βήμα για την επίγνωση και την μοντελοποίησή τους μέσω της διδασκαλίας και τη μετέπειτα συνειδητή και αυτόνομη χρήση τους από τους/τις μαθητές/τριες.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Στρατηγικές ανάγνωσης, κατανόηση κειμένου, γλωσσικές δεξιότητες

Ο Ρόλος των εικόνων στην αναγνωστική κατανόηση πολυτροπικών πληροφοριακών κειμένων: μια διδακτική παρέμβαση

Ουρανία-Ειρήνη Κολόκα

Ειδική Παιδαγωγός, M.Ed.
Πανεπιστήμιο Κρήτης
ptdep356@edc.uoc.gr

Ιωάννης Σπαντιδάκης

Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης
ispantid@uoc.gr

Ειρήνη Γάκη

Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
igaki@edc.uoc.gr

Παρασκευή Θώμου

Αν. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης
thomou@uoc.gr

Ελένη Βασιλάκη

Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης
vasilaki@uoc.gr

Στην παρούσα εισήγηση εξετάζεται η επίδραση μιας διδακτικής παρέμβασης στην κατανόηση πολυτροπικών και πληροφοριακών κειμένων. Η κατανόηση γραπτού λόγου αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία συγκατασκευής νοήματος, στην οποία επιδρούν καθοριστικά οι κοινωνικές, ιδεολογικές και πολιτισμικές συνθήκες. Ταυτόχρονα, οι εικόνες που περιλαμβάνουν αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο στη νοηματοδότηση των κειμένων. Στο πλαίσιο αυτό, η κριτική επεξεργασία των οπτικών πληροφοριών αποκτά κεντρικό ρόλο. Ωστόσο, πολλοί/ές είναι οι αναγνώστες/στριες, που δεν λαμβάνουν υπόψη τη σημασία των οπτικών πληροφοριών και τη γραμματική της ανάγνωσής τους. Σκοπός της διδακτικής παρέμβασης ήταν η ενίσχυση της αναγνωστικής κατανόησης σε σχέση με την αξιολόγηση του συνόλου των σημειωτικών συστημάτων που συνυπάρχουν εντός των πολυτροπικών πληροφοριακών κειμένων. Αποτελεί μέρος ευρύτερης έρευνας σχετικά με την επίδραση διδακτικής παρέμβασης στην κατανόηση και παραγωγή πολυτροπικών πληροφοριακών κειμένων σύγκρισης, καθώς και στη μεταγνωσιακή γνώση και στρατηγικές των μαθητών/τριών Ε΄ τάξης Δημοτικού. Στηρίχθηκε στις σύγχρονες θεωρίες γραπτού λόγου και συγκεκριμένα στις βασικές κοινές αρχές τους. Υιοθέτησε στοιχεία των πολυγραμματισμών και αποσκοπούσε στην ενίσχυση των δεξιοτήτων οπτικού και κριτικού γραμματισμού των μαθητών/τριών. Σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε βασισμένη στο μοντέλο της κοινωνιογνωσιακής μαθητείας. Η μεθοδολογία είχε ποιοτικό ημι-πειραματικό σχεδιασμό με στοιχεία έρευνας δράσης. Εργαλεία της έρευνας αποτέλεσαν κείμενα για τον έλεγχο της κατανόησης, κείμενα με οδηγίες και συνέντευξη για τον έλεγχο της μεταγνώσης και συμμετοχική παρατήρηση. Το δείγμα αποτέλεσαν 41 μαθητές/τριες από δύο συστεγαζόμενα Δημοτικά σχολεία αστικής περιοχής του Ηρακλείου Κρήτης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η συστηματική διδασκαλία του στρατηγικού τρόπου ανάγνωσης των πολυτροπικών κειμένων βελτίωσαν τις επιδόσεις αναγνωστικής κατανόησης και συνέβαλαν θετικά στην ανάπτυξη των μεταγνωσιακών ικανοτήτων των μαθητών/τριών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αναγνωστική κατανόηση, πολυτροπικά κείμενα, ανάγνωση της εικόνας

Αναγνωστικές συνήθειες και στάσεις φοιτητών/τριων παιδαγωγικών τμημάτων

Ραφέλα Τσορλίνη

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του ΠΜΣ Επιστήμες της Αγωγής – Παιδαγωγική με Νέες Τεχνολογίες,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
rafatso2000@gmail.com

Άννα Καρολίνα Ρετάλη

Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ ΠΔΜ
kretali@uowm.gr

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία διερευνήθηκαν αναγνωστικές συνήθειες και στάσεις φοιτητών παιδαγωγικών τμημάτων του ελλαδικού χώρου. Το παρόν θέμα κρίθηκε σημαντικό να διερευνηθεί προκειμένου να αποτυπωθεί μια γενική εικόνα της ανάγνωσης μελλοντικών εκπαιδευτικών του ελλαδικού χώρου, αφού δεν υπάρχουν παρόμοιες έρευνες στο συγκεκριμένο πεδίο. Πραγματοποιήθηκε ποσοτική έρευνα μέσω ερωτηματολογίου ατομικής συμπλήρωσης. Έλαβαν μέρος 73 φοιτητές/τριες παιδαγωγικών τμημάτων με χρήση μη πιθανοτικής δειγματοληψίας. Φοιτητές/τριες που έλαβαν μέρος στην παρούσα έρευνα ανέφεραν ότι αν και έχουν τη δυνατότητα να διαβάζουν στον ελεύθερο χρόνο τους δεν επιλέγουν να το κάνουν και προτιμούν να περνούν διαφορετικά τον ελεύθερο χρόνο τους. Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι αν και δήλωσαν «καλοί αναγνώστες», από την άποψη ότι δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά την ανάγνωση, ένα σημαντικό ποσοστό δεν θα επέλεγε την ανάγνωση ενός βιβλίου στον ελεύθερο χρόνο του. Ενδιαφέροντα κρίθηκαν και τα ευρήματα από τις συγκρίσεις μεταβλητών, καθώς δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική σχέση του φύλου και του μέσου όρου βαθμολογίας με τις αναγνωστικές στάσεις φοιτητών/τριών παιδαγωγικών τμημάτων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αναγνωστικές συνήθειες, αναγνωστικές στάσεις, φοιτητές παιδαγωγοί

Θεματικός άξονας

Πολυγραμματισμοί και πολυτροπικά μαθησιακά περιβάλλοντα

Η διδακτική πλαισίωση του τρόπου παραγωγής πολυτροπικών κειμένων στις ισχύουσες προδιαγραφές της προσχολικής εκπαίδευσης: κριτικές παρατηρήσεις

Φίλιππος Τεντολούρης

Επίκουρος Καθηγητής ΠΤΠΕ-ΠΘ
ftentolouris@uth.gr

Ελευθερία Τσέλιου

Καθηγήτρια ΠΤΠΕ-ΠΘ
tseliou@uth.gr

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η κριτική εξέταση του προτεινόμενου τρόπου παραγωγής πολυτροπικών κειμένων, όπως αναφέρεται στις ισχύουσες προδιαγραφές της Προσχολικής Εκπαίδευσης, το Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ) και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού (ΟΕ). Ο τρόπος αυτός σχετίζεται με την προσέγγιση των πολυγραμματισμών, σύμφωνα με την οποία η παραγωγή πολυτροπικών κειμένων βασίζεται σε μια ρητή διδασκαλία του τρόπου συνέργειας των διάφορων σημειωτικών συστημάτων και των επικοινωνιακών τους λειτουργιών, ώστε τα παιδιά να μάθουν να «σχεδιάζουν» πολυτροπικά κείμενα με πραγματικούς επικοινωνιακούς σκοπούς για αυθεντικές επικοινωνιακές περιστάσεις. Στο πλαίσιο της ευρύτερης προβληματικής σχετικά με τον σχεδιασμό των επίσημων προδιαγραφών και εκκινώντας από την παραδοχή ότι βασικές πτυχές των προδιαγραφών αυτών χρειάζεται να παρουσιάζονται με σαφήνεια, ώστε να κατανοούνται και να μπορούν να υλοποιηθούν από τους/τις εκπαιδευτικούς, παρατηρούνται τα εξής: (α) στο ΠΣ και στον ΟΕ η προσέγγιση των πολυγραμματισμών δεν εννοιολογείται, (β) στον πίνακα του ΠΣ με τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα αναφορικά με τη γλωσσική επικοινωνία, κανένα από τα αποτελέσματα που σχετίζονται με έννοιες της πολυτροπικότητας, δεν αναφέρεται στον σχεδιασμό πολυτροπικών κειμένων και (γ) στο προτεινόμενο σενάριο του Οδηγού, όπου περιγράφεται ένα σχέδιο εργασίας βάσει του οποίου θα παραχθούν πολυτροπικά κείμενα, τα κείμενα αυτά δεν φαίνεται να απορρέουν από ρητές σχεδιαστικές επιλογές των παιδιών, όπως για παράδειγμα το πώς θα συσχετιστούν εικόνες με αποσπάσματα γραπτού λόγου, για την επίτευξη πραγματικών επικοινωνιακών σκοπών. Τέλος, υποστηρίζεται ότι αν ο σχεδιασμός πολυτροπικών κειμένων είναι κεντρικό διακύβευμα για τις προδιαγραφές της Προσχολικής Εκπαίδευσης, η επιστημολογική αποσαφήνιση του τρόπου πλαισίωσής του στη μαθησιακή διαδικασία καθίσταται απαραίτητη για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Οδηγός εκπαιδευτικού, πολυγραμματισμοί, πολυτροπικότητα, πρόγραμμα σπουδών, σχεδιασμός

Διαθλώντας τα όρια του σχολικού γραμματισμού: υποκειμενικότητες, συνεργασία και ψηφιακότητα σε μια ΣΤ΄ τάξη Δημοτικού στην Κύπρο

Μαγδαληνή Μιχαήλ

Υπ. Διδάκτορας Γλώσσα και Εκπαίδευση, Πανεπιστήμιο Κύπρου
michael.magdaline@ucy.ac.cy

Στην παρούσα εισήγηση διερευνάται ο σχολικός γραμματισμός ως μια δυναμική, κοινωνικά διαμεσολαβημένη και συνεργατική πρακτική, με έμφαση στον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες συγκροτούν και επαναδιαπραγματεύονται τις υποκειμενικότητές τους, ιδίως όταν οι ψηφιακές τεχνολογίες εντάσσονται στο γλωσσικό μάθημα στη ΣΤ΄ Δημοτικού. Η εισήγηση αντλεί από έρευνα δράσης και εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο οι υποκειμενικότητες των παιδιών συγκροτούνται δυναμικά, καθώς εμπλέκονται σωματικά ή/και εικονικά σε συνεργατικές πρακτικές διερεύνησης εντός και εκτός του σχολείου και της σχολικής τάξης. Η εισήγηση εδράζεται σε κοινωνικοπολιτισμικές και κοινωνικοϋλικές προσεγγίσεις του γραμματισμού και της έρευνας, σύμφωνα με τις οποίες το νόημα και οι υποκειμενικές θέσεις των δρώντων δεν προϋπάρχουν της πρακτικής, αλλά αναδύονται μέσα από τη συνάρθρωση ανθρώπινων, υλικών και άυλων σωμάτων (συμπεριλαμβανομένων καθιερωμένων εννοιών του γραμματισμού). Υπό το πρίσμα αυτό ο γραμματισμός προσεγγίζεται όχι ως ουδέτερη δεξιότητα, αλλά ως πεδίο διαπραγμάτευσης νοημάτων, σχέσεων εξουσίας, ρόλων και ταυτοτήτων, τα οποία συγκροτούνται και επαναπροσδιορίζονται μέσα από υλικές ή/και άυλες συνεργατικές πρακτικές μάθησης. Ως εκ τούτου, η εισήγηση αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η συνεργασία στο γλωσσικό μάθημα αναδύεται στα και διαθλά τα όρια μεταξύ υλικού και ανθρώπινου, ψηφιακού και μη ψηφιακού.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Υποκειμενικότητες, συνεργασία, κοινωνικοπολιτισμικές και κοινωνικοϋλικές προσεγγίσεις, ψηφιακότητα

Ενίσχυση γραμματισμών και διαγλωσσικές και ψηφιακές παιδαγωγικές πρακτικές για τη γλωσσική διδασκαλία στην Α΄ Δημοτικού

Γεωργία Αλεξούδη

Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, ΔΣ Ζαγκλιβερίου Θεσ/νίκης
georgiahelcol@gmail.com

Ανθή Πιντή

Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, ΔΣ Ζαγκλιβερίου Θεσ/νίκης
anthi-93@hotmail.com

Στη συγκεκριμένη εργασία παρουσιάζονται ο σχεδιασμός και η εφαρμογή βιωματικών εργαστηρίων γλωσσικής διδασκαλίας σε πολυγλωσσικά περιβάλλοντα, με εστίαση σε μαθητές Α΄ Δημοτικού. Λαμβάνοντας υπόψη τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της ηλικιακής ομάδας και το αρχικό στάδιο γραμματισμού που βρίσκονται οι μαθητές/τριες, τα εργαστήρια βασίζονται σε παιγνιώδεις, πολυτροπικές και διαγλωσσικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Κεντρικός άξονας των εργαστηρίων είναι η αξιοποίηση του γλωσσικού ρεπερτορίου των παιδιών ως μαθησιακού πόρου, και όχι ως εμποδίου. Μέσα από δραστηριότητες προφορικού λόγου, αφήγησης, παιχνιδιού, κίνησης και εικαστικής έκφρασης, επιδιώκεται η ενίσχυση της γλωσσικής κατανόησης, η ανάπτυξη βασικού λεξιλογίου και η καλλιέργεια θετικών στάσεων απέναντι στη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία. Τα εργαστήρια περιλαμβάνουν δράσεις όπως η πολυγλωσσική γνωριμία της τάξης, η ανάγνωση και δραματοποίηση ιστοριών σε περισσότερες από μία γλώσσες, παιχνίδια λέξεων και απλές επικοινωνιακές πρακτικές της καθημερινής σχολικής ζωής. Εφαρμόζοντας στην πράξη τις αρχές της διαπολιτισμικής και πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης σχεδιάστηκαν τα εργαστήρια: «Οι γλώσσες της τάξης μας», «Διαβάζουμε την ίδια ιστορία σε πολλές γλώσσες», «Μαθαίνουμε παίζοντας με τις λέξεις» και «Οι φίλοι μου και εγώ». Η αξιολόγηση πραγματοποιείται με εναλλακτικές, ποιοτικές μεθόδους, κατάλληλες για την ηλικία των μαθητών/τριών, όπως παρατήρηση, φάκελος εργασιών και προφορική ανατροφοδότηση. Συμπερασματικά, αναδεικνύεται ότι η γλωσσική διδασκαλία σε πολυγλωσσικά περιβάλλοντα στην Α΄ Δημοτικού μπορεί να λειτουργήσει υποστηρικτικά τόσο για τη γλωσσική ανάπτυξη όσο και για την κοινωνική ένταξη των μαθητών/τριών, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού και παιδαγωγικά αποτελεσματικού σχολικού πλαισίου.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική εκπαίδευση, γλωσσική διδασκαλία, πολυγλωσσικό περιβάλλον, συμπερίληψη

Ενισχύοντας τον Κριτικό Γραμματισμό μαθητών/τριών σε μειονοτικά σχολεία μέσω ψηφιακών τεχνολογιών: Η περίπτωση του «Πιστού Φίλου»

Λευκοθέα Κάτσηνου

Υπ. Διδάκτορας ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας
katsenou@hotmail.com

Η διαρκώς μεταβαλλόμενη εκπαιδευτική πραγματικότητα καθιστά επιτακτική την ανάγκη για συνεχή προσαρμογή των διδακτικών μεθόδων σε νέα δεδομένα. Στην παρούσα εργασία προτείνεται η αξιοποίηση του εκπαιδευτικού σεναρίου «Ο Πιστός Φίλος» ως πρότυπο καλής πρακτικής για τη βελτίωση της διδασκαλίας σε μειονοτικά σχολεία, στο πλαίσιο εκσυγχρονισμού του αναλυτικού προγράμματος τους. Βασικός στόχος είναι η μετάβαση από την παθητική πρόσληψη στην ενεργητική πολυτροπική μάθηση, αξιοποιώντας τις ψηφιακές τεχνολογίες που θα συζευγνύει γλωσσικές και πολιτισμικές δεξιότητες. Μέσω της μεθόδου της Ανεστραμμένης Τάξης (Flipped Classroom) προωθείται η καλλιέργεια του κριτικού και ψηφιακού γραμματισμού. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην οπτικοποίηση μέσω ψηφιακών καλλιγραμμάτων (WordArt), διαδικασία που επιτρέπει σε μαθητές/τριες με διαφορετικό γλωσσικό υπόβαθρο να μετασχηματίσουν αφηρημένες έννοιες σε οπτικά σύμβολα. Η συνεργατική σύνθεση ενός «Αντι-Λεξικού» λειτουργεί ως εργαλείο συμπερίληψης, ενισχύοντας την αλληλεπίδραση και την αποδόμηση στερεοτύπων. Η πρακτική αυτή αναδεικνύει, κατ' ουσίαν, την ανάγκη οι εκπαιδευτικοί των μειονοτικών σχολείων να αναθεωρήσουν παγιωμένες παραδοχές και στάσεις, προσαρμόζοντας τη διδασκαλία τους στα σύγχρονα δεδομένα και μετασχηματίζοντας την πολυπολιτισμική τάξη σε δυναμικό εργαστήριο έρευνας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μειονοτική εκπαίδευση, ψηφιακός γραμματισμός, κριτικός γραμματισμός, αναλυτικό πρόγραμμα, μετασχηματισμός, γλωσσικές δεξιότητες.

Λεκτικές μεταμορφώσεις στο έργο του Ευγένιου Τριβιζά με βάση τα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης και αξιοποίηση αυτών στη γλωσσική διδασκαλία

Ανδριανή Δρίβα

Διδάκτωρ ΠΤΔΕ ΔΠΘ, Σύμβουλος Εκπαίδευσης Νηπιαγωγών Έβρου
adria@sch.gr

Ο Ευγένιος Τριβιζάς ανατρέπει τις συμβατικές χρήσεις των λέξεων και συχνά πλάθει νέες. Ο σκοπός είναι να προκύψει χιούμορ, σάτιρα, ένταση. Ο εκτροχιασμός λέξεων και εννοιών είναι τόσο καταλυτικός, που συχνά αυτές χάνουν κάθε προηγούμενη έννοιά τους σε επίπεδο σημαίνοντος ή σημαινόμενου. Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται η ανίχνευση των λεκτικών του μεταμορφώσεων, με βάση τα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης και με αντιπροσωπευτικά παραδείγματα από τις πλείστες αναφορές στο έργο του, με σκοπό να αξιοποιηθούν στη γλωσσική διδασκαλία. Σε φωνολογικό επίπεδο, το χιούμορ ενεργοποιείται όταν με την αλλαγή, την αφαίρεση ή την πρόσθεση κάποιων γραμμάτων οι λέξεις παραμορφώνονται και δημιουργούνται νέες. Στα περισσότερα αφηγήματα, μα και σε λογοπαίγνια ή γλωσσοδέτες του, εμφανίζονται ομοιοτέλευτα και ομοιοκαταληξίες. Το φαινόμενο της παρετυμολογίας απαντάται συχνά, καθώς και οι παρηχήσεις και οι ονοματοποιίες. Στο μορφολογικό επίπεδο εντοπίστηκαν μεταλλαγές εξαιτίας της υπερκανονικοποίησης, που συχνά εκδηλώνεται με τη δημιουργία πολυσύνθετων λέξεων. Σε σημασιολογικό επίπεδο, η φαντασία του συγγραφέα μάς προσφέρει ευτράπελες καταστάσεις δομώντας και αποδομώντας σημασίες, με τη χρήση ποικίλων ευρημάτων. Κυρίως με περιπτώσεις ομωνυμίας, συνωνυμίας, αμφισημίας και πολυσημίας. Με ετυμολογίες και παρετυμολογίες των λέξεων δημιουργεί ο συγγραφέας τα περίφημα λογοπαίγνια του. Στο επίπεδο της πραγματολογίας εντοπίστηκαν υπερκυριολεξίες και μεταφορές, εκφράσεις και συμφράσεις που, για να γίνουν κατανοητές από τους αναγνώστες, απαιτούν ενημερότητα για το περικείμενό τους ή για τις συνθήκες στις οποίες παραπέμπουν. Σε επίπεδο κοινωνιογλωσσολογίας η εστίαση είναι κυρίως σε λέξεις που μπορεί να είναι εντελώς άγνωστες σε κάποιες ηλικίες ή κοινωνικές ομάδες.

Λέξεις-κλειδιά: Ευγένιος Τριβιζάς, επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης, χιούμορ, λογοπαίγνια

Ακρόαση, γλωσσικές δεξιότητες και λογοτεχνικός γραμματισμός μέσα από τις συχνότητες του Radio “Ngjallja” (Τίρανα, Αλβανία)

Λίνα Μπασούκου

Υπ. Διδάκτορας ΠΤΔΕ ΠΔΜ
libasoucou@gmail.com

Σταύρος Καμαρούδης

Αφ. Καθηγητής ΠΤΔΕ ΠΔΜ
akamarou@uowm.gr

Παρά την ευρεία διάδοση των σύγχρονων ψηφιακών μέσων, το ραδιόφωνο εξακολουθεί να αποτελεί μέρος της καθημερινότητας μεγάλου αριθμού ακροατών (υπολογίζεται πως ελάχιστες περιοχές στον κόσμο δεν καλύπτονται από ραδιοφωνικές συχνότητες). Συνιστά ένα προσβάσιμο και αποτελεσματικό μέσο εκμάθησης ξένων γλωσσών, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων ακρόασης και ομιλίας, στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου και στην κατανόηση γραμματικών δομών, ιδίως αν ληφθεί υπόψη το χαμηλό κόστος παραγωγής εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Zoto & Delijorgji, 2021). Η εισήγηση παρουσιάζει συνοπτικά το περιεχόμενο και τον παιδαγωγικό προσανατολισμό ραδιοφωνικών εκπομπών αφιερωμένων στην ελληνική γλώσσα και τη λογοτεχνία, οι οποίες παρήχθησαν κατά την περίοδο 2014–2023 στο Radio “Ngjallja”, τον επίσημο ραδιοφωνικό σταθμό της Ορθόδοξης Αυτοκέφαλής Εκκλησίας της Αλβανίας («Mësoj greqisht – Μαθαίνω ελληνικά», «Mes roezisë greke dhe shqiptare – Μεταξύ ελληνικής και αλβανικής ποίησης», «Reizazhe të shkrimtimit – Τοπία γραφής»). Καθώς η ραδιοφωνική ακρόαση συγκροτεί ένα ιδιαίτερο επικοινωνιακό και πολυτροπικό περιβάλλον συνάντησης των μαθητών-ακροατών με τον λογοτεχνικό λόγο, παρουσιάζονται επίσης ενδεικτικές προτάσεις δραστηριοτήτων για τη διδακτική αξιοποίηση του ραδιοφωνικού λογοτεχνικού υλικού, με στόχο την ανάπτυξη γλωσσικών και λογοτεχνικών δεξιοτήτων, την ενίσχυση της κριτικής πρόσληψης των κειμένων, καθώς και τη δημιουργική πρόσληψη της λογοτεχνίας στο πλαίσιο πολυγραμματισμικών πρακτικών μάθησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ραδιόφωνο, ελληνική γλώσσα, λογοτεχνία, πολυγραμματισμοί, διδακτικές εφαρμογές

Κινηματογραφική λέσχη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Ανάπτυξη εγγράμματων ταυτοτήτων μέσω κριτικού κινηματογραφικού γραμματισμού

Σωτηρία Παπαγεωργίου

Υπ. Διδάκτορας ΕΠΑ, Πανεπιστήμιο Κύπρου
papageorgiou.sotiria@ucy.ac.cy

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει μια ποιοτική έρευνα με θέμα τον ρόλο ενός προγράμματος κινηματογραφικής λέσχης εντός μιας σχολικής τάξης πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, στην ανάπτυξη των μαθητών/μαθητριών ως (πολυ)εγγράμματων υποκειμένων. Συγκεκριμένα, περιγράφεται ο σχεδιασμός, η πραγμάτωση και η εξερεύνηση ενός προγράμματος κριτικού κινηματογραφικού γραμματισμού ως πλαισίου, για ανάπτυξη και επιτέλεση εγγράμματων ταυτοτήτων. , από την οποία αντλεί η εισήγηση, συνιστά μια ποιοτική έρευνα επαγγελματία (practitioner research) και αντλεί συνδυαστικά από το θεωρητικό πλαίσιο της Διαμεσολαβημένης Θεωρίας του Λόγου (Mediated Discourse Theory - MDT) (Scollon, 2001) και την Παιδαγωγική των Κριτικών [κοινωνικών] Πολυγραμματισμών (Critical [Social] Multiliteracies) (Παπαδημητρίου, 2020). Υπό αυτό το πρίσμα, η κινηματογραφική λέσχη οργανώθηκε ως χώρος αλληλεπίδρασης των παιδιών με κινηματογραφικές ταινίες μέσω της «ανάγνωσης», της ερμηνείας και της κριτικής τους προσέγγισης. Κεντρικό ρόλο κατείχε η συζήτηση γύρω από τις ταινίες, σε ένα πλαίσιο μετακωδικοποίησης (transduction), όπου το νόημα μεταφέρεται από έναν σημειωτικό τρόπο σε άλλον, και ειδικότερα από την κινούμενη εικόνα στον προφορικό και γραπτό λόγο. Η εισήγηση παρουσιάζει ευρήματα σχετικά με το πώς λειτουργούσε μια κινηματογραφική λέσχη ως πλαίσιο εκπαίδευσης στον γραμματισμό σε ένα τμήμα Ε΄ τάξης σε δημόσιο δημοτικό σχολείο και πώς στη συγκεκριμένη λέσχη αναπλαισιώθηκε η σχολική γνώση στο γλωσσικό μάθημα. Αναδεικνύει, έτσι, τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες ερμηνείας κινηματογραφικών ταινιών, αναγνωρίζοντας τόσο τα φανερά όσο και τα υφέροντα νοήματά τους, μέσα από διαδικασίες συζήτησης και κριτικής προσέγγισης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Κριτικός γραμματισμός, κινηματογραφικός γραμματισμός, κινηματογραφική λέσχη, εγγράμματες ταυτότητες

Το απτικό εικονογραφημένο βιβλίο ως εργαλείο διαπολιτισμικής και συμπεριληπτικής γλωσσικής διδασκαλίας

Κατερίνα Φουντούλη

Εκπαιδευτικός, ΠΜΣ ΤΕΕΠΗ ΔΠΘ
aikaoun1@psed.duth.gr

Μαρέττα Σιδηροπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΕΠΗ ΔΠΘ
masidiro@psed.duth.gr

Χριστίνα Μαλιγκούδη

Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ ΔΠΘ
cmaligko@eled.duth.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη συμβολή του απτικού εικονογραφημένου βιβλίου στη διαπολιτισμική και συμπεριληπτική γλωσσική διδασκαλία, σε ένα εκπαιδευτικό τοπίο που χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη πολιτισμική και γλωσσική ποικιλομορφία. Αφετηρία αποτελεί το βιβλίο *Μήπως είσαι γάτα;* (Coll Muir), το οποίο διασκευάστηκε ως απτικό εικονογραφημένο βιβλίο για παιδιά με οπτική αναπηρία και αναδεικνύεται ως παιδαγωγικό υλικό που υποστηρίζει τη γλωσσική διδασκαλία για ετερογενείς μαθητικούς πληθυσμούς. Το κείμενο του βιβλίου αξιοποιεί επαναληπτικές διαλογικές δομές, καθολικά αναγνωρίσιμα σύμβολα και άμεση σύνδεση λόγου και δράσης, στοιχεία που υποστηρίζουν τη γλωσσική κατανόηση και την οικοδόμηση νοήματος μέσα από τη συνδυαστική ενεργοποίηση λόγου, εικόνας και αφής. Η απτική διάσταση, σε συνδυασμό με τον προφορικό και τον εικονικό λόγο, λειτουργεί ως μηχανισμός γλωσσικής διαμεσολάβησης, διευκολύνοντας την πρόσβαση στο κείμενο και τη συμμετοχή μαθητών με διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά υπόβαθρα, υποστηρίζοντας τη σταδιακή μετάβαση από την καθημερινή προφορική επικοινωνία σε πιο σύνθετες μορφές σχολικού λόγου. Στο πλαίσιο της εργασίας παρουσιάζονται ενδεικτικές δραστηριότητες γλωσσικής διδασκαλίας που αξιοποιούν το απτικό βιβλίο για την ανάπτυξη λεξιλογίου, περιγραφικού και αφηγηματικού λόγου, καθώς και για την ενίσχυση της προφορικής αλληλεπίδρασης μέσα από διαλογικές και συνεργατικές πρακτικές. Το βιβλίο λειτουργεί ως «καθρέφτης» και «παράθυρο», επιτρέποντας στους μαθητές να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους στις αφηγήσεις και να προσεγγίσουν άλλες πολιτισμικές εμπειρίες μέσα από γλωσσικές πρακτικές με νόημα. Η ανάλυση εδράζεται στη διαπολιτισμική θεωρία της γλωσσικής εκπαίδευσης του Cummins και στη θεωρία των Πολυγραμματισμών. Συμπερασματικά, το απτικό εικονογραφημένο βιβλίο αναδεικνύεται ως πολυτροπικό γλωσσοδιδακτικό εργαλείο που υποστηρίζει έναν εξ αρχής συμπεριληπτικό σχεδιασμό της διδασκαλίας, ενισχύοντας τη γλωσσική ανάπτυξη, την ενεργό συμμετοχή και τη διαπολιτισμική επικοινωνία.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Απτικό εικονογραφημένο βιβλίο, διαπολιτισμική εκπαίδευση, συμπεριληπτική διδασκαλία, γλωσσοδιδακτική ανάπτυξη, πολυγραμματισμοί

«Παραμυθιοδρομικές» πρακτικές για την καλλιέργεια του γλωσσικού γραμματισμού στην προσχολική εκπαίδευση

Μαρία Ελευθεράκη

Νηπιαγωγός, MSc
mariaelefthe73@gmail.com

Αικατερίνη Σπίτσα

Νηπιαγωγός, Υπ. Διδάκτορας Α.Π.Θ.
spitsakaterina@gmail.com

Πολυξένη Καρακατσάνη

Νηπιαγωγός, MSc
xenoyla1@gmail.com

Μαρία Δερμεντζίδου

Νηπιαγωγός ΕΑΕ, MSc
maria_5653@hotmail.com

Αργυρή Γιαπουτζή

Νηπιαγωγός
argirigia@gmail.com

Αγγελική Καραμπατζάκη

Νηπιαγωγός
angelikkara@gmail.com

Στην εισήγηση θα παρουσιαστεί μία δράση ανάδυσης του γραμματισμού/κατάκτησης του αλφαριθμητισμού – διά της παραγωγής δημιουργικού προφορικού λόγου– στο πλαίσιο της εφαρμογής πρακτικών δημιουργικής προσέγγισης της διδασκαλίας του παραμυθιού, όπως υλοποιήθηκε στο 13ο Πειραματικό Νηπιαγωγείο Ξάνθης. Εκκινώντας από την οριοθέτηση ενός «καταστατικού χάρτη», για την κατανόηση και την παραγωγή προφορικού λόγου θα προταθεί ένα διδακτικό πλαίσιο που ενσωματώνει δραστηριότητες και πρακτικές ακρόασης και αφήγησης με αφετηρία γνωστά παραμύθια που επιλέγουν τα νήπια και στοχοθεσία που εστιάζει κυρίως στη σύνδεση αυτόνομης/συλλογικής αφήγησης, κοινωνικής μάθησης και γλωσσικής ανάπτυξης με την αξιοποίηση και ψηφιακών εργαλείων/μέσων. Γλωσσικός και πολιτισμικός/λογοτεχνικός γραμματισμός «συνεργάζονται», καθώς η λογοτεχνία είναι μια πνευματική περιπέτεια διεύρυνσης των ορίων της ατομικής και της κοινωνικής ταυτότητας που ανανεώνει συνεχώς τα υπάρχοντα γλωσσικά υλικά και παράγει νέα, μορφοποιώντας ιδέες και συναισθήματα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παραμύθι, αφήγηση, γλωσσικός γραμματισμός, προσχολική εκπαίδευση, ψηφιακά μέσα

Τα κείμενα πηγών στο μάθημα της Ιστορίας και η συμβολή στην ανάπτυξη του γλωσσικού γραμματισμού

Αλέξανδρος Παπάζογλου

Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Ανθρωπιστικών Σπουδών Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
aparazo@hs.duth.gr

Στην εισήγηση θα εξεταστεί πώς τα κείμενα πηγών στο μάθημα της Ιστορίας μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη (και) του γλωσσικού γραμματισμού. Μέσω αυθεντικών κειμένων και μαρτυριών, μονοτροπικών ή πολυτροπικών, οι μαθητές/-τριες εξοικειώνονται με όρους και ορολογία, αναγνωρίζουν κειμενικά είδη, όπως κείμενα πειθούς και επιχειρηματολογίας, ενισχύοντας τις ικανότητες ανάγνωσης, κατανόησης και ανάλυσης τού κατά περίπτωση περιεχομένου. Θα αναφερθούμε σε διδακτικές προσεγγίσεις που συνδέουν τη στοχοθεσία του μαθήματος της Ιστορίας με την καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων: συγκριτική ερμηνεία πηγών, μεταγραφή πληροφοριών σε γραπτό λόγο, παραγωγή προφορικού λόγου, δραστηριότητες από τον χώρο της παιδαγωγικής του θεάτρου (π.χ. διερευνητική δραματοποίηση). Στο πλαίσιο αυτό θα παρουσιαστούν ψηφιακά μέσα τα οποία διευκολύνουν διαθεματικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία των πηγών ως εργαλείων γλωσσικής ανάπτυξης, ενισχύοντας παράλληλα τον ιστορικό, τον κριτικό, τον γλωσσικό και τον ψηφιακό γραμματισμό.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ιστορία, κείμενα πηγών, γλωσσικός γραμματισμός

Γλωσσική εκπαίδευση και σωματικός γραμματισμός: Προοπτικές για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Αγλαΐα Ντόκα

Επόπτρια Ποιότητας Εκπαίδευσης ΔΙΠΕ Άρτας
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70
teropt-peart@sch.gr

Μαριάννα Καραμάνη

Φοιτήτρια Τμήματος Βιολογίας Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ)
mariana.karamani@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει την αναγκαιότητα της διδασκαλίας επιστημονικά ορθών και κοινωνικά αποδεκτών γλωσσικών όρων που σχετίζονται με το ανθρώπινο σώμα και τα μέρη του από τις πρώτες σχολικές ηλικίες. Η έγκαιρη και κατάλληλα σχεδιασμένη γλωσσική προσέγγιση του σώματος συμβάλλει ουσιαστικά τόσο στην αγωγή υγείας, όσο και στην ολόπλευρη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, ενώ λειτουργεί και προληπτικά για περιστατικά σχολικής βίας. Η χρήση σαφών και ακριβών όρων επιτρέπει στους/στις μαθητές/-τριες να κατανοήσουν βασικές σωματικές λειτουργίες, να εκφράζουν ανάγκες και σωματικές ενοχλήσεις και να επικοινωνούν αποτελεσματικά με ενήλικες και επαγγελματίες υγείας. Παράλληλα, ενισχύει τη σωματική αυτογνωσία, την αυτοπροστασία και την πρόληψη κινδύνων, καθώς τα παιδιά αποκτούν το απαραίτητο λεξιλόγιο για να περιγράψουν εμπειρίες που αφορούν το σώμα τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συμβολή της ορθής γλωσσικής ονομασίας στην καλλιέργεια της συναισθηματικής ωριμότητας, της αυτοεκτίμησης και του σεβασμού προς το σώμα, καθώς και στην αποδόμηση στερεοτύπων, ταμπού και λανθασμένων αντιλήψεων. Η εισήγηση προτείνει παιδαγωγικές πρακτικές που ενσωματώνουν τη διδασκαλία των σχετικών όρων μέσα από βιωματικές, διαθεματικές και ηλικιακά κατάλληλες δραστηριότητες, στο πλαίσιο ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Τέλος, αναδεικνύεται ο ρόλος των Νέων Αναλυτικών προγραμμάτων και η σύνδεσή τους με τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων για τη διαμόρφωση γλωσσικά επαρκών, συναισθηματικά ώριμων και σωματικά ενήμερων παιδιών, ικανών να διαχειρίζονται ζητήματα υγείας και προσωπικών ορίων με υπευθυνότητα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Βασικοί γλωσσικοί όροι, ανθρώπινο σώμα, σωματικός γραμματισμός, συμπερίληψη, συναισθηματική ωριμότητα

Ο ρόλος της ρητής διδασκαλίας στην κατάκτηση της γραμματικής της Γ2: Η περίπτωση της εκμάθησης της συμφωνίας γένους από παιδιά

Ευτυχία Μαγνησαλή

Pinewood American International School
evimagnisali@gmail.com

Ειρήνη Κόντα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ekonta@lit.auth.gr

Στην παρούσα εισήγηση διερευνάται ο ρόλος της ρητής γραμματικής διδασκαλίας στην κατάκτηση του γραμματικού γένους της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (Γ2) από μαθητές δημοτικού, στο πλαίσιο σημασιοκεντρικών μαθημάτων της Δραστηριοκεντρικής Εκμάθησης (ΔΕ) η οποία εντάσσεται στην εστίαση στον τύπο. Στη ΔΕ (Ellis, 2003·2018) οι μαθητές συμμετέχουν σε επικοινωνιακές δραστηριότητες χρησιμοποιώντας τη γλώσσα-στόχο για κατανόηση και παραγωγή. Η προσέγγιση μπορεί να συνδυαστεί με ρητή διδασκαλία κατά τη διάρκεια ή μετά τη δραστηριότητα παρέχοντας γραμματικές πληροφορίες και ανατροφοδότηση (Willis & Willis, 2007·East, 2017·Ellis, 2018·Ellis & Shintani, 2013·Shintani, 2012). Έρευνες δείχνουν ότι η ρητή διδασκαλία είναι ωφέλιμη ανεξαρτήτως χρονικής θέσης (Michaud & Ammar, 2023), όμως το ζήτημα παραμένει ελάχιστα μελετημένο και όχι στο πλαίσιο της ελληνικής. Ειδικά στα ελληνικά φαίνεται ότι η σύντομη ρητή διδασκαλία σε συνδυασμό με επικοινωνιακές δραστηριότητες είναι ευεργετική (Ouli & Konta, 2025·Magnisali & Konta, 2025), ενώ πιθανό ρόλο παίζει και η χρονική της θέση (Magnisali & Konta, 2025). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ιδιωτικό δημοτικό σχολείο με αρχάριους μαθητές διαφορετικών γλωσσικών υποβάθρων σε τρία τμήματα. Το πρώτο έλαβε υπόρρητες διεκπεραιωτικές δραστηριότητες με σύντομη ρητή διδασκαλία πριν, το δεύτερο τις ίδιες δραστηριότητες με ρητή διδασκαλία μετά, ενώ το τρίτο μόνο υπόρρητες δραστηριότητες. Η αξιολόγηση έγινε με αρχικές δοκιμασίες πριν τη διδασκαλία και με δοκιμασίες επανελέγχου που περιλάμβαναν μία άσκηση κατανόησης και μία σύντομης παραγωγής, άμεσες και έπειτα από δύο εβδομάδες. Τα ευρήματα της στατιστικής ανάλυσης σχετικά με τη συγκριτική αποτελεσματικότητα των διδακτικών παρεμβάσεων ως προς τη βελτίωση της επίδοσης στη δοκιμασία κατανόησης και παραγωγής λόγου θα παρουσιαστούν στο συνέδριο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Δραστηριοκεντρική εκμάθηση, εστίαση στον τύπο, ρητή διδασκαλία, γραμματικό γένος

Ιστορίες ειπωμένες χωρίς λέξεις: οπτική αφήγηση και λεξιλόγιο

Άννα Αφεντουλίδου

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Δασκάλων Ροδόπης, Μεταδιδακτορική ερευνήτρια,
Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ
annouskaia@gmail.com

Αντώνιος Βεντούρης

Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής των Γλωσσών και Παιδαγωγικής Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και
Φιλολογίας, ΑΠΘ
venturis@itl.auth.gr

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τα silent books ως αισθητικά αντικείμενα και πολυτροπικά εργαλεία διδασκαλίας και αξιολόγησης της δεύτερης/ξένης γλώσσας. Στο πλαίσιο αυτό εστιάζουμε αποκλειστικά στη λεξιλογική ανάπτυξη, όπως αυτή αναδύεται μέσα από την οπτική αφήγηση και την καλλιέργεια του οπτικού γραμματισμού. Η μελέτη υλοποιήθηκε σε τμήμα ιταλικής γλώσσας της Α΄ Γυμνασίου δημόσιου σχολείου της Ρόδου, όπου οι μαθητές/μαθήτριες προσέγγισαν το silent book ως «μεταφραστές/μεταφράστριες εικόνων», παράγοντας λόγο με αφετηρία την ερμηνεία της εικόνας και όχι το γραπτό κείμενο. Η ανάλυση των λεξιλογικών δεδομένων βασίστηκε σε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου και σε ποσοτική αποτίμηση της λεξιλογικής ποικιλίας μέσω του δείκτη Token–Type Ratio (TTR), πριν και μετά την εκπαιδευτική παρέμβαση. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν σαφή μετάβαση από περιορισμένο, περιγραφικό λεξιλόγιο σε αφηρημένες, αξιολογικές και εννοιολογικά φορτισμένες λέξεις, γεγονός που συνδέεται με την ενεργοποίηση ερμηνευτικών μηχανισμών μέσω της εικόνας. Η ανακοίνωση τεκμηριώνει ότι η οπτική αφήγηση λειτουργεί ως βασικός μηχανισμός λεξιλογικής ανάπτυξης, αναδεικνύοντας τα silent books ως αισθητικά αντικείμενα που λειτουργούν ως αφετηρίες ερμηνείας και νοηματοδότησης και συμβάλλουν ουσιαστικά στη γένεση και την εμπάθυνση του λεξιλογίου.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Οπτική αφήγηση, silent books, οπτικός γραμματισμός, λεξιλογική ανάπτυξη, διδασκαλία ξένης γλώσσας, πολυτροπική μάθηση

Η διδασκαλία του λεξιλογίου ως πεδίο ανάπτυξης μαθησιακών στρατηγικών: Μια πολυτροπική και ψηφιακά υποστηριζόμενη προσέγγιση στη γλωσσική εκπαίδευση

Γιώργος Μπέστιας

Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της
Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο
Πατρών
gbestias@upatras.gr

Κρεούζα Ανδρέου

Συντονίστρια Εκπαίδευσης Αλβανίας
educationalb@minedu.gov.gr

Θεμιστοκλής Μπάμπουλας

Υποδιευθυντής Ελληνοαλβανικού Εκπαιδευτηρίου
Όμηρος Κορυτσάς
thb.omiros@gmail.com

Γιώργος Μπεροπούλης

Εκπαιδευτικός, Δίγλωσσο σχολείο «Όμηρος»
Κορυτσάς
gberosgym@gmail.com

Αναστασία Λάιου

Εκπαιδευτικός, 1^ο Δημοτικό Σχολείο Καστοριάς
anastalaiou@gmail.com

Παναγιώτα Τερζή

Μουσικός

Μαρία Τζόγκα

Μαθηματικός
mariaxhoga15@gmail.com

Αλιόνα Κιαφαζέζη

Καθηγήτρια Αγγλικών
alionaqafezezi@outlook.com

Ελένη Τσιπλάκη

ΠΕ02 Φιλολογος
elenitsiplaki@gmail.com

Η πρόταση για την διδασκαλία λεξιλογίου προέρχεται από μακροχρόνια συνεργασία επιστημόνων και εκπαιδευτικών, με εφαρμογή στη διδακτική σειρά «Μαθαίνω ελληνικά». Περιλαμβάνει τρία επίπεδα γλωσσομάθειας και συνολικά έξι βιβλία (3A, 3B, 4A, 4B, 5A και 5B). Η διδακτική προσέγγιση εστιάζει στην ανάπτυξη στρατηγικών μάθησης, χρησιμοποιώντας πολυτροπικά και πολυαισθητηριακά ερεθίσματα με αποτέλεσμα να ενισχύεται η συμμετοχή και η βαθύτερη επεξεργασία της νέας λεξιλογικής γνώσης. Κάθε μάθημα οργανώνεται ώστε να υποστηρίζει τη σταδιακή οικοδόμηση της σημασίας, ξεκινώντας με ένα θεματικά συνδεδεμένο τραγούδι και καταλήγοντας σε οπτικοακουστικό υλικό και διαδραστικές δραστηριότητες. Αυτή η πρακτική στοχεύει στην ενεργοποίηση των προϋπάρχουσων γνώσεων, στην συναισθηματική εμπλοκή των μαθητών και στην σύνδεση του λεξιλογίου με αυθεντικά επικοινωνιακά συμφραζόμενα. Το προτεινόμενο λεξιλόγιο κάθε μαθήματος παρουσιάζεται οργανωμένα και σε πολλαπλά επίπεδα, συνολικά και αναλυτικά ανά λέξη. Κάθε λημματική μονάδα αποδίδεται στην ελληνική, αγγλική και αλβανική γλώσσα, ενισχύοντας τη διαγλωσσική επίγνωση και τη στρατηγική αξιοποίηση της μητρικής και δεύτερης γλώσσας. Η ερμηνεία των λέξεων βασίζεται σε αξιόπιστες λεξικογραφικές πηγές, έντυπες και ψηφιακές, και υποστηρίζεται, όπου θεωρείται κατάλληλο, από εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης, ενώ η χρήση κινούμενης εικόνας και σύντομων βίντεο στοχεύει στη σημασιολογική αποσαφήνιση και στη μνημονική ενίσχυση του λεξιλογίου. Σε άλλα επίπεδα προσφέρεται και η δυνατότητα εκτύπωσης των λέξεων για ενίσχυση της αυτόνομης μελέτης. Πέρα

από την εμπέδωση του λεξιλογίου επιτυγχάνεται και η καλλιέργεια στρατηγικών ανάκλησης, συσχέτισης και κατηγοριοποίησης, με δραστηριότητες όπως την αντιστοίχιση λέξης με ορισμό, την παραγωγή ορισμών, την εύρεση συνωνύμων και αντιθέτων, την συμπλήρωση λέξεων σε συμφραζόμενα και τη χρήση παιγνιδιών δραστηριοτήτων. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, οι μαθητές αναπτύσσουν και γνωστικές και μεταγνωστικές στρατηγικές, όπως η αυτοδιόρθωση, η στρατηγική αναζήτησης νοήματος και η ενεργή χρήση λεξιλογίου σε διάφορες επικοινωνιακές καταστάσεις.

Λέξεις, φράσεις- κλειδιά: Διδασκαλία λεξιλογίου, στρατηγικές γλωσσικής εκμάθησης, πολυτροπική μάθηση

Θεματικός άξονας

**Αναλυτικά προγράμματα,
γλωσσικά εγχειρίδια και ταυτότητες**

Προγράμματα σπουδών της νέας ελληνικής γλώσσας για το γυμνάσιο: επιστημονικό και γλωσσο-ιδεολογικό υπόβαθρο

Αθανάσιος Μιχάλης

Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νεοελληνικής Γλώσσας
Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ
michathan@ppp.uoa.gr

Το 2023 δημοσιεύθηκαν τα προγράμματα σπουδών της νεοελληνικής γλώσσας για την εκπαιδευτική βαθμίδα του γυμνασίου, παράλληλα με τα αντίστοιχα προγράμματα σπουδών και των άλλων βαθμίδων της εκπαίδευσης. Με δεδομένο ότι κάθε πρόγραμμα σπουδών συγκεκριμένου γνωστικού αντικείμενου συνιστά, αφενός, επιστημονικό κείμενο ως προϊόν επιστημονικών ερευνών και πορισμάτων του αντίστοιχου με το γνωστικό αντικείμενο επιστημονικού πεδίου και, αφετέρου, πολιτικό κείμενο ως παράγωγο καθορισμένης εκπαιδευτική πολιτικής (Olshtain & Celce-Murcia, 2000· Gray, 2024), κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση του επιστημονικού και του ιδεολογικού υποβάθρου των προγραμμάτων σπουδών της νεοελληνικής γλώσσας για τη βαθμίδα του γυμνασίου. Ειδικότερα, διερευνώνται: α) οι γλωσσο-διδακτικοί λόγοι (discourses) οι οποίοι αναπλαισιώνονται στο πρόγραμμα σπουδών της νεοελληνικής γλώσσας του 2023 (παραδοσιακός, δομιστικός, επικοινωνιακός, κειμενοκεντρικός, κοινωνικο-σημειωτικός, λόγοι γραμματισμών και πολυγραμματισμών) και β) οι πολιτικές της γλωσσικής εκπαίδευσης στις οποίες βασίζεται το συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών. Για τη διερεύνηση των γλωσσο-διδακτικών λόγων και των πολιτικών που συνιστούν το υπόβαθρο των προγραμμάτων σπουδών του 2023, μελετήθηκαν διεξοδικά, μέσω του ερευνητικού εργαλείου της κριτικής ανάλυσης λόγου, οι θεωρητικές αρχές στις οποίες θεμελιώνεται η γλωσσική διδασκαλία βάσει των προγραμμάτων σπουδών, η στοχοθεσία τους και η διδακτική μεθοδολογία η οποία προτείνεται σε αυτά (Fairclough, 2014· Zotzmann & O'Regan, 2024). Οι συγκεκριμένοι άξονες των προγραμμάτων σπουδών αναλύθηκαν με σκοπό την εξέταση της διαλογότητας (interdiscursivity) των τελευταίων: βάσει αυτής, πραγματοποιείται ο εντοπισμός των γλωσσο-διδακτικών λόγων και των ιδεολογικών παραμέτρων που διέπουν τα προγράμματα αυτά, ενώ, παράλληλα, ερμηνεύεται η σύνδεση των πρώτων με τις δεύτερες.

Λέξεις, φράσεις κλειδιά: Προγράμματα σπουδών, γλωσσική ιδεολογία, εκπαιδευτική πολιτική

Η «γερμανική εργατικότητα» και η «ελληνική χαλαρότητα»: Μοτίβα νοοτροπίας των δύο εθνικών ομάδων σε εγχειρίδια εκμάθησης της Γερμανικής ως ΞΓ2

Χριστίνα Χατζηγιαννίδου

Υπ. Διδάκτορας ΤΓΓΦ ΑΠΘ
cchatzigiannidou@gmail.com

Αναστασία Στάμου

Καθηγήτρια ΤΓΓΦ ΑΠΘ
anstamou@del.auth.gr

Η γερμανικότητα και η ελληνικότητα κατασκευάζονται στον δημόσιο λόγο συχνά ως αντίθετοι πόλοι σε κλίμακες εργατικότητας, συνέπειας, αλλά και εξωστρέφειας. Σε αυτές τις αναπαραστάσεις ανακυκλώνονται, από μια κοινωνιοψυχολογική οπτική, τα λεγόμενα στερεότυπα ικανότητας και ζεστασιάς (Cuddy κ.ά., 2009), καθώς και καθιερωμένες κατηγοριοποιήσεις που προέρχονται από τη διαπολιτισμική επικοινωνία μεταξύ μονοχρονικών και πολυχρονικών πολιτισμών (Hall, 1959). Από μια κριτική λογοαναλυτική οπτική (Μπουκάλα & Στάμου, 2020), που υιοθετείται εδώ, τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στις εθνικές ομάδες δεν θεωρούνται έμφυτα. Αντίθετα, εξετάζονται ως κατασκευές του λόγου, που μάλιστα ενισχύουν τις υπάρχουσες πολιτισμικές ανισότητες. Στο πλαίσιο της κρίσης της Ευρωζώνης και μετά, έχει υποστηριχθεί πως οι στερεότυπες αυτές αντιλήψεις εργαλειοποιούνται από την πολιτική, προκείμενου να φυσικοποιηθούν οι ανισότητες και οι σχέσεις εξουσίας στη βάση της πολιτισμικής διαφοράς (Žižek, 2008). Λαμβάνοντας υπόψη πως το ελληνικό μαθητικό κοινό διαμορφώνει την αντίληψή του για τις δύο εθνικές ομάδες και τη μεταξύ τους σχέση και μέσα από τον λόγο των εκπαιδευτικών υλικών για την εκμάθηση της Γερμανικής ως ΞΓ2 στο ελληνικό δημόσιο σχολείο, η παρούσα εργασία μελετά πώς συγκροτούνται σε αυτά η γερμανικότητα και η ελληνικότητα. Ειδικότερα, εξετάζοντας τις εθνικές ταυτότητες ως πρακτικές λόγου (βλ. Στάμου, 2020), θα αποτυπωθεί με ποια μοτίβα νοοτροπίας συνδέεται η κάθε εθνική ομάδα και κατά πόσο απηχούν τους κυρίαρχους λόγους της γερμανικότητας και της ελληνικότητας. Τέλος, τα ευρήματα θα συζητηθούν υπό το πρίσμα των σύγχρονων πολιτικών λόγων, αναδεικνύοντας τις ενδεχόμενες συνέχειες και μετατοπίσεις τους.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γερμανικότητα, ελληνικότητα, εκπαίδευση

Γλωσσική ανάλυση των διδακτικών εγχειριδίων της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας της Αλβανίας (1945-1985): Ιδεολογία, ταυτότητα και εκπαιδευτική πολιτική

Ευανθία Μπαρούτα

Υπ. Διδάκτορας

Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού, Πανεπιστήμιο Eqrem Çabej
evanthiabaruta@gmail.com

Σεβίνα Μπρίνιο

Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού,
Πανεπιστήμιο Eqrem Çabej
sevina_ma@yahoo.com

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί μια πρώτη συστηματική γλωσσική προσέγγιση των βιβλίων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας (ΕΕΜ) της Αλβανίας κατά την περίοδο 1945-1985. Τα σαράντα πέντε χρόνια του κομμουνιστικού καθεστώτος συνιστούν μια σημαντική και ελάχιστα μελετημένη περίοδο για την εκπαιδευτική δραστηριότητα της ΕΕΜ. Τα διδακτικά εγχειρίδια εκφράζουν τη «συνισταμένη» του εκπαιδευτικού συστήματος και απεικονίζουν την εκπαιδευτική πραγματικότητα μια χώρας. Στα περιεχόμενά τους βρίσκουμε στοιχεία για τη διατήρηση της γλωσσικής ταυτότητας των μελών της ΕΕΜ καθώς και τις ιδεολογικές επιταγές του αλβανικού σοσιαλιστικού κράτους. Η διδασκαλία της γραμματικής παρέχει γνώσεις για τη γλώσσα αλλά όχι γνώση της γλώσσας. Μέσα από την ανάλυση της δομής της γλώσσας, του λεξιλογίου, της θεματολογίας και των παιδαγωγικών μεθόδων που διέπουν αυτά τα βιβλία, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τις ιδιαιτερότητες της περιόδου αυτής καθώς και τα προβλήματα που υπήρχαν.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διδακτικά εγχειρίδια, ιδεολογία, εθνική ελληνική μειονότητα

Γλωσσική διδασκαλία και ετερότητα σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον: Ο «ξένος» στα σχολικά εγχειρίδια του λυκείου της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία

Μιρέλλα Καραντζά-Κώτσια

Υπ. Διδάκτορας

Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού
Πανεπιστήμιο «Εκρέμ Τσαμπέι» Αργυροκάστρου
kotsiamirela@gmail.com

Ντονίκα Μπόμπολη-Κώτση

Υπ. Διδάκτορας

Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού
Πανεπιστήμιο «Εκρέμ Τσαμπέι» Αργυροκάστρου
donika.boboli@yahoo.com

Η έννοια του «ξένου» συνιστά μια πολυσύνθετη και δυναμική κατηγορία, της οποίας το νόημα διαμορφώνεται συνήθως από μια κυρίαρχη κοινωνική ομάδα, μέσα από μηχανισμούς ένταξης και αποκλεισμού. Ο «ξένος» ή ο «άλλος» ορίζεται ως εκείνος που δεν ανήκει στο κυρίαρχο πολιτισμικό σύστημα και, κατά συνέπεια, δύναται να αμφισβητήσει τα αυτονόητα στοιχεία της πολιτισμικής πραγματικότητας, λειτουργώντας συχνά ως καθρέφτης και ταυτόχρονα ως πρόκληση για την ίδια την κοινωνία. Η αναπαράσταση του «ξένου», και ειδικότερα του εθνικού «άλλου», στη λογοτεχνία αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης της Εικονολογίας (Imagologie), κλάδου της Συγκριτικής Γραμματολογίας του 20ού αιώνα. Η εικονολογική προσέγγιση εστιάζει στη διερεύνηση των στερεοτυπικών εικόνων που συγκροτούν οι κοινωνικές ομάδες για άλλες εθνικές, εθνοτικές, θρησκευτικές ή ιδεολογικές ομάδες, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο αυτές οι εικόνες παράγονται, αναπαράγονται και νομιμοποιούνται μέσω του λόγου, και ειδικότερα, στην περίπτωση μας, μέσα από λογοτεχνικά κείμενα Ελλήνων συγγραφέων. Στο πλαίσιο αυτό, στην παρούσα εργασία εξετάζεται ο τρόπος συγκρότησης της ταυτότητας του «ξένου» στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος «Ελληνική γλώσσα και λογοτεχνία» του λυκείου της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία. Η ανάλυση εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο η λογοτεχνία και ο σχολικός λόγος συμβάλλουν στη διαμόρφωση αντιλήψεων για την ετερότητα σε ένα κατεχοχόν πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον. Η μελέτη αναδεικνύει τη σημασία της λογοτεχνίας ως παιδαγωγικού και πολιτισμικού εργαλείου, ικανού να ενισχύσει τον διάλογο γύρω από ζητήματα διαπολιτισμικής συνύπαρξης και αποδοχής του «άλλου» στη σύγχρονη κοινωνία.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ξένος, άλλος, ετερότητα, διαπολιτισμική εκπαίδευση, λογοτεχνία πρόσφυγας, ξενιτιά, μειονότητα

Η εκπροσώπηση των δύο φύλων στα σχολικά εγχειρίδια Γλώσσας της Ε΄ Δημοτικού για τα μειονοτικά και τα αλβανικά σχολεία: παιδαγωγικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις

Κωστάντω Ξέρρα

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού,
Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου
kostandoksera@yahoo.gr

Λιαουρέτα Κέντρου

Εκπαιδευτικός, Ενιαίο Σχολείο Βουλιαρατίου
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού,
Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου
mariakentrou970@gmail.com

Η παρούσα εργασία εξετάζει την εκπροσώπηση των δύο φύλων, αρσενικού και θηλυκού, στα σχολικά εγχειρίδια Γλώσσας της Ε΄ Δημοτικού, με έμφαση στις παιδαγωγικές και διαπολιτισμικές τους διαστάσεις. Πραγματοποιείται συγκριτική ερμηνευτική ανάλυση των βιβλίων που χρησιμοποιούνται στα δημόσια σχολεία της Αλβανίας και σε εκείνα της ελληνόφωνης εκπαίδευσης της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία. Η ανάλυση εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο οι γλωσσικές επιλογές και οι αφηγηματικές πρακτικές διαμορφώνουν έμφυλους ρόλους και ταυτότητες, καθώς και στη σχέση τους με την πολιτισμική ετερότητα. Διερευνάται κατά πόσο οι αναπαραστάσεις των φύλων προάγουν την ισότητα και τη συμπερίληψη ή αν αναπαράγουν στερεοτυπικά πρότυπα. Παράλληλα, αναδεικνύονται οι δυνατότητες παιδαγωγικής αξιοποίησης των κειμένων στη διδασκαλία της Γλώσσας, με στόχο την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού, ενσυναίσθησης και επίγνωσης τόσο της έμφυλης όσο και της πολιτισμικής διαφορετικότητας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Φύλα, σχολικά εγχειρίδια, ισότητα, έμφυλη διαφορετικότητα

Η πολιτισμική ετερότητα στα σχολικά εγχειρίδια Γλώσσας της ΣΤ΄ Δημοτικού για τα σχολεία της Αλβανίας και της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας

Κωστάντω Ξέρρα

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού,
Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου
kostandoksera@yahoo.gr

Αικατερίνα Ιβάνοβα

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού,
Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου
rina.ina239@gmail.com

Τα πολυπολιτισμικά κείμενα στα σχολικά εγχειρίδια διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων απέναντι στη διαφορετικότητα, καθώς μπορούν να συμβάλουν όχι μόνο στην αποδοχή της πολιτισμικής ετερότητας αλλά και στην κατανόησή της ως τυπικού στοιχείου της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η έκταση, η λειτουργία και ο τρόπος αναπαράστασης της πολιτισμικής ετερότητας στα σχολικά εγχειρίδια Γλώσσας της Στ΄ Δημοτικού που χρησιμοποιούνται στα δημόσια σχολεία της Αλβανίας και στα σχολεία της ελληνόφωνης εκπαίδευσης της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας. Η ανάλυση δεν περιορίζεται στη διαπίστωση της παρουσίας πολυπολιτισμικών στοιχείων, αλλά εστιάζει στον τρόπο παρουσίασής τους, στην οπτική από την οποία αρθρώνονται και στη σχέση που διαμορφώνεται ανάμεσα στο «εμείς» και το «άλλο». Ειδικότερα, διερευνάται εάν τα κείμενα προωθούν την πολυπολιτισμικότητα, δημιουργούν προϋποθέσεις για κριτικό διάλογο και συμβάλλουν στην αποδόμηση στερεοτύπων ή αν περιορίζονται σε εξωτικές και στερεοτυπικές απεικονίσεις.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Πολυπολιτισμικά κείμενα, ετερότητα, σχολικά εγχειρίδια, Εθνική Ελληνική Μειονότητα.

Θεματικός άξονας

**Διαθεματικές προσεγγίσεις:
μουσική, τέχνη, ιστορία και γλωσσική διδασκαλία**

Η μουσική ως εργαλείο διαθεματικότητας σε Δ.Ε.Π.Π.Σ και σχολικά εγχειρίδια γλώσσας στο Δημοτικό σχολείο για τη γλωσσική εκπαίδευση προσφύγων

Γεωργία Δαδιώτη

Φιλολόγος, Γυμνασίου Ραπποπούλου Ευρυτανίας με Λ.Τ., Μ. Α.
«Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός και Διδασκαλία», ΕΚΠΑ,
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Νηπιαγωγών-ΠΔΜ
gdadioti@gmail.com

Ιωάννα Βαρνακιώτη

Φιλολόγος βου ΕΠΑΛ Ηρακλείου Κρήτης, εξειδίκευση «Εκπαίδευση Κωφών, Βαρήκων»
Μονάδα Αγωγής Κωφών, Πανεπιστήμιο Πατρών
varnakiotiionna@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τον ρόλο της μουσικής ως εργαλείου διαθεματικότητας στη γλωσσική εκπαίδευση προσφύγων στο ελληνικό δημοτικό σχολείο, εστιάζοντας τόσο στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) όσο και στα σχολικά εγχειρίδια γλώσσας. Στόχος είναι να διερευνηθεί σε ποιο βαθμό η μουσική μπορεί να λειτουργήσει ως γέφυρα μάθησης, ενισχύοντας την κατάκτηση της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και υποστηρίζοντας μαθητές που βιώνουν γλωσσικές, πολιτισμικές και συναισθηματικές προκλήσεις. Η εργασία αναδεικνύει τη μουσικότητα της ελληνικής γλώσσας ως χαρακτηριστικό που ευνοεί τη διαθεματική σύνδεση με το μάθημα της μουσικής, ενώ παράλληλα παρουσιάζει πορίσματα της νευροεπιστήμης που τεκμηριώνουν τη συμβολή της μουσικής στην ενεργοποίηση και των δύο εγκεφαλικών ημισφαιρίων, στη μνήμη, στη συγκράτηση λεξιλογίου και στη μείωση του μαθησιακού άγχους. Μέσα από την Κριτική Ανάλυση Λόγου εντοπίζονται στα εγχειρίδια και στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. σημεία που μπορούν να αποτελέσουν αφετηρίες για δημιουργικές διδακτικές παρεμβάσεις, οι οποίες ενισχύουν την αυθεντική επικοινωνία, την πολιτισμική σύνδεση και την ομαλή ένταξη των προσφυγόπουλων. Η εισήγηση υποστηρίζει ότι η μουσική, ως παγκόσμια γλώσσα και πολιτισμικό αγαθό, μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την ανάπτυξη κινήτρων, την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Τέλος, προτείνονται διδακτικές εφαρμογές και κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα, με στόχο την αξιοποίηση της μουσικής ως συστηματικού και όχι περιστασιακού εργαλείου στη γλωσσική εκπαίδευση προσφύγων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαθεματικότητα, γλωσσική εκπαίδευση προσφύγων, μουσικότητα της ελληνικής, μουσική και δεύτερη γλώσσα

Η αξιοποίηση της τέχνης στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας

Ευαγγελία Βόλνα

Φιλολόγος, Θεολόγος, κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδικεύσης
1ο ΓΕΛ Σταυρούπολης Θεσσαλονίκης
volnakee@yahoo.gr

Η παρούσα εισήγηση βασίζεται σε εμπειρική έρευνα που διερευνά την αξιοποίηση της τέχνης στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον ενηλίκων, με στόχο την ενεργοποίηση του κριτικού στοχασμού και τον μετασχηματισμό παγιωμένων πολιτισμικών παραδοχών. Το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης εδράζεται στις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, του κριτικού γραμματισμού και της θεωρίας της μετασχηματίζουσας μάθησης, με έμφαση στη Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία. Η έρευνα υλοποιήθηκε σε τμήμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας επιπέδου Β2 στο Διδασκαλείο Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και συμμετείχαν ενήλικοι εκπαιδευόμενοι/ες διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης. Στο πλαίσιο της διδακτικής παρέμβασης αξιοποιήθηκαν επιλεγμένα έργα τέχνης, με σκοπό την ανάδυση και τον αναστοχασμό στερεοτυπικών αντιλήψεων που σχετίζονται με την πολιτισμική ταυτότητα, την πολιτισμική ετερότητα και την πρόσληψη του ελληνικού πολιτισμού. Η συλλογή των δεδομένων βασίστηκε σε ποιοτικές μεθόδους, όπως η συμμετοχική παρατήρηση, οι ημιδομημένες συνεντεύξεις και οι αφηγήσεις ζωής, ενώ η αποτίμηση του κριτικού και δημιουργικού στοχασμού πραγματοποιήθηκε και με την Κλίμακα Αποτίμησης Κριτικής και Δημιουργικής Σκέψης του εργαλείου ARTiT. Τα ευρήματα αναδεικνύουν τη δυναμική της τέχνης ως παιδαγωγικού μέσου στη γλωσσική εκπαίδευση ενηλίκων, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ενίσχυση του κριτικού γραμματισμού και της διαπολιτισμικής κατανόησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, τέχνη στην εκπαίδευση, κριτικός γραμματισμός, μετασχηματίζουσα μάθηση, διαπολιτισμική εκπαίδευση

Ο ρόλος και η χρήση της ανθρώπινης φωνής σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα

Κωνσταντίνος Τσαχουρίδης

Μουσικοπαιδαγωγός-Εθνομουσικολόγος
Ε.Δι.Π. Π.Τ.Δ.Ε. Φλώρινας Σ.Κ.Α.ΕΠ., Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
konstantinos@tsahouridis.com

Η ανθρώπινη φωνή χρησιμεύει ως θεμελιώδες εργαλείο σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, επηρεάζοντας τόσο το περιεχόμενο διδασκαλίας όσο και την εμπλοκή των μαθητών/τριών. Στην παρούσα εισήγηση διερευνάται ο πολύπλευρος ρόλος της φωνής στην εκπαίδευση, εστιάζοντας στη φωνητική εκπαίδευση για τους/τις εκπαιδευτικούς, τη σημασία του τραγουδιού στη γλωσσική διδασκαλία, την προφορά και τις ευρύτερες επιπτώσεις της φωνητικής ταυτότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία. Εξετάζοντας τις σύγχρονες τάσεις στον κόσμο της φωνητικής παιδείας, αλλά και τη φωνή ως πρωτόλειο παιδαγωγικό εργαλείο επικοινωνίας, εμπλοκής και πολιτισμικής σύνδεσης, η παρούσα εισήγηση στοχεύει να διερευνήσει πώς οι φωνητικές πρακτικές μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας της γλώσσας και να προωθήσουν ένα πιο συμπεριληπτικό μαθησιακό περιβάλλον. Ως παράδειγμα αναφοράς αξιοποιείται το παραδοσιακό ρεπερτόριο. Τέλος, η συγκεκριμένη παρουσίαση τονίζει, μέσα από πλούσια βιβλιογραφία, ότι μια καλά ανεπτυγμένη φωνητική τεχνική μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας (Miller, 2018) συμπεριλαμβάνοντας πτυχές, όπως είναι ο έλεγχος της αναπνοής, η αντήχηση και η άρθρωση, οι οποίες είναι κρίσιμες για τη σαφή επικοινωνία στη σχολική τάξη (Sundberg 2019).

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Φωνή, τραγούδι, γλώσσα, φωνητικές τεχνικές, φωνητική παιδεία, διδασκαλία, επικοινωνία, εκπαίδευση, γλωσσική επικοινωνία

Όταν η μουσική συναντά την Ελληνική Γλώσσα: Μια βιωματική προσέγγιση του ελληνικού τραγουδιού στη διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας

Αθανάσιος Δαρβούδης

Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, Δυτικής Θεσσαλονίκης
adarvoudis@yahoo.gr

Αικατερίνη Μεσημέρη

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, 77ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης
kmesimeri@yahoo.gr

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει μια βιωματική δραστηριότητα που διενεργήθηκε στα πλαίσια της διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε μαθητές του δημοτικού στην Αρχιμήδαιο Ακαδημία στο Μαϊάμι. Η δραστηριότητα σχεδιάστηκε με βάση την κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση και τον κονστρουκτιβισμό, αξιοποιώντας τη δραστηριοκεντρική μέθοδο (Task-Based Learning) και προσφέροντας αυθεντικές εμπειρίες μάθησης μέσα από συνεργασία και δημιουργία. Κεντρικό ρόλο είχε ο προσκεκλημένος τραγουδοποιός Θανάσης Παπακωνσταντίνου, δημιουργός του τραγουδιού «Ο Πεχλιβάνης», ο οποίος συζήτησε με τους μαθητές για τη μουσική και τους στίχους του, τραγούδησε μαζί τους και ενίσχυσε με ζωντάνια και αμεσότητα τη μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές συμμετείχαν ενεργά σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες: τραγούδησαν, χόρεψαν, ανέλυσαν στίχους, εικονοποίησαν νοήματα, ενώ παράλληλα πρότειναν εναλλακτικούς τρόπους περιορισμού της ενασχόλησης με τις οθόνες. Η μουσική βοήθησε τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να εκφράζουν συναισθήματα μέσα από το ρυθμό και τη μελωδία, ενώ ο χορός και η κίνηση επέτρεψαν τη σωματική έκφραση και ενίσχυσαν την αυτοπεποίθηση, ακόμη και σε μαθητές που δυσκολεύονταν να επικοινωνήσουν στα ελληνικά. Η εμφάνιση του προσκεκλημένου προσέφερε έμπνευση και ενίσχυσε το ενδιαφέρον των μαθητών για την καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας. Το αποτέλεσμα ήταν μια μουσική εκδήλωση που λειτούργησε ενοποιητικά, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της προσωπικής και πολιτισμικής τους ταυτότητας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Δραστηριοκεντρική γλωσσική μάθηση, συνεργασία, δημιουργία, πολιτισμός

Από το «Ένστικτο της Ανωτερότητας» στον Αλτρουισμό: Διεπιστημονική προσέγγιση στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Έκθεσης

Μαρία Δογγογιάννη

ΜΑ, Φιλολόγος, 1ο ΓΕΛ Καματερού
mdogogianni@gmail.com

Ειρήνη Απλαδά

Διδάκτωρ, Βιολόγος, 1ο ΓΕΛ Καματερού
eiriniaplada@gmail.com

Μαρία Κοκολάκη

Διδάκτωρ, ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ
makokolaki@primedu.uoa.gr

Στην παρούσα εργασία διερευνούμε τις δυνατότητες διδακτικής αξιοποίησης της έννοιας του αλτρουισμού στη φύση σε συνάρτηση με το κοινωνικο-πολιτισμικό «ένστικτο ανωτερότητας» του ανθρώπου, στο πλαίσιο των μαθημάτων της Νεοελληνικής Γλώσσας και Βιολογίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Παραδοσιακά, η διδασκαλία της Έκθεσης αντιμετωπίζεται ως ένα αμιγώς ανθρωπιστικό αντικείμενο, χωρίς ουσιαστικές διασυνδέσεις με το περιεχόμενο και τις πρακτικές των φυσικών επιστημών. Η συνδυαστική αξιοποίηση βιολογικών, οικολογικών και κοινωνιολογικών/ανθρωπολογικών προσεγγίσεων ενισχύει τον αναστοχασμό γύρω από το «ένστικτο ανωτερότητας» ως κοινωνικά και πολιτισμικά (ανα)παραγόμενη ιδεολογία, ιστορικά συνδεδεμένη με ιεραρχήσεις, ανισότητες και μηχανισμούς εξουσίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η γλωσσική διδασκαλία υποστηρίζει τη μετάβαση από κοινότοπες αναφορές σε λόγο συνεκτικό, τεκμηριωμένο και εννοιολογικά βαθύτερο. Κατά την υλοποίηση, ο αλτρουισμός στη φύση λειτουργήσε ως εργαλείο αποδόμησης στερεοτύπων που τοποθετούν τον άνθρωπο στην κορυφή μιας φυσικής και κοινωνικής «πυραμίδας» στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού. Στην πρώτη διδακτική ώρα εξετάστηκε ο αλτρουισμός ως εξελικτική στρατηγική και ως ένδειξη αλληλεξάρτησης των ειδών. Στη δεύτερη, ο ανθρωποκεντρισμός συσχετίστηκε με πρακτικές που οδηγούν στην περιβαλλοντική κρίση, ενώ στην τρίτη, η έννοια της ανωτερότητας μεταφέρθηκε στο κοινωνικό επίπεδο, φωτίζοντας πώς εκδηλώνεται μέσω κοινωνικών κατηγοριοποιήσεων, φυλετικών και ταξικών ιεραρχήσεων και μορφών εθνοκεντρισμού. Στην τέταρτη διδακτική ώρα, μέσα από τις εργασίες τους (άρθρα, αφίσες, podcasts), οι μαθητές/ριες επαναπροσδιόρισαν τη σχέση «ανθρωπογενούς» και «φυσικού» περιβάλλοντος, άσκησαν κριτική στο «ένστικτο της ανωτερότητας» ως παράγοντα διακρίσεων και οικολογικής κρίσης και αξιοποίησαν την έννοια του αλτρουισμού για να κατανοήσουν την αλληλεγγύη και τη διασύνδεση κοινωνικών και οικολογικών συστημάτων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Νεοελληνική Γλώσσα, αλτρουισμός, ένστικτο ανωτερότητας, κοινωνιολογική οπτική, διεπιστημονικότητα

Οι μαθητές σε ρόλο εξερευνητή: Μια διαθεματική γλωσσοδιδασκτική προσέγγιση στο πλαίσιο ψηφιακά υποστηριζόμενης διερεύνησης της τοπικής ιστορίας

Κρεούζα Ανδρέου

Διδάκτωρ, Συντονίστρια Εκπαίδευσης Αλβανίας
educationalb@minedu.gov.gr

Θεμιστοκλής Μπάμπουλας

Διδάκτωρ, Υποδιευθυντής Ελληνοαλβανικού
Εκπαιδευτηρίου Όμηρος Κορυτσάς
thb.omiros@gmail.com

Γιώργος Μπεροπούλης

Εκπαιδευτικός,
Δίγλωσσο σχολείο «Όμηρος» Κορυτσάς
gberosgym@gmail.com

Αικατερίνη Σιδέρη

Εκπαιδευτικός,
Δίγλωσσο σχολείο «Όμηρος» Κορυτσάς

Μαρία Τζόγκα

Εκπαιδευτικός,
Δίγλωσσο σχολείο «Όμηρος» Κορυτσάς

Αναστασία Λάιου

Εκπαιδευτικός, 1 Δημοτικό Σχολείο Καστοριάς
anastalaiou@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Δρόμοι Κορυτσάς», μια καινοτόμο διαθεματική διδακτική παρέμβαση που υλοποιήθηκε από τους μαθητές της ΣΤ'1 τάξης κατά το σχολικό έτος 2023–2024 στο Δίγλωσσο Σχολείο «Όμηρος» Κορυτσάς. Το πρόγραμμα εντάσσεται στο πλαίσιο της σύγχρονης γλωσσοδιδασκτικής και της ψηφιακής εκπαίδευσης, επιδιώκοντας την καλλιέργεια της ελληνικής, της αλβανικής και της αγγλικής γλώσσας μέσα από αυθεντικά μαθησιακά συμφραζόμενα που συνδέονται με την τοπική ιστορία και τον πολιτισμό. Οι μαθητές εργάστηκαν με ενεργητικές και διερευνητικές μεθόδους μάθησης, αναλαμβάνοντας τον ρόλο του ερευνητή και του αφηγητή. Μέσα από τη μελέτη της ονοματοδοσίας δρόμων της Κορυτσάς, αξιοποίησαν βιβλιογραφικές πηγές, προφορικές μαρτυρίες και ιστορικά δεδομένα, αναπτύσσοντας δεξιότητες γλωσσικής κατανόησης και παραγωγής λόγου, καθώς και κριτικής σκέψης και ιστορικού γραμματισμού. Η πολυγλωσσική προσέγγιση του προγράμματος ενίσχυσε τη διαγλωσσική επίγνωση και τη λειτουργική χρήση των γλωσσών σε πραγματικά επικοινωνιακά πλαίσια. Κεντρικό ρόλο στο πρόγραμμα κατείχε η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων και εφαρμογών, όπως το Storyline, το Google Maps, το Street View και λογισμικά επεξεργασίας βίντεο, τα οποία συνέβαλαν στην ανάπτυξη του ψηφιακού γραμματισμού και της δημιουργικότητας των μαθητών. Παράλληλα, ενσωματώθηκε η χρήση τεχνητής νοημοσύνης τόσο για την οπτική αναπαράσταση δρόμων βάσει περιγραφών των μαθητών όσο και για τη δημιουργία αφηγηματικών αυτοπαρουσιάσεων ιστορικών προσώπων που συνδέονται με την τοπική ονοματοθεσία. Τα αποτελέσματα της δράσης αναδεικνύουν τη δυναμική της διαθεματικής και ψηφιακά υποστηριζόμενης γλωσσικής διδασκαλίας, επιβεβαιώνοντας ότι η σύνδεση της γλώσσας με τον τόπο και την πολιτισμική μνήμη ενισχύει τη μαθητική εμπλοκή, την αυτενέργεια και τη βιωματική μάθηση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσοδιδασκτική προσέγγιση, διαθεματικότητα, ψηφιακά εργαλεία, τοπική ιστορία

«Οδός Ιστορίας: Ιστορία της Κύπρου για παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο»: Ένα νέο σχολικό εγχειρίδιο Ιστορίας και Γλώσσας (B1+) στο πλαίσιο του CLIL και των πολυγραμματισμών στην Κύπρο

Μαρία Μητσιάκη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΤΑΣ ΔΠΘ
mmitsiaki@hs.duth.gr

Ελευθερία Ζάγκα

Διδάκτωρ, Σύμβουλος Εκπαίδευσης
Φιλολόγων Θεσσαλονίκης
zagaeleuth@yahoo.gr

Ζωή Ιωαννίδου

Υπ. Διδάκτορας Δ.Π.Θ.
zioannid@helit.duth.gr

Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοιζίδου

Διδάκτωρ, Πρώτη Λειτουργός Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου Κύπρου
loishadj@cyearn.pi.ac.cy

Παναγιώτης Σάββας

Διδάκτωρ, Λειτουργός
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου
savva.p@cyearn.pi.ac.cy

Παναγιώτης Τοφής

Διδάκτωρ, Λειτουργός
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου
tofis.p@cyearn.pi.ac.cy

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται το εγχειρίδιο «Οδός Ιστορίας: Ιστορία της Κύπρου για παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο», το οποίο έχει σχεδιαστεί στο πλαίσιο της διευρυμένης προσέγγισης CLIL και των πολυγλωσσικών γραμματισμών στα σχολικά μαθήματα (Coyle, 2019· Ζάγκα, 2014· Ιωαννίδου & Μητσιάκη, 2025· Meyer κ.ά. 2015· Mitsiaki & Lefkos, 2023), και εδράζεται στις αρχές της βαθιάς μάθησης και των 4C (Content, Communication, Cognition, Culture) με την προσθήκη ακόμη ενός C (Criticality, Sakamoto, 2022). Το διδακτικό υλικό στοχεύει στην ανάπτυξη ιστορικού κριτικού γραμματισμού (Downey & Long, 2016), ενθαρρύνοντας τους/τις μαθητές/τριες της ελληνικής ως δεύτερης/πρόσθετης γλώσσας στην Κύπρο να κατανοούν και να αξιολογούν ιστορικά κείμενα, αλλά και να αναστοχάζονται πάνω σε πολλαπλές οπτικές του παρελθόντος, επικοινωνώντας τις απόψεις τους προφορικά και γραπτά. Παράλληλα, υιοθετεί μια διαγλωσσική προσέγγιση εμπλουτισμένη με στρατηγικές, αξιοποιώντας το γλωσσικό ρεπερτόριο των μαθητών/τριών ως γνωστικό και παιδαγωγικό πόρο για την κατανόηση του ιστορικού περιεχομένου και την ανάπτυξη ακαδημαϊκού λόγου στην ελληνική γλώσσα. Με οδηγό τον νεαρό Χρόνη, το υλικό αξιοποιεί πολυτροπικά κείμενα, πρωτογενείς, δευτερογενείς και διασκευασμένες πηγές αλλά και υποστηρικτικές δραστηριότητες, επιτρέποντας τη σταδιακή και διαφοροποιημένη επεξεργασία του ιστορικού ακαδημαϊκού λόγου. Η δομή του εγχειριδίου οργανώνεται σε υποενότητες βασισμένες στους άξονες κίνησης, οργανώνω, εξηγώ και επιχειρηματολογώ, ενώ ενσωματώνει διαφορετικούς κειμενικούς τύπους και γνωσιακές λειτουργίες του λόγου (λ.χ. ορίζω, ταξινομώ κ.ά.· Dalton-Puffer κ.ά., 2018). Το περιεχόμενο καλύπτει βασικές ιστορικές περιόδους (π.χ. κλασική αρχαιότητα, Βυζάντιο, Φραγκοκρατία) με εστίαση στην Ιστορία της Κύπρου και είναι πλήρως ευθυγραμμισμένο με τις αρχές του σχολικού ΑΠΣ για την ελληνική ως δεύτερη/πρόσθετη Γλώσσα (Μητσιάκη, 2020), καθώς και με ΑΠΣ Ιστορίας για το Γυμνάσιο. Τέλος, τα χαρακτηριστικά της ακαδημαϊκής γλώσσας (language) και των ακαδημαϊκών Λόγων (Discourses) στα οποία εκτίθενται οι πολύγλωσσοι/ες μαθητές/τριες προσεγγίζονται λειτουργικά με έμφαση στην κατασκευή νοήματος.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Σχολικό εγχειρίδιο, πολυγραμματισμοί, CLIL, ιστορικός γραμματισμός, ακαδημαϊκή γλώσσα

«Υιοθετώντας το Παρελθόν, Μιλώντας για το Μέλλον»: Διαθεματική Προσέγγιση εκμάθησης της Αγγλικής Γλώσσας

Ελισσάβητ Κοτσώνη

ΠΕ06, ΠΕ08 Φιλολόγος
elsakotsoni@gmail.com

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει ένα καινοτόμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο εκμάθησης της Αγγλικής ως ξένης γλώσσας με επίκεντρο τον Παλαιό Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου στα Λαγυνά Θεσσαλονίκης. Στόχος της δράσης ήταν η γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών μέσα από μια διαθεματική και βιωματική προσέγγιση που συνδέει την τοπική ιστορία με τη σύγχρονη επικοινωνία. Χρησιμοποιώντας τις αρχές της μεθόδου CLIL (Content and Language Integrated Learning), οι μαθητές προσέγγισαν το μνημείο όχι ως παθητικοί παρατηρητές, αλλά ως ενεργοί ερευνητές. Μέσω της αγγλικής γλώσσας, μελέτησαν την αρχιτεκτονική και την ιστορία του ναού, δημιούργησαν δίγλωσσο ενημερωτικό υλικό και ανέλαβαν ρόλους ξεναγών. Η διαδικασία αυτή επέτρεψε την αυθεντική χρήση της γλώσσας σε ένα περιβάλλον με νόημα, ενισχύοντας παράλληλα την πολιτισμική συνείδηση και τον σεβασμό στην κληρονομιά του τόπου τους. Τα αποτελέσματα της δράσης αναδεικνύουν πώς η σύνδεση του σχολείου με την τοπική κοινότητα μπορεί να μετατρέψει τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας σε ένα δυναμικό πεδίο μάθησης. Η «υιοθεσία» του μνημείου λειτούργησε ως καταλύτης για την καλλιέργεια κριτικής σκέψης και τη βελτίωση της γλωσσικής αυτοπεποίθησης των μαθητών, και των τεσσάρων δεξιοτήτων (reading, listening, writing and speaking) αποδεικνύοντας ότι η γλώσσα μαθαίνεται καλύτερα όταν υπηρετεί έναν πραγματικό σκοπό κοινωνικής και πολιτιστικής προσφοράς.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Υιοθεσία Μνημείου, CLIL, Αγγλική Γλώσσα, Τοπική Ιστορία, Διαθεματικότητα

Η αισθητική εμπειρία ως εργαλείο μάθησης: Μια διδακτική παρέμβαση στην ενότητα «Πόλεμος – Ειρήνη»

Βασιλική Λιάππη

Φιλόλογος ΕΑΕ, M.Ed., M.Ed.
vaswliapi10@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει μια διδακτική παρέμβαση που στοχεύει στην ολιστική ανάπτυξη των μαθητών μέσω της αξιοποίησης έργων τέχνης. Η δραστηριότητα υλοποιήθηκε στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας της Γ' Γυμνασίου, στο πλαίσιο της ενότητας «Ειρήνη-Πόλεμος». Χρησιμοποιήθηκαν οι πίνακες ζωγραφικής «Guerre» και «Paix» του Louis Gallait, με σκοπό τον προβληματισμό των μαθητών γύρω από τις επιδράσεις του πολέμου, ιδιαίτερα στην ευάλωτη ομάδα των παιδιών. Για τη διδασκαλία υιοθετήθηκε η μεθοδολογία της στοχαστικής παρατήρησης του Perkins (Project Zero), εμπλουτισμένη με στοιχεία από τη μέθοδο του Α. Κόκκου για την αισθητική εμπειρία. Η διαδικασία εξελίχθηκε σε τέσσερα στάδια: την παροχή χρόνου για παρατήρηση, την ανοικτή διερεύνηση, την αναλυτική εξέταση και την ολιστική σύνθεση. Μέσω καθοδηγητικών ερωτήσεων, οι μαθητές καλλιέργησαν δεξιότητες οπτικού εγγραμματος, κριτικής σκέψης και ενσυναίσθησης. Η παρέμβαση ολοκληρώθηκε με την παραγωγή γραπτού λόγου, όπου οι μαθητές συνέταξαν επιστολές μετασχηματίζοντας τα οπτικά ερεθίσματα σε προσωπικές θέσεις. Τα συμπεράσματα καταδεικνύουν ότι η μετάβαση από το παραδοσιακό μοντέλο σε μια βιωματική, ομαδοσυνεργατική προσέγγιση ενισχύει την ενεργό συμμετοχή και την αυτοπεποίθηση των μαθητών. Η τέχνη λειτούργησε ως «διάλογος μετασχηματισμού», επιτρέποντας στους μαθητές να διαχειριστούν τη «δύσκολη γνώση» του ανθρώπινου πόνου και να αναδειχθούν σε ενεργούς ερμηνευτές.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Νεοελληνική Γλώσσα, αισθητική εμπειρία, τέχνη, οπτικός εγγραμματισμός, ενσυναίσθηση

Θεματικός άξονας

Λογοτεχνία και γλωσσική διδασκαλία

Η δημιουργική γραφή σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα: αναδιαμορφώνοντας τη λογοτεχνική εκπαίδευση

Σπύρος Κιοσσές

Αν. Καθηγητής Θεωρίας της Λογοτεχνίας και Δημιουργικής Γραφής
Τμήμα Γλωσσικών και Διαπολιτισμικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
spykiosses@uth.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη λειτουργία της δημιουργικής γραφής σε πολυπολιτισμικά μαθησιακά περιβάλλοντα, εστιάζοντας στη συμβολή της στη συγκρότηση συμπεριληπτικών πρακτικών λογοτεχνικής εκπαίδευσης. Υποστηρίζεται ότι η δημιουργική γραφή, ενταγμένη σε δομημένες λογοτεχνικές και γλωσσικές δραστηριότητες, ενισχύει την ανάπτυξη της αφηγηματικής ενσυναίσθησης, της γλωσσικής επίγνωσης και του διαπολιτισμικού γραμματισμού. Η ανάλυση εστιάζει σε πολυτροπικές μορφές παραγωγής λόγου και στη χρήση ψηφιακών εργαλείων που διευκολύνουν την επεξεργασία και την ανασηματοδότηση των πολιτισμικών εμπειριών των μαθητών. Επιπλέον, αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο η δημιουργική γραφή λειτουργεί ως διαμεσολαβητικός μηχανισμός ανάμεσα στην ερμηνευτική διαδικασία της λογοτεχνικής πρόσληψης και στην παραγωγή πρωτότυπου λόγου, επιτρέποντας τη μετάβαση από παραδοσιακές διδακτικές προσεγγίσεις σε μοντέλα που ενσωματώνουν τη συνεργατικότητα, την πολυτροπικότητα και τη διαπολιτισμική ευαισθησία. Τέλος, προτείνεται ένα συνεκτικό διδακτικό πλαίσιο που αξιοποιεί τη δημιουργική γραφή ως μετασχηματιστικό εργαλείο στη λογοτεχνική εκπαίδευση, συμβάλλοντας στη συστηματική καλλιέργεια του διαπολιτισμικού γραμματισμού και στην ενίσχυση της συμμετοχικής δυναμικής των μαθητών σε πολιτισμικά ετερογενείς σχολικές τάξεις.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Δημιουργική γραφή, λογοτεχνική εκπαίδευση, πολυπολιτισμικότητα, ψηφιακή αφήγηση

Λογοτεχνική αφήγηση και ευαλωτότητα: η διδασκαλία της γλώσσας μέσα από αφηγήσεις περιθωριοποίησης

Μάριος-Κυπαρίσσης Μώρος

Μεταδιδακτορικός ερευνητής Παντείου Πανεπιστημίου – Ακαδημαϊκός υπότροφος ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου
Δυτικής Μακεδονίας, Αμερικανικό Κολλέγιο «Ανατόλια»
marioskmosros@gmail.com

Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να διερευνήσει τον ρόλο της λογοτεχνικής αφήγησης στη γλωσσική εκπαίδευση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων σε πολυπολιτισμικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, προτείνοντάς την ως παιδαγωγικό μεσολαβητή μεταξύ γλωσσικής μάθησης, εμπειρίας και αναγνώρισης. Σε ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό πλαίσιο, όπου η γλωσσική διδασκαλία τείνει να περιορίζεται σε λειτουργικές δεξιότητες και αξιολογήσιμα μαθησιακά αποτελέσματα, η λογοτεχνία επανεγγράφεται ως χώρος συμβολικής επεξεργασίας της κοινωνικής ευαλωτότητας και της περιθωριοποίησης, χωρίς να απαιτεί την άμεση ή εξαναγκαστική αυτοαποκάλυψη των υποκειμένων. Στην ανακοίνωση αξιοποιούνται εργαλεία της κριτικής παιδαγωγικής, της αφηγηματικής θεωρίας και των θεωριών αναγνώρισης, με στόχο να καταστεί σαφές ότι οι λογοτεχνικές αφηγήσεις κοινωνικού αποκλεισμού, μετακίνησης και απώλειας δημιουργούν συνθήκες έμμεσης ταύτισης και ενσυναίσθησης, επιτρέποντας στους/στις εκπαιδευόμενους/ες να προσεγγίσουν τραυματικές ή οριακές εμπειρίες μέσω της αφηγηματικής απόστασης. Η απόσταση αυτή λειτουργεί προστατευτικά, μετατρέποντας τη λογοτεχνία σε έναν «ασφαλή συμβολικό χώρο», εντός του οποίου η γλώσσα δεν χρησιμοποιείται απλώς ως εργαλείο επικοινωνίας, αλλά ως μέσο συγκρότησης υποκειμενικότητας και κοινωνικής ορατότητας. Επιπλέον, θα παρουσιαστεί και ένα συνοπτικό και θεωρητικά θεμελιωμένο διδακτικό σχήμα που αξιοποιεί σύντομα λογοτεχνικά κείμενα με θεματικές την κοινωνική ευαλωτότητα και την περιθωριοποίηση. Οι προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές περιλαμβάνουν καθοδηγούμενη ανάγνωση, με έμφαση στην αφηγηματική φωνή και στη σιωπή, αφηγηματική ανασύνθεση και δημιουργική γραφή σε τρίτο πρόσωπο ή μέσα από φανταστικούς χαρακτήρες, δραστηριότητες που συνδέονται με σαφείς γλωσσικούς στόχους, όπως η ανάπτυξη λεξιλογίου συναισθημάτων, η κατανόηση αφηγηματικών δομών και η καλλιέργεια δομών αιτιότητας και χρονικότητας.

Λέξεις, φράσεις κλειδιά: Λογοτεχνική αφήγηση, ευαλωτότητα, γλωσσική εκπαίδευση, συμπερίληψη, διαπολιτισμική παιδαγωγική

Η διδακτική αξιοποίηση της λογοτεχνίας ως διαπολιτισμικού/ διαγνωστικού διαμεσολαβητή για την επίτευξη γλωσσοδιδασκτικών στόχων: Η περίπτωση της επίδρασης στην παραγωγή γραπτού λόγου μειονοτικών μαθητών/-τριών του Ν. Ροδόπης

Γρηγορία Καρολίνα Κωνσταντινίδου

Φιλολόγος, Διδάκτωρ Δ.Π.Θ.
G.K.Konstantinides@gmail.com

Μαρία Δημάση

Καθηγήτρια Δ.Π.Θ.
mdimasi@hs.duth.gr

Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα, η διδακτική διαδικασία συνιστά την αφετηρία και πλαισιώνει την εξέλιξη και την τελική έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων που προκαλεί η ανάγνωση και η πρόσληψη κάθε λογοτεχνικού κειμένου (Κωνσταντινίδου, 2023). Το θέμα του κειμένου επιλέγεται με κριτήριο τις πολιτισμικές ταυτότητες των μελών μιας μαθητικής αναγνωστικής κοινότητας, με στόχο την καλλιέργεια και την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής συνείδησης και ετοιμότητας. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μελέτης γραπτών μαθητών/-τριών μειονοτικού σχολείου τα οποία συντάχθηκαν πριν και μετά την εφαρμογή προγράμματος αξιοποίησης του λογοτεχνικού κειμένου υπό την οπτική της θεώρησής του ως διαπολιτισμικού/διαγνωστικού διαμεσολαβητή. Ο γραπτός λόγος που έχει παραχθεί στη γλώσσα στόχο, δηλαδή την ελληνική, είναι εκτενής, λόγω της συναισθηματικής εμπλοκής των μαθητών/-τριών και τη διάθεση/ανάγκη προσωπικής αυθόρμητης έκφρασης, όσο και εκφραστικά «περίπλοκος», καθώς η λογοτεχνικότητα των κειμένων επηρεάζει τους/ τις μαθητές/ τριες όσον αφορά τον τρόπο χρήσης των γλωσσικών πόρων και διαμορφώνει το επίπεδο ύφους, σε συνάρτηση με το κατά περίπτωση επίπεδο ελληνομάθειας. Στο πλαίσιο της εργασίας επιχειρείται να τεκμηριωθεί η θέση ότι η λογοτεχνία, υπό προϋποθέσεις, συνιστά διαγνωστικό διαμεσολαβητή και μπορεί να συμβάλλει στη διαπίστωση των γλωσσικών ελλείψεων/ανεπαρκειών μαθητών/-τριών και στη στοχευμένη αντιμετώπιση και βελτίωσή τους.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Λογοτεχνία, διδασκαλία, διαγνωστικός μεσολαβητής, γραπτός λόγος, μειονοτικό σχολείο

Διδασκαλία της γλώσσας ως ξένης: το λογοτεχνικό κείμενο ως αυθεντικό υλικό

Νίκος Ρουμπής

Καθηγητής Διδασκαλείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας,
Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
rouniko@gmail.com

Η αξιοποίηση ποικίλου αυθεντικού υλικού στη διδακτική των ξένων γλωσσών αποτελεί πόλο έλξης του ενδιαφέροντος των διδασκόμενων και ταυτόχρονα ισχυρό μαθησιακό κίνητρο. Με την ένταξη αυθεντικών κειμένων στην εκπαιδευτική διαδικασία εισάγεται ένα αίσθημα ευχαρίστησης καθώς αίρεται η μονοτονία ενός συμβατικού μαθήματος και οι εμπλεκόμενοι δραστηριοποιούνται. Ο αυθεντικός λόγος διαδραματίζει τον ρόλο πειστηρίου ότι η διδασκόμενη γλώσσα είναι μία γλώσσα ζωντανή, που τη χειρίζονται άτομα διαφόρων πολιτισμικών επιπέδων και προέλευσης. Σε αυτό το πλαίσιο μπορούμε να αντιληφθούμε τον ρόλο της λογοτεχνίας ως πρωτότυπου και αυθεντικού υλικού, στο οποίο κανείς εντοπίζει ποικιλία γλωσσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, κάτι που απουσιάζει από άλλα κειμενικά είδη. Οι σπουδαστές μέσω αυτής έρχονται σε άμεση επαφή με την ξένη χώρα, την ζωή, τα έθιμα, την επικαιρότητα, την ιστορία της. Η δουλεμένη, «καλλιτεχνική» έκφραση της λογοτεχνικής γλώσσας λειτουργεί ως πηγή ενεργοποίησης και ενθάρρυνσης, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό για έναν σπουδαστή γεωγραφικά απομακρυσμένο από αυτήν. Στην παρούσα εργασία, πέρα από την εξήγηση του «αυθεντικού υλικού» και τη συνοπτική καταγραφή πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την αξιοποίησή του κατά την εκμάθηση της ξένης γλώσσας, θα σχολιαστούν επιμέρους σχετιζόμενα με τη λογοτεχνία: πιο συγκεκριμένα, θα διερευνηθεί ο συνδυασμός λογοτεχνίας και αυθεντικότητας, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η δεύτερη αποτελεί βασική αξία της πρώτης. Ως προς την εφαρμογή στην εκπαιδευτική διαδικασία θα γίνει εστίαση σε παραμέτρους που φέρουν τα λογοτεχνικά κείμενα, καθώς και του πλαισίου αξιοποίησής τους σε ποικίλο κοινό (ενήλικες σπουδαστές, αρχάριοι γνώστες της γλώσσας κ.ά.).

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αυθεντικό υλικό, λογοτεχνία, διδασκαλία γλώσσας

«Οι λέξεις έγιναν φτερά»: Η καλλιέργεια του ποιητικού λόγου μέσα από πρακτικές Φρενέ

Παναγιώτης Κεφαλάς

Υπ. Διδάκτορας ΠΤΔΕ ΠΔΜ
pkefalas@uowm.gr

Αναστασία Γιαννακοπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΔΜ
ayannacopoulou@uowm.gr

Η ποίηση μπορεί να αποτελέσει ένα πολύτιμο παιδαγωγικό εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς μέσα από τη μελέτη ποιημάτων και την ενεργό συμμετοχή σε δημιουργικές δραστηριότητες, τα παιδιά εκτίθενται σε πλούσιο λεξιλόγιο και διαφορετικές μορφές έκφρασης. Συχνά, ωστόσο, στα γλωσσικά μαθήματα, η ποίηση αξιοποιείται περιορισμένα ως ένα απλό μαθησιακό αντικείμενο. Με την παρούσα διδακτική εφαρμογή στη σχολική τάξη επιχειρήσαμε να απαντήσουμε στο παρακάτω ερευνητικό ερώτημα: Πώς μπορεί η διδασκαλία της ποίησης βασισμένη στις αρχές της Παιδαγωγικής Φρενέ, που προάγει τη συνεργασία, την ενεργό συμμετοχή σε δημιουργικές δραστηριότητες, τη δημιουργική έκφραση και την επικοινωνία, να ενισχύσει τις γλωσσικές και τις κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες μαθητών/τριών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;

Σε αυτό το πλαίσιο, πραγματοποιήθηκε διδακτική παρέμβαση σε μαθητές/τριες Ε' Τάξης σε Δημοτικό Σχολείο της Ζακύνθου, η οποία αναπτύχθηκε σε όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους 2021–2022. Τα 2/3 των μαθητών/τριών της τάξης ήταν δίγλωσσοι με την ελληνική ως Γ2/ΞΓ. Για την εφαρμογή της διδακτικής προσέγγισης αξιοποιήθηκαν τεχνικές της Παιδαγωγικής Φρενέ, ένα σύνολο συνεργατικών και βιωματικών μεθόδων με επίκεντρο το παιδί, που προάγουν την ελεύθερη έκφραση και τη μάθηση μέσα από την πράξη. Παράλληλα, εφαρμόστηκαν πρακτικές ομαδοσυνεργατικής μάθησης, δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με τεχνικές καθοδηγούμενης παραγωγής λόγου και ανθολόγιο επιλεγμένων ποιημάτων, το οποίο λειτούργησε ως γλωσσικό και αισθητικό ερέθισμα. Η διδακτική παρέμβαση πλαισιώθηκε από διαδικασίες συστηματικής ανατροφοδότησης, ευκαιρίες αναστοχασμού και παρουσίασης του παραγόμενου ποιητικού λόγου στην ολομέλεια, ενισχύοντας τη συμμετοχή και την καλλιέργεια της αυτοπεποίθησης των μαθητών/τριών. Σκοπός της διδακτικής αυτής παρέμβασης ήταν η συμμετοχή των μαθητών/τριών, με τις ποιητικές τους δημιουργίες, στον 1ο Μαθητικό Ποιητικό Διαγωνισμό της Ζακυνθικής Εστίας Πολιτισμού «Διονύσιος Ρώμας» και των «Φίλων της Ξενοπούλειου βιβλιοθήκης», και αυτό αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της εκπαιδευτικής αξίας τέτοιων δράσεων.

Οι μαθητές/τριες όχι μόνο εκτέθηκαν ενεργά στη δημιουργία και παρουσίαση ποιητικών κειμένων, αλλά μέσα από αυτή τη διαδικασία καλλιέργησαν δεξιότητες συνεργασίας, κριτικής σκέψης και επικοινωνίας, που είναι θεμελιώδεις για την ολοκληρωμένη μαθησιακή ανάπτυξη. Η διάκριση που απέσπασαν στο διαγωνισμό επιβεβαιώνει ότι όταν η ποίηση εντάσσεται με σαφή παιδαγωγικό σχεδιασμό και κατάλληλη υποστήριξη στο σχολικό πρόγραμμα, μπορεί να ενδυναμώσει το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών για τη γλώσσα και να αναδείξει τις δημιουργικές τους ικανότητες.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ποίηση, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δημιουργική γραφή, δίγλωσσοι μαθητές, παιδαγωγική Φρενέ

Η πολιτιστική διάσταση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών: λογοτεχνικές και καλλιτεχνικές διασυνδέσεις

Αικατερίνη Τσουλφά

Φιλολόγος
atsoulfa@yahoo.gr

Στην παρούσα εισήγηση θα μελετηθούν οι πολιτιστικές επιπτώσεις της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών, εστιάζοντας ιδιαίτερα στις λογοτεχνικές και καλλιτεχνικές ανταλλαγές μεταξύ των λαών. Η διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας δεν είναι απλώς μια διαδικασία μετάδοσης γλωσσικών κανόνων. Είναι μια σύνθετη παιδαγωγική πράξη που περιλαμβάνει την κατανόηση, την αποδοχή και την αλληλεπίδραση με έναν διαφορετικό πολιτισμό. Σε μια ολοένα και πιο πολυπολιτισμική τάξη, όπου συνυπάρχουν μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα, η ανάγκη για μια ολιστική προσέγγιση που συνδέει τη γλώσσα με τον πολιτισμό καθίσταται επιτακτική. Το παρόν άρθρο εστιάζει στον κρίσιμο ρόλο της πολιτισμικής διάστασης, τονίζοντας τη σημασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών διασυνδέσεων ως εργαλεία για την επίτευξη ουσιαστικής μάθησης και διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Μέσα από ποιήματα, διηγήματα ή θεατρικά έργα, οι μαθητές έρχονται σε επαφή με ανθρώπινες εμπειρίες και συναισθήματα που είναι παγκόσμια, δημιουργώντας μια βαθύτερη σύνδεση με τον πολιτισμό της γλώσσας που μαθαίνουν. Η ενασχόληση με τις εικαστικές τέχνες, τη μουσική και τον κινηματογράφο λειτουργεί ως ένα ισχυρό εργαλείο για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας και την εκτίμηση της διαφορετικότητας, δρώντας ως γέφυρα στην πολυπολιτισμική τάξη. Αυτές οι δραστηριότητες βοηθούν τους μαθητές να εκτιμήσουν τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία, αναπτύσσοντας παράλληλα την κριτική τους σκέψη και την ενσυναίσθηση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διδασκαλία ξένων γλωσσών, Πολιτισμική διάσταση, Διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Διεθνή Μαθητικά Συνέδρια Λογοτεχνίας στην Κωνσταντινούπολη: μια πρόταση ολιστικής διδασκαλίας της λογοτεχνίας και ανάπτυξης πολλαπλών γραμματισμών σε πολύγλωσσο/πολυπολιτισμικό περιβάλλον

Αντιόπη Δημητριάδου

Εκπαιδευτικός (Φιλολόγος), MSc Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων
Μουσικό Σχολείο Κομοτηνής
ada711330@gmail.com

Η ανακοίνωση διερευνά ζητήματα διαθεματικής και διεπιστημονικής προσέγγισης της γλωσσικής διδασκαλίας σε πολυπολιτισμικά και πολύγλωσσα σχολικά περιβάλλοντα. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται πώς τα Διεθνή Μαθητικά Συνέδρια Λογοτεχνίας στην Κωνσταντινούπολη, που συνδιοργανώνονται κάθε χρόνο - από το 2012 και εξής- από το Ζωγράφειο Λύκειο (Κωνσταντινούπολης) και τα Εκπαιδευτήρια Μαντουλίδη (Θεσσαλονίκης), αποτελούν πεδίο ανάπτυξης γλωσσικών δεξιοτήτων και πολυγραμματισμών σε ένα δίγλωσσο/πολύγλωσσο μειονοτικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται ο παιδαγωγικός σχεδιασμός των Συνεδρίων που στοχεύει στο γλωσσικό και όχι μόνο γραμματισμό. Κάθε χρόνο μαθητές/τριες- συνέδριοι από σχολεία της απανταχού ομογένειας (Τουρκία, Κύπρος, Αίγυπτος, Ν. Αφρική, Αμερική) και της Ελλάδας συμμετέχουν σε ποικίλες δραστηριότητες, όπως δημιουργική γραφή, θεατρικές παραστάσεις, συζητήσεις λογοτεχνικών έργων, μουσικές και χορευτικές performances, εργαστήρια λόγου με συγγραφείς και ειδικούς της λογοτεχνίας, εικαστικές εκθέσεις, βίντεο-παραστάσεις και άλλα. Μέσα από αυτές τις εμπειρίες και τη συνύπαρξή τους με συνομηλίκους διαφορετικών γλωσσικών και πολιτισμικών υπόβαθρων, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν όχι μόνο γλωσσικές δεξιότητες (ανάγνωσης, γραφής, προφορικού λόγου), αλλά και κριτική σκέψη, αναλυτική και συνθετική ικανότητα, συνεργατικότητα, δημιουργικότητα, ψηφιακό γραμματισμό, πολιτισμική κατανόηση. Έτσι, μέσω της ενεργητικής μάθησης επιτυγχάνεται η κατανόηση και παραγωγή λόγου σε ποικίλα και πολυθεματικά περιβάλλοντα, καθώς και η ανάπτυξη πολλαπλών γραμματισμών. Στην ανακοίνωση υποστηρίζεται ότι τα Διεθνή Μαθητικά Συνέδρια Λογοτεχνίας επιτυγχάνουν να συνδέσουν τη γλωσσική διδασκαλία με άλλα γνωστικά πεδία, όπως τη λογοτεχνία, τις τέχνες, τις κοινωνικές επιστήμες. Αποτελούν, λοιπόν, ένα πρότυπο ολιστικής διδασκαλίας της γλώσσας, όπου η ανάπτυξη των γραμματισμών σε πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα δεν περιορίζεται σε παραδοσιακές πρακτικές διδασκαλίας, αλλά καλλιεργείται τόσο μέσα σε αυθεντικά περιεχόμενα, όσο και από συμμετοχικές και δημιουργικές δραστηριότητες.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαθεματική – διεπιστημονική προσέγγιση, ολιστική διδασκαλία της γλώσσας, πολυγραμματισμοί, Διεθνή Μαθητικά Συνέδρια Λογοτεχνίας, πολύγλωσσο/πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

«Διδακτική προσέγγιση λογοτεχνικού έργου, τοπική ιστορία και τοπογεωγραφία: η κατανόηση του προσφυγικού ζητήματος και η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης σε μαθητές/τριες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης»

Μαρία Μωυσιάδου

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Διευθύντρια
17ο Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο Ξάνθης
mmoysiadou@sch.gr

Έχοντας ως αφετηρία την αξία της λογοτεχνίας ως διαύλου επικοινωνίας με την πολλαπλότητα και την ολότητα της πραγματικότητας, ως εργαλείου για την κατανόηση του παρόντος και της νοηματοδότησης του παρελθόντος, η παρούσα διδακτική πρόταση επιχειρεί να ενδυναμώσει τους/τις μαθητές/τριες του δημοτικού σχολείου προκειμένου να διαμορφώσουν μία νέα οπτική όσον αφορά στο προσφυγικό ζήτημα, καλλιεργώντας ταυτόχρονα μία δεξιότητα υψηλής γνωστικής στάθμης, την ενσυναίσθηση. Επιπλέον, της διδακτικής προσέγγισης του λογοτεχνικού έργου της Τασούλας Τσιλιμένη «Η Λίλα πετάει», επιδιώκεται η δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για τον παραλληλισμό της ιστορίας της μικρής προσφυγοπούλας με ιστορίες που αφηγούνται οι παππούδες και οι γιαγιάδες μαθητών/τριών, οι οποίοι είναι πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη. Με αυτόν τον τρόπο επιχειρείται η σύνδεση της λογοτεχνίας με την Τοπική Ιστορία και την τοπογεωγραφία, η συνομιλία του παρόντος με το παρελθόν και η διεύρυνση του ορίζοντα της σκέψης των μαθητών/τριών προς την κατεύθυνση της κατανόησης ζητημάτων που ταλανίζουν τον σύγχρονο κόσμο. Η διδακτική πράξη οργανώνεται σύμφωνα με το μοντέλο των M. Benton & G. Fox, θεωρητική βάση του οποίου αποτελεί η συναλλακτική θεωρία της Louise M. Rosenblatt, η οποία εστιάζει το ενδιαφέρον της στον ενεργητικό ρόλο του αναγνώστη και στη μοναδικότητα της αναγνωστικής πράξης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διδασκαλία λογοτεχνίας, διαθεματικότητα, προσφυγικό ζήτημα, ενσυναίσθηση

Η ποίηση ως χώρος συνάντησης ταυτοτήτων: συμπερίληψη, ετερότητα και διαπολιτισμικός διάλογος στην πολυπολιτισμική τάξη

Ελισάβετ Πολίτη

Φιλολόγος – Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Γυμνάσιο με Λυκειακές Τάξεις Ακραιφνίου, 4ο Γυμνάσιο Θήβας
ell_po@hotmail.com

Στην παρούσα εισήγηση εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο η ποίηση μπορεί να λειτουργήσει ως γέφυρα ανάμεσα σε διαφορετικές γλωσσικές και πολιτισμικές ταυτότητες μέσα στην πολυπολιτισμική σχολική τάξη. Με αφετηρία θεωρητικές αρχές της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής και της διδακτικής της λογοτεχνίας, αλλά και με βάση εμπειρίες από τη σχολική πράξη, επιχειρείται να φωτιστεί ο ιδιαίτερος ρόλος της ποίησης ως χώρου όπου οι μαθητές μπορούν να εκφράσουν, να μοιραστούν και να αναστοχαστούν τα δικά τους βιώματα. Η ποιητική γλώσσα προσφέρει ένα πεδίο που δεν απαιτεί εκτεταμένο γλωσσικό υπόβαθρο για να γίνει προσβάσιμο. Αντίθετα, δίνει τη δυνατότητα σε μαθητές με μεταναστευτική ή αλλόγλωσση ταυτότητα να συμμετέχουν ουσιαστικά, να αναγνωρίζουν στοιχεία του εαυτού τους και να συναντούν τις εμπειρίες των συμμαθητών τους μέσα από κοινές εικόνες και συναισθήματα. Παρουσιάζονται ενδεικτικοί τρόποι αξιοποίησης ποιητικών κειμένων για τη διερεύνηση θεμάτων όπως η ξενότητα, ο ξεριζωμός, η πολλαπλότητα της ταυτότητας και η ανάγκη για ένταξη. Η εισήγηση παρουσιάζει δύο πρωτότυπες παιδαγωγικές εφαρμογές που αξιοποιούν την ποίηση ως μέσο ενίσχυσης του διαπολιτισμικού διαλόγου. Η πρώτη αφορά στη δημιουργία μιας πολυγλωσσικής ποιητικής ανθολογίας, όπου οι μαθητές συνθέτουν μικρά ποιήματα στη μητρική τους γλώσσα και τα αποδίδουν στα ελληνικά, επιλέγοντας παράλληλα λέξεις-κλειδιά που συνοψίζουν τα προσωπικά τους βιώματα. Οι λέξεις αυτές συνθέτουν στο τέλος ένα νέο, συλλογικό ποιητικό κείμενο της τάξης. Η δεύτερη εφαρμογή, με τίτλο «Ποίηση σε δύο γραμμές», καλεί τους μαθητές να εκφράσουν μια μικρή ποιητική εικόνα μέσα από δύο προτάσεις – μία στη δική τους γλωσσική προοπτική και μία μέσα από την εμπειρία της ελληνικής γλώσσας – φωτίζοντας έτσι τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα μετασχηματίζει την προσωπική έκφραση και την ταυτότητα. Οι δύο αυτές πρακτικές αναδεικνύουν την ποίηση ως ασφαλές σημείο συνάντησης εμπειριών και ως εργαλείο αυθεντικής επικοινωνίας και συμπερίληψης στη σχολική κοινότητα. Η διαδικασία της μετάφρασης υποστηρίζεται, όπου χρειάζεται, από ψηφιακά εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης, τα οποία διευκολύνουν την κατανόηση των νοημάτων και ενισχύουν την πρόσβαση των αλλόγλωσσων μαθητών στο κείμενο, χωρίς να υποκαθιστούν τη δημιουργική τους φωνή.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ποίηση, διαπολιτισμική εκπαίδευση, συμπερίληψη, ταυτότητα, γλωσσική διδασκαλία

Παιδική λογοτεχνία και μουσικοχορευτική παράδοση: πολυτροπικές μέθοδοι διδασκαλίας της Ελληνικής σε εκπαιδευτικούς της διασποράς

Τριανταφυλλιά Ρόζη-Αγγελάκη

Επίκουρη καθηγήτρια ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ
angelaki@nured.auth.gr

Συνδυάζοντας τη θεωρητική θεμελίωση με την παιδαγωγική εφαρμογή, η παρούσα ανακοίνωση αποσκοπεί στην παρουσίαση της διδακτικής πορείας και μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης της ελληνικής ομογένειας, και ειδικότερα της Αμερικής. Η διδασκαλία υλοποιήθηκε μέσα από στοχευμένα διδακτικά σενάρια και πρωτότυπες δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν με στόχο τη δημιουργική αξιοποίηση της παιδικής λογοτεχνίας, της μουσικής και του χορού. Η δράση εντάχθηκε στο πλαίσιο διεθνούς συνεργασίας της γράφουσας που βασικό σκοπό είχε την ενίσχυση της γλωσσικής συνείδησης των μαθητών της ελληνικής διασποράς μέσω του παιδικού βιβλίου, αναδεικνύοντας παράλληλα ότι τόσο το λογοτεχνικό κείμενο όσο και οι υπόλοιπες μορφές τέχνης — η μουσική, το τραγούδι και ο χορός — συνιστούν θεμελιώδη στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας των ατόμων. Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης θα παρουσιαστούν ενδεικτικές δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν με στόχο την ανάδειξη της παιδικής λογοτεχνίας, του χορού και του τραγουδιού ως ιδανικών μέσων για την προσέλευση των μικρών μαθητών στη μητρική τους γλώσσα, και την ενίσχυση της χρήσης της στο καθημερινό τους περιβάλλον. Οι δραστηριότητες αυτές αποδείχθηκαν ιδιαίτερα αποτελεσματικές για την καλλιέργεια της γλωσσικής επίγνωσης και την ενεργή συμμετοχή των μαθητών της διασποράς στο μάθημα της ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα, θα καταδειχθούν οι διδακτικές τεχνικές που προτάθηκαν και εφαρμόστηκαν στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος, με σκοπό την ενίσχυση της βιωματικής πρόσληψης ελληνόγλωσσων κειμένων από τα παιδιά και την επίτευξη της παιδαγωγικής ενσωμάτωσης της παιδικής λογοτεχνίας, σε συνδυασμό με την ελληνική μουσικοχορευτική παράδοση, στα μαθήματα των ομογενών εκπαιδευτικών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παιδικό βιβλίο, ελληνόγλωσση εκπαίδευση, διασπορά, πολυτροπική διδασκαλία

Θεματικός άξονας

**Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις
στη γλωσσική διδασκαλία**

Διαπολιτισμικότητα και διδασκαλία της ελληνικής ως Γ2/ΞΓ.: η περίπτωση της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ στην Ν. Αφρική

Γεώργιος Βλάχος

Διδάκτωρ, Συντονιστής Εκπαίδευσης
στο Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στο Γιοχάνεσμπουργκ
gsvlachos@gmail.com

Οι σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές, πολιτικές και τεχνολογικές εξελίξεις έχουν εντείνει την επαφή και την αλληλεπίδραση μεταξύ γλωσσών και πολιτισμών, δημιουργώντας πολυγλωσσικά και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα μάθησης. Στο πλαίσιο αυτό, η γλωσσική εκπαίδευση δεν μπορεί να περιορίζεται αποκλειστικά στην ανάπτυξη των τεσσάρων γλωσσικών δεξιοτήτων, αλλά οφείλει να ενσωματώνει συστηματικά την καλλιέργεια δεξιοτήτων διαπολιτισμικής κατανόησης και επικοινωνίας. Η διαπολιτισμική επίγνωση και η ικανότητα επικοινωνίας με άτομα διαφορετικών πολιτισμικών προελεύσεων αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την αμοιβαία κατανόηση, την αποδοχή της ετερότητας και την αποτελεσματική συνεργασία σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

Σύμφωνα με τις αρχές διδασκαλίας της Γ2/ΞΓ, οι μαθητές χρειάζεται να αναπτύξουν όχι μόνο γλωσσική επάρκεια, αλλά και δεξιότητες που συνδέονται με τη διαχείριση της πολιτισμικής ποικιλίας, όπως η ενσυναίσθηση, η ανεκτικότητα, ο μεταπολιτισμικός προβληματισμός και η ικανότητα διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης. Η διάσταση αυτή είναι ιδιαίτερα κρίσιμη στην εκμάθηση μιας δεύτερης ή ξένης γλώσσας, όπου η γλώσσα λειτουργεί ως φορέας πολιτισμού και ως μέσο κατανόησης του «άλλου».

Με βάση τα παραπάνω, η παρούσα εργασία διερευνά κατά πόσο το Πρόγραμμα Ελληνικών Σπουδών της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ στη Νότια Αφρική και το αντίστοιχο διδακτικό υλικό που χρησιμοποιείται ανταποκρίνονται στις αρχές της εκπαίδευσης για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας (Γ2/ΞΓ). Για τις ανάγκες της έρευνας επιλέχθηκαν η Ε' και η ΣΤ' τάξη και πραγματοποιήθηκε συστηματική αποτύπωση της φιλοσοφίας του Προγράμματος Σπουδών αναφορικά με την καλλιέργεια της διαπολιτισμικής επίγνωσης και επικοινωνίας. Ακολούθησε καταγραφή και ανάλυση των δραστηριοτήτων για την ελληνική ως Γ2/ΞΓ που περιλαμβάνονται τόσο στο Πρόγραμμα Σπουδών όσο και στο διδακτικό υλικό. Στη συνέχεια, αξιολογήθηκε ο βαθμός στον οποίο οι εν λόγω δραστηριότητες συμβάλλουν στην ανάπτυξη της διαπολιτισμικής συνείδησης και της ικανότητας επικοινωνίας των μαθητών με άτομα διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ελληνική ως Γ2/ΞΓ, Σχολή ΣΑΧΕΤΙ, Αναλυτικό Πρόγραμμα, διδακτικό υλικό, διαπολιτισμική επικοινωνία

Στοιχεία διαπολιτισμικότητας στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας στην Ουκρανία: η περίπτωση του εγχειριδίου της έκτης τάξης

Αλέξανδρος Πήχας

Φιλολόγος, Υπ. Διδάκτορας ΠΔΜ
alexpihas@hotmail.com

Ελένη Γρίβα

Καθηγήτρια ΠΔΜ, Αντιπρύτανης Διεθνών Σχέσεων, Εξωστρέφειας και Ολιστικής Μέριμνας ΠΔΜ
egriva@uowm.gr

Natalya Voyevutko

Διδάσκουσα Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας
voyevutko0905@gmail.com

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη σύνθετη πλέξη της διαπολιτισμικότητας και της γλωσσικής διαμεσολάβησης στα σχολικά εγχειρίδια της ΣΤ΄ τάξης των ουκρανικών δευτεροβάθμιων σχολείων, τα οποία χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και έχουν εγκριθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών της Ουκρανίας. Πιο ειδικά, με τη χρήση της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου, επιχειρείται η λεπτομερής καταγραφή συνόλου των δια-πολιτισμικών στοιχείων στις δραστηριότητες και στις οπτικές αναπαραστάσεις όλων των ενότητων του σχολικού εγχειριδίου, που αναδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές/τριες διαπραγματεύονται μια κατασκευασμένη ελληνική ταυτότητα, παράλληλα με τη συμμετοχή τους σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Επιπροσθέτως, διερευνάται και η διαμεσολαβητική χρήση της γλώσσας, η οποία συνιστά αναπόσπαστο στοιχείο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η προσέγγιση αυτή συμβάλλει στην καλλιέργεια διαπολιτισμικής επίγνωσης, στη συγκρότηση μιας πολιτισμικής γέφυρας της Ελλάδας σε διεθνές επίπεδο, στη συσχέτιση του πολιτισμού της δεύτερης/ξένης γλώσσας με τον τοπικό πολιτισμό και, τελικά, στη συμβολική οικοδόμηση μιας ελληνικής ταυτότητας για τους μαθητές. Έτσι, η έρευνα συμβάλλει στον αναδυόμενο επιστημονικό διάλογο γύρω από τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη γλωσσική παιδαγωγική, προσφέροντας εμπειρικά δεδομένα και πρακτικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις για την καλλιέργεια της διαπολιτισμικής ικανότητας και των δεξιοτήτων γλωσσικής διαμεσολάβησης σε μαθητές/τριες νεαρής ηλικίας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμικά στοιχεία, γλωσσική διαμεσολάβηση, διδασκαλία ελληνικής ως δεύτερης ή/και ξένης γλώσσας, Ουκρανία

Διαπολιτισμική εκπαίδευση στη σχολική τάξη: τα κείμενα γλωσσικής διδασκαλίας της Τράπεζας Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας

Ευσταθία Παρασκευά

Φιλολόγος, Τμήμα Φιλολογίας, ΑΠΘ, Διδάκτορας, Μεταδιδάκτορας, ΔΠΘ,
Διευθύντρια 3ου Πειραματικού ΓΕ.Λ. Κομοτηνής,
parefsta@gmail.com

Η πολυπολιτισμικότητα συνιστά τη θεμελιώδη κοινωνική πραγματικότητα των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, η οποία απορρέει από την ένταση και έκταση των πληθυσμιακών μετακινήσεων προς τον δυτικό κόσμο. Σκοπός της εργασίας είναι να αναδειχθεί ο ρόλος του σχολείου στη διαμόρφωση διαπολιτισμικής συνείδησης στους μαθητές και τις μαθήτριες για την εύρυθμη λειτουργία αυτών των κοινωνιών. Η σχολική εκπαίδευση ως σημαντική συνιστώσα του κοινωνικού συστήματος στοχεύει στη συμπερίληψη, στον περιορισμό των προκαταλήψεων, στην ενθάρρυνση έκφρασης της πολιτισμικής κουλτούρας και την υποστήριξη της ισότητας στον μαθητικό πληθυσμό με σκοπό την ανάπτυξη σεβασμού και υγιούς αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα μέλη της ετερογενούς κοινότητας με ποικίλους τρόπους. Το σχολικό βιβλίο ως ένα από τα βασικά εργαλεία διαμόρφωσης και μεταφοράς της επίσημης γνώσης συνιστά μέσο αποτύπωσης της ιδεολογίας και αναπαράστασης του πολιτισμού, μεταφέρει μηνύματα σχετικά με τις κυρίαρχες ιδεολογίες στους μαθητές με την οικοδόμηση ενός ομογενοποιητικού λόγου στην κοινότητα. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση - στον ελληνικό χώρο - η Τράπεζα Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας διαθέτει κείμενα ως υποστηρικτικό διδακτικό υλικό στο μάθημα της Γλώσσας τα οποία κάνουν λόγο για την ανάπτυξη σεβασμού και την αποδοχή της πολιτισμικής ποικιλομορφίας. Η Τράπεζα Θεμάτων στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στα ΓΕ.Λ. και των Νέων Ελληνικών στα ΕΠΑ.Λ. επιτελεί διαπολιτισμική εκπαίδευση στο πλαίσιο της συμπερίληψης και του μη αποκλεισμού του «άλλου», ο οποίος στα επιλεγμένα κείμενα παρουσιάζεται με θετική εικόνα. Κατ' αυτόν τον τρόπο διαμορφώνονται οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη δεξιοτήτων σχετικών με την επίγνωση και την κριτική διαχείριση της πολιτισμικής ταυτότητας και ετερότητας από τους/τις μαθητές/τριες στο πλαίσιο ενός ανθρωπιστικού πολιτισμικού παραδείγματος.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμικότητα, συμπερίληψη, γλωσσικό μάθημα, τράπεζα θεμάτων διαβαθμισμένης δυσκολίας

Intercultural Sensitivity among Greek school teachers: a nationwide survey using the ISS framework

Ioannis Karras

Ionian University & The Hellenic Open University, Greece
karrasid@ionio.gr

Ioannis Themelis

Greek Ministry of Education & The Hellenic Open University, Greece
giannisth@hotmail.com

This study addresses a research gap by conducting the first nationwide survey of intercultural sensitivity (IS) among in-service teachers in Greece, aiming to inform educational policy and teacher training. Using the Intercultural Sensitivity Scale (ISS), this quantitative, cross-sectional study surveyed 409 teachers from all 13 administrative regions. Results revealed that while teachers report a high level of IS overall, a significant “values-behavior gap” exists. Participants scored highest on 'Respect for Cultural Differences' but consistently lowest on 'Interaction Confidence', indicating that positive attitudes are not matched by practical self-efficacy in intercultural situations. Postgraduate qualifications and non-urban residency were associated with higher sensitivity. These findings suggest that teacher training must turn from reinforcing attitudes to developing practical skills that build confidence and bridge the gap between values and effective practice.

Keywords: Intercultural sensitivity, in-service teachers, educational policy, teacher training

Γλώσσα, πολιτισμός και συνεργασία: πολιτισμικές διαστάσεις της γλωσσικής εκπαίδευσης μέσω βιωματικών δράσεων

Oksana Snigovska

Αν. Καθηγήτρια
Εθνικό Πανεπιστήμιο του Η.Η. Μέσνικοβ της Οδησσού, Ουκρανία
snigovska@ukr.net

Heorhii Malakhiti

Greek Youth Diaspora Ambassador, Ουκρανία
odessa20malakhiti@gmail.com

Η εφαρμογή της πολιτισμικής προσέγγισης στην εκπαιδευτική διαδικασία διασφαλίζει τη συστηματική ενσωμάτωση γλωσσικών και πολιτισμικών στοιχείων, επί της βάσης των οποίων διαμορφώνεται η διαπολιτισμική επάρκεια των φοιτητών/τριών του Πανεπιστημίου, ενισχύοντας την ικανότητά τους για αποτελεσματική επαγγελματική επικοινωνία σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Η διαπολιτισμική επάρκεια των φοιτητών/τριών κατά τη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας νοείται ως ένα ολοκληρωμένο και δυναμικό σύνολο αλληλένδετων συνιστωσών. Συγκεκριμένα, υπάρχει σύνδεση μεταξύ της γνωσιολογικής, της πραξεολογικής και της αξιολογικής συνιστώσας. Η γνωσιολογική συνιστώσα περιλαμβάνει επαγγελματικά προσανατολισμένες γνώσεις της μητρικής γλώσσας (ουκρανικής) και των ξένων γλωσσών (ελληνικής και αγγλικής), γλωσσοπολιτισμικές γνώσεις, καθώς και γνώσεις απαραίτητες για την αποτελεσματική διεθνή επικοινωνία, οι οποίες σχετίζονται με τη διαχείριση της δημόσιας εικόνας και την επαγγελματική αυτοπαρουσίαση. Η πραξεολογική συνιστώσα αφορά την ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων, όπως η χρήση κατάλληλων επικοινωνιακών στρατηγικών, οι αντιληπτικο-διαδραστικές δεξιότητες και η ικανότητα συνειδητής και υπεύθυνης αυτοπαρουσίασης σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Τέλος, η αξιολογική συνιστώσα συνδέεται με την καλλιέργεια προσωπικών χαρακτηριστικών των φοιτητών/τριών, όπως η εθνοπολιτισμική ανεκτικότητα, η ενσυναίσθηση και η συναισθηματική νοημοσύνη. Η αξιολόγηση της διαπολιτισμικής επάρκειας των μελλοντικών αποφοίτων βασίζεται σε ένα σύστημα κριτηρίων που αντανάκλα τη γνωστική, τη λειτουργική και την αξιακή της διάσταση, δηλαδή το γνωστικό-αξιολογικό, το λειτουργικό-πραξιακό και το αξιακό-αναπτυξιακό κριτήριο. Παράλληλα, οι παιδαγωγικές προϋποθέσεις διαμόρφωσης της εν λόγω επάρκειας οργανώνονται σε τρία διαδοχικά στάδια: α) το στάδιο ενεργοποίησης, όπου γίνεται συστηματοποίηση γνώσεων διαπολιτισμικής επικοινωνίας, β) το στάδιο βελτιστοποίησης, όπου υποστηρίζεται παιδαγωγικά η γλωσσική και επαγγελματική κατάρτιση, και γ) το στάδιο εννοιολογικής συγκρότησης, όπου διαμορφώνεται η εθνοπολιτισμική κοσμοαντίληψη. Τα παραπάνω στάδια εφαρμόζονται στο Εθνικό Πανεπιστήμιο «Η.Η. Μέσνικοβ» της Οδησσού (Ουκρανία) μέσω ειδικού εκπαιδευτικού κύκλου, ενταγμένου στα υποχρεωτικά μαθήματα της νέας ελληνικής και της διαπολιτισμικής επικοινωνίας, καθώς και μέσω βιωματικών και συνεργατικών δράσεων, πολιτισμικών προγραμμάτων, ερευνών και δραστηριοτήτων διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Πολιτισμική προσέγγιση, διαπολιτισμική επάρκεια, γλωσσική εκπαίδευση, διαπολιτισμική επικοινωνία, πανεπιστημιακή κατάρτιση, μελλοντικοί ειδικοί

«Έλα στη θέση μου»: Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στη γλωσσική διδασκαλία μέσα από ένα βιωματικό παιχνίδι ρόλων

Σταυρούλα Δεδικούση

Καθηγήτρια Γερμανικής Γλώσσας,
Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας Α.Π.Θ.
stauriannadedi@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση εντάσσεται στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής προσέγγισης στη γλωσσική διδασκαλία και εστιάζει σε ζητήματα συμπερίληψης μαθητών από προσφυγικές ή μειονοτικές ομάδες στο σύνολο της σχολικής τάξης. Αφετηρία της εισήγησης αποτελεί η παραδοχή ότι η γλώσσα δεν λειτουργεί ουδέτερα, αλλά μεταφέρει κοινωνικές αναπαραστάσεις, στερεότυπα και προκαταλήψεις, τα οποία συχνά αναπαράγονται ασυνείδητα στο σχολικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται ένα βιωματικό παιδαγωγικό παιχνίδι, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί στη σχολική τάξη με στόχο την αποδόμηση στερεοτυπικών αντιλήψεων και την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης. Η δραστηριότητα βασίζεται στη συμμετοχή των μαθητών σε ένα παιχνίδι ρόλων, κατά το οποίο καλούνται να παραγάγουν λέξεις που συνδέονται με μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, χωρίς να γνωρίζουν ποιοι από τους συμμετέχοντες υποδύονται μέλη της ομάδας αυτής. Οι λέξεις που παράγονται καταγράφονται και αποτελούν αντικείμενο αναστοχαστικής συζήτησης στην ολομέλεια της τάξης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο στάδιο του αναστοχασμού, όπου οι μαθητές καλούνται να διερευνήσουν την προέλευση των λέξεων και των συνειρμών τους, καθώς και στα συναισθήματα που προκαλεί η έκθεση σε στερεοτυπικό λόγο. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, επιδιώκεται η κατανόηση των μηχανισμών κοινωνικού αποκλεισμού και η ενίσχυση της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης. Η προτεινόμενη δραστηριότητα αντλεί θεωρητικά από την κριτική παιδαγωγική, τη βιωματική μάθηση και τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και φιλοδοξεί να συμβάλλει στη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού μαθησιακού περιβάλλοντος, όπου η γλωσσική διδασκαλία λειτουργεί ως εργαλείο κοινωνικής ευαισθητοποίησης και ένταξης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική εκπαίδευση, γλωσσική διδασκαλία, συμπερίληψη, στερεότυπα, βιωματική μάθηση

Η ελληνική γλώσσα ως γέφυρα συμπερίληψης στο νηπιαγωγείο: διαπολιτισμικές και πολυγλωσσικές πρακτικές σε πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα

Βασιλική Νάση

Νηπιαγωγός, 18ο Νηπιαγωγείο Ιωαννίνων
vnasieuaalk@yahoo.gr

Η σύγχρονη εκπαίδευση αντανakλά τις κοινωνικές μεταβολές και καλείται να ανταποκριθεί σε ένα ολοένα και πιο πολυπολιτισμικό και πολυγλωσσικό περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και η Παιδαγωγική της Ένταξης δεν αποτελούν απλώς θεωρητικές προσεγγίσεις, αλλά αναγκαιότητα για τη δημιουργία σχολείων όπου όλα τα παιδιά αισθάνονται ότι ανήκουν, γίνονται αποδεκτά και αναγνωρίζονται ως μοναδικές μαθησιακές και βιογραφικές διαδρομές. Παρά τη θεσμική αναγνώριση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας τις τελευταίες δεκαετίες, η εφαρμογή της διαπολιτισμικότητας στην εκπαιδευτική πράξη εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προκλήσεις, καθώς συχνά διατηρούνται αφομοιωτικές λογικές και διαχωρισμοί που δυσχεραίνουν την ουσιαστική συμπερίληψη.

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο ως βασικό εργαλείο συμπερίληψης σε πολυπολιτισμικά και πολυγλωσσικά περιβάλλοντα. Η γλώσσα προσεγγίζεται όχι ως μέσο ομογενοποίησης, αλλά ως κοινός τόπος επικοινωνίας, διαλόγου και κοινωνικής συνύπαρξης. Παρουσιάζονται γλωσσικές πρακτικές που ενισχύουν τη συμμετοχή όλων των παιδιών, όπως η αφήγηση και η συν-αφήγηση, οι δομημένες ρουτίνες προφορικού λόγου, τα οπτικά και πολυτροπικά στηρίγματα και η συνεργατική παραγωγή λόγου σε αυθεντικά επικοινωνιακά πλαίσια. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε πολυγλωσσικές και αφηγηματικές πρακτικές, μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα παιδαγωγικής πράξης, που αναδεικνύουν τη δυνατότητα του νηπιαγωγείου να λειτουργήσει ως χώρος ένταξης, ενδυνάμωσης και κοινωνικής συνοχής για όλα τα παιδιά.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Συμπερίληψη, διαπολιτισμική εκπαίδευση, ελληνική γλώσσα, πολυγλωσσία, νηπιαγωγείο

Προς μια διαπολιτισμική γλωσσική παιδαγωγική: αναδιαμόρφωση διδακτικών προσεγγίσεων για ευάλωτες ομάδες

Δέσποινα Σπυριδάκη

Εκπαιδευτικός ΠΕ02 Μουσικό Σχολείο Λάρισας
xena201140@gmail.com

Αναστασία Πηγή Χαλκιά

Προπτυχιακή Φοιτήτρια Κλασικής Φιλολογίας ΑΠΘ
a.p.chalkia2004@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τις διασταυρούμενες διαστάσεις ευαλωτότητας στη γλωσσική διδασκαλία, εστιάζοντας σε μαθητές που αντιμετωπίζουν πολλαπλά εμπόδια πρόσβασης στην εκπαίδευση: πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, παιδιά Ρομά, μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και νέους από οικονομικά μειονεκτούντα περιβάλλοντα. Μέσα από την ανάλυση εμπειρικών δεδομένων από πιλοτικό πρόγραμμα εφαρμοσμένης γλωσσολογίας σε τρεις πολυπολιτισμικές τάξεις διάρκειας δώδεκα μηνών, διερευνούμε πώς η παραδοσιακή διδακτική μεθοδολογία συχνά αποτυγχάνει να ανταποκριθεί στις ετερογενείς ανάγκες αυτών των ομάδων. Προτείνουμε ένα ολιστικό μοντέλο γλωσσικής διδασκαλίας που ενσωματώνει τρεις πυλώνες: (α) τη μεταγλωσσική ενημερότητα και την αξιοποίηση του γλωσσικού ρεπερτορίου των μαθητών ως διδακτικού εργαλείου, (β) τη χρήση πολυτροπικών και ψηφιακών μέσων που καταργούν την αποκλειστική εξάρτηση από το γραπτό λόγο, και (γ) την ανάπτυξη συναισθηματικής ασφάλειας μέσω τραυματοευσίσθητων παιδαγωγικών πρακτικών που αναγνωρίζουν τις βιωματικές εμπειρίες των μαθητών. Τα ευρήματα καταδεικνύουν στατιστικά σημαντική βελτίωση στην επικοινωνιακή ικανότητα (μέση αύξηση σε προφορικές δεξιότητες) και στη σχολική δέσμευση των συμμετεχόντων. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη είναι η μείωση του άγχους επικοινωνίας και η ενίσχυση της αυτο-αποτελεσματικότητας σε μαθητές με διπλή ευαλωτότητα. Η εργασία καταλήγει προτείνοντας πολιτικές συστάσεις για την αναδιάρθρωση προγραμμάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, ώστε να περιλαμβάνουν υποχρεωτική κατάρτιση σε διαπολιτισμική επικοινωνία και σε παιδαγωγικές προσαρμογές για ευάλωτους μαθητές, συμβάλλοντας στην κοινωνική ένταξη και στη γλωσσική δικαιοσύνη στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό τοπίο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ευάλωτες ομάδες, γλωσσική διδασκαλία, διαπολιτισμική παιδαγωγική, μεταγλωσσική ενημερότητα, εκπαιδευτική ισότητα

The contribution of constructive play and cooperative learning to the language development of non-native children in kindergarten

Zoe Konstantinidou

Kindergarten teacher,
Researcher at University of Ioannina
konstzoe@nured.auth.gr

Alexandra Gkloumpou

Laboratory Teaching Staff,
School of Early Childhood Education
Aristotle University of Thessaloniki
agkloumpou@nured.auth.gr

Maria Pappa

Laboratory Teaching Staff,
School of Early Childhood Education,
Aristotle University of Thessaloniki
pappa@nured.auth.gr

Theodora Ntenti

MEd, Kindergarten teacher, Heraklion
dwra86ntenti@yahoo.gr

Constructive play constitutes a prime context for spontaneous creativity, during which problems often emerge, which children are called upon to address through discussion, decision-making, and cooperation. Cooperative learning is a methodological approach that has a positive impact on learning, also enhancing the development of social skills and interactions and improving children's motivation and participation in learning processes. The purpose of our intervention was to investigate the contribution of construction play to the language development of non-native children through cooperative learning approaches. A two-month intervention program was implemented in a public kindergarten in a rural area of Crete, during which a) the learning space was reconfigured, b) loose parts were incorporated, and c) cooperative learning was promoted. The research tools were an observation guide for reporting the comprehension and use of Greek language by the non-native children, and dynamic assessment, which is a tool suitable for all ages. Dynamic assessment was an ongoing process which involved testing, intervention and retesting to gather information about the children's language during constructive play time. Thematic analysis was used for data coding. The results showed that the implementation of the basic elements of cooperative learning in constructive play cultivated the social skills of the non-native children, improved their participation, and contributed to the development of Greek language.

Keywords: Constructive play, cooperative learning, second language development, non-native students, early childhood education.

Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στη γλωσσική καλλιέργεια εννοιών περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στον σχεδιασμό για το νηπιαγωγείο της ένταξης

Ευμορφία Μαλκοπούλου

Εκπαιδευτικός, Διδάκτωρ,
Τ.Ε.Ε.Π.Η. Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
emalkoroulou@gmail.com

Ειρήνη Παναγιώτου

Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης, Πανεπιστήμιο Ρώμης
eirpan2203@yahoo.com

Μυρσίνη Κουτσογιάννη

Εκπαιδευτικός
m-koutsog@outlook.com

Η παρούσα εργασία διερευνά τη συμβολή των διαπολιτισμικών προσεγγίσεων στη γλωσσική καλλιέργεια εννοιών περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο. Σε πολυπολιτισμικά μαθησιακά περιβάλλοντα, η γλώσσα λειτουργεί ως βασικό μέσο νοηματοδότησης του κόσμου και διαμόρφωσης στάσεων απέναντι τόσο στη φύση όσο και στην πολιτισμική ετερότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η έρευνα εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο διαπολιτισμικά ευαίσθητες παιδαγωγικές πρακτικές μπορούν να ενισχύσουν τον προφορικό λόγο των νηπίων και την κατανόηση βασικών περιβαλλοντικών εννοιών, όπως η φροντίδα του φυσικού περιβάλλοντος, η αειφορία και η οικολογική ευθύνη. Τα ερευνητικά ερωτήματα αφορούσαν στους τρόπους νοηματοδότησης εννοιών του περιβάλλοντος από παιδιά προσχολικής ηλικίας, μέσα από γλωσσικές και πολιτισμικές εμπειρίες, στις διαπολιτισμικές πρακτικές που ενισχύουν τη γλωσσική έκφραση αναφορικά με περιβαλλοντικά ζητήματα, καθώς και στην αξιοποίηση πολιτισμικών αφηγήσεων των παιδιών στη διδασκαλία περιβαλλοντικών εννοιών. Η εργασία πραγματοποιήθηκε με την ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας δράσης σε τμήμα νηπιαγωγείου. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω συστηματικής παρατήρησης, καταγραφής του προφορικού λόγου των παιδιών, ανάλυσης παιδικών έργων, όπως ζωγραφίες, κατασκευές, αφηγήσεις, και συνεντεύξεις με τρις/τους νηπιαγωγούς. Η διδακτική παρέμβαση περιείχε αφηγήσεις και παραμύθια από διαφορετικούς πολιτισμούς, παιχνίδια ρόλων και πολυτροπικές δραστηριότητες, με στόχο τη σύνδεση της γλωσσικής έκφρασης με βιωματικές εμπειρίες. Τα αποτελέσματα της μελέτης καταδεικνύουν ότι οι διαπολιτισμικές πρακτικές στο νηπιαγωγείο συμβάλλουν ουσιαστικά στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου και της προφορικής επικοινωνίας των νηπίων, καθώς και στην ανάπτυξη πρώιμης περιβαλλοντικής και διαπολιτισμικής συνείδησης. Η εργασία καταλήγει στη σημαντικότητα της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μέσα από διαπολιτισμικά και γλωσσικά προσανατολισμένες παιδαγωγικές πρακτικές στην προσχολική εκπαίδευση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις, περιβαλλοντική εκπαίδευση, παιδιά προσχολικής ηλικίας, σχολείο ένταξης

Digital and Multicultural Approaches in English Language Teaching

Irfan Shehu

Teacher, Urani Rumbo, Gjirokaster
irfan.shehu@yahoo.com

This presentation refers to the role of digital and multicultural approaches in contemporary English Language Teaching (ELT) within increasingly diverse and technologically mediated educational environments. As classrooms become more multicultural and learning spaces more digitalized, English language teachers face the dual challenge of integrating technology, while addressing cultural diversity in meaningful and pedagogically effective ways. This study explores how digital tools, platforms, and resources can be strategically combined with multicultural pedagogical practices to promote inclusive, learner-centered instruction. Using a qualitative and practice-oriented framework, the study draws on classroom-based experiences from a lower secondary school context, reflective teaching practices, and selected examples of digital applications used in EFL classrooms. It analyzes how digital learning environments facilitate interaction, collaboration, and authentic language use, while also supporting the development of intercultural communicative competence among learners from diverse cultural and social backgrounds. Particular attention is given to how everyday classroom practices in a real school setting can integrate technology with multicultural education to foster participation, engagement, and equal learning opportunities for all students. The findings suggest that integrating digital methodologies with multicultural approaches enhances not only learners' linguistic competence but also their cultural awareness, critical thinking skills, and social inclusion. The study argues that such an integrated model contributes to the creation of inclusive educational spaces where diversity is recognized as a pedagogical resource rather than a challenge. It concludes that digital and multicultural approaches represent a sustainable and innovative framework for effective English language teaching in the 21st century, responding to both technological advancements and the realities of multicultural education.

Keywords: Digital technologies, multicultural education, intercultural competence, English Language Teaching (ELT), inclusive education

Εναρμονισμένες διαπολιτισμικές πινελιές εξωσχολικών δραστηριοτήτων και διδακτικών αντικειμένων

Δήμητρα Τζημαγιώργη

Διδάκτωρ, Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Θεσσαλονίκης
Περιφερειακή Δ/ση Α/θμιας & Β/θμιας Κεντρικής Μακεδονίας, Π.Ε. Δυτικής Θεσσαλονίκης
dtzimag@sch.gr

Η σύγχρονη σχολική πραγματικότητα, χαρακτηρίζεται από πολιτισμική και γλωσσική πολυμορφία, καθιστώντας αναγκαία την αναζήτηση και υλοποίηση παιδαγωγικών τεχνικών που προάγουν τη συμπερίληψη, την ενσυναίσθηση, την ισότιμη συμμετοχή και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η ανακάλυψη και εφαρμογή δραστηριοτήτων παιγνιώδους μορφής σε εξωσχολικές δράσεις αποτελούν καινοτομίες που δραστηριοποιούν τα παιδιά, ενδυναμώνουν την επικοινωνία, την αλληλεπίδραση, την αυτοεικόνα, το αίσθημα του ανήκειν σε μία ομάδα, του σεβασμού και της αποδοχής. Εναρμονίζονται με τα διδακτικά αντικείμενα και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών λειτουργώντας ως εποικοδομητικά εκπαιδευτικά διαπολιτισμικά εργαλεία. Η αξιοποίηση χώρων όπως μουσεία, βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα ή το φυσικό περιβάλλον (αυλή του σχολείου κ.ά.) επιτρέπει τη μεταφορά της μάθησης σε αυθεντικά πλαίσια, όπου η γνώση αποκτά βιωματικό χαρακτήρα με ποιοτικότερα και μονιμότερα αποτελέσματα. Μέσα από συνεργατικές δραστηριότητες, όπως πολυγλωσσικά παιχνίδια, πολιτισμικά δρώμενα, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν δεξιότητες επικοινωνίας και γλωσσικής διαμεσολάβησης. Η διαπολιτισμική διάστασή τους δεν λειτουργεί αποσπασματικά, αλλά ενισχύει τους στόχους όλων των γνωστικών αντικειμένων και λειτουργεί ως αφετηρία διαθεματικών δραστηριοτήτων και ευθυγραμμίζεται με τις αρχές των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, καλλιεργώντας γνωστικές, κοινωνικές, πολιτειακές και πολιτισμικές δεξιότητες. Η συστηματικά εναρμονισμένη ένταξη διαπολιτισμικών «πινελιών» στις εξωσχολικές δραστηριότητες συνδυασμένων και με ψηφιακά εργαλεία συμβάλλει ουσιαστικά στον προσανατολισμό και στη διαμόρφωση ενός σχολείου ανοιχτού στη διαφορετικότητα, και τη δημοκρατική συνύπαρξη ενδυναμώνοντας την κινητοποίηση και το μεταγνώστικό αποτέλεσμα. Η εισήγηση ολοκληρώνεται με την παράθεση συγκεκριμένων παραδειγμάτων εφαρμογής τέτοιων εξωσχολικών δραστηριοτήτων στην εκπαιδευτική πράξη.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική εκπαίδευση, εξωσχολικές δραστηριότητες, βιωματική ψηφιακή μάθηση, παιγνιώδη μορφή, συμπερίληψη

«Ο Σιωπηλός Ταξιδιώτης»: παιχνιδοποιημένο σενάριο καθολικού σχεδιασμού για την επικοινωνία ως διαδικασία ταυτότητας, ετερότητας και συμπερίληψης

Άννα Κουρδή

Φιλολόγος ΠΕ02

Εκπαιδευτική Αναγέννηση – Εκπαιδευτήρια Αντωνόπουλου (Ιδιωτικό Λύκειο)

akourdi@yahoo.com

Η σύγχρονη γλωσσική διδασκαλία οφείλει να ανταποκρίνεται και σε γλωσσικά περιβάλλοντα πολυπολιτισμικά και ψηφιακώς διαμεσολαβημένα, καλλιεργώντας επικοινωνιακή επάρκεια και συμπεριληπτικές στάσεις με επίκεντρο τη διαμόρφωση ταυτότητας του/της μαθητή/τριας. Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει μια εφαρμοσμένη, πιλοτική διδακτική παρέμβαση με τίτλο «Ο Σιωπηλός Ταξιδιώτης»: ένα εκτενές, βιωματικό και παιχνιδοποιημένο σενάριο για την ενότητα «Επικοινωνία» στην Α΄ Λυκείου, πλήρως ενταγμένο στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών. Ο σχεδιασμός αξιοποιεί αρχές καθολικού σχεδιασμού για τη μάθηση (πολλαπλοί τρόποι πρόσβασης, εμπλοκής και έκφρασης) και οργανώνει τη μαθησιακή πορεία ως αφηγηματικό ταξίδι επτά «προκλήσεων», μέσα από τις οποίες οι μαθητές εμπλέκονται σε συνεργατικές, διερευνητικές και βιωματικές δραστηριότητες. Η επικοινωνία προσεγγίζεται ως διαδικασία συγκρότησης ταυτότητας και κατανόησης της ετερότητας (στο πλαίσιο της θεωρίας των πολυγραμματισμών και της κοινωνιοπολιτισμικής προσέγγισης της γλώσσας), ενεργοποιώντας ποικίλους γραμματισμούς (προφορικό, γραπτό, οπτικό, ηχητικό, ψηφιακό) και μετασχηματισμούς κειμενικών ειδών. Ενσωματώνονται οργανικά ψηφιακές πρακτικές παραγωγής και διάχυσης πολυτροπικών προϊόντων (οπτικοποιήσεις/αφίσες σε ψηφιακό περιβάλλον, ηχογραφήσεις με ανάρτηση σε ψηφιακή τάξη). Η υποστηρικτική αξιοποίηση ψηφιακών μέσων και εργαλείων Τεχνητής Νοημοσύνης στο στάδιο του σχεδιασμού λειτούργησε ως υποστηρικτικός μηχανισμός παιδαγωγικού σχεδιασμού και βιωσιμότητας του διδακτικού έργου, επιτρέποντας τη δημιουργία σύνθετων και διαφοροποιημένων μαθησιακών εμπειριών. Η εισήγηση συζητά το σκεπτικό δόμησης του σεναρίου, την πρώτη αποτίμηση της εφαρμογής και προοπτικές περαιτέρω υλοποιήσεων σε αντίστοιχα πλαίσια.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλώσσα, καθολικός σχεδιασμός, ταυτότητα, παιχνιδοποίηση, πολυγραμματισμοί.

Καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων και συμπερίληψης μέσω της ιστοριογραμμής «Το σχολείο των ονείρων μας» στο νηπιαγωγείο

Αικατερίνη Σπίτσα

Υπ. Διδάκτορας ΤΕΠΑΕ Α.Π.Θ.
aspitsa@nured.auth.gr

Ιφιγένεια Ηλιοπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
i.ilioroulou@aegean.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει την παιδαγωγική αξιοποίηση της ιστοριογραμμής «Το σχολείο των ονείρων μας» ως μέσου ανάπτυξης γλωσσικών δεξιοτήτων και ενίσχυσης της συμπερίληψης στην προσχολική εκπαίδευση. Η εφαρμογή της μεθοδολογίας Storyline συνέβαλε στη δημιουργία ενός κοινού αφηγηματικού πλαισίου, στο οποίο όλα τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά, ανεξαρτήτως γλωσσικών ή πολιτισμικών διαφορών. Η προσέγγιση ερμηνεύεται μέσα από το πρίσμα της κοινωνικοπολιτισμικής θεωρίας της μάθησης, όπου η γλώσσα λειτουργεί ως βασικό εργαλείο σκέψης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Η ιστοριογραμμή δομήθηκε γύρω από ερωτήσεις-κλειδιά που ενθάρρυναν την προφορική επικοινωνία, την αφήγηση, τον εμπλουτισμό λεξιλογίου και την ανταλλαγή απόψεων. Μέσα από συνεργατικές δραστηριότητες τα παιδιά ανέπτυξαν δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης, διαλόγου και σεβασμού της διαφορετικής οπτικής. Τα αποτελέσματα της εφαρμογής έδειξαν ενίσχυση της γλωσσικής αυτοπεποίθησης, μεγαλύτερη συμμετοχή στον προφορικό λόγο και βελτίωση της κοινωνικής συνοχής της ομάδας. Η ιστοριογραμμή αναδεικνύεται ως μια συμπεριληπτική και παιδαγωγικά αποτελεσματική προσέγγιση, που συνδέει τη γλωσσική μάθηση με τη συνεργασία, τη δημιουργικότητα και τη συλλογική νοηματοδότηση της εμπειρίας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική ανάπτυξη, storyline, ιστοριογραμμή, κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση, συμπερίληψη

Διδακτική αξιοποίηση της ελληνικής γλωσσικής ποικιλίας σε μετανάστες μαθητές με παιγνιώδεις δραστηριότητες

Κυριακή Μαυροφυλλίδου

Φιλολόγος, Υπ. Διδάκτορας Γλωσσολογίας ΠΔΜ
kikimavrofillidou@gmail.com

Η ανομοιογένεια αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της γλώσσας, καθώς η ύπαρξη πολλών και διαφορετικών ανθρώπινων κοινοτήτων καθιστά τη γλώσσα πολύμορφη, σύνθετη και δαιδαλώδη. Οι ομιλητές μιας γλωσσικής κοινότητας δε χρησιμοποιούν τους ίδιους γλωσσικούς τρόπους σε όλες τις επικοινωνιακές περιστάσεις, αλλά ένα πλήθος γλωσσικών ποικιλιών-διαλέκτων και ιδιωμάτων-οι οποίες έχουν μια κοινή αφετηρία. Συνεπώς, οι διάλεκτοι αντιμετωπίζονται ως μέρος ενός διασυστήματος που χαρακτηρίζεται από παρόμοιες δομές και όχι ως διαφορετικές γλώσσες. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται μια διδακτική πρόταση των ποικιλιών της ελληνικής γλώσσας σε μαθητές με μεταναστευτικό προφίλ της Α΄ Λυκείου. Πρόκειται για διδασκαλία που κρίνεται απαραίτητη να υφίσταται, να συντίθεται και να ανασυντίθεται λόγω της μεγάλης προσέλευσης αλλά και της μόνιμης εγκατάστασης μεταναστών τα τελευταία χρόνια στον ελλαδικό χώρο. Η εκμάθηση των ελληνικών γλωσσικών ποικιλιών από μαθητές με μεταναστευτικό προφίλ σε ένα ελληνικό σχολείο, όπου είναι δεδομένη η εκμάθηση της πλειονοτικής γλώσσας, καθίσταται εφικτή μέσω της αξιοποίησης κατάλληλων δραστηριοτήτων, βασισμένων στη διάδραση γλωσσών και πολιτισμών στο πλαίσιο της διαπολιτισμικότητας που παρέχει η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ειδικότερα, επιλέχθηκε να αξιοποιηθεί η ενότητα, «Οι ποικιλίες της γλώσσας», του σχολικού εγχειριδίου Έκφραση Έκθεση της Α΄ Λυκείου, με σκοπό την κατανόηση των ποικιλιών της ελληνικής γλώσσας. Η γνώση αυτή αναμένεται να βοηθήσει τους μαθητές να κατακτήσουν σε βάθος την ελληνική γλώσσα και παράλληλα να τη χρησιμοποιούν με μεγαλύτερη ευελιξία και επίγνωση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ελληνική γλωσσική ποικιλία, διδακτική πρόταση, μαθητές μεταναστευτικού προφίλ, παιγνιώδεις δραστηριότητες, διαπολιτισμικότητα

The Impact of ESP/EAP Teaching on University Students' Intercultural Communication Competence: Evidence from Greek Higher Education

Aikaterini Blanta

Lecturer, University of Western Macedonia, Greece
eblanta@gmail.com

Ioannis Karras

Professor, Ionian University, Greece
karrasid@gmail.com

This study addresses a significant gap in the literature by examining the relationship between English for Specific Purposes (ESP) / English for Academic Purposes (EAP) teaching and the development of intercultural communication competence in Greek Higher Education. Adopting a mixed-methods research design, the study integrates quantitative and qualitative approaches to explore university students' perceptions of the contribution of ESP/EAP courses to their intercultural communication skills. The quantitative component involved a Likert-scale questionnaire consisting of ten items, completed by 168 students at the University of Western Macedonia, Greece. The questionnaire investigated students' views on the impact of ESP/EAP instruction on their intercultural communication competence. Complementing this, a qualitative focus group discussion with seven students provided deeper insights into learners' experiences, thoughts, and attitudes regarding the role of ESP/EAP courses in developing intercultural awareness and sensitivity. The findings reveal highly positive student perceptions, with the vast majority acknowledging that ESP/EAP courses significantly enhance their intercultural communication skills, intercultural sensitivity, and appreciation of cultural diversity. These results highlight the importance of systematically integrating intercultural communication into ESP/EAP teaching as a means of equipping students with essential competencies required in today's globalised academic and professional environments. Finally, the study offers practical and pedagogical implications and recommendations for improving current practices.

Keywords: ESP/EAP teaching, Intercultural Communication Competence, Greek Higher Education, Intercultural Approaches in Language Teaching

Ελληνικά με κέφι: ένα καινοτόμο εκπαιδευτικό και διαπολιτισμικό πλαίσιο

Αναστασία Τομπάζη

Συντονίστρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Προσφύγων Αστικού Ιστού Δυτικής Θεσσαλονίκης,
Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού
atombazi@gmail.com

Το έργο αφορά την εκμάθηση της Ελληνικής Γλώσσας, Κληρονομιάς και Πολιτισμού μέσω ενός καινοτόμου, ευέλικτου διδακτικού πλαισίου που ενσωματώνει περιεχόμενο (40+ μαθήματα), διαδικασία, τελικό προϊόν και μαθησιακό περιβάλλον. Το πλαίσιο υποστηρίζεται από προκαταβολικούς οργανωτές (Bruner, 1966) και προσαρμόζεται σε διαφορετικούς τύπους νοημοσύνης (Gardner, 1983), αξιοποιώντας στρατηγικές φθίνουσας καθοδήγησης, τεχνικές διαγλωσσικότητας και διγλωσσικής σύγκρισης (Cummins, 2000). Η μαθησιακή διαδικασία εντάσσεται στη ζώνη επικείμενης ανάπτυξης (Vygotsky, 1978), με διαβαθμισμένη γνωστική και κοινωνικοσυναισθηματική δυσκολία, προωθώντας τη διερευνητική και εποικοδομητική μάθηση (Piaget, 1973). Η ολιστική προσέγγιση διατρέχει το σύνολο, διασφαλίζοντας τη συνάρθρωση γνωστικών, συναισθηματικών και κοινωνικοπολιτισμικών διαστάσεων της μάθησης. Εφαρμόστηκε επιτυχώς, αρχικά (2023 - 2025), πιλοτικά (σε μικρή κλίμακα) με επιτυχία στην τυπική και μη εκπαίδευση. Τα αποτελέσματα ήταν ικανοποιητικά ενισχύοντας την αυθεντικότητα, την προσβασιμότητα της μαθησιακής εμπειρίας και της ομαλής ένταξης αλλόγλωσσων διδασκόμενων (προενταξιακό, ενταξιακό και μεταβατικό στάδιο). Οι διδακτικοί στόχοι επικεντρώνονται στην ανάπτυξη πολιτισμικής νοημοσύνης και συνείδησης, ενσυναίσθησης, συμπερίληψης και μεταγνωστικών δεξιοτήτων (Earley & Ang, 2003), ενώ υποστηρίζεται η αυτορρύθμιση, η αυτοαξιολόγηση και η μετασχηματιστική μάθηση (Mezirow, 1991). Το πολυτροπικό υλικό περιλαμβάνει κείμενα, οπτικοακουστικά ερεθίσματα, παροιμίες, αινίγματα, γλωσσοδέτες/ρίμες, τραγούδια, διαδραστικές δραστηριότητες και γλωσσικά παιχνίδια ενισχύοντας την αυτόνομη μάθηση, την επικοινωνιακή δεξιότητα και τη γλωσσική ανάπτυξη (Tomlinson, 2014). Η γλώσσα λειτουργεί ταυτόχρονα ως μέσο έκφρασης και εργαλείο λογικής σκέψης, συνδέοντας τη γλωσσική επεξεργασία με μαθηματικές διαδικασίες συλλογισμού και κατηγοριοποίησης (Frege [1884]1964, Russell & Whitehead [1910]1997, Lorenzen, 1955). Συνδυάζεται επιστημονική τεκμηρίωση και βιωματική προσέγγιση σε ένα πλαίσιο διαχρονικό και συγχρονικό στη διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης/Ξένης Γλώσσας. Αναμένεται προσεχώς η τελική του έκδοση. ελληνομάθεια, πολιτισμική κληρονομιά, διδακτική, εναλλακτική παιδαγωγική, ολιστική προσέγγιση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, διδακτικό πλαίσιο, ολιστική προσέγγιση

Η βιωματική και διαπολιτισμική προσέγγιση της διδασκαλίας του δημόσιου λόγου ως ουσιαστικό αντίδοτο στον ρατσισμό με στόχο τη διαμόρφωση συμπεριληπτικών και δημοκρατικών σχολικών κοινοτήτων

Ευθυμία Κατσόγιαννου-Τριανταφύλλου

Ιστορικός – Ερευνήτρια, MSc Δημόσιος Λόγος & Ψηφιακά Μέσα
effikatsogiannou@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τον δημόσιο λόγο, σε συνδυασμό με τη βιωματική μάθηση, ως παιδαγωγικά εργαλεία διαπολιτισμικής και αντιρατσιστικής εκπαίδευσης, με θεματικό άξονα την Ιστορία των Ελλήνων του Πόντου. Μέσα από την εν λόγω μελέτη αναδεικνύονται η προσφυγιά, το τραύμα, ο κοινωνικός αποκλεισμός και οι διαδικασίες επανένταξης των Ποντίων, προσφέροντας ένα παιδαγωγικό πλαίσιο κατανόησης σύγχρονων μορφών ρατσισμού, ξενοφοβίας και μισαλλοδοξίας. Η εισήγηση εδράζεται σε τέσσερις βασικούς παιδαγωγικούς άξονες: την Παιδαγωγική της Ένταξης, τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, τη Βιωματική Μάθηση και την Αντιρατσιστική Αγωγή. Οι άξονες αυτοί υλοποιούνται μέσω προφορικών μαρτυριών και οικογενειακών αφηγήσεων, του θεατρικού παιχνιδιού, της αξιοποίησης πολιτισμικών στοιχείων και πρακτικών ψηφιακής αφήγησης (Κλειώ – Project C). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο του δημόσιου λόγου και των μέσων ενημέρωσης στη συγκρότηση και αναπαραγωγή στερεοτύπων, μέσα από βιωματικές δραστηριότητες ανάληψης ρόλων που αναδεικνύουν τη σχετικότητα της ιστορικής αφήγησης και τη διαχρονικότητα των ρατσιστικών λόγων. Το Κλειώ – Project C παρουσιάζεται ως εφαρμοσμένο παράδειγμα παιδαγωγικής πρακτικής ένταξης σε διαπολιτισμικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Η εισήγηση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η βιωματική και διαπολιτισμική προσέγγιση της διδασκαλίας του δημόσιου λόγου μπορεί να λειτουργήσει ως ουσιαστικό αντίδοτο στον ρατσισμό, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση συμπεριληπτικών και δημοκρατικών σχολικών κοινοτήτων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλώσσα ως γέφυρα, βιωματική μάθηση, διαπολιτισμική εκπαίδευση, δημόσιος λόγος, ψηφιακά εργαλεία, αντιρατσιστική αγωγή

Promoting Inclusion and Critical Intercultural Awareness in the EFL Classroom: A Practice-Based Teaching Scenario

Athina Pitta

PhD Candidate, Department of Midwifery, University of Western Macedonia
aff01452@uowm.gr, athipit@gmail.com

Serafeim Savvidis

Re. Professor
Department of Mineral Resources Engineering
University of Western Macedonia
ssavvidis@uowm.gr

In contemporary multicultural societies, language education is increasingly expected to address issues of inclusion, intercultural understanding, and social justice. This paper presents a practice-based teaching scenario for English as a Foreign Language (EFL) that engages upper secondary school learners with themes of migration, identity, and social inclusion through meaningful and reflective language use. The scenario was designed for second-grade students in Greek upper secondary education (CEFR B2–C1) and draws on sociocultural theory, critical pedagogy, and inclusive education. Implemented over five two-hour sessions, it integrates authentic multimodal texts, refugee and migrant narratives, collaborative learning activities, and digital tools such as Padlet, Canva, and Google Forms, with a focus on multimodal literacies, differentiation, and learner agency. Findings from student participation and reflective tasks indicate increased awareness of stereotypes, enhanced empathy toward refugees and migrants, and improved ability to articulate critical perspectives in English. Beyond linguistic development, learners demonstrated growing intercultural sensitivity and critical engagement with contemporary social issues. The paper argues that EFL classrooms can function as inclusive spaces for dialogue and social reflection, connecting language learning to learners' lived experiences and global challenges. It concludes that the integration of inclusive and intercultural pedagogies supports socially responsive language education and the development of critically aware, active learners.

Keywords: Inclusion, intercultural education, critical literacy, digital literacies, EFL

Collaborative Projects for Intercultural Dialogue: Linking African and European Classrooms through Inclusive Language Education

Zinhle Simelane

Postgraduate Student, MPhil in Applied Intercultural Communications, School of Languages,
Literature and Cultural Studies, Trinity College Dublin
simelanz@tcd.ie

Globalisation and increased mobility have led to greater interaction among students from different languages and cultural backgrounds. This shows that we need teaching methods that encourage understanding and inclusion between cultures. Students from different cultures can connect through collaborative classroom projects, which have become promising tools for encouraging intercultural dialogue in language education. This paper investigates the role of collaborative projects in linking African and European universities by analysing how these initiatives facilitate inclusive, intercultural language learning. Grounded in intercultural pedagogy and sociocultural learning theories, the study conceptualises collaboration as a dynamic, interactive process in which learners negotiate cultural meanings and cultivate intercultural communicative competence. This paper employs a qualitative methodology, utilising selected case studies and documented classroom practices that illustrate cross-continental collaboration between African and European educational contexts. These include virtual exchanges, collaborative language tasks, and project-based learning initiatives that foster interaction and reciprocal learning. The analysis shows that working on projects together can give students real chances to value their language and culture, break down stereotypes, and create a sense of belonging in different situations. However, the findings also highlight challenges related to digital access, curriculum alignment, and differing classroom cultures. The paper argues that intentional project design and ongoing teacher support are critical for maximising the intercultural benefits of such initiatives. The implications point towards practical guidelines for educators seeking to implement meaningful cross-continental collaborations in language education.

Keywords: Intercultural dialogue, collaborative learning, inclusion, language education, Africa and Europe

Από την «Αόρατη» στην «Ορατή» γλώσσα: Πρακτικές διαγλωσσικότητας και διαπραγμάτευση ταυτότητας σε διαπολιτισμικά περιβάλλοντα

Αικατερίνη Δημητρούλη

Φιλολογος, 2ο ΓΕΛ Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Ελληνικού
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΠΜΣ «Πολιτική, Γλώσσα και Διαπολιτισμική Επικοινωνία»
Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας Ιονίου Πανεπιστημίου
katdimitrouli@gmail.com

Στις σύγχρονες διαπολιτισμικές τάξεις στην Ελλάδα, η γλωσσική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται, ως επί το πλείστον, από το φαινόμενο της υπερ-ποικιλομορφίας, το οποίο συχνά βρίσκεται σε αντιδιαστολή με τις κυρίαρχες μονογλωσσικές εκπαιδευτικές ιδεολογίες. Παρόλο που οι μαθητές προσφυγικού και μεταναστευτικού υποβάθρου φέρνουν μαζί τους πλούσια γλωσσικά και πολιτισμικά κεφάλαια, αυτά συχνά παραμένουν «αόρατα» ή αντιμετωπίζονται, υπό το πρίσμα του ελλείμματος, ως εμπόδιο στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται η εφαρμογή της διαγλωσσικότητας ως παιδαγωγικής προσέγγισης και ως εργαλείου συμπερίληψης. Συγκεκριμένα, τοποθετείται έμφαση στο πώς η δυναμική και ρευστή χρήση του γλωσσικού ρεπερτορίου των μαθητών (μητρικές γλώσσες, αγγλικά ως *lingua franca*, ελληνικά) δε λειτουργεί διασπαστικά, αλλά ως διαμεσολαβητική γέφυρα νοηματοδότησης. Οι παρατηρήσεις από τη διδακτική πράξη σε διαπολιτισμικές τάξεις καταδεικνύουν ότι η αναγνώριση και η νομιμοποίηση των μητρικών γλωσσών εντός του σχολικού πλαισίου, ενισχύει τη γνωστική εμπλοκή των μαθητών/τριών, διευκολύνει την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, μειώνει το γλωσσικό άγχος και επιτρέπει την επαναδιαπραγμάτευση της ταυτότητάς τους από ελλειμματικούς ομιλητές σε συγκροτημένα δίγλωσσα/πολύγλωσσα υποκείμενα. Τέλος, προτείνονται καλές πρακτικές για τη χάραξη συμπεριληπτικών γλωσσικών πολιτικών που αξιοποιούν την πολυγλωσσία ως εκπαιδευτικό πόρο και όχι ως εμπόδιο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαγλωσσικότητα, γλωσσικό ρεπερτόριο, διαπολιτισμική εκπαίδευση, ταυτότητα, συμπερίληψη

Θεματικός άξονας

**Ζητήματα συμπερίληψης στην Εκπαίδευση –
Παιδαγωγική της ένταξης**

Συμπεριληπτική γλωσσική εκπαίδευση για μικρούς μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα: στρατηγικές από τα εργαστήρια του TAPPEO

Μαριάννα Καρατσιώρη

ΕΔΙΠ Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας και Επιστημονικά
Υπεύθυνη στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα TAPPEO
mkaratsiori@uom.edu.gr

Ιωάννης Λεύκος

ΕΔΙΠ Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας και Επιστημονικά
Υπεύθυνος στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα TAPPEO
lefkos@uom.edu.gr

Η παρουσίαση εστιάζει στην προσέγγιση του TAPPEO για την προώθηση της γλωσσικής ανάπτυξης και της εκπαιδευτικής ένταξης μέσω τεκμηριωμένων παιδαγωγικών στρατηγικών. Παρουσιάζεται η υλοποίηση των διά ζώσης επιμορφωτικών εργαστηρίων που πραγματοποιήθηκαν στην Άγκυρα της Τουρκίας (Δεκέμβριος 2025) ως συγκεκριμένο παράδειγμα του μικτού μοντέλου μάθησης του TAPPEO. Στα εντατικά αυτά διήμερα εργαστήρια συμμετείχαν 40 εκπαιδευτικοί (νηπιαγωγοί και δάσκαλοι των πρώτων τάξεων του δημοτικού), οι οποίοι ενεπλάκησαν σε πρακτικές, βιωματικές δραστηριότητες που περιλάμβαναν: τεχνικές εμπυθιστικής αφήγησης προσαρμοσμένες σε παιδιά από διαφορετικά γλωσσικά υπόβαθρα· μεθόδους Ολικής Σωματικής Ανταπόκρισης (Total Physical Response – TPR) και διαδραστικού παιχνιδιού ρόλων· στρατηγικές για τη δημιουργία γλωσσικά εμπλουτισμένων περιβαλλόντων που αναγνωρίζουν και αξιοποιούν τις οικογενειακές γλώσσες των παιδιών· καθώς και προσεγγίσεις για την ενεργό συμμετοχή των οικογενειών στη διαδικασία γλωσσικής ανάπτυξης. Η παρουσίαση ολοκληρώνεται με προτάσεις για την εκπαιδευτική πολιτική και την πρακτική της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπογραμμίζοντας την κρίσιμη ανάγκη για εξειδικευμένη επαγγελματική ανάπτυξη η οποία θα παρέχει στους εκπαιδευτικούς τόσο την απαραίτητη παιδαγωγική γνώση όσο και τα πρακτικά εργαλεία για την προώθηση της γλωσσικής συμπερίληψης και των ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως γλωσσικού ή πολιτισμικού υπόβαθρου.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Συμπεριληπτική εκπαίδευση, πολύγλωσση εκπαίδευση, πολιτισμικά ανταποκρινόμενη διδασκαλία, επιμόρφωση εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας, εμπυθιστική γλωσσική μάθηση

Η διαδικασία γλωσσικής ένταξης ενός παιδιού από τη Συρία στο σχολικό περιβάλλον και το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο: «Πραγματοποιώντας ένα εργαστήριο μαγειρικής και μια ελληνοαραβική γιορτή»

Ζωή Μακρονάσιου

Γλωσσολόγος- Ειδική Παιδαγωγός, Μ.Α. στη Σχολική Ψυχολογία, Ανεξάρτητη Ερευνήτρια
zmakronasiou@gmail.com

Θέμα της παρούσα ανακοίνωσης αποτελεί η διαδικασία γλωσσικής ένταξης ενός παιδιού- πρόσφυγα από τη Συρία τόσο στο σχολικό περιβάλλον όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, μέσα από ένα εργαστήριο μαγειρικής και μια ελληνοαραβική γιορτή. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η γλώσσα αποτελεί τον κυριότερο φορέα επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, γίνεται αντιληπτό ότι η γλωσσική ένταξη δύναται να συμβάλλει καθοριστικά στη γενικότερη ενσωμάτωση του παιδιού αλλά και της οικογένειάς του. Άλλωστε, ένας από τους βασικούς στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η κατανόηση και αποδοχή της ετερότητας και της διαφορετικότητας των ατόμων μέσα από έναν γόνιμο διάλογο και ουσιαστική συνεργασία τόσο από τους/τις εκπαιδευτικούς όσο και από τους/τις μαθητές/τριες, έτσι ώστε να συνυπάρξουν ειρηνικά και να αναπτυχθούν κατάλληλες κοινωνικές και εκπαιδευτικές δεξιότητες. Για τον λόγο αυτό πραγματοποιείται ένα εργαστήριο μαγειρικής και μια ελληνοαραβική γιορτή. Βασικό εργαλείο αποτελεί η δημιουργία ενός λεξικού με αφορμή μαγειρικούς όρους που έχουν κοινές ονομασίες τόσο στην ελληνική όσο και στην αραβική γλώσσα. Ακολουθείται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας που προάγει την ενεργό συμμετοχή των παιδιών και την αυτενέργεια. Ενθαρρύνεται η εμπλοκή όλων των παιδιών, ενισχύεται η συνεργασία και η συλλογικότητα μέσω της αυθεντικής γλωσσικής επικοινωνίας και αναπτύσσεται το αίσθημα της επίτευξης ενός κοινού στόχου. Μέσα από όλη αυτή τη διαδικασία καθίσταται ευκρινές και σαφές ότι η γλωσσική ένταξη, η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και η βιωματική μάθηση είναι έννοιες που αλληλοσυνδέονται, αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλεξαρτώνται.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική ένταξη, ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, ενεργός συμμετοχή, ετερότητα

Από τη σιωπή στη συμμετοχή: Διδακτικές πρακτικές χαμηλής πίεσης για την ενίσχυση της συμμετοχής ευάλωτων μαθητών/ τριών σε πολυπολιτισμικά και ψηφιακά περιβάλλοντα

Γεώργιος Λαδιάς

Υπ.Διδάκτορας Τμήματος Φιλοσοφίας
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
georgeladias@outlook.com

Χριστίνα Τζιαμτζή

Εκπαιδευτικός, ΠΕ60
christinatziamtzi@yahoo.com

Όλγα Τζαφέα

Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
olgatzaf@gmail.com

Χρήστος Ζάγκος

Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Φιλοσοφίας
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
chzagkos@uoi.gr

Η εισήγηση παρουσιάζει τα βασικά συμπεράσματα μιας στοχευμένης βιβλιογραφικής επισκόπησης διεθνών ερευνητικών εργασιών σχετικά με διδακτικές πρακτικές «χαμηλής πίεσης» που ενισχύουν τη συμμετοχή, λεκτική και μη λεκτική, μαθητών/ τριών από ευάλωτα κοινωνικά περιβάλλοντα σε πολυπολιτισμικά και ψηφιακά μαθησιακά περιβάλλοντα. Η ανάλυση εστιάζει σε πλαίσια γλωσσικής και κοινωνικής ένταξης, όπως οι Τάξεις Υποδοχής στην Ελλάδα και οι αντίστοιχες διεθνώς δομές νεοεισερχόμενων αλλόγλωσσων μαθητών/τριών, όπως οι νεοαφιχθέντες μετανάστες/πρόσφυγες, καθώς και σχολικές μονάδες σε συνθήκες αυξημένης κοινωνικής ευαλωτότητας (π.χ. Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας). Αφειρητά αποτελεί η θέση ότι το αίσθημα της ασφάλειας και του «ανήκειν» καθώς και η μείωση του φόβου του λάθους λειτουργούν ως κρίσιμοι παράγοντες συμμετοχής, ιδίως όταν συνυπάρχουν γλωσσικές δυσκολίες, εμπειρίες περιθωριοποίησης ή πολιτισμική μετάβαση. Η βιβλιογραφία αντλήθηκε μέσω αναζήτησης και επιλογής άρθρων με βάση τρία ερωτήματα: (α) ποιες πρακτικές αυξάνουν τη συμμετοχή χωρίς να εντείνουν τον φόβο της αξιολόγησης, (β) ποιοι παράγοντες ενεργοποιούν την αποφυγή συμμετοχής ή την σιωπή των μαθητών/τριών και ποιες εναλλακτικές χαμηλού ρίσκου τους αντικαθιστούν, και (γ) πώς τεκμηριώνεται η γλωσσική πρόοδος όταν η παραγωγή λόγου αναδύεται σταδιακά. Τα ευρήματα συγκλίνουν σε ένα συνδυαστικό μοντέλο πρακτικών: συστηματικές ρουτίνες υποστηρικτικού κλίματος και θετική πλαισίωση του λάθους, πολλαπλές μέθοδοι συμμετοχής (μη λεκτικά/οπτικά/γραπτά ερεθίσματα), συνεργατικές δομές (εταιρική/ομαδική εργασία), επαρκής χρόνος σκέψης, δραστηριότητες χαμηλού ρίσκου και αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων για ανώνυμες ή ασύγχρονες απαντήσεις, σε συνδυασμό με πολιτισμικά ανταποκρινόμενη διαφοροποίηση. Η παρούσα εργασία μετουσιώνει τη βιβλιογραφική επισκόπηση σε τρεις άξονες πρακτικών εργαλείων: (α) έναν κατάλογο παρεμβάσεων χαμηλής πίεσης, (β) έναν χρηστικό πίνακα σύγκρισης παραγόντων αποφυγής και ασφαλών εναλλακτικών, και (γ) ένα απλοποιημένο πλαίσιο παρακολούθησης της προόδου (λίστες ελέγχου, φάκελος επιτευγμάτων/portfolio, διαμορφωτική αξιολόγηση). Η πρόταση ολοκληρώνεται με ένα στρατηγικό πλάνο εφαρμογής που βασίζεται στην επιμόρφωση, τη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών και την προσαρμογή των μεθόδων αξιολόγησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παιδαγωγική χαμηλής πίεσης, συμμετοχή μαθητών/τριών σε πολυτροπικό περιβάλλον, Τάξεις Υποδοχής-ΖΕΠ, πολυπολιτισμικότητα

Σχολείο, διγλωσσία και ταυτότητες: προσφυγικές ροές και δομές σχολικής ένταξης στη Δυτική Μακεδονία

Σοφία Μαργαρίτη

Φιλολόγος, Υπ. Διδάκτορας, ΠΤΔΕ Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
sophia_margari@yahoo.gr, aff01879@uowm.gr

Ευμορφία Κηπουροπούλου

Επίκουρη Καθηγήτρια Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής
και Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
ekipourooulou@uowm.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη σχέση μεταξύ διγλωσσίας, εθνοπολιτισμικής ταυτότητας και σχολικής ένταξης προσφύγων μαθητών/τριών, συνδυάζοντας το θεωρητικό πλαίσιο της υπό εξέλιξη διδακτορικής διατριβής με περιγραφικά δεδομένα προσφυγικών ροών στη Δυτική Μακεδονία την περίοδο 2016–2025. Η ανάλυση εστιάζει στο γεωγραφικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο της περιοχής, στο οποίο κλήθηκαν να ενταχθούν μαθητές/τριες προσφυγικής προέλευσης τα τελευταία χρόνια. Σε θεωρητικό επίπεδο, η διγλωσσία αντιμετωπίζεται ως ταυτοτικό και πολιτισμικό φαινόμενο που υπερβαίνει τη γλωσσική δεξιότητα, καθώς συνδέεται τόσο με τη διατήρηση της πολιτισμικής καταγωγής όσο και με τη δυνατότητα ενεργής συμμετοχής στη νέα κοινωνική πραγματικότητα. Αντλώντας από θεωρητικές προσεγγίσεις που αντιλαμβάνονται την ταυτότητα ως κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή, αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο οι πρόσφυγες μαθητές/τριες ανασυγκροτούν τις εθνοπολιτισμικές τους ταυτότητες μέσα από τη χρήση της πρώτης και της δεύτερης γλώσσας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο του σχολείου ως θεσμού κοινωνικοποίησης, ο οποίος μπορεί είτε να ενισχύσει είτε να περιορίσει τις διαδικασίες ταυτοτικής ενδυνάμωσης. Στο πλαίσιο αυτό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση προσεγγίζεται ως κρίσιμο πεδίο ανάπτυξης συμπεριληπτικών πρακτικών που αναγνωρίζουν τη γλωσσική ποικιλία ως πλεονέκτημα και συμβάλλουν στη σχολική και κοινωνική ένταξη των προσφύγων μαθητών/τριών. Παράλληλα, παρουσιάζονται τα διαθέσιμα αριθμητικά δεδομένα των προσφυγικών ροών στη Δυτική Μακεδονία κατά την περίοδο 2016–2025, καθώς και η λειτουργία των εκπαιδευτικών δομών που υποστηρίζουν τη σχολική ένταξη, όπως οι Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων (ΔΥΕΠ), οι Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) και τα Τμήματα Υποδοχής. Οι δομές αυτές εξετάζονται ως βασικοί μηχανισμοί εκπαιδευτικής ένταξης, μέσα από τους οποίους το σχολείο καλείται να διαχειριστεί τη γλωσσική και πολιτισμική ετερογένεια.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διγλωσσία, προσφυγικές ροές, σχολική ένταξη, εκπαιδευτικές δομές, εθνοπολιτισμική ταυτότητα

Παιδαγωγική της ένταξης και γλωσσική εκπαίδευση σε πολυπολιτισμικά και ψηφιακά περιβάλλοντα

Σωτήριος Γουσόπουλος

Καθηγητής Φυσικής Αγωγής 8ου ΓΕΛ Τρικάλων
sotgouso@yahoo.gr

Μαριάννα Αποστόλου

Καθηγήτρια Γαλλικών,
Διευθύντρια 8ου ΓΕΛ Τρικάλων
mapostol59@yahoo.com

Ελένη Παπαθανασίου

Καθηγήτρια ΕΑ Μαθηματικός 8ου ΓΕΛ Τρικάλων
eleni_pap_2009@yahoo.gr

Χρύσα Σκούτα

Καθηγήτρια ΕΑ Φιλολόγος 8ου ΓΕΛ Τρικάλων
chrysaskouta@gmail.com

Η σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα διαμορφώνεται από σύνθετες κοινωνικές, πολιτισμικές και γλωσσικές μεταβολές, οι οποίες συνδέονται άμεσα με τις διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης, τις μεταναστευτικές ροές και την αυξανόμενη πολιτισμική και γλωσσική ποικιλομορφία των μαθητικών πληθυσμών. Παράλληλα, η ραγδαία ψηφιοποίηση της εκπαίδευσης μετασχηματίζει τις μορφές διδασκαλίας και μάθησης, επαναπροσδιορίζοντας τον ρόλο της γλώσσας ως βασικού μέσου επικοινωνίας, συμμετοχής και κοινωνικής ένταξης. Σε αυτό το δυναμικό πλαίσιο, η Παιδαγωγική της Ένταξης αναδεικνύεται ως ένα συνεκτικό θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο για τη γλωσσική εκπαίδευση σε πολυπολιτισμικά και ψηφιακά περιβάλλοντα, καθώς μετατοπίζει το ενδιαφέρον από τις ατομικές «ελλείψεις» των μαθητών στις εκπαιδευτικές δομές και πρακτικές που ενδέχεται να παράγουν αποκλεισμούς. Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη συμβολή της συμπεριληπτικής και διαπολιτισμικής παιδαγωγικής στη γλωσσική διδασκαλία, εστιάζοντας τόσο στις θεωρητικές της βάσεις όσο και στις παιδαγωγικές της εφαρμογές. Αναλύονται βασικές προκλήσεις, όπως η γλωσσική ανισότητα, η υποτίμηση της μητρικής γλώσσας των μαθητών, το ψηφιακό χάσμα και η ανάγκη συστηματικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Παράλληλα, αναδεικνύονται οι δυνατότητες που προσφέρει η αξιοποίηση συμπεριληπτικών διδακτικών στρατηγικών, όπως η διαφοροποιημένη διδασκαλία, η συνεργατική μάθηση και η αναγνώριση της πολυγλωσσίας ως παιδαγωγικού πόρου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο των ψηφιακών εργαλείων ως μέσων ενδυνάμωσης της γλωσσικής μάθησης και της κοινωνικής συμμετοχής, υποστηρίζοντας ότι η γλωσσική εκπαίδευση, στο πλαίσιο της Παιδαγωγικής της Ένταξης, μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση ενός δημοκρατικού και κοινωνικά δίκαιου σχολείου στην ψηφιακή εποχή. Η εισήγηση βασίζεται σε συστηματική θεωρητική και βιβλιογραφική ανασκόπηση διεθνών και ελληνόγλωσσων πηγών, υιοθετώντας συνθετική και κριτική προσέγγιση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παιδαγωγική της ένταξης, γλωσσική εκπαίδευση, διαπολιτισμικότητα, πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα, ψηφιακή μάθηση

Ο σχεδιασμός εκπαιδευτικών εμπειριών ως μέσο ενίσχυσης της παιδαγωγικής επάρκειας των εκπαιδευτικών σε πολυπολιτισμικά μαθησιακά περιβάλλοντα

Ελένη Καραμανώλη

Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Διδακτικής Μεθοδολογίας, ΑΠΘ
ekaramanoli@edlit.auth.gr

Η παιδαγωγική επάρκεια των εκπαιδευτικών αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την αποτελεσματική μάθηση σε πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα. Στο πλαίσιο της σύγχρονης εκπαίδευσης, οι αυξημένες απαιτήσεις, η ποικιλομορφία των μαθητικών πληθυσμών και οι κοινωνικές-τεχνολογικές αλλαγές καθιστούν αναγκαίο τον συστηματικό σχεδιασμό εκπαιδευτικών εμπειριών που ενισχύουν τις παιδαγωγικές γνώσεις, τις δεξιότητες και τις στάσεις των εκπαιδευτικών. Εκπαιδευτικές εμπειρίες που βασίζονται σε σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες, όπως η βιωματική μάθηση, η συνεργατική προσέγγιση και η αναστοχαστική πρακτική, συμβάλλουν ουσιαστικά στη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη. Ο σχεδιασμός εκπαιδευτικών εμπειριών που υποστηρίζουν την παιδαγωγική επάρκεια των εκπαιδευτικών αποτελεί αναγκαία συνθήκη για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν, μέσα από στοχευμένες, βιωματικές και αναστοχαστικές εκπαιδευτικές πρακτικές, να ενισχύσουν τις παιδαγωγικές τους ικανότητες και να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της σύγχρονης πολυπολιτισμικής σχολικής πραγματικότητας. Η ενδυνάμωση της παιδαγωγικής επάρκειας των εκπαιδευτικών συνιστά, τελικά, επένδυση στο ίδιο το μέλλον της εκπαίδευσης. Μεθοδολογικά, στην έρευνα ακολουθείται ποιοτική προσέγγιση μέσω συνεντεύξεων με τη χρήση ερωτήσεων ανοικτού τύπου σε εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα δεδομένα αναλύονται με την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου για τον έλεγχο της εγκυρότητας και αξιοπιστίας. Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια φιλοδοξεί να συμβάλει στην ανάδειξη του ρόλου του σχεδιασμού εκπαιδευτικών εμπειριών στην ανάπτυξη και ενίσχυση της παιδαγωγικής επάρκειας των εκπαιδευτικών για να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες εκπαιδευτικές απαιτήσεις ενός πολυπολιτισμικού σχολείου. Για την ερμηνεία των ευρημάτων θα αξιοποιηθούν σύγχρονες κοινωνιολογικές και ψυχολογικές θεωρίες και θα συζητηθούν οι προβληματισμοί που θα προκύψουν.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικές εμπειρίες, παιδαγωγική επάρκεια, αποτελεσματική μάθηση, σύγχρονη εκπαίδευση

Η διαπολιτισμική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών σε πολυπολιτισμικές σχολικές τάξεις: από τη θεωρία στην πράξη

Φωτεινή Κωνσταντίνου

Υπ. διδάκτορας ΤΕΕΠΗ ΔΠΘ
Εκπαιδευτικός ΠΕ 70 στο 1ο Πειραματικό Δημοτικό Αλεξανδρούπολης
fkons@yahoo.gr

Η σύγχρονη σχολική τάξη στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη πολιτισμική, γλωσσική και κοινωνική ετερογένεια, γεγονός που καθιστά τη διαχείριση της ποικιλομορφίας βασική πρόκληση για τον εκπαιδευτικό της πράξης. Καθημερινά, μαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά και μορφωτικά υπόβαθρα συνυπάρχουν στο ίδιο μαθησιακό περιβάλλον, αναδεικνύοντας ζητήματα ανισοτήτων και διαφοροποιημένων εκπαιδευτικών ευκαιριών. Στο πλαίσιο αυτό, η διαπολιτισμική αγωγή αποτελεί κρίσιμο εργαλείο για την προώθηση της ισότητας, της συμπερίληψης και του σεβασμού στη διαφορετικότητα. Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη διερεύνηση των αναπαραστάσεων και της διαπολιτισμικής ετοιμότητας των μάχιμων εκπαιδευτικών στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, μόνιμοι εκπαιδευτικοί τυπικών τάξεων και αναπληρωτές εκπαιδευτικοί τμημάτων Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (Ζ.Ε.Π.) κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν τον ορισμό και τη χρησιμότητα των προγραμμάτων διαπολιτισμικής αγωγής, την επάρκεια της αρχικής και ενδοϋπηρεσιακής τους επιμόρφωσης, καθώς και την εμπειρία εφαρμογής αντίστοιχων προγραμμάτων στην εκπαιδευτική πράξη. Για τους σκοπούς της έρευνας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε εκπαιδευτικούς τυπικών τάξεων και εκπαιδευτικούς τμημάτων ΖΕΠ. Οι απαντήσεις υποβλήθηκαν σε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, η οποία χρησιμοποιείται ευρέως στις κοινωνικές επιστήμες κατά την ανάλυση ποικίλου ποιοτικού υλικού. Στόχος της έρευνας είναι να αποτυπωθεί ο βαθμός ετοιμότητας των εκπαιδευτικών να ανταποκριθούν στις ανάγκες μιας πολυπολιτισμικής τάξης και να αναδειχθούν οι ανάγκες επιμόρφωσης που προκύπτουν, συμβάλλοντας στον προβληματισμό για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών πολιτικών στον τομέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Λέξεις, φράσεις κλειδιά: Διαπολιτισμική αγωγή, εκπαιδευτικές αναπαραστάσεις, διαπολιτισμική ετοιμότητα, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, ζώνες εκπαιδευτικής προτεραιότητας (Ζ.Ε.Π)

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση στο σύγχρονο σχολείο: αρχές, προκλήσεις και προοπτικές

Αθανασία Θάνου

Διευθύντρια,
6/θ Δημοτικό Σχολείο Άνω-Κώμης Κοζάνης
athathanou@gmail.com

Αικατερίνη Καλύβα

Εκπαιδευτικός ΕΑΕ,
12/θ 19ο Δημοτικό Σχολείο Κοζάνης
k_aterina_1@hotmail.com

Μαρία Λαγογιάννη

Εκπαιδευτικός ΕΑΕ, 1ο ΚΕΔΑΣΥ Β΄ Θεσσαλονίκης
Marialag84@gmail.com

Σταυρούλα Ντισιοπούλου

Εκπαιδευτικός ΕΑΕ,
6/θ Δημοτικό Σχολείο Άνω-Κώμης Κοζάνης
n.stavroula@hotmail.com

Αντώνιος Σαμαράς

Εκπαιδευτικός ΕΑΕ,
12/θ 10ο Δημοτικό Σχολείο Κοζάνης
antonio-teacher@hotmail.com

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στο σύγχρονο σχολείο ως θεμελιώδη παιδαγωγική αρχή και βασικό ανθρώπινο δικαίωμα. Με αφετηρία τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναδεικνύεται η υποχρέωση να διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση και ενεργή συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών στην εκπαίδευση, ανεξαρτήτως ατομικών, κοινωνικών ή πολιτισμικών διαφορών. Η συμπερίληψη προσεγγίζεται ως ολιστικό παιδαγωγικό πλαίσιο που προάγει τον σεβασμό στη διαφορετικότητα και συμβάλλει στη δημιουργία ενός υποστηρικτικού και δημοκρατικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Στην παρούσα εργασία αναλύονται τα οφέλη της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, όπως η βελτίωση των μαθησιακών επιδόσεων, η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, η καλλιέργεια ενσυναίσθησης και η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των μαθητών/τριών, τόσο σε γνωστικό όσο και σε κοινωνικοσυναισθηματικό επίπεδο. Παράλληλα, εξετάζονται βασικές προκλήσεις εφαρμογής, όπως οι περιορισμένοι υλικοί και ανθρώπινοι πόροι, οι εδραιωμένες προκαταλήψεις και η ανάγκη αποτελεσματικής διαχείρισης της ετερογένειας της σχολικής τάξης. Τέλος, προτείνονται προοπτικές και πρακτικές κατευθύνσεις για την ενίσχυση της συμπερίληψης, με έμφαση στη συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, στη συνεργασία με την οικογένεια και τους ειδικούς και στον σχεδιασμό ευέλικτων και εξατομικευμένων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Συμπεριληπτική εκπαίδευση, διαφορετικότητα, ισότιμη συμμετοχή, σχολική κοινότητα, παιδαγωγικές πρακτικές

Η γλώσσα ως πολιτισμική διαμεσολάβηση: ψηφιακό μουσείο και πολυτροπικές πρακτικές στο διαπολιτισμικό σχολείο

Αναστασία Παπαχρήστου

Υπ. Διδάκτορας, Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Διευθύντρια Διαπολιτισμικού Δημοτικού Σχολείου Ιάσμου
anasta_195@hotmail.com

Ελευθερία Καρανικολάου

MSc, Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Διαπολιτισμικό Δημοτικό Σχολείο Ιάσμου
erikara86@hotmail.com

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει ένα διαθεματικό εκπαιδευτικό πρότζεκτ που υλοποιήθηκε με μαθητές/τριες της Ε΄ Δημοτικού σε διαπολιτισμικό σχολείο. Συγκεκριμένα, αφορά στην ψηφιοποίηση ενός «Μουσείου Σχολικής Ζωής», με απώτερο στόχο την ενίσχυση της γλωσσικής διδασκαλίας, μέσα από διαπολιτισμικές και πολυτροπικές προσεγγίσεις. Το πρότζεκτ αξιοποιεί την ψηφιακή πλατφόρμα Artsteps για τη δημιουργία ενός εικονικού μουσείου, αντλώντας τις θεωρητικές του αρχές από το πλαίσιο των πολυγραμματισμών, της πολυτροπικότητας και της κοινωνικοπολιτισμικής θεώρησης της μάθησης. Οι μαθητές/τριες συμμετείχαν ενεργά στη συλλογή, ψηφιοποίηση και οργάνωση πολιτισμικών και εκπαιδευτικών τεκμηρίων που σχετίζονται με τη σχολική ζωή και τη συλλογική μνήμη, όπως παλιοί σχολικοί χάρτες, εικόνες από τον φυσικό κόσμο, εικαστικές αναπαραστάσεις ιστορικών και μυθολογικών αφηγήσεων, παλιά σχολικά βιβλία και αντικείμενα παλαιότερης σχολικής χρήσης. Για κάθε έκθεμα, οι μαθητές παρήγαγαν και ηχογράφησαν προφορικά κείμενα, τα οποία λειτούργησαν ως ψηφιακές αφηγήσεις και εντάχθηκαν στο εικονικό περιβάλλον του μουσείου. Συνολικά, η γλωσσική διδασκαλία προσεγγίζεται ως κοινωνικά και πολιτισμικά προσδιορισμένη πρακτική, όπου η γλώσσα λειτουργεί ως μέσο πολιτισμικής διαμεσολάβησης, κατασκευής νοήματος και διαμόρφωσης ταυτότητας, σε ένα πολυπολιτισμικό μαθησιακό περιβάλλον. Η παραγωγή πολυτροπικών κειμένων, μέσα από τον συνδυασμό λόγου, εικόνας και ήχου, φαίνεται πως ενίσχυσε τις δεξιότητες προφορικού και γραπτού λόγου σε αυθεντικά επικοινωνιακά περιεχόμενα. Επιπλέον, το εικονικό μουσείο αναδείχθηκε ως χώρος συνάντησης πολλαπλών αφηγήσεων και πολιτισμικών εμπειριών των μαθητών/τριών, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια διαπολιτισμικής επίγνωσης, ενσυναίσθησης και κριτικού γραμματισμού ήδη από τις πρώτες βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμικό δημοτικό σχολείο, πολυγραμματισμοί, πολυτροπικότητα, γλωσσική διδασκαλία, ψηφιακή αφήγηση, εικονικό μουσείο.

Δίγλωσσα παιδιά μη τυπικής ανάπτυξης: πολυεπίπεδες παρεμβάσεις στο οικογενειακό, σχολικό και κλινικό περιβάλλον

Ειρήνη Γκούμα

Απόφοιτη Ψυχολογίας ΠΔΜ
ΠΔΜ, goumairene@gmail.com

Ευαγγελία Κάλλιστρου

Απόφοιτη Ψυχολογίας, ΠΔΜ
evkallist@gmail.com

Χριστίνα Λαζαρίδου

Απόφοιτη Ψυχολογίας, ΠΔΜ
lazaridou960@gmail.com

Γεώργιος Ιατρού

Έκτακτο Διδακτικό Προσωπικό, Τμήμα
Ψυχολογίας, ΠΔΜ
geiatrou@yahoo.gr

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζονται δεδομένα και παρεμβατικές προσεγγίσεις που αφορούν τη δίγλωσσία σε παιδιά μη τυπικής ανάπτυξης, με έμφαση σε σχολικά, κλινικά και οικογενειακά πλαίσια υποστήριξης της γλωσσικής τους ανάπτυξης. Η κατανόηση σχετικά με τη δίγλωσσία πολλές φορές τείνει να είναι ανεπαρκής, ειδικά στον τομέα της ειδικής αγωγής. Σε αντίθεση με την επικρατούσα άποψη, η δίγλωσσία, εφόσον συνοδεύεται από μια σειρά παρεμβάσεων, μπορεί να συμβάλλει θετικά στη γλωσσική ανάπτυξη παιδιών μη τυπικής ανάπτυξης. Αναφορικά με τις παρεμβάσεις στην οικογένεια, είναι σημαντικό να είναι πρώιμες, συνεχείς και διαδραστικές, παρέχοντας υψηλής ποιότητας ερεθίσματα. Ακόμη κρίσιμη είναι η ένταξη των γονέων στην διαδικασία μέσω της ψυχοεκπαίδευσης, ενώ προτείνεται να συνομιλούν με τα παιδιά στη γλώσσα που έχουν τη μεγαλύτερη ευχέρεια. Αντίθετα, στις παρεμβάσεις στην εκπαίδευση προωθείται μια διαγλωσσική στάση εξατομικευμένη στον κάθε μαθητή, αξιοποιώντας τεχνικές όπως η οπτικοποίηση. Αυτές οι παρεμβάσεις συνίσταται να εφαρμόζονται σε όλο το εύρος των μαθημάτων, από τα θεωρητικά έως και τα καλλιτεχνικά. Οι ιδιαιτερότητες των δίγλωσσων παιδιών στην μαθησιακή διαδικασία απαιτούν ευελιξία κατά την διάρκεια της αξιολόγησης, έτσι ώστε να μην αποκλείεται μία από τις ομιλούμενες γλώσσες. Τέλος, οι κλινικές παρεμβάσεις εστιάζουν στη χρήση του παιχνιδιού για την βελτίωση της γλωσσικής έκφρασης. Μια εκ των κλινικών παρεμβάσεων είναι αυτή της Γνωσιακής Συμπεριφορικής Θεραπείας μέσω παιχνιδιού, για τον εντοπισμό και τη διαχείριση αρνητικών σκέψεων. Παράλληλα, χρησιμοποιούνται και βιβλία με διαδραστικές ιστορίες για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου των μαθητών. Για την πιο αποτελεσματική γλωσσική υποστήριξη δίγλωσσων παιδιών μη τυπικής ανάπτυξης, επισημαίνεται η ανάγκη εφαρμογής μιας πολυδιάστατης διεπιστημονικής προσέγγισης που να καλύπτει και τους τρεις τομείς.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Δίγλωσσία, μη τυπική ανάπτυξη, παρεμβάσεις

Κοινωνικές αναπαραστάσεις της «διαφοράς» στη γλωσσική τάξη: πολιτισμική ετερότητα και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Παρασκευή Μπουκουβάλα

Ε.Δι.Π. Π.Τ. Νηπιαγωγών Παν/μίου Ιωαννίνων
p.mpoukouvala@uoi.gr

Κωνσταντίνος Σόγιας

Υπ. Διδάκτορας Π.Τ. Νηπιαγωγών Παν/μίου Ιωαννίνων
k.sogias@uoi.gr

Η γλωσσική διδασκαλία σε πολυπολιτισμικά και ετερογενή σχολικά περιβάλλοντα συνδέεται όχι μόνο με τους στόχους μάθησης, αλλά και με το πώς νοηματοδοτείται η ετερότητα στην καθημερινή σχολική αλληλεπίδραση. Η παρούσα μελέτη εξετάζει, τη διδασκαλία της Γλώσσας στο Δημοτικό Σχολείο, τις κοινωνικές αναπαραστάσεις που ενεργοποιούνται όταν οι διαφοροποιήσεις αφορούν (α) πολιτισμικές/γλωσσικές καταβολές (δίγλωσσοι/πολύγλωσσοι μαθητές, παιδιά από γλωσσικά ετερότροπα περιβάλλοντα) και (β) ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ), με εστίαση στις ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και στον γραμματισμό (ενδεικτικά: δυσλεξία). Η διεθνής βιβλιογραφία επισημαίνει ότι, παρότι οι ειδικές μαθησιακές δυσκολίες προσεγγίζονται ως νευροαναπτυξιακές, η εκδήλωση, η αναγνώριση και η αξιολόγησή τους διαμεσολαμβάνεται από γλωσσικούς και πολιτισμικούς παράγοντες (π.χ. ορθογραφική διαφάνεια, πρακτικές γραμματισμού, διγλωσσία), καθώς και από τις θεσμικές διαδικασίες παρα-πομπής. Σε επίπεδο τάξης, επαναλαμβανόμενοι τρόποι περιγραφής των μαθητών —από ερμηνείες που εστιάζουν σε «δυσκολίες» έως πρακτικές προσαρμογής και σχήμα-τα κανονικοποίησης— συνδέονται με την οργάνωση της συμμετοχής, την ανατροφοδότηση και τις προσδοκίες στη γλωσσική μάθηση. Ιδιαίτερη αναλυτική έμφαση δίνεται όταν συνυπάρχουν πολιτισμική/γλωσσική ετερότητα και ΕΕΑ, όπου αυξάνεται ο κίνδυνος στοχοποίησης και μετατόπισης του παιδαγωγικού ενδιαφέροντος από τη γλωσσική ανάπτυξη προς τη διαχείριση του μαθητή.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Κοινωνικές αναπαραστάσεις, γλωσσική τάξη, πολυγλωσσία/πολυπολιτισμικότητα, ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (δυσλεξία), συμπερίληψη/γραμματισμοί

Η γλωσσική και κοινωνική προσαρμογή των βαρήκων και κωφών μαθητών/τριων: κριτική προσέγγιση των ΔΕΠΣ ΑΠΣ

Στέλλα Ντινοπούλου

Φιλολόγος, 1ο Ημερήσιο ΕΠΑΛ Ιεράπετρας,
Υπ. Διδάκτορας ΠΤΔΕ- Φλώρινα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
stellakidi@gmail.com

Σταύρος Καμαρούδης

Αφ. Καθηγητής Νέας Ελληνικής γλώσσας και Διδακτικής,
ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
akamarou@uowm.gr

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για βαρήκοους/κωφούς μαθητές στην Ελλάδα βασίζεται στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ), προσαρμοσμένο με ειδικές παιδαγωγικές μεθόδους σε όλες τις βαθμίδες και πρώιμη παρέμβαση. Υφίσταται εστίαση στην ανάπτυξη της επικοινωνίας (π.χ. «Ιστορία των Κωφών»), στην ενίσχυση της οπτικοκινητικής κατανόησης (εποπτικό υλικό, λεξικά, δραματοποίηση), στην ανάπτυξη λεξιλογίου, στην όσο γίνεται υποστήριξη της ακουστικής ικανότητας και στην ενδυνάμωση της ανάγνωσης των μαθητών. Στην πορεία της εκπαίδευσης των βαρήκων/κωφών μαθητών στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκαν μέσω των Αναλυτικών Προγραμμάτων διάφορες μέθοδοι επικοινωνίας και διδασκαλίας. Οι πιο γνωστές είναι ο προφορισμός, η ολική επικοινωνία και στα τελευταία χρόνια η σύγχρονη δίγλωσση προσέγγιση. Η δίγλωσση εκπαίδευση θεωρείται η πλέον σύγχρονη εκπαιδευτική τάση, η οποία αναδύθηκε με την αλματώδη εξέλιξη της έρευνας των Νοηματικών γλωσσών, που κατέρριψε τους μύθους για την 'κατωτερότητα' τους και ιδιαίτερα με την ανάπτυξη της κοινωνιογλωσσολογικής έρευνας, τοποθετώντας το ζήτημα της εκπαίδευσης των συγκεκριμένων μαθητών σε γλωσσικά, πολιτισμικά και εκπαιδευτικά πλαίσια. Στην παρούσα μελέτη σκοπός είναι να επικεντρωθούμε στους βασικούς πυλώνες του Αναλυτικού Προγράμματος της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης των φιλολογικών μαθημάτων για τους βαρήκοους/κωφούς μαθητές, τις βασικές αρχές και στόχους που προωθούνται, το περιεχόμενο των μαθημάτων και τις διδακτικές προσεγγίσεις. Θα αναφερθούμε στο αντίστοιχο Αναλυτικό Πρόγραμμα των ακουόντων μαθητών με στόχο να κατανοήσουμε σε βάθος κατά πόσο συγκλίνουν ή αποκλίνουν αναμεταξύ τους τα Αναλυτικά προγράμματα για τις δυο ομάδες των μαθητών και κατά πόσο τα ήδη δομημένα Αναλυτικά προγράμματα των βαρήκων/κωφών μαθητών τους βοηθούν στην κοινωνική τους προσαρμογή σε ένα κόσμο που αποτελείται ως επί το πλείστον από ακούοντες πολίτες.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, βαρηκοΐα - κώφωση, Νοηματική γλώσσα, δίγλωσση εκπαίδευση, κοινωνική προσαρμογή

ΔΕΠ-Υ, σχολική εμπειρία και διδασκαλία της γλώσσας: ο ρόλος των στάσεων των εκπαιδευτικών και της σχέσης εκπαιδευτικού–μαθητή

Παρασκευή Μπουκουβάλα

Υπ. Διδάκτορας Τμήματος Λογοθεραπείας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
p.moukouvala@uoi.gr

Η διεθνής βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι η σχολική εμπειρία μαθητών/τριών με ΔΕΠ-Υ δεν εξαρτάται μόνο από τα ατομικά χαρακτηριστικά τους, αλλά και από τις συνθήκες αλληλεπίδρασης, υποστήριξης και διαχείρισης που διαμορφώνονται στην τάξη. Η διάσταση αυτή αποκτά ενδιαφέρον και για τη διδασκαλία της γλώσσας, καθώς η σχετική βιβλιογραφία δείχνει ότι η υποστήριξη μαθητών/τριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν εξαρτάται μόνο από διδακτικές τεχνικές, αλλά και από το παιδαγωγικό και σχεσιακό κλίμα της τάξης. Στο πλαίσιο αυτό, αξιοποιούνται ευρήματα πανελλαδικής ποσοτικής έρευνας σε εκπαιδευτικούς, σε συνάρτηση με τη βιβλιογραφία για τη διδασκαλία της γλώσσας σε μαθητές/τριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η εστίαση αφορά τις στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι σε συμπεριφορές τύπου ΔΕΠ-Υ και την ποιότητα της σχέσης εκπαιδευτικού–μαθητή/τριας. Συνεξετάζονται η γνώση των εκπαιδευτικών, οι δυσκολίες και δυνατότητες των μαθητών, το αντιλαμβανόμενο στίγμα και η επαγγελματική επιβάρυνση των εκπαιδευτικών. Τα ευρήματα συγκροτούν συνεκτικό μοτίβο ως προς την εκπαιδευτική διαχείριση της ΔΕΠ-Υ. Η πιο συγκρουσιακή διάσταση της σχέσης εκπαιδευτικού–μαθητή/τριας συνδέεται με αυξημένες δυσκολίες και μεγαλύτερη επαγγελματική επιβάρυνση, ενώ η συναισθηματική εγγύτητα συνδέεται με θετικότερους δείκτες προσαρμογής. Παράλληλα, αρνητικότερες στάσεις απέναντι σε συμπεριφορές τύπου ΔΕΠ-Υ συνδέονται με υψηλότερη σύγκρουση και εξάντληση, ενώ η αναγνώριση θετικών ή λειτουργικών όψεων συνδέεται με εγγύτητα και ευνοϊκότερους όρους αλληλεπίδρασης. Παρότι η μελέτη δεν εξετάζει άμεσα ειδικά γνωστικά αντικείμενα ή διδακτικές πρακτικές, τα ευρήματά της, σε συνδυασμό με τα βιβλιογραφικά δεδομένα, αναδεικνύουν ότι η εκπαιδευτική ανταπόκριση απέναντι στη ΔΕΠ-Υ διαμορφώνεται και από όρους υποστήριξης, αλληλεπίδρασης και παιδαγωγικής διαχείρισης. Υπό αυτή την έννοια, αναδεικνύονται παράμετροι του σχολικού πλαισίου κρίσιμες για τη συζήτηση γύρω από τη διδασκαλία της γλώσσας σε μαθητές/τριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: ΔΕΠ-Υ, στάσεις εκπαιδευτικών, σχέση εκπαιδευτικού–μαθητή, διδασκαλία της γλώσσας, σχολική εμπειρία

Θεματικός άξονας

Ευάλωτες ομάδες και γλωσσική διδασκαλία

Γλωσσικές γέφυρες ή φράγματα; Εκπαίδευση και γλωσσική πολιτική των σλαβοφώνων στη Μακεδονία, 1924-1925

Βασίλης Φούκας

Καθηγητής Α.Π.Θ.
vfoukas@edlit.auth.gr

Η παρούσα εισήγηση διερευνά το δίπολο «γλωσσικές γέφυρες ή φράγματα» στην εκπαίδευση των σλαβοφώνων στη Μακεδονία κατά την περίοδο 1924-1925, εξετάζοντας τον τρόπο με τον οποίο η πολιτική της γλωσσικής αφομοίωσης επιδιώχθηκε μέσω των σχολείων. Βασικό υλικό της έρευνας αποτελούν οι ανέκδοτες εκθέσεις των Επιθεωρητών Δημοτικής Εκπαίδευσης προς τη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας, οι οποίες αποτυπώνουν τις πρακτικές και τις στρατηγικές εφαρμογής της ελληνικής γλώσσας στους ξενόφωνους, και κυρίως στους σλαβόφωνους, πληθυσμούς. Η ανάλυση δείχνει ότι η εκπαίδευση λειτουργούσε ως μέσο γλωσσικής και πολιτισμικής αφομοίωσης, προωθώντας την ελληνική γλώσσα (καθαρεύουσα) στα σχολεία, ενώ παράλληλα απαγορευόταν η χρήση της σλαβικής γλώσσας. Ταυτόχρονα, οι εκθέσεις καταγράφουν τις δυσκολίες εφαρμογής, όπως την αντίσταση των τοπικών κοινοτήτων και την έλλειψη επαρκώς καταρτισμένου εκπαιδευτικού προσωπικού, γεγονός που ανέδειξε τα φράγματα που συναντούσε η πολιτική της αφομοίωσης. Η εισήγηση εξετάζει, επίσης, τα μέτρα που προτάθηκαν από τους Επιθεωρητές για την επίτευξη της γλωσσικής αφομοίωσης και τον αντίκτυπό τους στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής στη Μακεδονία. Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται η διπλή λειτουργία της εκπαίδευσης: ως γέφυρα για την εθνική ενσωμάτωση, αλλά και ως φράγμα απέναντι στη διατήρηση της τοπικής γλωσσικής ταυτότητας. Συνολικά, η εργασία φωτίζει τη στρατηγική χρήση της εκπαίδευσης στην εθνική πολιτική και προσφέρει νέα τεκμήρια για τη διαχείριση των σλαβοφώνων στη μεσοπολεμική Μακεδονία.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική αφομοίωση, σλαβόφωνοι, Μακεδονία, Εκθέσεις Επιθεωρητών, εκπαιδευτική πολιτική

Γλωσσική πολιτική και ασύμμετρες σχέσεις εξουσίας. Η περίπτωση των Βλαχόφωνων κοινοτήτων 1941-1943

Θεμιστοκλής Γκόγκας

Αναπληρωτής Καθηγητής ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
thegogas@uoi.gr

Η παρούσα ανακοίνωση αναλύει το ζήτημα της διδασκαλίας της ρουμανικής γλώσσας στις Βλαχόφωνες κοινότητες της Πίνδου κατά τη διάρκεια της ιταλικής κατοχής (1941-1943), μέσα από το πρίσμα της γλωσσικής πολιτικής, των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και των ασύμμετρων σχέσεων εξουσίας. Σε αυτό το πλαίσιο, η γλώσσα προσεγγίζεται όχι μόνο ως δείκτης ταυτότητας, αλλά και ως «ρυθμιζόμενη» κοινωνική πρακτική, μέσω της οποίας η κρατική εξουσία διαχειρίζεται την πολυμορφία. Στις δεκαετίες που προηγήθηκαν του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η ελληνική πολιτική επεδίωξε τη γλωσσική και εκπαιδευτική ομογενοποίηση, περιορίζοντας τη δημόσια χρήση της βλάχικης γλώσσας και αποκλείοντάς την από την επίσημη εκπαίδευση. Το μονογλωσσικό εκπαιδευτικό πλαίσιο ενίσχυσε τις ασύμμετρες σχέσεις μεταξύ της εθνικής πλειοψηφίας και των χρηστών της μειονοτικής γλώσσας. Κατά τη διάρκεια της ιταλικής κατοχής δημιουργήθηκε μια προσωρινή αναδιάρθρωση της εξουσίας, επιτρέποντας σε τμήματα του βλαχόφωνου πληθυσμού –με την υποστήριξη των ιταλικών αρχών και των ρουμανικών εθνικών δικτύων– να αναμορφώσουν το καθεστώς τους. Αυτή η αντιστροφή της ασυμμετρίας εξουσίας επέτρεψε την ίδρυση ρουμανικών σχολείων στην περιοχή της Πίνδου, την κατάσχεση της ελληνικής εκπαιδευτικής υποδομής και τον αποκλεισμό των Ελλήνων εκπαιδευτικών υπέρ των «Ρουμανιζόντων». Αντί να αποτελεί μια απλή περίπτωση χειραφέτησης των μειονοτήτων, αυτό το επεισόδιο καταδεικνύει πώς οι περιθωριοποιημένες ομάδες, όταν ενδυναμώνονται από εξωτερικούς παράγοντες, μπορούν να αναπαραγάγουν πρακτικές αποκλεισμού, οι οποίες απλώς αντικατοπτρίζουν εκείνες που τους είχαν επιβληθεί στο παρελθόν. Το παρόν πόνημα υποστηρίζει ότι το καθεστώς των γλωσσικών μειονοτήτων δεν συνιστά τόσο συνάρτηση της πολιτισμικής διαφοράς καθαυτής, όσο των μεταβαλλόμενων σχέσεων εξουσίας. Η μελέτη βασίζεται σε ανέκδοτο αρχειακό της Γενικής Διοίκησης Ηπείρου, της Γενικής Επιθεώρησης Στοιχειώδους Εκπαίδευσης Ηπείρου, καθώς και των αρχών κατοχής.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Βλάχικη γλώσσα, Ιταλική κατοχή, γλωσσική πολιτική, ασύμμετρες σχέσεις

Η γλωσσική επίδοση προσφύγων μαθητών/τριών στην ελληνική γλώσσα: ο ρόλος των διδακτικών πρακτικών, των στρατηγικών μάθησης και της αυτο-αποτελεσματικότητας

Γεωργία Σταυροπούλου

Εντεταλμένη Διδάσκουσα ΑΠΘ
gnstavro@edlit.auth.gr

Ευαγγελία Βασιλάκου

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια
liliavasilakou@gmail.com

Κατερίνα Νεραντζάκη

Εντεταλμένη Διδάσκουσα ΑΠΘ
aneranta@psy.auth.gr

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη σχέση διδακτικών πρακτικών, στρατηγικών μάθησης και αντιλήψεων αυτο-αποτελεσματικότητας με τη γλωσσική επίδοση των προσφύγων μαθητών/τριών στην ελληνική γλώσσα. Η έμφαση δίνεται στην κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου. Η μελέτη εντάσσεται στο πεδίο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της εκπαιδευτικής ψυχολογίας και στοχεύει στην ανάδειξη παραγόντων που επηρεάζουν τη μαθησιακή πορεία ευάλωτων πληθυσμών σε πολυπολιτισμικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Το θεωρητικό πλαίσιο βασίζεται στη θεωρία της κοινωνικογνωστικής μάθησης, της μεταγνωστικής προσέγγισης και των αρχών της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής, αναδεικνύοντας τον ρόλο της αυτο-αποτελεσματικότητας, της αυτορρύθμισης και της πολιτισμικής ευαισθησίας στη διδασκαλία. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίου, με δείγμα 81 ενήλικες πρόσφυγες που συμμετέχουν σε προγράμματα ελληνομάθειας στην Ελλάδα. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά στους συμμετέχοντες. Το ερωτηματολόγιο βασίστηκε σε 7-βάθμια κλίμακα Likert, με σαφώς διατυπωμένες ερωτήσεις, προσαρμοσμένες στο γλωσσικό επίπεδο προσφύγων που βρίσκονται σε διαδικασία εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τόσο διμεταβλητές όσο και πολυμεταβλητές αναλύσεις. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν ότι οι στρατηγικές μάθησης και η αντιλαμβανόμενη αυτο-αποτελεσματικότητα σχετίζονται θετικά με τη γλωσσική επίδοση, ενώ οι διδακτικές πρακτικές, όπως βιώνονται από τους μαθητές, παρουσιάζουν περιορισμένη επίδραση. Παράλληλα, η χώρα καταγωγής φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά την επίδοση, σε αντίθεση με το φύλο, την ηλικία και τη διάρκεια παραμονής στη χώρα. Η μελέτη υπογραμμίζει τη σημασία της ενίσχυσης της αυτορρύθμισης και της αυτοπεποίθησης των προσφύγων μαθητών/τριών, καθώς και την ανάγκη υιοθέτησης ευέλικτων και πολιτισμικά ευαίσθητων διδακτικών προσεγγίσεων που προάγουν την ένταξη και την εκπαιδευτική ισότητα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αυτο-αποτελεσματικότητα, διδακτικές πρακτικές, παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, στρατηγικές μάθησης.

Πολυπολιτισμικότητα και πληθυσμοί προσφύγων: λόγος, πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα

Αναστασία Γκότοβου

Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
agotonou@uoi.gr

Οι ροές προσφυγικών πληθυσμών σε μια χώρα δημιουργούν κατά κανόνα μια de facto ετερογένεια σε μια σειρά από πεδία, όπως η θρησκεία, η εθνοτική ταυτότητα, η γλώσσα και ο πολιτισμός με επιπτώσεις στο εκπαιδευτικό της σύστημα. Η αντικειμενικά υπαρκτή ετερότητα δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι ο πληθυσμός της χώρας υποδοχής διαμορφώνει αυτομάτως μια θετική στάση απέναντι στη μεταβολή αυτή και ότι υιοθετεί χωρίς επιφυλάξεις ή αντιδράσεις το επίσημο (κρατικό) αφήγημα για την αξία και τη χρησιμότητα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας, το οποίο ταυτόχρονα αποτελεί σε επίπεδο ηγεσίας και θεσμικών οργάνων όχι μόνον εθνικό, αλλά ευρωπαϊκό αφήγημα. Οι θετικές τοποθετήσεις πολιτικών σχηματισμών, επιστημονικών φορέων, διανοουμένων, καλλιτεχνών και άλλων προσώπων που ασκούν επίδραση στη δημόσια σφαίρα συμβάλλουν μεν στη δημιουργία ενός κλίματος αποδοχής του «άλλου», αλλά η πορεία του αφηγήματος του πολυπολιτισμού από τους εκφραστές του μέχρι το ευρύτερο κοινωνικό σώμα δεν πρέπει να θεωρείται γραμμική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν στο σημείο αυτό οι αντιλήψεις και οι στάσεις των μελλοντικών εκπαιδευτικών σχετικά με την παρουσία και την εκπαίδευση προσφύγων στη χώρα. Η εισήγηση παρουσιάζει τα αποτελέσματα δύο εμπειρικών ερευνών με χρονική απόσταση μιας διετίας σε δείγματα 297 και αντίστοιχα 218 εν δυνάμει εκπαιδευτικών σχετικά με την έλευση, την παραμονή και την εκπαίδευση προσφύγων στην Ελλάδα. Στόχος της έρευνας είναι να αποτυπωθούν τυχόν διαφοροποιήσεις στις στάσεις και τις αντιλήψεις των μελλοντικών εκπαιδευτικών τόσο σε σχέση με τη χρονική συγκυρία των προσφυγικών ροών στη χώρα, όσο και σε σχέση με το επίσημο αφήγημα για την αξία της πολυπολιτισμικής κοινωνίας και να εξεταστεί η αποδοχή εκ μέρους των του πολυπολιτισμού υποδείγματος για την ελληνική κοινωνία και την εκπαίδευση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εκπαίδευση προσφύγων, πολυπολιτισμός, ετερότητα, ένταξη, συμπερίληψη

Γλωσσική ποικιλότητα και συμπερίληψη: η εκπαιδευτική πορεία παιδιών Ρομά στο Νηπιαγωγείο

Θεοδώρα Κάλλα

Διδάκτωρ, Σύμβουλος Εκπαίδευσης, ΠΕ 60
theokalla@gmail.com

Η παρούσα εργασία εστιάζει στις παιδαγωγικές προσεγγίσεις και διδακτικές στρατηγικές που εφαρμόστηκαν με στόχο την ομαλή ένταξη εννέα (9) παιδιών Ρομά στη σχολική κοινότητα, τη δημιουργία ενός ασφαλούς, υποστηρικτικού μαθησιακού περιβάλλοντος, καθώς και την ενίσχυση των στρατηγικών μάθησης και επικοινωνίας και της ενεργού συμμετοχής τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε πρακτικές γλωσσικής διδασκαλίας που λαμβάνουν υπόψη τη διγλωσσική ανάπτυξη, ενδυναμώνουν την αυτοεκτίμηση των παιδιών και προάγουν τη θετική στάση απέναντι στη μάθηση. Η φοίτηση εννέα (9) παιδιών Ρομά στο νηπιαγωγείο, με μητρική γλώσσα τη Ρομανί, αναδεικνύει σημαντικά ζητήματα που άπτονται της εκπαιδευτικής συμπερίληψης, της γλωσσικής ποικιλότητας και της ισότιμης πρόσβασης στη μαθησιακή διαδικασία. Σε ένα πολυπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον, η διγλωσσία των παιδιών δεν συνιστά έλλειμμα ή εμπόδιο στη μάθηση, αλλά αποτελεί γλωσσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο, το οποίο δύναται να αξιοποιηθεί παιδαγωγικά, υπό την προϋπόθεση ότι το σχολείο υιοθετεί συμπεριληπτικές πρακτικές. Η μελέτη αυτή αναδεικνύει ότι η συμπερίληψη δεν αποτελεί απλώς μια εκπαιδευτική πρακτική, αλλά θεμελιώδη παιδαγωγική και κοινωνική αξία, η οποία συμβάλλει ουσιαστικά στην προαγωγή της ισότητας, του σεβασμού και της κοινωνικής συνοχής στο σχολικό πλαίσιο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παιδιά Ρομά, γλώσσα ρομανί, συμπερίληψη, γλωσσική ποικιλότητα, προσχολική εκπαίδευση, διγλωσσία

Γλωσσικό υπόβαθρο Ρομά μαθητών. παιδαγωγικές πρακτικές και σχολικές ανισότητες

Στέλλα Μαρκαντώνη

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Διδάκτωρ Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής ΕΚΠΑ
stellamarkandoni@gmail.com

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται μια εθνογραφικού τύπου ερευνητική προσέγγιση, με την οποία μελετάται η σημασία των εφαρμοζόμενων παιδαγωγικών πρακτικών του σχολείου στην αναπαραγωγή ανισοτήτων σε βάρος μαθητών ρόμικης καταγωγής ως προς τη γλώσσα. Σκοπός είναι η διερεύνηση της επίδρασης του γλωσσικού υποβάθρου στη σχολική επίδοση των μαθητών μέσα από τις εφαρμοζόμενες παιδαγωγικές πρακτικές που οδηγούν σε μορφές διαφοροποίησης εις βάρος των Ρομά. Η έρευνα αποτελεί μια εθνογραφικού τύπου πολλαπλή μελέτη περίπτωσης στοχευμένου δείγματος τεσσάρων Δημοτικών Σχολείων της κεντρικής Ελλάδας με μικτό μαθητικό πληθυσμό και μεγάλη αναλογία Ρομά μαθητών. Διεξήχθη συμμετοχική παρατήρηση 2 μηνών καθημερινά σε κάθε σχολική μονάδα με χρήση πρωτοκόλλων παρατήρησης και λήψη ημιδομημένων συνεντεύξεων με εκπαιδευτικούς και Ρομά και μη Ρομά μαθητές. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί συχνά αντιμετωπίζουν απαξιωτικά τη μητρική γλώσσα των μαθητών ρόμικης καταγωγής. Εφαρμόζουν πρακτικές διάκρισης ως προς τη γλωσσική ταυτότητα των Ρομά. Οι εκπαιδευτικοί συχνά απαγορεύουν τη ρομανί διάλεκτο μέσα στην τάξη. Θεωρούν σημαντικό πρόβλημα συνεννόησης τη διαφορετική γλωσσική ταυτότητα των μαθητών και εμπόδιο για την εκμάθηση της επίσημης γλώσσας του σχολείου. Συμπερασματικά, το εκπαιδευτικό σύστημα συμβάλλει στην αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων, ενισχύοντας την κουλτούρα της κυρίαρχης πολιτισμικής ομάδας. Το σχολείο μέσα από τις παιδαγωγικές και διδακτικές πρακτικές ενδυναμώνει τη γλωσσική ταυτότητα των μαθητών της κυρίαρχης πολιτισμικά ομάδας, ενώ δεν παρέχει την ευκαιρία στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες μαθητών, όπως οι Ρομά, να κοινωνήσουν τις γλωσσικές τους εμπειρίες. Η γλωσσική ταυτότητα των Ρομά αποδυναμώνεται και περιθωριοποιείται. Οι εφαρμοζόμενες παιδαγωγικές πρακτικές επιτείνουν τη γλωσσική και πολιτισμική απόσταση μεταξύ των δύο κοινωνικών ομάδων μαθητών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ρομά μαθητές, γλώσσα, παιδαγωγικές πρακτικές, σχολικές ανισότητες

Γλωσσική διδασκαλία σε σωφρονιστικό κατάστημα: διδακτικές πρακτικές συμπερίληψης σε αλλοδαπούς και κοινωνικά αποκλεισμένους κρατούμενους

Λαμπρινή Γερογιάννη

Φιλολόγος, Μ.Α. Λατινικής Φιλολογίας - Μ.Εδ. Ειδικής Αγωγής, 1ο Γυμνάσιο Υμηττού
gerogianni1234@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας σε σωφρονιστικό κατάστημα, εστιάζοντας σε αλλοδαπούς κρατούμενους, μέσα από το πρίσμα της συμπεριληπτικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Η ανάλυση στηρίζεται σε σύγχρονες παιδαγωγικές και γλωσσοδιδακτικές προσεγγίσεις που αφορούν την εκπαίδευση ενηλίκων σε περιβάλλοντα εγκλεισμού, τη διδασκαλία της δεύτερης/ξένης γλώσσας σε ευάλωτες ομάδες και τον λειτουργικό γραμματισμό (Freire, Cummins, UNESCO, Council of Europe). Λαμβάνοντας υπόψη ευρήματα της διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού των κρατουμένων - χαμηλό μορφωτικό υπόβαθρο, πολυγλωσσία, ασυνέχεια εκπαιδευτικών εμπειριών και τραυματικά βιώματα - παρουσιάζονται συγκεκριμένες διδακτικές πρακτικές που ανταποκρίνονται στις ανάγκες του σωφρονιστικού πλαισίου. Οι πρακτικές αυτές περιλαμβάνουν δραστηριότητες λειτουργικού γραμματισμού, χρήση απλουστευμένων αυθεντικών κειμένων, προφορικές και βιωματικές ασκήσεις, καθώς και διαφοροποιημένη διδασκαλία, όπως προτείνεται στη βιβλιογραφία της εκπαίδευσης ενηλίκων και της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής. Μέσα από την παρούσα εργασία τεκμηριώνεται ότι η γλωσσική διδασκαλία στη φυλακή, όταν βασίζεται σε θεωρητικά επεξεργασμένες και παιδαγωγικά στοχευμένες πρακτικές, μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο ενδυνάμωσης, ενίσχυσης της αυτοαντίληψης των εκπαιδευομένων και προετοιμασίας για κοινωνική επανένταξη. Υπό αυτό το πρίσμα, αναδεικνύεται ο κρίσιμος ρόλος της συμπερίληψης σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα κοινωνικού αποκλεισμού.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική διδασκαλία, σωφρονιστικό κατάστημα, αλλοδαποί κρατούμενοι, λειτουργικός γραμματισμός, συμπερίληψη

Απόψεις γονέων αλλοδαπών και μειονοτικών μαθητών/ τριών σχετικά με τη διαπολιτισμική ικανότητα των εκπαιδευτικών: μια ποιοτική μελέτη

Αικατερίνη Βουγιουκλή

Φιλολόγος, Κάτοχος Μεταπτυχιακού ΠΔΜ
katerinavougioukli@gmail.com

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις των γονέων αλλοδαπών μαθητών/ τριών και αυτών της μουσουλμανικής μειονότητας σε σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του νομού Ξάνθης. Η σημασία της έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι οι περισσότερες έρευνες καταγράφουν τις στάσεις των εκπαιδευτικών, χωρίς, ωστόσο, να καταγράφονται οι απόψεις από πλευράς των γονέων. Στην εργασία αυτή, μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις με γονείς αλλοδαπών και μειονοτικών μαθητών/τριών, εξετάζεται ο βαθμός και ο τρόπος εμπλοκής των γονέων στη σχολική ζωή των παιδιών τους, καθώς και τα πιθανά εμπόδια στην επικοινωνία τους με το σχολείο. Επίσης, αποτυπώνονται μέσα από την οπτική των γονέων, οι διαπολιτισμικές πρακτικές που ακολουθούνται στο σχολείο, καθώς και η πιθανή ύπαρξη ρατσιστικής συμπεριφοράς προς τα παιδιά ή τους/ τις ίδιους/ ες. Με δεδομένο ότι οι κύριοι συμβαλλόμενοι στην αγωγή των παιδιών είναι οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς, η ανάγκη συνεργασίας καθίσταται απαραίτητη για τα παιδιά μειονοτικών ομάδων, ιδιαίτερα λόγω του διαφοροποιημένου μαθητικού πληθυσμού και των συνθηκών που έχουν διαμορφωθεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τις τελευταίες δεκαετίες. Η εργασία ολοκληρώνεται με προτάσεις που διαμορφώνονται με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας και σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία που αφορά τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Λέξεις, φράσεις κλειδιά: Γονεϊκή εμπλοκή, διαπολιτισμική εκπαίδευση, μειονοτικές ομάδες, ποιοτική μελέτη

Θεματικός άξονας

**Παιδαγωγική της ένταξης, εκπαίδευση και
πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα**

Φοιτητές της μουσουλμανικής μειονότητας της Δ. Θράκης στα ελληνικά Α.Ε.Ι.: διαγλωσσικότητα και ένταξη στην ελληνόφωνη πλειονότητα

Ελένη Σελλά

Ομότιμος Καθηγήτρια
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
elesella@turkmas.upa.gr

Με τον ευεργετικό ν. 2525/1997, θεσπίστηκε η εισαγωγή των αποφοίτων Λυκείων μελών της μουσουλμανικής μειονότητας της Δ. Θράκης στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, ως ειδικής κατηγορίας με ποσόστωση 0,5% επιπλέον του αριθμού των εισακτέων φοιτητών στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Έκτοτε, φοιτούν στα ελληνικά Α.Ε.Ι. δι/πολύγλωσσοι νέοι/νέες από τη μουσουλμανική μειονότητα (ΜΜ) της Δ. Θράκης, οι οποίοι συγκαταλέγουν την ελληνική μεταξύ των γλωσσών του γλωσσικού τους ρεπερτορίου. Ο στόχος της παρούσας μελέτης, η οποία εστιάζει σε μέλη της ΜΜ φοιτητές των δημοσίων Α.Ε.Ι., είναι διπός: (α) εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η πολυγλωσσία/πολλαπλογλωσσία (plurilingualism) επηρεάζει τις κοινωνιογλωσσικές τους πρακτικές και τις διαδικασίες διαπραγμάτευσης της γλωσσικής και κοινωνικής ταυτότητάς τους σε ένα δι- ή τρι-πολιτισμικό περιβάλλον - διπολιτισμικό για τους τουρκόφωνους, τριπολιτισμικό για τους πομακόφωνους και τους ρομανόφωνους, με άξονα το εάν και σε ποιον βαθμό η φοίτηση στην ελληνόφωνη τριτοβάθμια εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει ως παράμετρος ένταξης στην ευρύτερη κοινωνία, καλύπτοντας, έτσι, ένα υφιστάμενο ερευνητικό κενό μελέτης της διαγλωσσικότητας η οποία χαρακτηρίζει τη γλωσσική συμπεριφορά της συγκεκριμένης πολλαπλόγλωσσης ομάδας, και (β) επικεντρώνεται στην ανάδειξη της γλωσσικής πολιτικής των γονέων της υπό μελέτη πολλαπλόγλωσσης ομάδας σε συνάρτηση με το μορφωτικό τους επίπεδο, καθώς και με την πολλαπλογλωσσία εντός της οικογενείας. Πληθυσμιακή ομάδα αναφοράς της έρευνας αποτέλεσε τυχαίο δείγμα φοιτητών Σχολών και Τμημάτων ελληνικών Α.Ε.Ι., μελών της μουσουλμανικής μειονότητας της Δ. Θράκης. Προκειμένου να περιγραφούν οι παράμετροι που καθορίζουν τη σημερινή δίγλωσση/πολλαπλόγλωσση συμπεριφορά τους προβαίνουμε τόσο σε ποσοτική όσο και ποιοτική ανάλυση, μέσω ερωτηματολογίου με ερωτήσεις κλειστού τύπου, για την ποσοτική διερεύνηση, και με ερωτήσεις ανοικτού τύπου, ημιδομημένες συνεντεύξεις, για την ποιοτική.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μουσουλμανική Μειονότητα της Δ. Θράκης, φοίτηση σε ελληνικά Α.Ε.Ι., πολλαπλογλωσσία, χρήσεις γλωσσών, γλωσσική πολιτική γονέων

Η δευτεροβάθμια τάξη ως κοινότητα λόγου και η συμβολή της στην καλλιέργεια της ενεργού πολιτειότητας μαθητών/-τριών

Μαρία Δημάση

Καθηγήτρια ΔΠΘ
madimasi@hs.duth.gr

Ελένη Καραφύλλη

Φιλολόγος, Υπ. Διδάκτορας ΔΠΘ
elenikarafilly@gmail.com

Η δευτεροβάθμια τάξη αποτελεί μια κατά περίπτωση κοινότητα λόγου, με σημείο αναφοράς και πλαίσιο το γνωστικό αντικείμενο. Ειδικότερα κατά τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας οι μαθητές/-τριες, στο σύγχρονο διδακτικό/μεθοδολογικό περικείμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αναπτύσσουν μέσω του γλωσσικού γραμματισμού, που αποτελεί τον κύριο στόχο, και τον πολιτισμικό, τον κριτικό και τον ψηφιακό γραμματισμό. Μέθοδοι και στρατηγικές διαπολιτισμικής διδακτικής, εφαρμοζόμενες στις πολυπολιτισμικές λυκειακές τάξεις, προάγουν την αναγνώριση της διαφορετικότητας, τη σημασία του διαλόγου, τη συμπερίληψη. Η επιλογή των προς διδασκαλία κειμένων με θεματολογικά, ειδολογικά αλλά και ιδεολογικά/αξιακά κριτήρια διαμορφώνουν συνθήκες ενθάρρυνσης κατάθεσης προσωπικών απόψεων/θέσεων, ανάληψης πρωτοβουλιών και τελικά συμμετοχής σε δράσεις που υποστηρίζουν την κοινωνική δικαιοσύνη και την αλληλεγγύη. Ο διάλογος για σύγχρονα κοινωνικά και πολιτικά θέματα στην τάξη, με τη χρήση της ελληνικής γλώσσας ως Γ1 ή Γ2, ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/-τριες να προσδιορίζουν εκτός της γλωσσικής και την πολιτισμική τους ταυτότητα. Υπό αυτή την οπτική στην παρούσα εργασία επιχειρείται η αξιολογική αποτίμηση του Προγράμματος Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α', Β', και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου, καθώς και του κειμένου της προκήρυξης για τη συγγραφή των σχολικών εγχειριδίων για τη διδασκαλία του εν λόγω μαθήματος στις λυκειακές τάξεις, με σημείο αναφοράς την καλλιέργεια της ενεργού πολιτειότητας μαθητών/-τριών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Νεοελληνική γλώσσα, λυκειακές τάξεις, διαπολιτισμική διδακτική, ενεργός πολιτειότητα

Πολιτικές ένταξης μαθητών/τριών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μεταναστευτικής βιογραφίας στην Ευρώπη και την Κύπρο: θεωρητική προσέγγιση και πρακτική εφαρμογή στα σχολεία της Κύπρου

Στάλω Ευαγγέλου

Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου
evangelou.stalo@ucy.ac.cy

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στην εις βάθος κατανόηση της σχέσης μεταξύ της εκπαιδευτικής πολιτικής, όπως αυτή διαμορφώνεται σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, και της εκπαιδευτικής πράξης που εφαρμόζεται για μαθητές και μαθήτριες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με μεταναστευτική βιογραφία στην Κύπρο. Κεντρικός άξονας της έρευνας αποτελεί η διερεύνηση του βαθμού συνοχής και αλληλεπίδρασης μεταξύ πολιτικών κατευθύνσεων και καθημερινών σχολικών πρακτικών. Στο πλαίσιο της εργασίας παρουσιάζονται επιλεγμένες πολιτικές ένταξης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως αποτυπώνονται σε έγγραφα πολιτικής και κατευθυντήριες γραμμές, καθώς και η πολιτική που ακολουθείται στην Κύπρο από το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, με αναφορά στα αναλυτικά προγράμματα και στα υφιστάμενα υποστηρικτικά μέτρα. Παράλληλα, παρουσιάζονται πρώιμα ευρήματα από την εμπειρική φάση της διδακτορικής έρευνας, τα οποία προκύπτουν από ερωτηματολόγια και ημιδομημένες συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα πρώτα αποτελέσματα αναδεικνύουν κρίσιμα ζητήματα που αφορούν την εφαρμογή των πολιτικών ένταξης στο σχολικό πλαίσιο, τις αντιλήψεις και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών, καθώς και τις προκλήσεις που προκύπτουν από την απόσταση μεταξύ πολιτικού σχεδιασμού και εκπαιδευτικής πραγματικότητας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Πολιτικές ένταξης, μαθητές μεταναστευτικής βιογραφίας, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εκπαιδευτική πολιτική, Κύπρος

Γλωσσικό άγχος και συναισθηματική οικολογία της τάξης σε πολυπολιτισμικά και ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης

Κωνσταντίνος Χατζηδήμου

Αναπληρωτής καθηγητής
Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας Α.Π.Θ.
kchatzidimou@del.auth.gr

Η παρούσα εργασία εστιάζει στο γλωσσικό άγχος ως πολυπαραγοντικό φαινόμενο που επηρεάζει τη μαθησιακή εμπειρία και τη συμμετοχή των μαθητών και μαθητριών στη γλωσσική εκπαίδευση, με ιδιαίτερη έμφαση σε πολυπολιτισμικά και ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης. Αντλώντας στοιχεία από τη διεθνή βιβλιογραφία για το γλωσσικό άγχος, τη συναισθηματική διάσταση της μάθησης και τη δυναμική της σχολικής τάξης, το υπό εξέταση ζήτημα προσεγγίζεται μέσα από την έννοια της «συναισθηματικής οικολογίας της τάξης». Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, η έννοια αυτή νοηματοδοτείται ως το πλέγμα αλληλεπιδράσεων, στάσεων, πρακτικών και του κυρίαρχου συναισθηματικού κλίματος που διαμορφώνουν το μαθησιακό περιβάλλον. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον τρόπο με τον οποίο τα ψηφιακά μαθησιακά περιβάλλοντα και οι τάξεις με πολυπολιτισμική σύνθεση μπορούν αφενός να εντείνουν μορφές γλωσσικού άγχους (π.χ. φόβο αξιολόγησης, έκθεσης ή σύγκρισης), αφετέρου να λειτουργήσουν υποστηρικτικά, προσφέροντας εναλλακτικά κανάλια συμμετοχής, αυξημένο αίσθημα ελέγχου και ευκαιρίες για ασφαλή γλωσσική δοκιμή. Παράλληλα, αναδεικνύεται ο καθοριστικός ρόλος του/της εκπαιδευτικού ως ρυθμιστή/τριας του συναισθηματικού κλίματος της τάξης και ως φορέα παιδαγωγικών πρακτικών που προάγουν τη συναισθηματική ασφάλεια, τη συμπερίληψη και την ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών και μαθητριών. Η εργασία ολοκληρώνεται με παιδαγωγικούς προβληματισμούς και ενδεικτικές διδακτικές κατευθύνσεις, προτείνοντας μια οικολογική και παιδαγωγικά προσανατολισμένη ανάγνωση του γλωσσικού άγχους, η οποία μετατοπίζει το ενδιαφέρον από το άτομο στο μαθησιακό πλαίσιο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική μάθηση, γλωσσικό άγχος, συναισθηματική οικολογία της τάξης, πολυπολιτισμική εκπαίδευση, ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης

Η συμβολή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη μείωση στερεοτύπων και προκαταλήψεων στο σχολείο

Αрсένιος Τσιότσιας

Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Μαιευτικής ΠΔΜ
atsiotsias@uowm.gr

Μαρία Τζητηρίδου-Χατζοπούλου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια,
Τμήμα Μαιευτικής ΠΔΜ
mtzitiridou@uowm.gr

Σεραφείμ Σαββίδης

Αφ. Καθηγητής,
Τμήμα Μηχανικών Ορυκτών Πόρων ΠΔΜ
ssavvidis@uowm.gr

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί βασικό πυλώνα της σύγχρονης εκπαιδευτικής πραγματικότητας, καθώς καλείται να ανταποκριθεί στις ανάγκες ενός ολοένα και πιο πολυπολιτισμικού σχολικού περιβάλλοντος. Η παρούσα εργασία διερευνά τη συμβολή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη μείωση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων, οι οποίες επηρεάζουν αρνητικά τις διαπροσωπικές σχέσεις, τη σχολική επίδοση και τη δημοκρατική λειτουργία του σχολείου. Αρχικά, παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης μέσα από την ανάλυση βασικών εννοιών, όπως η πολυπολιτισμικότητα, η διαπολιτισμικότητα και η διαπολιτισμική εκπαίδευση, με έμφαση στη θεωρία του James A. Banks και στις πέντε διαστάσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Στη συνέχεια, εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνονται και αναπαράγονται τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις στο σχολικό πλαίσιο, καθώς και οι κοινωνικές και παιδαγωγικές τους επιπτώσεις, όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός και ο σχολικός εκφοβισμός. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο των εκπαιδευτικών και της σχολικής ηγεσίας στη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού και δημοκρατικού σχολείου, μέσω πρακτικών που προάγουν την ενσυναίσθηση, τον σεβασμό στη διαφορετικότητα και τη συνεργασία. Τέλος, παρουσιάζονται ενδεικτικές παιδαγωγικές πρακτικές και ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας που ενισχύουν τη διαπολιτισμική συνείδηση. Συμπερασματικά, η διαπολιτισμική εκπαίδευση αναδεικνύεται ως ουσιαστικό εργαλείο για την άμβλυνση των προκαταλήψεων και την προώθηση της κοινωνικής συνοχής στο σχολικό περιβάλλον.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική εκπαίδευση, στερεότυπα, προκαταλήψεις, σχολικό περιβάλλον, κοινωνική ένταξη

Το όραμα της συμπερίληψης υπό την πίεση του σχολικού διαχωρισμού και των συστημάτων αξιολόγησης

Ιωάννης Θεοδώρου

Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Κρήτης
gi.theodorou@gmail.com

Κωνσταντίνος Καρράς

Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Κρήτης
kgkarras@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τη μετάβαση από το θεωρητικό όραμα της συμπερίληψης στη σχολική πραγματικότητα. Με αφετηρία τη Διακήρυξη της Σαλαμάνκα (1994) και το Πλαίσιο Δράσης 2030 της UNESCO, η συμπερίληψη ορίζεται ως ο θεμέλιος λίθος της ποιοτικής εκπαίδευσης, επιβάλλοντας την άρση των διαχωρισμών. Ωστόσο, τα ευρήματα υπογραμμίζουν την ύπαρξη «σημείων καμπής» (tipping points), όπου η υπερβολική συγκέντρωση ευάλωτων ομάδων οδηγεί σε αισθητή μείωση της ακαδημαϊκής επάρκειας. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο καθοριστικός παράγοντας για την πτώση των επιδόσεων δεν είναι η ύπαρξη οικογενειών μεταναστών *per se*, αλλά η συσσώρευση κοινωνικοοικονομικής μειονεξίας. Συγκεκριμένα, η πιθανότητα επίτευξης βασικών ακαδημαϊκών στόχων μειώνεται δραματικά όταν το ποσοστό των μεταναστών μαθητών/τριών υπερβαίνει το 50%, ειδικά στον ευρωπαϊκό χώρο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι εύπορες οικογένειες τείνουν να αποφεύγουν σχολεία με υψηλή συγκέντρωση μεταναστών ή μαθητών/τριών με ειδικές ανάγκες, στρεφόμενες στην ιδιωτική εκπαίδευση ή σε «προνομιούχες» δημόσιες μονάδες (π.χ. Πρότυπα Σχολεία). Αυτή η τάση οδηγεί σε μια επικίνδυνη συσσώρευση κοινωνικοοικονομικής μειονεξίας σε συγκεκριμένα σχολεία, τα οποία στη συνέχεια «στιγματίζονται» από τα κυρίαρχα συστήματα αξιολόγησης. Διαπιστώνεται ότι αντί η αξιολόγηση να λειτουργεί ως εργαλείο ανατροφοδότησης και υποστήριξης, συχνά χρησιμοποιεί στενά ακαδημαϊκά κριτήρια που αγνοούν το δυσμενές υπόβαθρο των μαθητών/τριών, μετατρέποντας τις συμπεριληπτικές τάξεις σε δομές «χαμηλών επιδόσεων». Η εισήγηση καταλήγει, υιοθετώντας την ολιστική προσέγγιση του Ainscow (2020), ότι η συμπερίληψη απαιτεί τη θωράκιση του δημόσιου σχολείου απέναντι στη γκετοποίηση. Στο πλαίσιο αυτό, η Πολιτεία οφείλει να αναθεωρήσει τα μοντέλα λογοδοσίας που τιμωρούν τη διαφορετικότητα και να προκρίνει στρατηγικές ισομερούς κατανομής των μαθητών/τριών, ώστε η εκπαίδευση να πάψει να αποτελεί μηχανισμό αναπαραγωγής κοινωνικών αποκλεισμών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Συμπερίληψη, κοινωνικοοικονομική μειονεξία, σχολικός στιγματισμός, αξιολόγηση, μαθητές/τριες με μεταναστευτικό υπόβαθρο

Διερευνώντας τη διαγλωσσική μεταφορά και την επίδρασή της στην ποιότητα του γραπτού λόγου στην Ελληνική ως πρώτη (Γ1) και στη Γερμανική ως δεύτερη γλώσσα (Γ2) μαθητών Ελληνικών Λυκείων στη Γερμανία: μια μελέτη περίπτωσης

Καλλιόπη Ζαρογιάννη

Υπ. Διδάκτορας, ΠΤΔΕ Πανεπιστήμιο Κρήτης
kal.zarogianni@yahoo.gr

Ιωάννης Σπαντιδάκης

Καθηγητής, ΠΤΔΕ Πανεπιστήμιο Κρήτης
ispantid@uoc.gr

Βασικό αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η διερεύνηση της διαγλωσσικής μεταφοράς και η επίδρασή της στην ποιότητα της γραπτής παραγωγής μαθητών Ελληνικών Λυκείων στη Γερμανία, οι οποίοι διδάσκονται την ελληνική ως Γ1 και τη γερμανική ως Γ2. Η έρευνα υιοθετεί τη μεθοδολογία της μελέτης περίπτωσης και βασίζεται στην πολυεπίπεδη ανάλυση των γραπτών κειμένων των μαθητών στις δύο γλώσσες με ποσοτικά και με ποιοτικά κριτήρια. Στη συγκεκριμένη μελέτη, όμως, εξετάζονται οι διαγλωσσικές επιδράσεις στον γραπτό λόγο των ερευνητικών υποκειμένων στο επίπεδο της γλωσσικής ακρίβειας (ορθογραφία, στίξη, γραμματική και λεξιλογική ακρίβεια) και συντακτικής οργάνωσης, καθώς και της κειμενικότητας, με εστίαση στη συνοχή, τη συνεκτικότητα, και τη μακροδομή των κειμένων. Από τη συσχέτιση των συλλεχθέντων στοιχείων από την ανάλυση των κειμένων σε συνάρτηση με αυτά από τις ημι-δομημένες συνεντεύξεις για την εκπαιδευτική βιογραφία των μαθητών, αναδεικνύεται πώς οι διαφορετικές πτυχές της ταυτότητάς τους (συχνότητα επαφής με τη γλώσσα, πρότερη σχολική εμπειρία) καθορίζουν το είδος και τη συχνότητα των μεταφερόμενων στοιχείων. Τα μέχρι τώρα ευρήματα καταδεικνύουν ότι οι παράγοντες αυτοί αποτελούν καθοριστικές μεταβλητές που διαμορφώνουν τη φύση της διαγλωσσικής μεταφοράς, προσφέροντας σημαντικά συμπεράσματα για τη διδακτική πράξη σε δίγλωσσα περιβάλλοντα ελληνικών σχολείων της Ομογένειας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ελληνική ως Γ1-Γ2, γραπτός λόγος, διαγλωσσική μεταφορά

Θεματικός άξονας

**Ομογενειακή παιδεία, ελληνόγλωσση
εκπαίδευση στη Διασπορά**

Ο «γόρδιος δεσμός» της ομογενειακής παιδείας στην Κωνσταντινούπολη

Ελένη Αγγέλη

Φιλολόγος 2ο Γυμνάσιο Αλεξάνδρειας, MSc Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής
aggeliel@gmail.com

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τον «γόρδιο δεσμό» της ομογενειακής παιδείας, δηλαδή το σύνολο των σύνθετων και αλληλένδετων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η δευτεροβάθμια εκπαίδευση στα ελληνικά μειονοτικά εκπαιδευτήρια της Κωνσταντινούπολης. Εξετάζεται ο ρόλος της εκπαίδευσης στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας, της πολιτισμικής ταυτότητας και της συλλογικής μνήμης της ομογένειας, σε ένα ρευστό περιβάλλον συνεχών δημογραφικών και πολιτικών μεταβολών. Παράλληλα, αναλύονται τα προβλήματα που αφορούν τη συρρίκνωση του μαθητικού πληθυσμού, τους περιορισμούς στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των μειονοτικών σχολείων και την επάρκεια του διδακτικού προσωπικού. Η εργασία υποστηρίζει ότι η αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών προϋποθέτει μια συνεκτική και μακροπρόθεσμη εκπαιδευτική πολιτική, βασισμένη στη συνεργασία της ομογένειας, του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των αρμόδιων κρατικών φορέων, με στόχο τη βιωσιμότητα, την ανθεκτικότητα και τον εκσυγχρονισμό της ομογενειακής παιδείας στην Κωνσταντινούπολη.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μειονοτικά εκπαιδευτήρια, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, βιωσιμότητα, δίγλωσση εκπαίδευση, εκσυγχρονισμός

Διαχρονική συγκριτική ανάλυση της χρήσης της Ελληνικής στη νέα γενιά της Ελληνορθόδοξης μειονότητας της Κωνσταντινούπολης και της Ίμβρου

Μαρία Ρομποπούλου

Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, ΕΚΠΑ
rikarom@turkmas.uoa.gr

Η ιστορική ελληνορθόδοξη μειονότητα της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου, της οποίας η δίγλωσση εκπαίδευση ρυθμίζεται από διακρατικές συμφωνίες Ελλάδας και Τουρκίας (Συνθήκης της Λωζάννης 1923), αντιμετωπίζει σήμερα σημαντικές προκλήσεις λόγω της γλωσσικής ποικιλομορφίας μεταξύ των μαθητών στα σχολεία της (Ρομποπούλου 2019). Η συρρίκνωση του πληθυσμού έχει περιορίσει την έκθεση των παιδιών στην ελληνική γλώσσα (Sella & Romporouliou 2020), οδηγώντας σε δραστική μεταβολή του γλωσσικού χάρτη της κοινότητας, ο οποίος, στην προηγούμενη γενιά, βασιζόταν σε ισορροπημένη δίγλωσσία (Komondouros & McEntee-Atalianis 2007). Η παρούσα μελέτη εστιάζει στις κοινωνιογλωσσικές συνθήκες που διαμορφώνουν τη χρήση της ελληνικής από τη νέα γενιά της μειονότητας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συγκριτική ανάλυση δύο ερευνών που διεξήχθησαν κατά τα σχολικά έτη 2013-2014 και 2020-2021, με στόχο την ανάδειξη πιθανών μεταβολών στη γλωσσική συμπεριφορά των μαθητών, ιδίως υπό το φως της επαναλειτουργίας των ελληνικών μειονοτικών σχολείων στην Ίμβρο από το 2015. Η πρώτη έρευνα (2013-2014) ανέδειξε τη σταδιακή απομάκρυνση της νέας γενιάς από την ελληνική γλώσσα και την υιοθέτηση της τουρκικής κυρίως για κοινωνικο-οικονομικούς λόγους (Ρομποπούλου 2019). Η δεύτερη έρευνα (2020-2021), που διεξήχθη στα ελληνικά μειονοτικά σχολεία της Κωνσταντινούπολης και της Ίμβρου, λαμβάνει υπόψη τις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν από την επαναλειτουργία του ελληνορθόδοξου Γυμνασίου-Λυκείου στην Ίμβρο. Στόχος είναι να διερευνηθεί εάν και κατά πόσον η λειτουργία των σχολείων της Ίμβρου ενίσχυσε την ταυτότητα και τη χρήση της ελληνικής γλώσσας από τη νέα γενιά της μειονότητας εν συνόλω ή εάν εξακολουθεί να υφίσταται η πορεία της γλωσσικής μετατόπισης/αλλαγής της ελληνορθόδοξης μειονότητας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μειονότητα, ταυτότητα, γλωσσική μετατόπιση, γλωσσικές επιλογές, γλωσσική πολιτική

Η συμβολή του εμπορίου στην εξάπλωση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού

Απόστολος Μιχαλόπουλος

Σύμβουλος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων Β'
apmixalop66@gmail.com

Η επίδραση του εμπορίου στη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού ήταν θεμελιώδης, τόσο κατά την αρχαιότητα (Μινωική-Μυκηναϊκή εποχή), όσο και στη συνέχεια με την επέκταση των ελληνικών αποικιών στη λεκάνη της Μεσογείου και κατόπιν με τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου και την ίδρυση των Ελληνιστικών Βασιλείων μετά τον θάνατό του. Ακολούθως, η κομβική γεωγραφική θέση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, στο σταυροδρόμι των μεγάλων εμπορικών οδών που συνέδεαν Ανατολή και Δύση, συνέβαλε στην περαιτέρω διάδοση του ελληνικού πολιτισμού και της γλώσσας. Πριν αλλά και αμέσως μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453, πολλοί Βυζαντινοί λόγιοι κατέφυγαν στη Δύση, κυρίως σε πόλεις της ιταλικής χερσονήσου (Φλωρεντία), συμβάλλοντας έτσι στην πολιτιστική, καλλιτεχνική, πολιτική και οικονομική "Αναγέννηση-Renaissance" της Μεσαιωνικής Ευρώπης. Στις αρχές του 19ου αιώνα, οι Έλληνες έμποροι της Διασποράς, μέσω των δραστηριοτήτων τους από τις ελληνικές παροικίες, συνέβαλαν όχι μόνο στη διαφύλαξη της γλώσσας και του πολιτισμού αλλά και στην αναγκαία πνευματική και υλική υποστήριξη μέσω χρηματοδότησης της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Στη σύγχρονη εποχή, μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες, χρησιμοποιώντας ελληνικές λέξεις, σύμβολα και ονομασίες ως εμπορικά σήματα και λογότυπα, προσδίδουν προστιθέμενη αξία, αίγλη και κύρος στα προϊόντα και στις προσφερόμενες υπηρεσίες τους.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εμπόριο, διάδοση ελληνικής γλώσσας, πολιτισμός, εμπορικά σήματα

Από τη σιωπή στην επικοινωνία: κοινωνικοσυναισθηματική μάθηση και πολυαισθητηριακές πρακτικές στη διδασκαλία της Ελληνικής ως τρίτης γλώσσας (Γ3) σε δίγλωσσο νηπιαγωγείο της Αλβανίας

Φωτεινή Κιτσάκη

Νηπιαγωγός ΠΕ60 ΕΑΕ
kit.safe@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τις προκλήσεις και τις στρατηγικές διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε μαθητές προσχολικής ηλικίας στο ελληνοαλβανικό νηπιαγωγείο «Όμηρος» στην Κορυτσά. Η ιδιαιτερότητα του πληθυσμού έγκειται στο γεγονός ότι η ελληνική διδάσκεται ως ξένη/τρίτη γλώσσα (Γ3), καθώς η πλειοψηφία των μαθητών έχει ως μητρική την αλβανική, ενώ παρουσιάζει ήδη υψηλή έκθεση στην αγγλική γλώσσα. Το περιβάλλον είναι γλωσσικά «φτωχό» ως προς τα ελληνικά ερεθίσματα εκτός σχολικού πλαισίου, καθιστώντας τον ρόλο του εκπαιδευτικού καθοριστικό. Αναλύεται η πορεία από την αρχική χρήση της μετάφρασης (ως μέσο ασφάλειας) προς μια μεθοδολογική μεταστροφή αυτόνομης, βιωματικής διδασκαλίας. Η εμπειρική παρατήρηση κατέδειξε ότι η διαμεσολάβηση της μετάφρασης από την επιτόπια εκπαιδευτικό που διδάσκει τα αλβανικά στα νήπια, εμπόδιζε την άμεση επαφή με τη στοχευόμενη γλώσσα. Αντ' αυτού, υιοθετήθηκε μια προσέγγιση που βασίζεται στις αρχές της Κοινωνικοσυναισθηματικής Μάθησης (SEL) και της Ενσυνειδητότητας (Mindfulness). Η καινοτομία της εισήγησης έγκειται στο ότι εστιάζει στη σημασία της «μη λεκτικής σύνδεσης» ως προϋπόθεση για τη μάθηση. Παρουσιάζονται συγκεκριμένες ασκήσεις επαφής και ενδυνάμωσης της ομάδας που στόχο έχουν:

- Τη δημιουργία ενός «ασφαλούς χώρου» και του αισθήματος του ανήκειν.
- Την ενεργοποίηση της προσοχής των μαθητών μέσω μη λεκτικών ερεθισμάτων.
- Την εισαγωγή λεξιλογίου μέσω πολυαισθητηριακών δραστηριοτήτων (χρήση δακτυλόκουκλας, κίνησης, μουσικής, εικόνας και παιχνιδιού).

Η εφαρμογή των παραπάνω πρακτικών οδήγησε σε αξιοσημείωτη βελτίωση της κατανόησης του προφορικού λόγου και, σταδιακά, στην αυθόρμητη παραγωγή ολοκληρωμένων φράσεων από τα ίδια τα παιδιά στην καθημερινή σχολική ζωή. Συμπερασματικά, η διδασκαλία μιας γλώσσας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας δεν ξεκινά από τη λέξη, αλλά από τη σχέση και την επικοινωνία, αποδεικνύοντας ότι η κίνηση και το συναισθημα αποτελούν την αποτελεσματικότερη «μετάφραση» για τον μικρό μαθητή.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διδασκαλία των ελληνικών ως ξένη γλώσσα (Γ3), προσχολική εκπαίδευση, κοινωνικοσυναισθηματική μάθηση, πολυαισθητηριακή προσέγγιση, ενσυνειδητότητα, δίγλωσσο περιβάλλον

Η πλατφόρμα «Ελληνόπουλα» ως εργαλείο συμπερίληψης στη γλωσσική εκπαίδευση της ελληνικής διασποράς

Αντώνιος Ελευθεράκης

Εκπαιδευτικός, Μουσικό Σχολείο Πειραιά
ele82antony@gmail.com

Κωνσταντίνα Ρασούλη

Εκπαιδευτικός, 6ο Δημοτικό Σχολείο Πειραιά
conrasouli@gmail.com

Η γλωσσική εκπαίδευση των παιδιών της ελληνικής διασποράς αποτελεί διαχρονικά κρίσιμο ζήτημα για τη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και της πολιτισμικής ταυτότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ψηφιακές τεχνολογίες και τα διαδικτυακά μαθησιακά περιβάλλοντα αναδεικνύονται σε καίρια εργαλεία για την άρση γεωγραφικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών αποκλεισμών. Η πλατφόρμα «Ελληνόπουλα» συνιστά ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ψηφιακού εκπαιδευτικού εργαλείου που στοχεύει στη συμπεριληπτική γλωσσική εκπαίδευση μαθητών/ μαθητριών ελληνικής καταγωγής που ζουν εκτός Ελλάδας. Η παρούσα περίληψη εξετάζει τον ρόλο της πλατφόρμας «Ελληνόπουλα» ως ενός σύγχρονου και ευέλικτου εργαλείου συμπερίληψης, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο υποστηρίζει τη διαφοροποιημένη μάθηση, την προσβασιμότητα και την ισότιμη συμμετοχή στη γλωσσική εκπαίδευση. Μέσα από διαδραστικό πολυτροπικό υλικό, ασύγχρονες και σύγχρονες μαθησιακές δραστηριότητες, καθώς και πολιτισμικά ευαίσθητο περιεχόμενο, η πλατφόρμα ανταποκρίνεται στις ποικίλες γλωσσικές ανάγκες και τα διαφορετικά επίπεδα επάρκειας των μαθητών/τριών της διασποράς. Παράλληλα, ενισχύει τη σύνδεση των μαθητών-χρηστών με τον ελληνικό πολιτισμό, προάγοντας την αίσθηση του ανήκειν, καθώς και τη διαπολιτισμική κατανόηση.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ψηφιακό εργαλείο, ελληνική διασπορά, συμπερίληψη, γλωσσική εκπαίδευση, πολυτροπικό υλικό

Ο «αντίκτυπος» της παρουσίας των κοινοτικών σχολείων (community schools) στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Αποστολία Αρβανιτάκη

Εκπαιδευτικός ΠΕ70,
Κάτοχος Π.Μ.Σ. «Σύγχρονες Τάσεις στη Γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς» Σ.Α.Σ.-Ε.Α.Π.
apostoliaarv13@gmail.com

Γιαννούλα Σαμαρά

Εκπαιδευτικός ΠΕ70,
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Π.Μ.Σ. «Η Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας
σε Διαπολιτισμικά Περιβάλλοντα» Π.Δ.Μ
mte00034@uowm.gr

Τα κοινοτικά σχολεία (community language schools) αποτελούν δομές μη τυπικής εκπαίδευσης που αποσκοπούν στη γλωσσική και πολιτισμική διατήρηση της κληρονομιάς μεταναστευτικών κοινοτήτων, που λειτουργούν στην εκάστοτε χώρα υποδοχής (Χατζηδάκη & Μαλιγκούδη, 2023). Εμπόδιο στην ομαλή λειτουργία αυτών των σχολείων στέκεται η μη επαρκής στήριξη από φορείς της χώρας υποδοχής με αποτέλεσμα να αυτοσυντηρούνται για να είναι απρόσκοπτη η λειτουργία τους (Μαλιγκούδη, 2014). Μια ενδεχόμενη πιθανότητα της απουσίας επαρκούς στήριξης είναι η σύγχρονη αναβίωση του εθνοκεντρισμού που πηγάζει από την ιδέα της ομογενοποίησης (Γκόβαρης, 2011). Ένα μέρος του συνόλου των κοινοτικών σχολείων εκδηλώνει την ψηφιακή του παρουσία μέσω ιστοσελίδων και αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Στο πλαίσιο αυτό, συχνά οι κοινότητες προβάλλουν τις ιδεολογίες τους και παρουσιάζουν τον τρόπο με τον οποίο θέλουν τα σχολεία τους να γίνονται αντιληπτά από τα μέλη του κυρίαρχου πληθυσμού. Η διερεύνηση τέτοιου είδους ψηφιακού λόγου θεωρείται σημαντική για την αποτύπωση των ιδεολογιών και των στάσεων που φέρει η εκάστοτε κοινότητα (Liu, 2022). Πιο συγκεκριμένα, τίθεται ως στόχος η διερεύνηση της ψηφιακής παρουσίας των κοινοτικών σχολείων στην ελληνική επικράτεια. Ο κεντρικός πυλώνας της έρευνας αφορά τη στάση της ελληνικής κοινωνίας σχετικά με την παρουσία κοινοτικών σχολείων μέσα από παραδείγματα ψηφιακού λόγου (π.χ. Facebook, Instagram, κλπ.). Το βασικό εργαλείο ανάλυσης των σχετικών δεδομένων αποτελεί η θεματική ανάλυση και η κριτική ανάλυση λόγου, έχοντας ως σκοπό την ανάλυση γλωσσικών επιλογών των χρηστών/τριών του διαδικτύου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως YouTube, Facebook και Instagram. Τα αποτελέσματα αναμένεται να περιγράψουν τις εν δυνάμει θετικές ή αρνητικές στάσεις ατόμων της χώρας υποδοχής ως προς την οργάνωση τέτοιου είδους σχολικών μονάδων, όπως διατυπώνονται σε ψηφιακά μέσα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Κοινοτικά σχολεία, ψηφιακός λόγος, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, γλωσσικές επιλογές

Θεματικός άξονας

**Διδασκαλία της ελληνικής ως Γ2/ΞΓ
και θέματα διγλωσσίας**

Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην Κίνα: ανάπτυξη, προκλήσεις και προοπτικές

Hu Jingjing

Associate Professor Shanghai International Studies University
sontorini@shisu.edu.cn

Η παρούσα εισήγηση διερευνά την τρέχουσα κατάσταση και τις προοπτικές της διδασκαλίας της νεοελληνικής γλώσσας στην Κίνα, με ιδιαίτερη έμφαση στις σύγχρονες προκλήσεις και τις στρατηγικές προσαρμογής. Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας στην Κίνα, που ξεκίνησε το 1972 στο Πανεπιστήμιο SISU, βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή ανάπτυξης. Ενώ η πρωτοβουλία «Μίας Ζώνης, Ένας Δρόμος» και η εντατικοποίηση των σχέσεων Κίνας-Ελλάδας δημιουργούν ζήτηση για πολυδύναμους αποφοίτους με γλωσσικές και διαπολιτισμικές δεξιότητες, η εκπαίδευση αντιμετωπίζει διπλές προκλήσεις. Από τη μια, υπάρχουν παραδοσιακά εμπόδια, όπως η σχετική νεότητα του διδακτικού προσωπικού και η έλλειψη τοπικών διδακτικών βοηθημάτων προσαρμοσμένων για Κινέζους μαθητές. Από την άλλη, η ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης (AI), και ειδικά των συστημάτων παραγωγής κειμένου, αμφισβητεί το παραδοσιακό μοντέλο γλωσσικής εκπαίδευσης, μετατοπίζοντας την προτεραιότητα προς την ανάπτυξη ανώτερων ικανοτήτων όπως η κριτική σκέψη, η ερμηνεία του πολιτισμού και η δημιουργική παραγωγή περιεχομένου — δεξιότητες που η Τεχνητή Νοημοσύνη δεν μπορεί εύκολα να αναπαράγει. Για να ανταποκριθεί στα ανωτέρω το πεδίο πρέπει να επαναπροσδιορίσει στρατηγικά το εκπαιδευτικό του μοντέλο, ενσωματώνοντας βαθύτερα πολιτισμικά και περιφερειακά στοιχεία, ενισχύοντας την ανθρωποκεντρική μάθηση και διερευνώντας συνεργατικά μοντέλα της εκμάθησης, όπως το «διδάσκων-μαθητής-AI».

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ελληνική γλώσσα στην Κίνα, τεχνητή νοημοσύνη, διαπολιτισμική επικοινωνία, εκπαιδευτικός μετασχηματισμός

Διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε μετανάστριες γυναίκες ινδικής καταγωγής (ΜΑ.Ζ.Ι- ΜΑθαίνω-Ζω Ισότητα): Σχεδιασμός, λογική και αρχές του προγράμματος

Πέγκυ Μανώλη

Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΕΑΠΗ
Πανεπιστήμιο Πατρών
pmanoli@upatras.gr

Ευγενία Μπερδέση

Υπ. Διδάκτορας ΤΕΕΑΠΗ
Πανεπιστήμιο Πατρών
up1112502@upatras.gr

Βασίλης Μαυραγάνης

Υπ. Διδάκτορας ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστήμιο Πατρών
vmavragan@gmail.com

Νεκτάριος Στελλάκης

Καθηγητής ΤΕΕΑΠΗ Πανεπιστήμιο Πατρών
nekstel@upatras.gr

Άννα Ρούσου

Καθηγήτρια Τμήμα Φιλολογίας
Πανεπιστήμιο Πατρών
aroussou@upatras.gr

Το πανεπιστήμιο ως φορέας κοινωνικής παρέμβασης και ενδυνάμωσης δημιουργεί γέφυρες ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες και γλώσσες και συνδράμει έμπρακτα στη στήριξη των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων μέσα από στοχευμένες μορφές γλωσσικής εκπαίδευσης ενισχύοντας τον κοινωνικό του ρόλο και την εξωστρέφεια του, καθώς η γλώσσα, δεν λειτουργεί μόνο ως εργαλείο επικοινωνίας, αλλά ως βασικός παράγοντας συγκρότησης κοινωνικής και πολιτισμικής ταυτότητας και ένταξης στην κοινότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα εισήγηση εστιάζει σε ένα πρόγραμμα διδασκαλίας 40 ωρών της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, επιπέδου Α1 σύμφωνα με το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες, σε μετανάστριες γυναίκες ινδικής καταγωγής που διαμένουν στο νομό Αχαΐας. Το πρόγραμμα υλοποιείται από το Εργαστήριο Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία σε συνεργασία με το Εργαστήριο Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού του Πανεπιστημίου Πατρών. Αναλυτικότερα, η εισήγηση αυτή συζητά τον σχεδιασμό, τη λογική και τις αρχές που διέπουν το συγκεκριμένο πρόγραμμα, το οποίο βασίζεται στις αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων και της εκπαίδευσης μεταναστών/τριών αλλά και σε πολυτροπικές, διαγλωσσικές και βιωματικές δραστηριότητες, αναγνωρίζοντας την αξία των γλωσσικών και πολιτισμικών κεφαλαίων των συμμετεχουσών. Το πρόγραμμα ΜΑ.Ζ.Ι. περιλαμβάνει, εκτός από μαθήματα ελληνικής γλώσσας, πολιτισμικά εργαστήρια, επισκέψεις σε μουσεία, μαθήματα χορού και βασικές γνώσεις πρώτων βοηθειών. Η διάχυση και η προβολή της δράσης είναι σημαντική, καθώς μπορεί να αξιοποιηθεί σε αντίστοιχα εκπαιδευτικά πλαίσια ως παράδειγμα καλής πρακτικής με στόχο την κοινωνική συμπερίληψη ευάλωτων κοινωνικά ομάδων μέσω στοχευμένων μορφών γλωσσικής εκπαίδευσης. Η ενίσχυση της γλωσσικής τους εκπαίδευσης καθίσταται αναγκαία προϋπόθεση κοινωνικής δικαιοσύνης και ενεργού συμμετοχής σε μια δημοκρατικά ευνομούμενη και ισότιμη κοινωνία. «Το ερευνητικό πρόγραμμα “Διδασκαλία και ενίσχυση της Ελληνικής γλώσσας σε γυναίκες ινδικής καταγωγής ΜΑΖΙ (Μαθαίνω–Ζω Ισότητα)”, το οποίο υλοποιείται στο Πανεπιστήμιο Πατρών, χρηματοδοτείται από τον ΕΛΚΕ του Πανεπιστημίου Πατρών».

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, γλωσσική εκπαίδευση μεταναστριών, δια/πολυγλωσσική προσέγγιση, κοινωνική συμπερίληψη

Μελέτη της μικροδομής του προφορικού λόγου των ομιλητών της Ελληνικής ως Γλώσσας Πολιτισμικής Κληρονομιάς και η διδακτική αξιοποίησή της

Αγγελική Κεφαλά

Υπ. Διδάκτορας, ΤΕΕΠΗ ΔΠΘ
akefala@psed.duth.gr

Λύδια Μίτιτς

Επίκουρη Καθηγήτρια, ΤΕΕΠΗ ΔΠΘ
lmitits@psed.duth.gr

Οι ομιλητές Γλωσσών Πολιτισμικής Κληρονομιάς (ΓΠΚ) χαρακτηρίζονται από έντονη ανομοιογένεια όσον αφορά τις γλωσσικές τους δεξιότητες. Συχνά, η ευχέρειά τους στην καθημερινή επικοινωνία και η κατάρκτηση του φωνολογικού συστήματος συγκαλύπτουν ελλείμματα στη γραμματική επάρκεια και στο ακαδημαϊκό λεξιλόγιο (Polinsky, 2014) περιορίζοντας τη δεξιότητα παραγωγής προφορικού λόγου. Με σκοπό την αποτύπωση του γλωσσικού τους προφίλ και τον σχεδιασμό αναλυτικών προγραμμάτων και εκπαιδευτικού υλικού που ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των μαθητών ΓΠΚ, η αξιοποίηση ερευνητικών δεδομένων όπως το Greek Heritage Language Corpus (GHLIC) (Gavriilidou & Mitits, 2021) θεωρείται αναγκαία. Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να εξετάσει τη μικροδομή προφορικών αφηγήσεων (α) των ομιλητών της ελληνικής ως ΓΠΚ (ΕΓΠΚ) που διαμένουν στις ΗΠΑ και εμπεριέχονται στο GHLIC και (β) των φυσικών ομιλητών της ελληνικής ως Γ1 που διαμένουν στην Ελλάδα (ομάδα βάσης). Πιο συγκεκριμένα ως προς την ανάλυση της μικροδομής των αφηγήσεων υπολογίζονται ο συνολικός αριθμός των λέξεων που περιλαμβάνει η αφήγηση και τα διαφορετικά λήμματα που εμπεριέχονται σε αυτές, γίνεται κωδικοποίηση των λέξεων ως προς το μέρος του λόγου στο οποίο εμπίπτουν, υπολογίζεται η λεξιλογική ποικιλία των αφηγήσεων, εξετάζεται η συντακτική πολυπλοκότητα και επισημαίνονται οι συντακτικές, μορφολογικές, μορφοσυντακτικές και λεξιλογικές διαφοροποιήσεις που εντοπίζονται. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παραπάνω ανάλυσης προτείνονται κάποιες ενδεικτικές δραστηριότητες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των μαθητών της ΕΓΠΚ, με σκοπό την καλλιέργεια της δεξιότητας παραγωγής λόγου.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μικροδομή, ομιλητές της ΕΓΠΚ, δημιουργία υλικού, Greek Heritage Language Corpus

Ανάπτυξη, ανοιχτότητα και πολλαπλότητα εκπαιδευτικού υλικού για την ελληνική ως δεύτερη ή πρόσθετη γλώσσα στη σχολική εκπαίδευση. Και μετά τι;

Μαρία Μητσιάκη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΤΑΣ ΔΠΘ
mmitsiaki@hs.duth.gr

Η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού προσεγγίζεται συνήθως ως μια προκλητική πρακτική ενασχόληση που συνδέεται άμεσα με τη δημιουργικότητα των μαχόμενων εκπαιδευτικών και εκλαμβάνεται ως μια «α-θεωρητική» εργασία (Samuda, 2005). Ωστόσο την τελευταία εικοσαετία πληθαίνουν οι φωνές που εισηγούνται την αντιμετώπισή της ως διακριτού ακαδημαϊκού κλάδου που συνοδεύεται από τη χρήση και την αξιολόγηση του υλικού εντός της σχολικής τάξης (βλ. Tomlinson, 2012· 2022). Η εργασία εξετάζει κριτικά το εκπαιδευτικό υλικό που έχει παραχθεί για τη διδασκαλία της ελληνικής ως πρόσθετης ή δεύτερης γλώσσας στο πλαίσιο της σχολικής εκπαιδευτικής πολιτικής, θέτοντας το ερώτημα «και μετά τι;» σε ένα τοπίο που χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη ποικιλία σχολικών εγχειριδίων, ψηφιακών πόρων και ανοιχτών εκπαιδευτικών πρακτικών. Αρχικά, εξετάζεται η σημασία της ύπαρξης ενός σχολικού εγχειριδίου σχεδιασμένου με βάση γλωσσοδιδασκτικές προσεγγίσεις που μπορούν να συνδυαστούν δημιουργικά (πολυγραμματισμοί, CLIL, στρατηγικές μάθησης κ.ά.) και συγκεκριμενοποιημένου, δηλαδή κατάλληλου για τα διαφορετικά περιβάλλοντα στα οποία διδάσκεται η ελληνική γλώσσα (βλ. και Μητσιάκη, 2025). Έπειτα διερευνάται η μετάβαση από το ένα σχολικό εγχειρίδιο σε ένα οικοσύστημα πολλαπλών υλικών, στο οποίο συνυπάρχουν έντυπα και ψηφιακά βιβλία, ανοιχτοί εκπαιδευτικοί πόροι (OERs) και υβριδικά μαθησιακά περιβάλλοντα. Σε κάθε περίπτωση εξετάζεται η συμβατότητα των υλικών με τα αντίστοιχα αναλυτικά προγράμματα Νεοελληνικής Γλώσσας στη σχολική εκπαίδευση (βλ. Μητσιάκη, 2024). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο του/της εκπαιδευτικού ως σχεδιαστή/τριας μαθησιακών εμπειριών και στη συμβολή των ψηφιακών τεχνολογιών (Zarata, 2023) και της τεχνητής νοημοσύνης (OECD, 2024· Γαβριηλίδου, 2024). Τέλος προσεγγίζονται κριτικά οι δυνατότητες του εκπαιδευτικού υλικού που σχεδιάζεται από ανθρώπους και του υλικού που παράγεται με τη συνδρομή τεχνητής νοημοσύνης και αναδεικνύονται ζητήματα ποιότητας, ευθύνης και γραμματισμών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικό υλικό, διδασκαλία της ελληνικής ως πρόσθετης ή δεύτερης γλώσσας, σχολική εκπαίδευση, γλωσσοδιδασκτικές προσεγγίσεις, τεχνητή νοημοσύνη

Διδασκαλία της ελληνικής ως γλώσσας καταγωγής σε Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ) του γερμανικού σχολικού συστήματος: προσεγγίσεις συμπερίληψης σε ετερογενή και πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

Ιορδάνης Τσιγλόπουλος

Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας, M.Ed.
Δημόσια σχολεία Βόρειας Ρηνανίας-Βεσφαλίας, Γερμανία
jordantsig@yahoo.gr

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη διδασκαλία της ελληνικής ως γλώσσας καταγωγής στο πλαίσιο των Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ), όπως αυτά λειτουργούν ενταγμένα στο δημόσιο σχολικό σύστημα της Γερμανίας μέσω του θεσμού Herkunftssprachlicher Unterricht (HSU) στη Βόρεια Ρηνανία-Βεσφαλία. Το HSU αποτελεί θεσμοθετημένο κρατικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε μαθητές/τριες με μεταναστευτικό υπόβαθρο και διαφορετικές γλώσσες καταγωγής και υλοποιείται συμπληρωματικά προς το υποχρεωτικό σχολικό πρόγραμμα. Στο πλαίσιο αυτό, τα ΤΕΓ συνιστούν ειδική μορφή εφαρμογής του HSU για την ελληνική γλώσσα. Πιο συγκεκριμένα, τα ΤΕΓ του γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος συγκροτούν κατεξοχήν ετερογενή μαθησιακά περιβάλλοντα, τόσο ως προς την ηλικία και το επίπεδο γλωσσικής επάρκειας όσο και ως προς το οικογενειακό γλωσσικό υπόβαθρο των μαθητών/τριών. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται σε διγλωσσικά και πολυγλωσσικά οικογενειακά περιβάλλοντα με ασύμμετρη διαγενεακή μετάδοση της ελληνικής, στα οποία η ελληνική γλώσσα δεν αποτελεί κυρίαρχο μέσο καθημερινής επικοινωνίας. Το γεγονός αυτό διαμορφώνει διαφοροποιημένες σχέσεις των μαθητών/τριών με τη γλώσσα καταγωγής και οδηγεί σε ανομοιογενείς μαθησιακές αφηρητές εντός της ίδιας τάξης. Υπό το πρίσμα των παραπάνω, στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζονται σε ΤΕΓ (HSU) στις περιοχές Ennepe-Ruhr-Kreis και Hagen, καθώς και τρόποι παιδαγωγικής διαχείρισης της ετερογένειας μέσα από συμπεριληπτικές πρακτικές, διαφοροποιημένες δραστηριότητες και ευέλικτες μορφές συμμετοχής. Στόχος είναι να αναδειχθεί το πλαίσιο των ΤΕΓ του γερμανικού σχολικού συστήματος ως πεδίο ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη διασπορά που, παρά τις θεσμικές και γλωσσικές προκλήσεις, προσφέρει ουσιαστικές δυνατότητες ενίσχυσης της γλωσσικής ανάπτυξης και της πολιτισμικής σύνδεσης των μαθητών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: ελληνική γλώσσα καταγωγής, Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ), Herkunftssprachlicher Unterricht, διασπορά, συμπερίληψη, διγλωσσικά και πολυγλωσσικά οικογενειακά περιβάλλοντα

Η ελληνική και η γερμανική γλώσσα στην καθημερινότητα δίγλωσσων/πολύγλωσσων παιδιών και εφήβων στην περιοχή του Μονάχου

Άννα Χήτα

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Γερμανικής
Γλώσσας και Φιλολογίας, Ε.Κ.Π.Α.
achita@gs.uoa.gr

Φρειδερίκη Μπατσαλιά

Ομότιμη Καθηγήτρια, Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας
και Φιλολογίας, Ε.Κ.Π.Α.
fbatsal@gs.uoa.gr

Αρετή Τσιγκρέλη

Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και
Φιλολογίας, Ε.Κ.Π.Α.
tsigkreliar@gs.uoa.gr

Μαρίνα Βλάχου

Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και
Φιλολογίας, Ε.Κ.Π.Α.
marvlach@gs.uoa.gr

Στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου GLOSSA.MU, που έχει ως στόχο τη διερεύνηση της χρήσης της ελληνικής είτε ως πρώτης είτε ως δεύτερης γλώσσας και της γλώσσας της χώρας υποδοχής στην καθημερινή ζωή παιδιών και εφήβων ελληνικής καταγωγής και είναι ενταγμένο στο Εργαστήριο «Πολυμέσων και Γλωσσικών Εφαρμογών (M.I.L.A.)» του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Ε.Κ.Π.Α., διεξήχθη εμπειρική μελέτη (Νοέμβριος 2025-Ιανουάριος 2026) με τον ως άνω τίτλο σε συνεργασία και με το Διεθνές Κέντρο Έρευνας για την Πολυγλωσσία (IFM) του Τομέα Γερμανικής ως Ξένης Γλώσσας στο Πανεπιστήμιο Ludwig-Maximilian του Μονάχου (LMU). Η έρευνα διεξήχθη με τη χρήση ερωτηματολογίου, το οποίο συμπληρώθηκε από 110 άτομα, συγκεκριμένα: γονείς δίγλωσσων (ελληνική και γερμανική γλώσσα)/πολύγλωσσων παιδιών και εφήβων, εκπαιδευτικούς (δασκάλους και καθηγητές) των Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ) του Μονάχου και από μαθητές (παιδιά και εφήβους). Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, εξετάστηκε η πολύπλευρη και πολυεπίπεδη διάσταση των επικοινωνιακών σχέσεων των μελών της εν λόγω κοινότητας και, πιο συγκεκριμένα, θέματα που αφορούν στη χρήση και την επάρκεια Ελληνικής και Γερμανικής Γλώσσας, τη γλωσσική ταυτότητα, τη διαγενεακή μεταβίβαση της γλώσσας, τη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας στο γερμανόφωνο περιβάλλον, καθώς και τον ρόλο της εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν στις παραπάνω θεματικές παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διγλωσσία, πολυγλωσσία, γλωσσική ταυτότητα, διατήρηση της γλώσσας, συμπερίληψη

Μορφολογική επίγνωση σε μαθητές της Ελληνικής ως Γ1 και Γ2: Ο ρόλος της παιδαγωγικής διαγλωσσικότητας

Νικόλαος Δαλαμπούρας

Υπ. Διδάκτορας, Τμήμα Φιλολογίας ΑΠΘ
ndalamp@lit.auth.gr

Γερακινή Δούκα

Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Τμήμα Φιλολογίας ΑΠΘ
dgerakini@lit.auth.gr

Δέσποινα Παπαδοπούλου

Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας ΑΠΘ
depara@lit.auth.gr

Στην παρούσα εισήγηση διερευνάται η αποτελεσματικότητα της Παιδαγωγικής Διαγλωσσικότητας (στο εξής ΠΔ) στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, σε παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο στο πλαίσιο της τυπικής ελληνικής εκπαίδευσης. Η ΠΔ (Busse et al., 2019· Cenoz & Gorter, 2017· Franck & Papadopoulou, 2024· García, 2009· Leonet et al., 2020) αναφέρεται στη συστηματική αξιοποίηση του πλήρους γλωσσικού ρεπερτορίου των μαθητών κατά τη μαθησιακή διαδικασία, με στόχο την ανάπτυξη γλωσσικών και μεταγλωσσικών δεξιοτήτων. Στην έρευνα συμμετείχαν 226 μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ηλικίας 10 έως 15 ετών ($M = 12,72$, $TA = 1,82$), εκ των οποίων οι 102 ήταν μαθητές μεταναστευτικής προέλευσης. Για τους σκοπούς της μελέτης πραγματοποιήθηκαν τρία διδακτικές παρεμβάσεις σε μικτές τάξεις σχολείων της Κεντρικής Μακεδονίας. Τα διδακτικά πρωτόκολλα σχεδιάστηκαν για επίπεδα γλωσσομάθειας A2–B1 (Council of Europe, 2001) και εστίασαν στην παραγωγική μορφολογία, και, πιο συγκεκριμένα, στα επιθήματα $-ίζω$, $-άρω$, $-ινος$ και $-ικός$. Για τη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της ΠΔ, χορηγήθηκαν στους συμμετέχοντες γλωσσικές δοκιμασίες πριν και μετά τη διδακτική παρέμβαση. Οι δοκιμασίες αυτές περιλάμβαναν ασκήσεις αναγνώρισης επιθήματος, παραγωγής επιθήματος και μορφολογικού τεμαχισμού. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στη δοκιμασία αναγνώρισης επιθήματος παρατηρήθηκε βελτίωση μετά την παρέμβαση μόνο στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, ενώ στις δοκιμασίες παραγωγής επιθήματος και μορφολογικού τεμαχισμού η επίδοση βελτιώθηκε μετά την παρέμβαση τόσο στους γηγενείς μαθητές, όσο και στους μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης παρέχουν ισχυρές ενδείξεις υπέρ της συμπεριληπτικής γλωσσικής εκπαίδευσης και αναδεικνύουν την παιδαγωγική διαγλωσσικότητα ως μια ερευνητικά τεκμηριωμένη προσέγγιση σε πολύγλωσσα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Παιδαγωγική διαγλωσσικότητα, μορφολογική επίγνωση, ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα

Students' underachievement in English as a foreign language in Greek secondary education schools

Δημήτριος Κάσσης

Διδάκτωρ Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
dikas83@gmail.com

The issue of underachievement in secondary schools, whose main population consists of various ethnic groups, constitutes a relatively recent development in the Greek educational reality since the pedagogical problems which are related to multicultural classrooms were not included in the main educational debates until the 90s. Owing to the fact that underachievement appears to dominate the performance of students in minority school communities, policy-makers and teachers must take on new responsibilities which will lead to the amelioration of educational standards in multicultural schools, especially in the teaching of subjects, such as English, which necessitate a higher degree of adaptability to various learning methods and styles. Given all the above, this paper pertains to the pedagogical issue of underachievement in multicultural classrooms in Greece. Educational problems such as segregation from mainstream secondary education, teachers' accountability and racial stereotyping are thoroughly discussed in order to draw important conclusions about the main reasons for which this part of the school population is characterised by low academic performance. Through the interpretative lenses of reflection theory and practice, the paper explores the key concepts associated with poor academic performance in multicultural classrooms in relation to the conditions in which minority schooling takes place.

Keywords: Underachievement, multiculturalism, minority schooling, reflective practices

**“Feeling like a space intruder”:
Negotiating Policy and Authority in English
as an Additional Language Support Services Contexts**

Valentina Migliarini

Associate Professor, Department of Education & Social Justice
University of Birmingham, UK
v.migliarini@bham.ac.uk

María Cioè-Peña

Associate Professor, Graduate School of Education
University of Pennsylvania, US
cioepena@upenn.edu

This paper explores how the English as an Additional Language Support Service (EALSS), within an English school district, surfaced linguistic barriers to learning for migrant students with or without disabilities. It contributes to theories of inclusive and expansive language education by asking the central question of how the enactment of education policy surfaces linguistic tensions in multilingual school contexts. Drawing on intersectionality (Crenshaw, 1991) and Critical Disability Raciolinguistics (Cioè-Peña, 2020), the paper centers the perspectives of educators and bilingual assistants (BAs), whose work reveals contradictions between policy intentions and everyday practice. BAs describe experiencing their roles as simultaneously intrusive and compulsory—positioned as essential to meeting students’ needs, yet excluded from meaningful authority within schools. They carry urgent responsibilities, including building collaborative relationships with teachers and challenging deficit-based views of multilingualism and disability, while navigating professional marginalization and limited institutional support. Situated within contemporary migration contexts in Europe and the Global North, the paper demonstrates how linguistic barriers are often produced not through student difference, but through well-intentioned policies that mandate multilingual support without adequate funding or structural backing. As a result, language support shifts from a resource to an obligation, reinforcing ableist and racist narratives that frame both minoritized students and professionals as burdens on the system. The paper concludes with recommendations for (a) developing intersectional, culturally responsive policy frameworks, and (b) designing educational policy in collaboration with bilingual assistants and other frontline professionals.

Keywords: Multilingual students, migrant populations, inclusive language education, critical disability raciolinguistics, intersectionality

The Dynamics of Ethnic Bilingualism in the Southern Greek Minority: Impact of Globalization and the Spread of the English Language

Zamira Boboli

Assistant lecturer, “Eqrem Çabej” University
zboboli@uogj.edu.al

Aleksandër Boboli

Assistant lecturer, “Eqrem Çabej” University
aleksanderboboli@yahoo.com

Selaudin Mosh

Assistant lecturer, “Eqrem Çabej” University
smosho@uogj.edu.al

The ethnic Greek minority community, situated mainly in South Albania, has long been defined by ethnic bilingualism, i.e., Greek at home and Albanian outside home. This kind of bilingualism has helped in maintaining the Greek language and cultural heritage, but it has also provided access to Albanian society. Globalization, particularly through the spread of English, is transforming this equation. English has emerged as a global lingua franca, driven by global media, the internet, and the increasing use of English in education and the labor market. For the younger generations of the Southern Greek minority community, English has become necessary for educational and professional advancement, which has resulted in reversal of linguistic priorities, with English as the preferred choice for social mobility. Firstly, although the expansion of English offers possibilities, it is also threatening the Greek language and its identity. The younger generations might find English more preferable than Greek, thus leading to language shift and erosion of culture. Secondly, the prevalence of English may further complicate conflict between the Greek minority and the Albanian majority. The future of ethnic bilingualism in the region depends on bringing together the continuation of Greek culture with the challenges and opportunities in globalizing, English-based words, as well as protection of both language diversity and ethnic identity.

Keywords: Bilingualism, Greek minority, cultural heritage, expansion, challenges

Aspects of L2 Written Language in the Albanian–Greek Bilingual Context: Influencing Factors in Sentence Production

Eljana Kokalari

PhD, Department of Foreign Languages, Department of Greek Language, Literature and Civilization,
University “Eqrem Çabej” of Gjirokastra
emosko@uogj.edu.al

Valentina Boboli

Msc., Department of Greek Language, Literature and Civilization
University “Eqrem Çabej” of Gjirokastra
vboboli@uogj.edu.al

Katerina Vasili

Msc., Department of Foreign Languages
University “Eqrem Çabej” of Gjirokastra
kvasili@gmail.com

This paper investigates written syntactic awareness in an Albanian–Greek bilingual context, focusing on students belonging to the Greek minority in Albania, examining how they demonstrate sensitivity to syntactic structures across their two languages with special focus on Albanian. Drawing on current research in psycholinguistics, second language acquisition, and bilingual development, the study examines disparities that emerge in written production in Albanian, particularly in sentence formation, word order, agreement, and cross-linguistic transfer of syntactic structures. Methodologically, the study employs structured questionnaires, combining written judgment tasks, error identification, and sentence-completion activities designed to elicit syntactic awareness and metalinguistic reflection. The data allow for the examination of both conscious and implicit knowledge of syntactic structures in the two languages. Findings indicate that typological differences between Albanian and Greek, together with language dominance and educational exposure, significantly shape bilingual students’ syntactic awareness in writing. The study contributes to a deeper understanding of bilingual written competence in minority language settings and highlights implications for bilingual education practices.

Keywords: Sentence production, bilingualism, written language, Greek minority in Albania, syntactic structure

Early language education in digital and multicultural contexts: Insights from the “Smart Kids” English Pre-Primer

Edlira Xega

PhD, Department of Foreign Languages, Faculty of Education and Philology,
Fan S. Noli' University of Korçë, Albania
exega@unkorce.edu.al

Juliana Çyfeku

PhD, Department of Foreign Languages, Faculty of Education and Philology
Fan S. Noli' University of Korçë, Albania
jcyfeku@unkorce.edu.al

The paper presents “Smart Kids” English Pre-Primer as an example of an innovative practice within early language education in multi/intercultural and digital learning environments for the wider framework of lifelong learning and teacher training in language education. This study shall investigate how the pedagogical design of the course supports the acquisition of foundational English language competencies in very young learners while simultaneously considering some key issues of teacher preparation and instructional support. In full compliance with the Pre-University Education Quality Assurance Agency syllabus for very young learners of English and the CEFR at Pre-A1 level, Smart Kids takes a fully skills-based approach to the systematic development of alphabet knowledge, vocabulary, phonics, listening, and speaking. It integrates age-appropriate language, repetition, and clear instructions with multimodal resources, including songs, rhymes, phonics-based activities, puzzles, coloring tasks, and cut-and-paste exercises that inspire engagement, inclusivity, confidence, and the fostering of cognitive, linguistic, and fine motor development. The paper further explores how digital and teaching support materials, such as audio resources and USB-based content, contribute to pronunciation, listening skills, and learner motivation. At the same time, the role of the Teacher's Manual, particularly as an instrument for professional development, is foregrounded in its structured guidance and step-by-step instructions for teaching that stabilize teachers' methodological competence. The findings indicate that Smart Kids English Pre-Primer effectively links early language learning with teacher training by showing precisely how well-designed material can promote sustainable language education practices and lifelong learning in contemporary, culturally diverse educational contexts.

Keywords: Very young learners, language teacher education, multimodal pedagogy, digital learning environments, early EFL instruction

Educational Intervention for Refugee Children: A Case Study on Learning Greek as a Second Language

Aikaterini Mesimeri

Special Education teacher, 77th primary school of Thessaloniki
kmesimeri@yahoo.gr

This study presents a pilot educational intervention designed to support refugee children in learning Greek as a second language. It focuses on a case study involving two students who arrived in Greece this year as asylum seekers and had no prior knowledge of Greek. The intervention was motivated by the well-documented importance of language acquisition for academic achievement, social integration, and identity formation. Drawing on Cummins (2001), the study emphasizes the role of learners' mother tongue as a foundational resource for acquiring the target language. The program implemented differentiated instruction through the use of digital technology and individualized learning plans, guided by the principles of Universal Design for Learning (UDL). This approach aimed to foster collaboration and interaction, foster a sense of belonging, and cultivate an inclusive classroom environment. To support learning, the intervention incorporated ongoing assessment, lesson plans tailored to students' individual needs, digital tools, learner portfolios, and regular feedback conferences. These practices enabled students to monitor their progress and engage in reflective learning. The findings highlight how structured, inclusive interventions can transform multilingualism into a meaningful learning asset. Teachers were encouraged to move beyond traditional, teacher-centered practices by addressing the linguistic, social, and emotional needs of refugee learners and promoting active student participation. The study demonstrates that tailored, technology-enhanced instruction not only facilitates language acquisition but also strengthens students' social and emotional development, thereby contributing to the overall integration of refugee children into the school community.

Keywords: Greek as a second language, refugee education, differentiated instruction, digital technology, inclusive education

Η διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας στους/στις μαθητές/τριες της ελληνικής μειονότητας

Eruglina Haska

MSc, Ενιαίο Σχολείο Βουλιαρατών
eruglinahaska@gmail.com

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας στους/στις μαθητές/τριες της ελληνικής μειονότητας, εστιάζοντας στις προκλήσεις, τις μεθόδους και τις σύγχρονες στρατηγικές που συμβάλλουν στην αποτελεσματική κατάκτησή της ως δεύτερης γλώσσας. Η αλβανική γλώσσα, ως επίσημη γλώσσα της Δημοκρατίας της Αλβανίας, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εκπαιδευτική, κοινωνική και πολιτισμική ένταξη των μαθητών/τριών της ελληνικής μειονότητας, ιδίως για όσους παρακολουθούν ή επιδιώκουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στα αλβανικά πανεπιστήμια, όπου η επαρκής γνώση της αποτελεί ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγκαιότητα. Μέσα από τη συγκεκριμένη μελέτη, αναλύονται τα βασικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες κατά τη διαδικασία εκμάθησης της αλβανικής γλώσσας, καθώς έρχονται αντιμέτωποι με πολλαπλές δυσκολίες σε διάφορους γλωσσικούς τομείς. Οι δυσκολίες αυτές εμφανίζονται κυρίως στον τομέα της φωνητικής, λόγω διαφορών στην προφορά, καθώς και στη γραμματική, το λεξιλόγιο και τη μορφολογία, όπου η επίδραση της ελληνικής ως μητρικής γλώσσας επηρεάζει σημαντικά τη δομή της έκφρασης στην αλβανική. Ένα ακόμη σημαντικό εμπόδιο αποτελεί η περιορισμένη χρήση της αλβανικής γλώσσας στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, γεγονός που μειώνει την καθημερινή επαφή των μαθητών με την πρότυπη γλώσσα και επιβραδύνει τη φυσική κατάκτησή της. Η σημασία της χρήσης διαδραστικών διδακτικών μεθόδων, της ενσωμάτωσης της εκπαιδευτικής τεχνολογίας και της επιλογής διδακτικού υλικού προσαρμοσμένου στο γλωσσικό επίπεδο και στις ατομικές ανάγκες των μαθητών/τριών υπογραμμίζονται στην παρούσα εργασία. Συμπερασματικά, καταδεικνύεται ότι μια επιτυχημένη διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας απαιτεί μια ολιστική και διαφοροποιημένη προσέγγιση, η οποία σέβεται τη γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα των μαθητών/τριών, προάγοντας ταυτόχρονα τις επικοινωνιακές και ακαδημαϊκές τους δεξιότητες στην αλβανική γλώσσα. Στο πλαίσιο αυτό, τονίζεται η σημασία της χρήσης κατάλληλων σχολικών εγχειριδίων για τη συγκεκριμένη ομάδα μαθητών/τριών, τα οποία λαμβάνουν υπόψη το γλωσσικό επίπεδο, το πολιτισμικό υπόβαθρο και τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών της ελληνικής μειονότητας. Επιπλέον, επισημαίνεται η αναγκαιότητα της δημιουργίας και χρήσης ειδικά σχεδιασμένου, απλοποιημένου και λειτουργικού διδακτικού υλικού, το οποίο συμβάλλει στη σταδιακή κατάκτηση των γλωσσικών δομών και στον εμπλουτισμό του ενεργητικού λεξιλογίου. Το υλικό αυτό θα πρέπει να είναι ποικίλο, εικονογραφημένο, διαδραστικό και βασισμένο σε αυθεντικές επικοινωνιακές καταστάσεις, προκειμένου να διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία και να ενισχύσει το κίνητρο των μαθητών. Με τον τρόπο αυτό, η διδασκαλία της αλβανικής γλώσσας καθίσταται πιο αποτελεσματική, πιο συμπεριληπτική και πιο βιώσιμη, δημιουργώντας ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη των γλωσσικών και ακαδημαϊκών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αλβανική γλώσσα, ελληνική μειονότητα, διγλωσσία, διδακτική μεθοδολογία

Η μητρική γλώσσα στο σχολείο ως ζήτημα εκπαιδευτικής πολιτικής: αναπαραστάσεις και πρακτικές εκπαιδευτικών και μειονοτικών γονέων του συνοικισμού της οδού Άβαντος στην Αλεξανδρούπολη

Φωτεινή Κωνσταντίνου

Υπ. Διδάκτορας ΤΕΕΠΗ ΔΠΘ

Εκπαιδευτικός ΠΕ 70 στο 1ο Πειραματικό Δημοτικό Αλεξανδρούπολης

fkons@yahoo.gr

Η διαχείριση της μητρικής γλώσσας στο σχολικό περιβάλλον συνιστά κρίσιμο πεδίο άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής, καθώς επηρεάζει άμεσα ζητήματα ισότητας, ένταξης και σχολικής επιτυχίας. Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τις αναπαραστάσεις και τις πρακτικές εκπαιδευτικών και γονέων αναφορικά με τη χρήση και τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, αναδεικνύοντας τις αντιφάσεις που προκύπτουν από την απουσία σαφούς γλωσσικής πολιτικής στο σχολείο. Για τους σκοπούς της έρευνας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε εκπαιδευτικούς τυπικών τάξεων και μειονοτικούς γονείς του συνοικισμού της οδού Άβαντος. Οι απαντήσεις υποβλήθηκαν σε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, η οποία χρησιμοποιείται ευρέως στις κοινωνικές επιστήμες κατά την ανάλυση ποιοτικού υλικού. Τα ευρήματα αναδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί καλούνται να λάβουν αποφάσεις σε επίπεδο καθημερινής πρακτικής, χωρίς ξεκάθαρο θεσμικό πλαίσιο ή επαρκή επιμόρφωση. Παρότι σε επίπεδο λόγου εκφράζεται η αποδοχή της μητρικής γλώσσας, η χρήση της περιορίζεται συχνά σε μη διδακτικούς χρόνους, υποδηλώνοντας μια έμμεση πολιτική αποκλεισμού της από τη μαθησιακή διαδικασία. Παράλληλα, η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα, καθώς συνδέεται με ανησυχίες για την αποτελεσματικότητα της εκμάθησης της επίσημης σχολικής γλώσσας. Οι γονείς, από την πλευρά τους, φαίνεται να υιοθετούν στάσεις που ευθυγραμμίζονται με κυρίαρχες γλωσσικές ιδεολογίες, αποδίδοντας προτεραιότητα στην επίσημη γλώσσα του σχολείου ως βασικό μηχανισμό κοινωνικής ένταξης και κινητικότητας. Η μητρική γλώσσα περιορίζεται, έτσι, στον ιδιωτικό χώρο, αναπαράγοντας την αντίληψη ότι δεν αποτελεί θεσμικά αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό κεφάλαιο. Από την ανάλυση προκύπτει ότι η απουσία ρητής γλωσσικής πολιτικής μετακυλίζει την ευθύνη στους εκπαιδευτικούς και εντείνει τις ανισότητες. Παράλληλα, τονίζεται η ανάγκη διαμόρφωσης πολιτικών που να αναγνωρίζουν και να αξιοποιούν τη γλωσσική ποικιλομορφία στο σχολείο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική πολιτική, γλωσσική πολιτική, μητρική γλώσσα, αναπαραστάσεις εκπαιδευτικών, αναπαραστάσεις γονέων

Θεματικός άξονας

**Απόψεις των εκπαιδευτικών για θέματα
γλωσσικής διδασκαλίας, ένταξης και
διαπολιτισμικών δεξιοτήτων**

Αντιλήψεις μελλοντικών εκπαιδευτικών για το λεξιλόγιο και τη διδασκαλία του

Αγγελική Ευθυμίου

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
aefthym@eled.duth.gr

Παρασκευή Θώμου

Πανεπιστήμιο Κρήτης
thomou@uoc.gr

Το λεξιλόγιο αναμφίβολα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς της γλώσσας και της γλωσσικής διδασκαλίας, καθώς η συνεισφορά του στην κατανόηση των κειμένων είναι καθοριστική (Stahl & Nagy 2006, Θώμου 2023). Οι σύγχρονες προσεγγίσεις στη γλωσσική εκπαίδευση αντιμετωπίζουν τη διδασκαλία του λεξιλογίου ως συνδυασμό έμμεσων και άμεσων μεθόδων, περιλαμβάνοντας στρατηγικές εκμάθησης, την καλλιέργεια της λεξικής επίγνωσης και τη συστηματική έκθεση σε πλούσιο προφορικό και γραπτό λόγο (Nation 2001, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, κ.ά, 2014, Ευθυμίου 2013, Θώμου 2023). Παρά τις θεωρητικές αλλαγές στις αντιλήψεις σχετικά με τη σημασία του λεξιλογίου στο γλωσσικό μάθημα, μένει να εξεταστεί κατά πόσο οι πρακτικές των εκπαιδευτικών ευθυγραμμίζονται με τις σύγχρονες θεωρίες και σε ποιο βαθμό τα πορίσματα της γλωσσολογίας μετασχηματίζονται σε παιδαγωγική πράξη. Η μελέτη εξετάζει τις αντιλήψεις των μελλοντικών εκπαιδευτικών για το λεξιλόγιο και τη διδασκαλία του, εστιάζοντας στη σχέση του με άλλους γλωσσικούς τομείς, τους διδακτικούς στόχους και την ανάπτυξη στρατηγικών. Τα δεδομένα της ανάλυσης αντλούνται από ημιδομημένες συνεντεύξεις με 40 φοιτητές και φοιτήτριες σε δύο Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης της Ελλάδας. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι το λεξιλόγιο αντιμετωπίζεται ευκαιριακά και επιφανειακά χωρίς μακροπρόθεσμους στόχους, χωρίς καλλιέργεια στρατηγικών μάθησης και στρατηγικών καλλιέργειας της επίγνωσης, ενώ υποτιμώνται η σημασία και η χρήση ως συστατικά της λεξικής γνώσης. Η επιλογή λεξιλογίου προς διδασκαλία περιορίζεται σε λόγιες και αρχαιοπρεπείς λέξεις, ενώ υποτονεί η καλλιέργεια στρατηγικών μάθησης λεξιλογίου. Παράλληλα με τα παραπάνω, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών παρουσιάζει παραδοσιακές αναπαραστάσεις για συγκεκριμένα λεξιλογικά ζητήματα όπως είναι η συνωνυμία, η πολυσημία και η παραγωγή λέξεων. Τα αποτελέσματα της μελέτης συμφωνούν με τα συμπεράσματα προηγούμενων ερευνών για τις αντιλήψεις εκπαιδευτικών σε διάφορα εκπαιδευτικά πλαίσια (Bergström et al. 2022, μεταξύ άλλων) και εγείρουν προβληματισμό για τον ρόλο της γλωσσολογίας στην εκπαίδευση των δασκάλων.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αντιλήψεις εκπαιδευτικών, διδασκαλία λεξιλογίου, λεξική επίγνωση

Απόψεις εκπαιδευτικών για αποτελεσματικότητα μνημονικών στρατηγικών στη διδασκαλία λεξιλογίου για μαθητές με ή χωρίς μαθησιακές δυσκολίες και διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο

Βασιλική Παπανικολάου

Διδάκτωρ ΠΤΠΕ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
Υποψήφια Μεταδιδάκτορας ΠΤΠΕ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
Εκπαιδευτικός ΠΕ71 3^{ου} Διαπολιτισμικού Δημοτικού Σχολείου Μενεμένης Θεσσαλονίκης
papanikolaou_vicky@yahoo.com

Η σύνδεση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης έχει αποτελέσει αντικείμενο ένθερμης μελέτης στη σύγχρονη ερευνητική κοινότητα. Σε αυτή την κατεύθυνση, θεωρήθηκε ενδιαφέρον να μελετηθούν στοιχεία περί των απόψεων των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα χρήσης μνημονικών στρατηγικών σε μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και σε μαθητές χωρίς μαθησιακές δυσκολίες με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο από το κυρίαρχο, ιδίως για τη διδασκαλία λεξιλογίου. Η ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα γίνεται λόγω του μικρού πλήθους ερευνών που έχουν διεξαχθεί για τη θεματική περί των μνημονικών στρατηγικών σε περιβάλλοντα πολιτισμικού πλουραλισμού (Noelliste & Noelliste, 2018; Olena et al., 2022). Στην έρευνα συμμετείχαν εκπαιδευτικοί γενικής αγωγής που εργάζονται σε διαπολιτισμικά δημοτικά σχολεία του ν. Θεσσαλονίκης, καθώς και εκπαιδευτικοί γενικής αγωγής που εργάζονται σε γενικά δημοτικά σχολεία που έχουν τουλάχιστον έναν μαθητή με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο στην τάξη σε σχολεία του ν. Θεσσαλονίκης. Το δείγμα κλήθηκε να συμπληρώσει ένα ερωτηματολόγιο, με τις απαντήσεις να δίνονται με τη βοήθεια μιας 5-βάθμιας κλίμακας για τον βαθμό συμφωνίας με κάθε δήλωση ξεχωριστά, ενώ οι δηλώσεις αφορούσαν στις μνημονικές στρατηγικές με λέξη-κλειδί, με λέξη- «κρεμάστρα», με τοποθεσία, με ομαδοποίηση στον χώρο, με εικόνες, με νοερές εικόνες, με ομαδοποίηση/ σημασιολογική οργάνωση, με αφήγηση, με φυσική απόκριση και με αισθήσεις. Το βασικότερο ερευνητικό αποτέλεσμα ήταν ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών ανέφερε ως αποτελεσματικότερη τη χρήση οπτικών μνημονικών στρατηγικών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μνημονικές στρατηγικές, πολιτισμός, μαθησιακές δυσκολίες

Από τον παιδαγωγικό σχεδιασμό στη διαχείριση μικτών τάξεων: απόψεις εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως Γ2

Κωνσταντίνα Ηλιοπούλου

Φιλοσοφική Σχολή ΑΠΘ, ΕΔΙΠ
kilioroulou@edlit.auth.gr

Σπυρίδων Μπούρας

Διδάκτωρ ΠΔΜ, ΣΕΠ ΠΔΕ Ηπείρου
spyrosbouras1@gmail.com

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Ελληνικής ως Γ2/ ΞΓ, η αυξανόμενη γλωσσική και πολιτισμική ετερογένεια των εκπαιδευτικών περιβαλλόντων καθιστά αναγκαίο τον συστηματικό διδακτικό σχεδιασμό και την υιοθέτηση αποτελεσματικών πρακτικών διαχείρισης στη μικτή τάξη (Ndu & Makeleni, 2025). Οι μικτές τάξεις, με μαθητές/τριες διαφορετικών επιπέδων γλωσσομάθειας και πολιτισμικών εμπειριών, δημιουργούν σύνθετες απαιτήσεις για τον/ την εκπαιδευτικό και επαναπροσδιορίζουν τον ρόλο του/ της στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του μαθήματος (Tomlinson, 2014). Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων εν ενεργεία εκπαιδευτικών για τον παιδαγωγικό σχεδιασμό του γλωσσικού μαθήματος της Νέας Ελληνικής στο πλαίσιο της διαχείρισης μικτών τάξεων, καθώς και η συσχέτισή τους με τα έτη προϋπηρεσίας και το επίπεδο εξειδικευμένης θεωρητικής κατάρτισης. Η μελέτη υλοποιήθηκε με βολική δειγματοληψία εκπαιδευτικών της δημόσιας εκπαίδευσης που διδάσκουν την Ελληνική ως Γ2 σε σχολεία με υψηλό βαθμό γλωσσικής ανομοιογένειας. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένου ερωτηματολογίου με άξονες τον διδακτικό μετασχηματισμό, τη διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων και τις στρατηγικές συμπερίληψης. Η ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το λογισμικό SPSS, με τη χρήση περιγραφικής και επαγωγικής στατιστικής, ενώ οι ανοικτές απαντήσεις αναλύθηκαν με θεματική ανάλυση, σε συμπληρωματική σχέση με τα ποσοτικά ευρήματα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, παρότι τα έτη προϋπηρεσίας επηρεάζουν τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών, η εμπειρία από μόνη της δεν επαρκεί για την ανάπτυξη παιδαγωγικά τεκμηριωμένων πρακτικών διαφοροποίησης. Αντίθετα, η εξειδικευμένη επιστημονική κατάρτιση συνδέεται με πιο συνεκτικές και αναστοχαστικές προσεγγίσεις στη διαχείριση της γλωσσικής ετερογένειας, αναδεικνύοντας τη σημασία της συνεχούς επιστημονικής εξειδίκευσης στη διδακτική πράξη.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γ2/ΞΓ, ελληνική γλώσσα, σχεδιασμός γλωσσικού μαθήματος, διαχείριση μικτών τάξεων, εκπαιδευτικοί

Προσαρμογή της διδασκαλίας σε πολιτισμικά και γλωσσικά ετερογενείς τάξεις: απόψεις και πρακτικές εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Γεωργία Σταυροπούλου

Εντεταλμένη Διδάσκουσα, ΑΠΘ
gnstavro@edlit.auth.gr

Αθανασία-Μαρία Παρασκευοπούλου

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια
thaniaparaskeuopoulou@gmail.com

Ελευθερία Μπεαζίδου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
liliabe@uth.gr

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη διερεύνηση των διδακτικών πρακτικών και των στρατηγικών μάθησης που υιοθετούν εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε δημόσια σχολεία, στα οποία φοιτούν μαθητές και μαθήτριες της μουσουλμανικής μειονότητας. Κεντρικός στόχος της έρευνας είναι να εξεταστεί σε ποιον βαθμό οι εκπαιδευτικές αυτές πρακτικές προσαρμόζονται στα πολιτισμικά και γλωσσικά χαρακτηριστικά των μαθητών/τριών, λαμβάνοντας υπόψη τη μητρική τους γλώσσα, τις μαθησιακές ανάγκες και τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα, με σκοπό τη διευκόλυνση της ενεργού συμμετοχής τους στη μαθησιακή διαδικασία και την ενίσχυση της εκπαιδευτικής τους ένταξης. Η έρευνα βασίστηκε σε ποσοτική μεθοδολογία και υλοποιήθηκε μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, το οποίο συμπληρώθηκε από 102 εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν σε μεγάλο βαθμό πρακτικές διδακτικής υποστήριξης και συναισθηματικής ενδυνάμωσης των μαθητών/τριών, ενώ εμφανίζουν θετική στάση απέναντι στην προσαρμογή της διδασκαλίας σε δίγλωσσα και πολυπολιτισμικά μαθησιακά περιβάλλοντα. Παράλληλα, αναδεικνύεται η ανάγκη περαιτέρω επιμόρφωσης στον τομέα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, ιδιαίτερα σε ζητήματα που αφορούν στην παιδαγωγική αξιοποίηση της μητρικής γλώσσας των μαθητών/τριών και την καλλιέργεια πολιτισμικής ενσυναίσθησης. Επιπλέον, οι μεταβλητές της προσαρμοστικότητας και της συμπεριληπτικής διδασκαλίας φαίνεται να σχετίζονται θετικά με την αυτο-αποτελεσματικότητά των εκπαιδευτικών στη διαχείριση των πολυπολιτισμικών τάξεων. Η μελέτη συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανόηση των στάσεων και των παιδαγωγικών επιλογών των εκπαιδευτικών και υπογραμμίζει την ανάγκη συστηματικής υποστήριξής τους μέσω στοχευμένων επιμορφωτικών παρεμβάσεων και ενίσχυσης της παιδαγωγικής αυτο-αποτελεσματικότητας σε συνθήκες πολιτισμικής ετερότητας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αυτο-αποτελεσματικότητα, διδακτικές πρακτικές, πολιτισμική ενσυναίσθηση, προσαρμοστικότητα, συμπερίληψη

Η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία στο μάθημα της Γλώσσας: απόψεις εκπαιδευτικών για ετοιμότητα, κατάρτιση και προτάσεις εφαρμογής

Σταματία Ζορμπά

Δασκάλα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Δημοτικό Σχολείο Νικήτης Χαλκιδικής
stamatiazormpa@gmail.com

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις απόψεις των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε Δημοτικά Σχολεία από ποικίλες περιοχές της Ελλάδας (N= 20) αναφορικά με την ετοιμότητα και την κατάρτισή τους στη Διαφοροποίηση της Διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό περιβάλλον καθώς και την αποτύπωση των προτάσεων τους για κατασκευή διαφοροποιημένου εκπαιδευτικού υλικού. Ειδικότερα, παρουσιάζεται ένα μέρος της έρευνας που πραγματοποιήθηκε την περίοδο Μαΐου-Αυγούστου του 2022, πραγματοποιώντας ατομικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις σε εν-ενεργεία εκπαιδευτικούς, οι οποίες αναλύθηκαν ποιοτικά. Τα αποτελέσματα της έρευνας φανερώνουν πως οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία ως τη διαδικασία αντιμετώπισης των διαφορετικών αναγκών των μαθητών καθώς και την σπουδαιότητα της για την ένταξη και την εκπαίδευση των μαθητών που προέρχονται από άλλες χώρες. Ακόμη, γίνεται αντιληπτή η ελλιπής κατάρτιση των εκπαιδευτικών σχετικά με τη διαφοροποιημένη προσέγγιση, η ανάγκη για επιμόρφωση και ύπαρξη βελτιωτικών παρεμβάσεων, στο πλαίσιο της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, οι οποίες θα συνέβαλλαν θετικά στην έκβαση της Διαφοροποίησης της Διδασκαλίας.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Απόψεις, Διαφοροποιημένη Διδασκαλία, πολυπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον, γλωσσικό μάθημα

Ο ρόλος της μητρικής γλώσσας (Γ1) και του πολιτισμού των προσφύγων/μεταναστών κατά την εκμάθηση της ομιλούμενης γλώσσας (Γ2) της χώρας-εισδοχής. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών

Αλέξανδρος Παπάνης

Διδάσκων στην Πολυτεχνική Σχολή Ξάνθης, ΔΠΘ
agiasion@yahoo.co.uk

Ιωάννης Γιαντσίδης

Εκπαιδευτικός, ΕΑΠ
gianjaster@hotmail.com

Η έρευνα επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται την ορθότητα ή μη χρήσης της μητρικής γλώσσας (Γ1) των προσφύγων μαθητών στην τάξη, καθώς και στη συνεισφορά ή μη των διαφόρων πολιτισμικών στοιχείων των μαθητών αυτών κατά τη μαθησιακή διαδικασία απόκτησης της ομιλούμενης γλώσσας της χώρας εισδοχής (Γ2), εν προκειμένω της Ελληνικής. Επίσης, η έρευνα εστιάζει στη σημασία της ανάλυσης των μαθησιακών αναγκών των μαθητών, καθώς και στις αντιλήψεις των διδασκόντων για τον ρόλο του πολιτισμού στη μάθηση και αναδεικνύει τον βαθμό συνεισφοράς του εκπαιδευτικού στην όλη μαθησιακή διαδικασία εκμάθησης της Γ2 από τους πρόσφυγες μαθητές. Μέσω της χρήσης ημιδομημένων συνεντεύξεων σε δείγμα 12 εκπαιδευτικών που εργάζονται σε Κέντρα Υποδοχής Προσφύγων/Μεταναστών διαπιστώθηκε ότι: α. Όλοι οι εκπαιδευτικοί τη θεωρούν απαραίτητη για τον σχεδιασμό των μαθημάτων, αν και σε γενικό πλαίσιο αυτή η πρωτοβουλία επαφίεται περισσότερο στους ίδιους τους δασκάλους, β. Οι εκπαιδευτικοί επιτρέπουν τη χρήση της L1, καθώς διευκολύνει την κατανόηση και επιτρέπει στους εκπαιδευόμενους να νιώθουν ότι ο πολιτισμός τους είναι σεβαστός, γ. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τον πολιτισμό με την ευρύτερη έννοια του όρου (τρόπος ζωής, αξίες) και αναγνωρίζουν τη συνεισφορά του, δ. Πέρα από τη διδασκαλία της γλώσσας, ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως διαμεσολαβητής και βασική πηγή ψυχολογικής υποστήριξης. Η εργασία καταλήγει στο ότι η εκμάθηση μιας γλώσσας είναι αλληλένδετη με την εκμάθηση του πολιτισμού της. Τονίζεται η ανάγκη για συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τις εκπαιδευτικές διαδικασίες ένταξης (κι όχι ενσωμάτωσης των προσφύγων/μεταναστών), ενώ εστιάζει στην ανάγκη δημιουργίας ενός πιο στοχευμένου εκπαιδευτικού υλικού.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική εκπαίδευση, πολιτισμός, μητρικής γλώσσας, ανάλυση μαθησιακών αναγκών, ρόλος των εκπαιδευτικών

Γέφυρες πολυγλωσσίας: η βιωματική ταυτότητα των δίγλωσσων εκπαιδευτικών

Κωνσταντίνα Ηλιοπούλου

Φιλοσοφική Σχολή ΑΠΘ, ΕΔΙΠ
kilioroulou@edlit.auth.gr

Αλεξάνδρα Αναστασιάδου

ΣΕΠ ΕΑΠ
alexanastasiadou@yahoo.gr

Η εργασία διερευνά τον ρόλο της πρώτης γλώσσας (Γ1) στην ψυχολογική και ακαδημαϊκή ενδυνάμωση των μαθητών/τριών που φοιτούν σε Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ) και Δομές Υποδοχής (ΔΥΕΠ). Η γενική έρευνα έχει καταδείξει ότι, παρά τη θεωρητική αναγνώριση της Γ1 ως εφελθηρίου ενδυνάμωσης, οι εκπαιδευτικοί σπάνια την αξιοποιούν συστηματικά στη διδακτική πράξη, καταφεύγοντας συχνά σε αφομοιωτικές πρακτικές (Gkaintartzi et al., 2015; Τσοκαλίδου, 2012). Στο πλαίσιο αυτό, αναδεικνύεται ως κομβικός ο ρόλος και η επαγγελματική ταυτότητα του δίγλωσσου εκπαιδευτικού σε πολυγλωσσες και πολυπολιτισμικές τάξεις (Γρίβα & Στάμου, 2014; Varghese & Zuniga-Montañez, 2016). Παρότι παλαιότερες ελληνικές μελέτες (π.χ. Skoutou et al., 2006) ανέδειξαν συναφείς τάσεις, η ανάδυση δίγλωσσων εκπαιδευτικών προερχόμενων από τη δεύτερη γενιά μεταναστών στην ελληνική επικράτεια προσδίδει νέα δεδομένα στη σχετική συζήτηση. Η παρούσα ανακοίνωση, μέρος ευρύτερης έρευνας (Ηλιοπούλου & Αναστασιάδου, υπό δημοσίευση), εστιάζει στους δίγλωσσους εκπαιδευτικούς των ΤΥ/ΔΥΕΠ και διερευνά τον τρόπο με τον οποίο η προσωπική δίγλωσσική ταυτότητα και η βιωματική τους εμπειρία επηρεάζουν τις στάσεις, τις πρακτικές και τη λειτουργία τους ως «γέφυρες» μεταξύ της Γ1 των μαθητών/τριών, της Γ2 (Ελληνικά) και της σχολικής κουλτούρας. Παρουσιάζονται ποιοτικά δεδομένα από 20 ημιδομημένες συνεντεύξεις και 5 μη συμμετοχικές παρατηρήσεις. Τα ευρήματα αναδεικνύουν μια συνεκτική και θετική στάση απέναντι στην αξιοποίηση της πολυγλωσσίας. Οι δίγλωσσοι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τη δίγλωσσία τους ως πλεονέκτημα για την καλλιέργεια οικειότητας, την κατανόηση των ψυχοκοινωνικών αναγκών των μαθητών/τριών και την άσκηση του ρόλου τους ως πολιτισμικοί μεσολαβητές. Παράλληλα, επισημαίνεται η έλλειψη εξειδικευμένης επιμόρφωσης και κατάλληλου διδακτικού υλικού. Η μελέτη καταλήγει ότι η ενίσχυση του ρόλου των δίγλωσσων εκπαιδευτικών είναι κρίσιμη για τη μετάβαση προς πλουραλιστικές και συμπεριληπτικές πρακτικές στο ελληνικό σχολείο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Δίγλωσσοι εκπαιδευτικοί, επαγγελματική ταυτότητα, πρώτη (Γ1) δεύτερη (Γ2) γλώσσα, πολιτισμική μεσολάβηση, συμπεριληπτική εκπαίδευση

Ανάμεσα στην εναρμόνιση και την αφομοίωση: οι γλωσσικές προσδοκίες των εκπαιδευτικών για τους πρόσφυγες μαθητές

Πετρούλα Γιαννούση

Μεταπτυχιακή Ερευνήτρια, ΕΑΠ
petroulagian@yahoo.com

Η ένταξη των προσφύγων μαθητών στο ελληνικό σχολείο εγείρει κρίσιμα ερωτήματα ως προς τη γλωσσική πολιτική της εκπαίδευσης και τη θέση της μητρικής τους γλώσσας στο πλαίσιο της συμπερίληψης. Η παρούσα μελέτη διερευνά τις προσδοκίες επιπολιτισμοποίησης των εκπαιδευτικών, εστιάζοντας στον ρόλο που αποδίδουν στη γλωσσική επάρκεια, τόσο στην ελληνική όσο και στη μητρική γλώσσα των μαθητών. Το θεωρητικό υπόβαθρο βασίζεται στο δισδιάστατο μοντέλο επιπολιτισμοποίησης του Berry. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 155 εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, με χρήση της κλίμακας Acculturation Expectations Scale (MIRIPS). Εξετάστηκε η γλωσσική διάσταση της κλίμακας, δηλαδή τα στοιχεία που αποτυπώνουν τις στάσεις των εκπαιδευτικών ως προς τη χρήση της ελληνικής και της μητρικής γλώσσας. Τα αποτελέσματα της παραγοντικής ανάλυσης ανέδειξαν προσανατολισμό προς την αφομοιωτική προσδοκία, δίνοντας μεγαλύτερη σημασία στη γνώση της ελληνικής γλώσσας. Η αξία της διγλωσσίας δεν αναδείχθηκε ως σταθερή αξιακή θέση, ενώ η μητρική γλώσσα υποβαθμίστηκε στη συνείδηση των εκπαιδευτικών. Η απουσία αναγνώρισης της μητρικής γλώσσας ως γνωστικού και πολιτισμικού πόρου θέτει ζητήματα διαπολιτισμικής επάρκειας και ουσιαστικής σχολικής συμπερίληψης. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν την ανάγκη για παιδαγωγικές πρακτικές που προάγουν τη διγλωσσία και ενισχύουν την πολιτισμική ταυτότητα των μαθητών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Μητρική γλώσσα, εναρμόνιση, αφομοίωση, επιπολιτισμοποίηση, πρόσφυγες μαθητές

Γλωσσική εκπαίδευση μαθητών/τριών με προσφυγικό υπόβαθρο: εμπειρίες και απόψεις συντονιστών/τριών εκπαίδευσης προσφύγων

Φωτεινή Καλογερογιάννη

Διδάκτωρ, Φιλολόγος, Συμβασιούχος διδάσκουσα, Α.Π.Θ.
fkaloger@del.auth.gr

Μαρία Κέτσου

Κοινωνιολόγος, ΜΑ Διαπολιτισμική Επικοινωνία, Α.Π.Θ.
mariaketsou@yahoo.com

Η παρούσα εισήγηση μελετά τις εμπειρίες και τις απόψεις Συντονιστών/τριών Εκπαίδευσης Προσφύγων σχετικά με τη γλωσσική εκπαίδευση μαθητών/τριών με προσφυγικό υπόβαθρο στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η μελέτη εστιάζει στον ρόλο των συντονιστών/τριών ως κρίσιμων διαμεσολαβητών/τριών μεταξύ εκπαιδευτικής πολιτικής, σχολικής πράξης και αναγκών ευάλωτων μαθητικών πληθυσμών σε πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα. Η έρευνα βασίστηκε σε ποιοτική μεθοδολογία και περιλάμβανε συνεντεύξεις σε βάθος με έξι (6) Συντονιστές/τριες Εκπαίδευσης Προσφύγων. Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης, μέσω της κωδικοποίησης των συνεντεύξεων και της ανάδειξης βασικών θεματικών αξόνων, όπως ο ρόλος των Συντονιστών/τριών Εκπαίδευσης Προσφύγων, η γλωσσική εκπαίδευση ως προϋπόθεση ένταξης στο σχολείο, η λειτουργία των τάξεων υποδοχής, η πολυγλωσσία, καθώς και οι παιδαγωγικές και θεσμικές προκλήσεις της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Τα ευρήματα αναδεικνύουν τόσο συγκλίσεις όσο και διαφοροποιήσεις στις αντιλήψεις των συμμετεχόντων/ουσών, επισημαίνοντας την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως πόρου εκπαιδευτικής ένταξης, τη σχέση με τη μητρική γλώσσα, τον ρόλο των υποστηρικτικών δομών και την ανάγκη ενίσχυσης συμπεριληπτικών παιδαγωγικών πρακτικών. Παράλληλα, καταγράφονται δομικές δυσκολίες και κενά μεταξύ εκπαιδευτικής πολιτικής και εφαρμογής στην πράξη. Η έρευνα συμβάλλει στον διάλογο σχετικά με την ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής πιο συνεκτικών γλωσσικών εκπαιδευτικών πολιτικών, καθώς και τη συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής και συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Γλωσσική εκπαίδευση, μαθητές/τριες με προσφυγικό υπόβαθρο, συντονιστές/τριες εκπαίδευσης προσφύγων, τάξεις υποδοχής, συμπεριληπτική εκπαίδευση

Απόψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Τμημάτων Υποδοχής και ΔΥΕΠ για τη διαφοροποιημένη διδασκαλία της Ελληνικής ως Γ2

Σπυρίδων Μπούρας

Διδάκτωρ Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας ΠΔΜ, ΣΕΠ ΠΔΕ Ηπείρου
spyrosbouras1@yahoo.gr

Μαρίνα Μπέση

Αν. Περιφερειακή Διευθύντρια Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ηπείρου
marinabesi@gmail.com

Αικατερίνη Νταμάνη

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Νηπιαγωγών
aikaterinintamani@yahoo.com

Η γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία συνιστά δομικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων εκπαιδευτικών συστημάτων, αναδεικνύοντας τη διαφοροποιημένη διδασκαλία ως βασικό άξονα της παιδαγωγικής πράξης στο πλαίσιο της Ελληνικής ως Γ2 (UNESCO, 2020). Τα Τμήματα Υποδοχής (ΤΥ) και οι Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ) αποτελούν θεσμοθετημένες δομές γλωσσικής υποστήριξης και εκπαιδευτικής ένταξης μαθητών με γλωσσική ετερότητα και πολυγλωσσικό υπόβαθρο. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε ΤΥ και ΔΥΕΠ για τη διαφοροποιημένη διδασκαλία της Ελληνικής ως Γ2, καθώς και η διερεύνηση πιθανών συσχετίσεων με το επίπεδο εξειδικευμένης επιμορφωτικής κατάρτισης. Η έρευνα υλοποιήθηκε με βολική δειγματοληψία σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης που εργάζονται σε ΤΥ και ΔΥΕΠ σχολικών μονάδων της δημόσιας εκπαίδευσης. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένου ερωτηματολογίου και ημιδομημένων συνεντεύξεων. Η ανάλυση των ποσοτικών δεδομένων έγινε με SPSS (περιγραφική και επαγωγική στατιστική), ενώ τα ποιοτικά δεδομένα αναλύθηκαν σύμφωνα με τη θεματική ποιοτική ανάλυση (Miles & Huberman, 1994). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι εκπαιδευτικοί των ΤΥ και των ΔΥΕΠ αποδίδουν υψηλή παιδαγωγική αξία στη διαφοροποίηση, ωστόσο η συστηματική εφαρμογή της επηρεάζεται από οργανωτικούς και θεσμικούς περιορισμούς. Παράλληλα, η εξειδικευμένη επιμόρφωση συσχετίζεται στατιστικά σημαντικά με αυξημένη παιδαγωγική αυτοαποτελεσματικότητα, μεγαλύτερη ποικιλία διδακτικών στρατηγικών και ενισχυμένο αναστοχασμό. Τα ευρήματα αναδεικνύουν την αναγκαιότητα θεσμικά οργανωμένου και συστηματικού σχεδιασμού επιμόρφωσης για τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε ΤΥ και ΔΥΕΠ, με σαφή προσανατολισμό στη διαφοροποιημένη διδασκαλία της Ελληνικής ως Γ2.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ελληνική ως Γ2, διαφοροποιημένη διδασκαλία, Τμήματα Υποδοχής, ΔΥΕΠ, επιμόρφωση εκπαιδευτικών

Εκπαίδευση μαθητών/τριών από κοινωνικά ευάλωτες ομάδες και μορφές συμπερίληψης: αντιλήψεις εν δυνάμει εκπαιδευτικών για την εκπαίδευση μαθητών με ρόμικο υπόβαθρο

Αναστασία Γκότοβου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης,
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
agotonou@uoi.gr

Γλωσσικοί όροι όπως «πολυπολιτισμική κοινωνία», «πολυπολιτισμικό σχολείο» και «συμπερίληψη» κυριαρχούν τόσο στον δημόσιο διάλογο, όσα και στην επιστημονική συζήτηση γύρω από την εκπαίδευση μαθητών/τριών με προσφυγικό υπόβαθρο, αλλά και μαθητών/τριών που προέρχονται από γηγενείς ομάδες οι οποίες λόγω των συνθηκών διαβίωσης και της αυξημένης πιθανότητας ανέχειας και διακινδύνευσης έχουν χαρακτηριστεί σε μια σειρά από ευρωπαϊκές χώρες ως κοινωνικά ευάλωτες ή ευπαθείς ομάδες προς τις οποίες εκδηλώνεται ειδική κοινωνική μέριμνα. Η μέριμνα αυτή δεν περιορίζεται σε ειδική επιδοματική πολιτική ή σε πολιτική βελτίωσης των υποδομών και γενικότερα των συνθηκών διαβίωσης των μελών που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, αλλά επεκτείνονται και στην εκπαίδευση. Στις πρωτοβουλίες του Υπουργείου Παιδείας σχετικά με την αναβάθμιση της εκπαίδευσης των μαθητών/τριών με ρόμικο υπόβαθρο την τελευταία δεκαετία κυριαρχούν δύο αφηγήματα, της συμπερίληψης και του πολυπολιτισμού, τα οποία λειτουργούν ως πλαίσια μέσα στα οποία μέσα στα οποία διαμορφώνεται η επίσημη κρατική ρητορική για την εκπαίδευση των Ρομά μαθητών/τριών. Η παρούσα εργασία εστιάζει στις αντιλήψεις και τις στάσεις των εν δυνάμει εκπαιδευτικών απέναντι στην κοινωνική ομάδα των Ρομά και παρουσιάζει τα αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας σε δείγμα 218 εν δυνάμει εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (φιλόλογων) σχετικά με την αποδοχή αρνητικών στερεοτύπων για την κοινωνική ομάδα των Ρομά, τις μορφές συμπερίληψης των Ρομά μαθητών/τριών στην εκπαίδευση και την αποδοχή του πολυπολιτισμικού σχολείου ως καταλληλότερου υποδείγματος δομικής και πολιτισμικής συμπερίληψης. Στόχος της μελέτης είναι να ανιχνευθεί η εμβέλεια παραδοσιακών στερεοτύπων για την κοινωνική ομάδα των Ρομά ανάμεσα στη νέα γενιά φιλόλογων καθώς επίσης οι τρόποι με τους οποίους γίνεται αντιληπτή η σχέση μεταξύ συμπερίληψης και πολυπολιτισμού.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εκπαίδευση μαθητών/τριών Ρομά, συμπερίληψη, πολυπολιτισμός, διαπολιτισμική εκπαίδευση

Μελλοντικοί εκπαιδευτικοί και διαπολιτισμικές δεξιότητες: εννοιολογήσεις, αξιολογήσεις και προτάσεις

Ελένη Γρίβα

Καθηγήτρια ΠΔΜ,
Αντιπρύτανης Διεθνών Σχέσεων, Εξωστρέφειας και Ολιστικής Μέριμνας,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
egriva@uowm.gr

Ελένη Κοροσίδου

Επίκουρη Καθηγήτρια,
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
ekorosidou@uowm.gr

Η διαπολιτισμική ικανότητα συνιστά μια πολυδιάστατη ικανότητα που υπερβαίνει την απλή γλωσσική επάρκεια, συνδυάζοντας τη βαθιά επίγνωση των πολιτισμικών μηχανισμών με την καλλιέργεια δεξιοτήτων ενσυναίσθησης, την υιοθέτηση στάσεων σεβασμού και την ενεργό συμμετοχή σε διαπολιτισμικές συνεργασίες. Μέσω της διαπολιτισμικής επίγνωσης, η γλωσσική εκμάθηση μετασχηματίζεται από μια τυπική εκπαιδευτική διαδικασία σε μια ουσιαστική δεξιότητα διαχείρισης της ετερότητας, επιτρέποντας στο άτομο να διαχειρίζεται αποτελεσματικά πολλαπλές πολιτισμικές ταυτότητες και να αλληλεπιδρά εποικοδομητικά σε κάθε σύγχρονο, πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η παρούσα εργασία εστιάζει σε έρευνα που διεξήχθη σε 301 φοιτητές και φοιτήτριες των Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Πρωταρχικός σκοπός της έρευνας, η οποία υλοποιήθηκε μέσω διανομής ερωτηματολογίου, ήταν η διερεύνηση των απόψεων και των εμπειριών του δείγματος αναφορικά με τη διαπολιτισμική επικοινωνία, τις αντίστοιχες στρατηγικές διαχείρισης, καθώς και την αποτίμηση προτάσεων για τη βελτίωσή της. Τα ευρήματα κατέδειξαν την ανάγκη για την ενίσχυση των διαπολιτισμικών δεξιοτήτων μέσω της ανάπτυξης οριζόντιων δεξιοτήτων επικοινωνίας και της δημιουργίας στοχευμένου εκπαιδευτικού υλικού. Παράλληλα, αναδεικνύεται το έντονο ενδιαφέρον των φοιτητών/τριών για συμμετοχή σε εξειδικευμένα μαθήματα και εργαστήρια, γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη για μια συμπεριληπτική στροφή στο πρόγραμμα σπουδών τους. Συνεπώς, η διαρκής κατάρτιση των μελλοντικών εκπαιδευτικών αποτελεί την εγγύηση για τη μετάβαση από την απλή γλωσσική υποστήριξη στην ουσιαστική διαπολιτισμική επικοινωνία και την αποτελεσματική συνεργασία μέσα στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό κοινωνικό-οικονομικό και εκπαιδευτικό ψηφιδωτό.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική ικανότητα, εκπαίδευση μελλοντικών εκπαιδευτικών, συμπεριληπτικό πρόγραμμα σπουδών, επικοινωνιακές δεξιότητες

Η διαχείριση της πολιτισμικής και γλωσσικής ετερότητας στο σχολικό περιβάλλον μέσα από το βλέμμα των μελλοντικών εκπαιδευτικών

Γεώργιος Παπατριανταφύλλου

Υπ. Διδάκτορας Π.Τ.Δ.Ε. Δ.Π.Θ.
gpatri@eled.duth.gr

Χριστίνα Μαλιγκούδη

Επίκουρη Καθηγήτρια Π.Τ.Δ.Ε. Δ.Π.Θ.
cmaligko@eled.duth.gr

Στο σύγχρονο εκπαιδευτικό τοπίο, η αυξανόμενη πολιτισμική και γλωσσική ποικιλομορφία των μαθητικών πληθυσμών αναδεικνύει την ανάγκη για εκπαιδευτικούς με αυξημένη πολιτισμική επίγνωση, διαπολιτισμική ετοιμότητα και ικανότητα διαχείρισης της ετερότητας στο σχολικό περιβάλλον (Civitillo and Juang, 2019; Romijn et al., 2021). Η πολυγλωσσία και η πολυπολιτισμικότητα δεν συνιστούν δευτερεύοντα χαρακτηριστικά της εκπαιδευτικής πραγματικότητας (Κοιλιάρη, 2015), αλλά αποτελούν δομικά στοιχεία της σύγχρονης σχολικής τάξης, τα οποία επηρεάζουν τις παιδαγωγικές πρακτικές, τις σχέσεις αλληλεπίδρασης και τη μαθησιακή εμπειρία των μαθητών/τριών. Η παρούσα εργασία εντάσσεται στο πλαίσιο μιας γενικότερης έρευνας που διερευνά τη διαπολιτισμική ετοιμότητα προπτυχιακών φοιτητών/τριών παιδαγωγικών τμημάτων δημοτικής εκπαίδευσης - εν δυνάμει εκπαιδευτικών, εστιάζοντας στις απόψεις και στις αντιλήψεις τους καθώς και στις παρανοήσεις ή στερεοτυπικές αναπαραστάσεις που διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν την πολιτισμική και γλωσσική ετερότητα. Παρουσιάζονται τα πρώτα ευρήματα από το ποιοτικό στάδιο της έρευνας, το οποίο περιλαμβάνει ημιδομημένες συνεντεύξεις με δέκα (10) προπτυχιακούς/ές φοιτητές/τριες παιδαγωγικών τμημάτων. Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα επικεντρώνονται: α) στον τρόπο με τον οποίο οι εν δυνάμει εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται την πολυπολιτισμικότητα και την πολυγλωσσία στο σχολικό περιβάλλον, β) στις παρανοήσεις και τα στερεότυπα που επηρεάζουν τις στάσεις και τις παιδαγωγικές τους τοποθετήσεις, και γ) στους τρόπους διαχείρισης της ετερότητας. Τα δεδομένα των συνεντεύξεων αναλύονται με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης (Τσιώλης, 2018), με στόχο την ανάδειξη επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων και την εις βάθος κατανόηση των αντιλήψεων των συμμετεχόντων/ουσών. Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων φαίνεται να αναδεικνύει την ύπαρξη αντιφατικών αντιλήψεων ως προς τη διαχείριση της πολιτισμικής και γλωσσικής ετερότητας στο σχολικό συγκείμενο.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική ετοιμότητα, πολυγλωσσία, πολυπολιτισμικότητα, ετερότητα

Διδασκαλία της Ελληνικής σε δίγλωσσους/πολύγλωσσους μετανάστες μαθητές/μαθήτριες στο δημοτικό: αντιλήψεις και πρακτικές δασκάλων τυπικής τάξης και τάξης υποδοχής

Μέλλω (Αιμιλία) Κέκια

Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΔΙΠΕ Δυτικής Θεσσαλονίκης
mkekia@sch.gr

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει ερευνητικά δεδομένα για τις αντιλήψεις και διδακτικές πρακτικές δασκάλων αναφορικά με τη μάθηση και τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε μαθητές και μαθήτριες μεταναστευτικής και πρόσφυγικής βιογραφίας που φοιτούν σε τυπικές τάξεις και τάξεις υποδοχής της ελληνικής δημοτικής εκπαίδευσης. Στόχος της έρευνας ήταν η αποτύπωση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τους δι/πολύγλωσσους/ες μαθητές/μαθήτριες τους και τις γλωσσικές δυσκολίες που αυτοί/ές αντιμετωπίζουν στο σχολικό πλαίσιο, η χαρτογράφηση των γλωσσοδιδασκτικών πρακτικών που οι ίδιοι/ές εφαρμόζουν για την προώθηση της εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στις τάξεις τους, καθώς και η καταγραφή των αναγκών θεσμικής υποστήριξης του έργου τους στο πεδίο. Η μελέτη ακολούθησε την ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση και βασίστηκε σε δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με δασκάλους/δασκάλες από δημοτικά σχολεία της Θεσσαλονίκης το σχολικό έτος 2025-26. Τα ευρήματα που προκύπτουν από την ανάλυση αναδεικνύουν (i) τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων/συμμετεχουσών σχετικά με τις αυξημένες γλωσσικές αλλά και ευρύτερες σχολικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι δι/πολύγλωσσοι μαθητές/μαθήτριες, (ii) το εύρος των διδακτικών πρακτικών που εφαρμόζονται στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας στην τάξη, αναλόγως των εκπαιδευτικών αντιλήψεων και των ιδιοτήτων του κάθε σχολικού συγκειμένου, καθώς και (iii) την αναγκαιότητα συστηματοποίησης και ενίσχυσης του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, με έμφαση στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα δι/πολυγλωσσίας, δι/πολύγλωσσης εκπαίδευσης και διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας τόσο στην τυπική όσο και στην υποστηρικτική τάξη, ώστε να διευρυνθεί η γλωσσική συμπερίληψη και πρόοδος όλων των παιδιών στο σύγχρονο πολυγλωσσικό δημοτικό.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Δί/πολύγλωσσοι μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές/μαθήτριες, ελληνική ως δεύτερη γλώσσα, γλωσσοδιδασκτικές πρακτικές δασκάλων, τυπική τάξη, τάξη υποδοχής, δημοτικό

Η ενίσχυση των διαπολιτισμικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων και στρατηγικών στο μάθημα της γλώσσας: αντιλήψεις, προκλήσεις και προτάσεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Ιωάννα Κουκόσια

Εκπαιδευτικός Π.Ε.70

Κάτοχος Msc Π.Δ.Μ.

ionkoukosia@gmail.com

Στην παρούσα έρευνα αποτυπώνονται οι αντιλήψεις 20 εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας στην Ελλάδα σχετικά με την ενίσχυση των διαπολιτισμικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων και στρατηγικών των μαθητών τους, στο πλαίσιο της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος. Οι επιμέρους ερευνητικοί στόχοι εστιάζουν, αφενός, στη διερεύνηση της σημασίας που αποδίδουν οι συμμετέχοντες στην ανάπτυξη των εν λόγω στρατηγικών και δεξιοτήτων των μαθητών τους και αφετέρου, στην ανάδειξη των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν κατά την προσπάθεια της ανάπτυξής τους, καθώς και των αλλαγών που κρίνουν αναγκαίες για την άμβλυσή τους. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ποιοτικής μεθοδολογικής προσέγγισης αξιοποιώντας τις ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις. Τα δεδομένα των συνεντεύξεων αναλύθηκαν βάσει του θεωρητικού πλαισίου της τριεπίπεδης θεματικής ποιοτικής ανάλυσης των Γρίβα & Στάμου (2014). Τα αποτελέσματα κατέδειξαν πως η πλειονότητα των εκπαιδευτικών αναγνωρίζει τη σημασία της ενίσχυσης των επικοινωνιακών και διαπολιτισμικών δεξιοτήτων και στρατηγικών και μαθητών, ενώ μόνο περιορισμένος αριθμός δηλώνει ότι την επιδιώκει ενεργά στην διδασκαλία της γλώσσας. Η εν λόγω ασυμφωνία στις δηλώσεις τους, φαίνεται να συνδέεται με ορισμένες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τόσο σε ατομικό και όσο και σε θεσμικό επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο, οι συμμετέχοντες διατυπώνουν προτάσεις που αφορούν την βελτίωση συνθηκών με σκοπό την αποτελεσματικότερη ενίσχυση των συγκεκριμένων δεξιοτήτων και στρατηγικών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμικότητα, δεξιότητες, στρατηγικές, αντιλήψεις, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Θεματικός άξονας

Δια βίου μάθηση

Αξιοποιώντας το σχολικό γλωσσικό τοπίο για την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού των εκπαιδευτικών

Ρούλα Κίτσιου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
stavroulakitsiou@uth.gr

Βασίλης Συμεωνίδης

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Φιλολόγων
smnds@sch.gr

Ως σχολικό γλωσσικό τοπίο ορίζεται ο σχολικός χώρος στον οποίο οι χωρικές και οι κειμενικές διαστάσεις των πολυτροπικών σημείων συνομιλούν και διατρέχονται από γλωσσικές ιδεολογίες (Brown, 2005· 2012). Στο ελληνικό ακαδημαϊκό και εκπαιδευτικό περιβάλλον υπάρχει ανερχόμενο ενδιαφέρον για τα σχολικά γλωσσικά τοπία ως μέρος διαγλωσσικών πρακτικών των εκπαιδευτικών (Karafylli & Maligkoudi, 2023), ως τ(ρ)όπων πραγμάτωσης μαθητικών ταυτοτήτων μέσω συμμορφωτικών ή παρεκβατικών κοινωνιογλωσσικών πρακτικών (Κίτσιου & Μπράτιμου, 2023) και ως θεματικής επιμορφώσεων για τους/τις εκπαιδευτικούς (βλ. Κίτσιου & Μπράτιμου, 2026, υπό έκδοση Kitsiou & Bratimou 2025). Στην παρούσα εργασία εξετάζουμε τις αρχές σχεδιασμού, καθώς και την εμπειρία και τον απόηχο της συμμετοχής σε μια επιμόρφωση που πραγματοποιήθηκε το 2022-2023 στο πλαίσιο της Θεματικής Ενότητας (ΘΕ) «Γλωσσικό Τοπίο, Διαγλωσσικότητα, Κριτικός Γραμματισμός» (Teach4Integration, UNICEF, ΙΕΠ). Ειδικότερα, φέρνουμε σε συνομιλία την οπτική της σχεδιάστριας της ΘΕ και ενός εκπαιδευτικού που συμμετείχε στην εν λόγω επιμόρφωση (Συμεωνίδης, 2026, υπό έκδοση). Παρουσιάζουμε αρχικά τα ζητούμενα της επιμόρφωσης ως προς την ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού των εκπαιδευτικών. Στη συνέχεια συζητάμε κριτικά τις αναστοχαστικές παρατηρήσεις που προκύπτουν από την εμπλοκή του εκπαιδευτικού στην ενημερωμένη-από-τη-θεωρία παρατήρηση του σχολικού χώρου. Συμπεραίνουμε ότι η έρευνα του σχολικού γλωσσικού τοπίου μπορεί να αποτελέσει (α) χρήσιμο εργαλείο κριτικής γλωσσικής επίγνωσης (Janks, 2017) για τους/τις ίδιους/ίδιες τους/τις εκπαιδευτικούς στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη (βλ. και Melo-Pfeifer, 2023), (β) μέσο προώθησης των αρχών μιας τοποκεντρικής γλωσσικής εκπαίδευσης (Lomiccka Anderson et al., 2025), και (γ) διαμεσολαβητικό παράγοντα στην αναθεώρηση των σχολικών χώρων προς πιο συμπεριληπτικά περιβάλλοντα με τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών δρώντων που τους συνδιαμορφώνουν.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Σχολικά γλωσσικά τοπία, κριτική γλωσσική επίγνωση, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, τοποκεντρική εκπαίδευση, έρευνα του γλωσσικού τοπίου

Διαμόρφωση πολιτειότητας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: διερεύνηση μαθητικών αντιλήψεων και κοινωνικών αναπαραστάσεων

Ελένη Καραμανώλη

Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Διδακτικής Μεθοδολογίας, ΑΠΘ
ekaramanoli@edlit.auth.gr

Οι θεμελιώδεις σκοποί της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι η αγωγή των νέων και η διαμόρφωση των αντιλήψεων και στάσεων που συνάδουν με τον χαρακτήρα του πολίτη που επιθυμεί να διαμορφώσει ένα κράτος στο πλαίσιο μιας κοινωνικής πραγματικότητας. Οι αντιλήψεις αυτές επηρεάζουν την κοινωνική αλληλεπίδραση, παράγουν πρότυπα συμπεριφοράς, και λειτουργούν ως καθοδηγητικές αρχές στις αποφάσεις που καλούνται να λάβουν οι πολίτες για την δράση τους. Στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα στην Ελλάδα, η πολιτειότητα (citizenship) ενσωματώνεται ως κεντρικός άξονας, προετοιμάζοντας τους/τις μαθητές/-τριες για την πολυπλοκότητα του 21ου αιώνα, εστιάζοντας στις κοινωνικές αλλαγές, τις διαχρονικές αξίες και τον πολιτισμό, μέσα από μια ολιστική προσέγγιση που συνδέει την τοπική με την παγκόσμια ταυτότητα, ενθαρρύνοντας την κριτική σκέψη και τη ενεργό συμμετοχή. Μεθοδολογικά, η έρευνα ξεκινά με ποιοτικές προσεγγίσεις μέσω συνεντεύξεων και ακολουθεί η επισκόπηση με τη χρήση ερωτηματολογίων. Θα σχεδιαστούν τα ερωτηματολόγια με βάση τη στοχοθεσία των Αναλυτικών προγραμμάτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με στόχο την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/-τριών και την απόκτηση δεξιοτήτων αποδίδοντας έμφαση στα μαθησιακά αποτελέσματα και την ενεργό συμμετοχή του/της μαθητή/-τριας. Τα δεδομένα που συλλέγονται αναλύονται με την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου για τον έλεγχο της εγκυρότητας και αξιοπιστίας. Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια φιλοδοξεί να συμβάλει στην κατανόηση των αποτελεσμάτων της εκπαιδευτικής διαδικασίας, στα ζητήματα που σχετίζονται με την ενεργό πολιτειότητα και στην ανάδειξη των κοινωνικών αναπαραστάσεων των εφήβων στα θέματα αυτά.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ενεργός πολιτειότητα, σύγχρονη εκπαίδευση, κοινωνικές αναπαραστάσεις

Ειδικές εκπαιδευτικές ικανότητες και ξένες γλώσσες: η ανάγκη Διά Βίου Μάθησης για συμπεριληπτική αξιολόγηση και διδασκαλία

Χάρης-Όλγα Παπαδοπούλου

Καθηγήτρια, Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Α.Π.Θ.
olgapa@del.auth.gr

Σοφία Τσακαλίδου

Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Α.Π.Θ.
sofiatsakalidou@del.auth.gr

Η αποτελεσματική διδασκαλία της ξένης γλώσσας (ΞΓ) σε άτομα με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ικανότητες (ΕΕΙ) συνιστά μία από τις πλέον κρίσιμες προκλήσεις για το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα. Η έλλειψη εξειδικευμένων γνώσεων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών ΞΓ σχετικά με τις διαγνωστικές διαδικασίες, τις μεθοδολογίες παρέμβασης και τις απαραίτητες προσαρμογές συχνά δημιουργεί εμπόδια στη μαθησιακή πορεία αυτών των ατόμων. Η παρούσα εισήγηση έχει ως κεντρικό σκοπό την ανάδειξη του ρόλου της Διά Βίου Μάθησης ως μοχλού για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών ΞΓ σε θέματα ΕΕΙ. Παρουσιάζεται και αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο στηρίχτηκε ο σχεδιασμός του Προγράμματος Διά Βίου Μάθησης «Αξιολόγηση και διδασκαλία της ξένης γλώσσας σε άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ικανότητες» (ΚΕΔΙΒΙΜ, Α.Π.Θ.), ουσιαστικός στόχος του οποίου είναι να εμβαθύνουν οι εκπαιδευτικοί στις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, ώστε να μπορούν να εξασφαλίζουν τη συμπερίληψη στο μάθημα της ΞΓ. Η έρευνα – μία μελέτη περίπτωσης – στόχο έχει την ανάλυση:

Α) του παιδαγωγικού μοντέλου του προγράμματος, εστιάζοντας στη σύνδεση συγκεκριμένων πτυχών των ΕΕΙ με το ξενόγλωσσο μάθημα, και

Β) της αξιολόγησής του (σε δύο κύκλους) ως προς τη μεταφορά της γνώσης στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική και τη διαχείριση των ιδιαιτεροτήτων των ΕΕΙ.

Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι η εξειδικευμένη επιμόρφωση σε θέματα ΕΕΙ οδηγεί σε σημαντική αύξηση της αυτοπεποίθησης και της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών ΞΓ και ότι η συστηματική επιμόρφωση αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της ισότητας και της συμπερίληψης των ατόμων με ΕΕΙ, επιβεβαιώνοντας τον κεντρικό ρόλο των Προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ειδικές Εκπαιδευτικές Ικανότητες (ΕΕΙ), Διδασκαλία Ξένης Γλώσσας, Διά Βίου Μάθηση, Συμπεριληπτική Αξιολόγηση, Διαφοροποιημένη Διδασκαλία

Διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης: αποτιμώντας την εμπειρία εκπαιδευόμενων μέσω MOOC

Κων/νος Γκαραβέλας

Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας,
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
kgkaravelas@uoi.gr

Αγγελική Τσιάρα

Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
agg.tsiara@gmail.com

Παναγιώτα Χάλκη

Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
pahalki@gmail.com

Βάσια Τσάμη

Επίκουρη Καθηγήτρια, Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Κρήτης
v.tsami@uoc.gr

Αικατερίνη Φλώρου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας
και Φιλολογίας, Ε.Κ.Π.Α.
kathyflorou@ill.uoa.gr

Άννα Φτερνιάτη

Καθηγήτρια, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης
και Κοινωνικής Εργασίας Πανεπιστήμιο Πατρών
afterniati@upatras.gr

Το προτεινόμενο άρθρο διερευνά το προφίλ και την εμπειρία των εκπαιδευόμενων που συμμετείχαν σε εξ αποστάσεως επιμορφωτικό πρόγραμμα το οποίο πραγματοποιήθηκε μέσω MOOC. Αντικείμενο του προγράμματος αποτέλεσε η Διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και υλοποιήθηκε από το ΚΕΔΙΒΙΜ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων μέσω της πλατφόρμας Coursity. Το πρόγραμμα, διάρκειας επτά μηνών (450 ώρες, 15 ECTS), περιλάμβανε βιντεοδιαλέξεις, quiz, σημειώσεις και εβδομαδιαία διάθεση εκπαιδευτικού υλικού, ενώ η μάθηση πραγματοποιούνταν ασύγχρονα, με υποχρεωτικές εργασίες και αξιολόγηση στο τέλος κάθε κύκλου επιμόρφωσης. Η έρευνα βασίστηκε σε ερωτηματολόγιο αποτίμησης του προγράμματος, το οποίο εστάλη στους συμμετέχοντες/στις συμμετέχουσες μετά την ολοκλήρωση της επιμόρφωσης, μέσω Google Forms, ενώ τα δεδομένα αναλύθηκαν μέσω περιγραφικής στατιστικής. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν τα κίνητρα συμμετοχής, ο βαθμός ικανοποίησης, τα μαθησιακά οφέλη, ο χρόνος ενασχόλησης καθώς και οι λόγοι πιθανής εγκατάλειψης του προγράμματος. Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι η πλειονότητα των εκπαιδευόμενων συμμετείχε, λόγω έντονου ενδιαφέροντος για το αντικείμενο και της ανάγκης αναβάθμισης των γνώσεων τους. Οι περισσότεροι/ες δήλωσαν ότι το πρόγραμμα συνέβαλε σημαντικά στην κατανόηση θεωρητικών και πρακτικών ζητημάτων της διδασκαλίας της Ελληνικής ως Γ2/ΞΓ, ενώ το επίπεδο συνολικής ικανοποίησης εμφανίζεται υψηλό. Παράλληλα, ο χρόνος εβδομαδιαίας μελέτης διαφοροποιήθηκε σημαντικά μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών, στοιχείο που σχετίζεται και με τους λόγους ενδεχόμενης εγκατάλειψης (έλλειψη χρόνου, προσωπικοί λόγοι). Η μελέτη αναδεικνύει την αξία των MOOCs στη δια βίου επιμόρφωση και προσφέρει χρήσιμες ενδείξεις για τον σχεδιασμό ευέλικτων, παιδαγωγικά στοχευμένων προγραμμάτων στο μέλλον.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διδασκαλία Ελληνικής ως Γ2/ΞΓ, MOOC, εξ αποστάσεως επιμόρφωση, εκπαιδευτικοί

Τι γυρεύει ένας κροκόδειλος στα Τμήματα Υποδοχής; Ένα silent book ως βιωματικό και αισθητικό εργαλείο στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών ΖΕΠ

Άννα Αφεντουλίδου

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Δασκάλων Ροδόπης, Μεταδιδακτορική ερευνήτρια του Τμήματος Ιταλικής
Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ
annouskaia@gmail.com

Η εισήγηση διερευνά τη χρήση του silent book Professione Coccodrillo ως πλαίσιο βιωματικής και αισθητικής εμπλοκής στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε Τμήματα Υποδοχής ΖΕΠ, με έμφαση στην ανάπτυξη παιδαγωγικής ενσυναίσθησης και επαγγελματικής επίγνωσης. Το σεμινάριο διάρκειας 90 λεπτών πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2025 με τη συμμετοχή 15 εκπαιδευτικών. Στο πλαίσιο της παρέμβασης αξιοποιήθηκε το silent book Professione Coccodrillo, το οποίο αποτέλεσε τον κεντρικό άξονα των δραστηριοτήτων. Οι συμμετέχουσες/ συμμετέχοντες κλήθηκαν να βιώσουν τη μαθησιακή εμπειρία μιας άγνωστης γλώσσας (Ιταλικής) μέσα από πρακτικές οπτικής αφήγησης, μυθοπλασίας, παιχνιδιού ρόλων και σωματικής έκφρασης. Το silent book προσεγγίστηκε όχι ως απλό διδακτικό μέσο, αλλά ως αυτόνομο αισθητικό αντικείμενο που ενεργοποιεί ερμηνευτικές, συναισθηματικές και σωματοποιημένες διαδικασίες μάθησης. Η αξιολόγηση της δράσης πραγματοποιήθηκε μέσω ανώνυμου ερωτηματολογίου ανατροφοδότησης, το οποίο συμπληρώθηκε αμέσως μετά το σεμινάριο και διερεύνησε την εμπειρία συμμετοχής, την παιδαγωγική αξία του σεμιναρίου και την πρόθεση εφαρμογής των προτεινόμενων πρακτικών στην εκπαιδευτική πράξη. Η ανάλυση των απαντήσεων επικεντρώθηκε σε τρεις άξονες: βιωματική εμπειρία, παιδαγωγική ενσυναίσθηση και πρόθεση εφαρμογής στη διδασκαλία. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι η βιωματική εμπλοκή με μια άγνωστη γλώσσα, σε συνδυασμό με την πολυτροπική και αισθητική διάσταση του βιβλίου, ενίσχυσε την παιδαγωγική ενσυναίσθηση και ενδυνάμωσε την αυτοπεποίθηση των συμμετεχουσών/συμμετεχόντων, καθώς αναγνώρισαν τη δυνατότητά τους να εφαρμόζουν τις δραστηριότητες και να πειραματίζονται με πολυτροπικές διδακτικές πρακτικές. Η εισήγηση αναδεικνύει τα silent books ως πλαίσιο αναστοχασμού και σχεδιασμού συμπεριληπτικών διδακτικών πρακτικών σε πολυγλωσσικά σχολικά περιβάλλοντα.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Silent books, ενσυναίσθηση, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, Τμήματα Υποδοχής ΖΕΠ, βιωματική μάθηση

Η εικόνα ως πολυτροπικός πόρος στη γλωσσική διδασκαλία ενηλίκων. Από την οπτική αναπαράσταση στη γλωσσική παραγωγή: θεωρητικές βάσεις και διδακτικές εφαρμογές

Μαίρη-Μαριγούλα Κοσμίδου

Αναπληρώτρια Διευθύντρια Εκπαίδευσης,
Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
makosmidou@sch.gr

Σουλτάνα Μουντσάκη

Εκπαιδευτικός ΠΕ06, Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
mountsakitania@gmail.com

Σιδερή Λεύκελη

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
roylaleu@hotmail.gr

Η εικόνα αποτελεί έναν από τους καθοριστικούς πολυτροπικούς πόρους στη σύγχρονη γλωσσική διδασκαλία, καθώς συνδυάζει οπτικά, γλωσσικά και πολιτισμικά στοιχεία που ενισχύουν την κατανόηση και την παραγωγή λόγου. Στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών η εικόνα λειτουργεί ως αυτόνομο σημειωτικό σύστημα, ικανό να διευκολύνει την πρόσβαση στη γλώσσα για μαθητές με διαφορετικά επίπεδα γραμματισμού. Σύγχρονες προσεγγίσεις (Καραγιαννάκη, 2024) αναδεικνύουν ότι η εικόνα είναι φορέας ιδεολογικών και κοινωνικών αναπαραστάσεων, γεγονός που καθιστά αναγκαία την καλλιέργεια κριτικού οπτικού γραμματισμού. Η αυξανόμενη παρουσία πολυμεσικών περιβαλλόντων καθιστά την οπτική πληροφορία κεντρικό στοιχείο της μαθησιακής εμπειρίας, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση ενηλίκων, όπου η ετερογένεια και η πολυπολιτισμικότητα απαιτούν ευέλικτες και προσβάσιμες διδακτικές πρακτικές που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των εκπαιδευομένων. Το άρθρο εξετάζει τη συμβολή της εικόνας στη γλωσσική διδασκαλία ενηλίκων, παρουσιάζοντας θεωρητικές βάσεις και ενδεικτικές εφαρμογές που ενισχύουν την κατανόηση κειμένου, αναλύονται τρόποι αξιοποίησης εικόνων και ψηφιακών εργαλείων, που υποστηρίζουν ενεργητικές μορφές μάθησης και επισημαίνονται προκλήσεις που σχετίζονται με την επιλογή κατάλληλου υλικού και την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Συμπεραίνεται ότι η εικόνα αποτελεί ισχυρό παιδαγωγικό εργαλείο στη γλωσσική διδασκαλία ενηλίκων, ενισχύοντας τη μάθηση και την κριτική σκέψη.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Εικόνα, οπτικός γραμματισμός, κριτικός οπτικός γραμματισμός, πολυτροπικότητα

Διγλωσσία και γλωσσική εκπαίδευση: απόψεις και στάσεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως παράγοντες δια βίου επαγγελματικής ανάπτυξης

Ανδριάννα Τσάκαλου

Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Μεταπτυχιακό Δίπλωμα «Διαπολιτισμικές Σπουδές Και Η Διδασκαλία Της Ελληνικής Ως 2ης / Ξένης Γλώσσας» Πανεπιστήμιο Frederick & ΠΔΜ
andriana.tsak16@gmail.com

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό τη διερεύνηση των απόψεων και των στάσεων των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Αττικής απέναντι στη διγλωσσία, ως παράγοντες διά βίου επαγγελματικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, διερευνώνται οι απόψεις/στάσεις απέναντι στη σχολική επίδοση των δίγλωσσων μαθητών/μαθητριών, καθώς και αναφορικά με τη χρήση της μητρικής γλώσσας τους στο οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον. Επίσης, επιχειρείται η συσχέτισή τους με τα δημογραφικά στοιχεία των εκπαιδευτικών και τον βαθμό επιμόρφωσής τους σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Τέλος, διερευνάται η ανάγκη των εκπαιδευτικών για επιμόρφωση σε θέματα διγλωσσίας και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Για τη συλλογή των δεδομένων διεξήχθη ποσοτική έρευνα με τη χρήση ερωτηματολογίου, με συμμετοχή 104 εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όλων των ειδικοτήτων, οι οποίοι εργάζονται σε δημόσια σχολεία του Νομού Αττικής. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας προέκυψε ότι οι εκπαιδευτικοί στην πλειονότητά τους έχουν μια ουδέτερη/θετική στάση απέναντι στη διγλωσσία των μαθητών/μαθητριών τους. Ωστόσο, είναι εμφανές πως ακόμη ενστερνίζονται στερεότυπα σχετικά με τη διγλωσσία. Ως αποτέλεσμα, παρατηρείται πως η χρήση της μητρικής γλώσσας στην πράξη, είτε στο σχολικό είτε στο οικογενειακό πλαίσιο δεν ενθαρρύνεται. Υπογραμμίζεται, επίσης, ότι η συντριπτική πλειονότητα των εκπαιδευτικών δηλώνουν ανεπαρκώς καταρτισμένοι σε θέματα διγλωσσίας/διαπολιτισμικότητας και τονίζουν την ανάγκη επιμόρφωσης. Τέλος, σε αντίθεση με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, φαίνεται πως δεν προκύπτει συσχέτιση μεταξύ των παραπάνω στάσεων και απόψεων με τα δημογραφικά στοιχεία των εκπαιδευτικών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διγλωσσία, στάσεις, απόψεις, μητρική γλώσσα, επιμόρφωση

Διδάσκονται τα Ποντιακά; Γλωσσικός σχεδιασμός και γλωσσική πολιτική στην εκπαίδευση ενηλίκων

Αναστασία Μαχαιρίδου

Υπ. Διδάκτορας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Κρήτης
rtper875@edc.uoc.gr

Μαρίνα Τζακώστα

Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Κρήτης
martzak@uoc.gr

Στην παρούσα εισήγηση θα επιχειρηθεί μια ακροθιγής προσέγγιση του πλαισίου του γλωσσικού σχεδιασμού και της γλωσσικής πολιτικής αναφορικά με την Ποντιακή. Αξιοποιώντας θεωρητικές θέσεις (Sallabank, 2013), θα προσδιοριστούν πτυχές του σχεδιασμού και της πολιτικής, ως συντονισμένες προσπάθειες όχι μόνο σε επίπεδο επίσημων αποφάσεων αλλά και εντός του πλαισίου της διαλεκτόφωνης/ποντιόφωνης κοινότητας. Συγκεκριμένα, θα γίνει λόγος για τον γλωσσικό σχεδιασμό γύρω από την Ποντιακή, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται στοχεύοντας στη διατήρηση και αναβίωση της γλώσσας/ διαλέκτου. Αυτό που διαφοροποιεί τη γλωσσική πολιτική σχετικά με την Ποντιακή συγκριτικά με την πρότυπη ποικιλία είναι το γεγονός ότι ο σχεδιασμός προέκυψε με πρωτοβουλία της κοινότητας, ως απόρροια θετικών γλωσσικών στάσεων των Ποντίων/ποντιόφωνων, και κατέληξε, σε κάποιον βαθμό και σε επίσημες αποφάσεις, όπως η διδασκαλία της Ποντιακής στα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης (Μαχαιρίδου, 2021). Γενικευτικά, όλο το θεωρητικό υπόβαθρο θα μπορούσε δυνητικά να λειτουργήσει ως «μοντέλο» για τη διδασκαλία των τοπικών γλωσσών/ διαλέκτων εν γένει (Τσιπλάκου, 2007 · Ντίνας & Ζαρκογιάννη, 2009 · Tzakosta, 2014, κ.ά.). Στην εισήγηση θα χρησιμοποιηθούν δεδομένα σχετικά με την κοινωνιογλωσσολογική θεώρηση της Ποντιακής με αφετηρία τις δομές εκπαίδευσης ενηλίκων, καθώς και μέρος των δεδομένων της διδακτορικής της διατριβής (Μαχαιρίδου, 2021 · Μαχαιρίδου, υπό προετ.).

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ποντιακή, γλωσσικός σχεδιασμός, γλωσσική πολιτική, εκμάθηση, στάσεις

Θεματικός άξονας

Νέοι ερευνητές

Η μελέτη της διαπολιτισμικής διάστασης στα σχολικά εγχειρίδια της ελληνικής γλώσσας της Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού της μειονοτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Χρήστος Χρυσίδης

Προπτυχιακός φοιτητής ΠΤΔΕ, ΠΔΜ
eled05745@uowm.gr

Στην παρούσα εισήγηση μελετάται η διαπολιτισμική διάσταση των σχολικών εγχειριδίων της ελληνικής γλώσσας της Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού της μειονοτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Τα ερευνητικά ερωτήματα πάνω στα οποία στηρίχθηκε η παρούσα μελέτη είναι: 1) Τα σχολικά εγχειρίδια της ελληνικής γλώσσας της Ε΄ και ΣΤ΄ δημοτικού της μειονοτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα διαθέτουν διαπολιτισμικές διαστάσεις; 2) Γίνονται αναφορές σε ζητήματα πολιτισμού της μειονότητας; 3) Γίνονται θετικές ή αρνητικές αναφορές σε ζητήματα πολιτισμού της μειονότητας; 4) Γίνονται θετικές ή αρνητικές αναφορές σε ζητήματα πολιτισμού της πλειονότητας; 5) Γίνονται αναφορές στην αλληλεπίδραση του μειονοτικού και πλειονοτικού πληθυσμού; 6) Γίνονται αναφορές στον πομακικό πληθυσμό ή τους Ρομά. Η κύρια ερευνητική υπόθεση είναι ότι τα σχολικά εγχειρίδια της ελληνικής γλώσσας της μειονοτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα ενέχουν τη διαπολιτισμική διάσταση. Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων αλλά και την αποδοχή ή απόρριψη της ερευνητικής παραδοχής μελετήθηκε το υλικό των συγκεκριμένων σχολικών με τη χρήση της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Στην πρωτοβάθμια μειονοτική εκπαίδευση υπάρχουν δύο διαφορετικά γλωσσικά προγράμματα: το ελληνόγλωσσο και το τουρκόγλωσσο πρόγραμμα ενώ τα σχολικά εγχειρίδια μέχρι το 2006 είχαν θρησκευτικό περιεχόμενο το οποίο σχετιζόταν με το Ορθόδοξο Χριστιανικό Δόγμα ενώ το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων (Π.Ε.Μ.) των Φραγκουδάκη και Δραγώνα και το διδακτικό υλικό που δημιουργήθηκε στηρίχθηκαν στις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και στόχευαν στην ισότιμη αποδοχή των διαφορετικών πολιτισμών. Το κύριο συμπέρασμα που προέκυψε από την παρούσα έρευνα έδειξε ότι τα σχολικά εγχειρίδια Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού που χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη μειονοτική εκπαίδευση στην Ελλάδα διαθέτουν ελάχιστα διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική διάσταση, σχολικά εγχειρίδια, γλώσσα, μειονοτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Διαπολιτισμικά στοιχεία στα σχολικά εγχειρίδια Ελληνικής ως Γ2/ΞΓ: Μελέτη περίπτωσης της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ

Ουρανία Πετρούλια

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
petrouliaourania@gmail.com

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην ανάλυση των επικοινωνιακών και διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων των σχολικών εγχειριδίων της Σχολής Σαχέτι στη Νότια Αφρική, τα οποία αξιοποιούνται για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας στη Δ' και Ε' τάξη του Δημοτικού. Για τον σκοπό αυτό σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε σχάρα ανάλυσης πολιτισμικών στοιχείων, με στόχο τη συστηματική καταγραφή και κατηγοριοποίηση των διαπολιτισμικών στοιχείων που εντοπίζονται στις δραστηριότητες κάθε ενότητας των εγχειριδίων. Η ανάλυση καταδεικνύει ότι τα διαπολιτισμικά στοιχεία των δραστηριοτήτων συνδέονται, σε ικανοποιητικό βαθμό, με τη θεματική της εκάστοτε ενότητας, είτε άμεσα είτε έμμεσα, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις διαπιστώνεται απουσία σαφούς θεματικής συνάφειας. Ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται η συνύπαρξη διαφορετικών κατηγοριών δραστηριοτήτων προφορικού και γραπτού λόγου, καθώς αναδεικνύει την πρόθεση των δημιουργών του διδακτικού υλικού να αντιμετωπίζουν ισότιμα και ισόποσα τις δύο αυτές μορφές λόγου, σε κάποιες περιπτώσεις χωρίς αυτό να επιτυγχάνεται. Αναφορικά με τις δραστηριότητες ανάπτυξης διαπολιτισμικής ικανότητας, επισημαίνεται ότι τα πολιτισμικά στοιχεία δεν περιορίζονται αποκλειστικά στην Ελλάδα και τη Νότια Αφρική, αλλά επεκτείνονται και σε άλλες χώρες. Η πολυπολιτισμική αυτή διάσταση κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι στη Σχολή Σαχέτι φοιτούν μαθητές/-τριες διαφορετικών εθνικοτήτων, καθώς δύναται να ενισχύσει το αίσθημα συνύπαρξης, αποδοχής και οικειότητας με ποικίλες πολιτισμικές αναφορές. Παρά τα θετικά χαρακτηριστικά του υλικού, προτείνονται ορισμένες βελτιωτικές παρεμβάσεις, όπως η ανακατανομή των δραστηριοτήτων με έμφαση στις επικοινωνιακές, καθώς και η περαιτέρω ενίσχυση των δραστηριοτήτων διαπολιτισμικής επικοινωνίας, προκειμένου το υλικό να ανταποκρίνεται πληρέστερα στους στόχους του νέου Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών που πρόκειται να τεθεί άμεσα σε εφαρμογή.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική ικανότητα και επικοινωνία, δεύτερη/ξένη γλώσσα (Γ2/ΞΓ), γλωσσικές, επικοινωνιακές και διαπολιτισμικές δραστηριότητες

Απόψεις μαθητών/τριών του δημοτικού σχολείου για την συμπερίληψη συμμαθητών/τριών τους με μεταναστευτικό υπόβαθρο

Ευθύμιος Ψαλλίδας

Εκπαιδευτικός, μεταπτυχιακός φοιτητής
psallidas01@gmail.com

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τις αντιλήψεις του μαθητικού πληθυσμού της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης απέναντι στη συμπερίληψη συμμαθητών/τριών τους με μεταναστευτικό υπόβαθρο, επιχειρώντας να σκιαγραφήσει τον βαθμό αποδοχής της ετερότητας τόσο σε κοινωνικό όσο και σε μαθησιακό επίπεδο. Στην έρευνα συμμετείχαν μαθητές/τριες που φοιτούν σε δημοτικά σχολεία στην πόλη της Φλώρινας. Συγκεκριμένα, η μελέτη διεξήχθη κατά το σχολικό έτος 2023-2024 σε δείγμα 101 μαθητών Ε' και ΣΤ' τάξης, με τη χρήση ερωτηματολογίου. Η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε μια σαφή απόκλιση μεταξύ της κοινωνικής πρόθεσης και της ακαδημαϊκής πρακτικής. Συγκεκριμένα, στο πεδίο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης καταγράφηκαν υψηλά ποσοστά ενσυναίσθησης, με τη συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων/ουσών να εκδηλώνει προθυμία κοινωνικοποίησης με μαθητές/τριες άλλων πολιτισμικών καταβολών κατά τη διάρκεια του διαλείμματος. Στον αντίποδα, η προοπτική της ακαδημαϊκής συνεργασίας εμφανίζεται σημαντικά περιορισμένη. Τα ποιοτικά ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι ο κυριότερος ανασταλτικός παράγοντας δεν είναι η πολιτισμική προέλευση, αλλά τα γλωσσικά εμπόδια και, κατ' επέκταση, η αδυναμία αποτελεσματικής επικοινωνίας. Η έρευνα υπογραμμίζει ότι ενώ η συναισθηματική βάση για τη συμπερίληψη υφίσταται, η έλλειψη κοινού γλωσσικού κώδικα λειτουργεί ως τροχοπέδη για την ουσιαστική αλληλεπίδραση στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Τα ευρήματα συνηγορούν στην ανάγκη ενίσχυσης των διαπολιτισμικών προσεγγίσεων στη γλωσσική διδασκαλία, ως αναγκαία συνθήκη για τη μετάβαση από την απλή κοινωνική αποδοχή στην ενεργή μαθησιακή σύμπραξη.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Αντιλήψεις μαθητών, αποδοχή ετερότητας, κοινωνική αλληλεπίδραση, μαθητές/τριες με μεταναστευτικό προφίλ

Κριτικός Γραμματισμός και έμφυλα στερεότυπα: μια διδακτική πρόταση στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών για τους μαθητές της Δ΄ τάξης του Δημοτικού

Κωνσταντίνα Στόλη

Φοιτήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
nured04833@uowm.gr

Γεώργιος Παπαθανασίου

Φοιτητής Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
eled05674@uowm.gr

Το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα, παρά τις κοινωνικές εξελίξεις, συνεχίζει να προωθεί έμφυλα στερεότυπα, ενώ οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται συχνά σε αμηχανία σχετικά με τον τρόπο διαχείρισης και αντιμετώπισης τους. Έτσι, στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται μια διδακτική πρόταση στο πλαίσιο της παιδαγωγικής των πολυγραμματισμών με στόχο την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού σε σχέση με τα έμφυλα στερεότυπα. Η πρόταση βασίζεται στην ανάλυση δύο αποσπασμάτων από την τηλεοπτική σειρά «Το σόι σου», στα οποία αναδεικνύονται συμπεριφορές και κοινωνικοί ρόλοι που προωθούν έμφυλα στερεότυπα. Μετά τη θεωρητική πλαισίωση του θέματος και την ανάλυση των αποσπασμάτων, η οποία βασίστηκε στη Γραμματική του Οπτικού Σχεδίου (Grammar of Visual Design: Kress & van Leeuwen, 2006) για τις οπτικές αναπαραστάσεις του φύλου και στα μοντέλα της Στάμου (2011) και του Androutsopoulos (2012) για τη μελέτη της κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στη μυθοπλασία, παρουσιάζονται δραστηριότητες για τα τέσσερα αλληλοδιαπλεκόμενα στάδια των πολυγραμματισμών. Στόχοι της διδακτικής πρότασης είναι οι μαθητές/τριες της Δ΄ τάξης του Δημοτικού να καταθέσουν τις προσωπικές τους εμπειρίες και βιώματα σχετικά με έμφυλα ζητήματα, να προσεγγίσουν κριτικά το ζήτημα των έμφυλων στερεοτύπων και να αποδομήσουν υπεραπλουστευμένες αντιλήψεις σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων μέσα από τη μεταφορά τους σε νέα πλαίσια με τη χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού και τέλος να αποτελέσει κίνητρο μέσω της δυναμικής εφαρμογής για τον επαναπροσδιορισμό των παιδαγωγικών πρακτικών των εκπαιδευτικών.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Έμφυλα στερεότυπα, πολυγραμματισμοί, κείμενα μαζικής κουλτούρας, Δημοτικό

Ανιχνεύοντας στοιχεία ρευστού ρατσισμού στον λόγο εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Ντανιέλα Σκράπαλλι

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΠΤΔΕ ΠΔΜ
skrapalintaniela@gmail.com

Στην παρούσα εισήγηση εξετάζεται η ρευστότητα του εκπαιδευτικού λόγου στο πλαίσιο της Παιδαγωγικής της Ένταξης και των σύγχρονων πολυπολιτισμικών σχολικών περιβαλλόντων. Σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα στο οποίο η γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα συνιστούν δομικά χαρακτηριστικά της σχολικής πραγματικότητας, ο λόγος των εκπαιδευτικών λειτουργεί ως πεδίο συγκρότησης νοημάτων, σχέσεων ισχύος και μηχανισμών κανονικοποίησης. Η έρευνα εστιάζει σε διατυπώσεις ρευστού ρατσιστικού λόγου, μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις με δώδεκα δασκάλους/ες δημόσιων δημοτικών σχολείων της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Η έρευνα βασίστηκε σε ποιοτική στρατηγική, με τη συμβολή της Ερμηνευτικής Φαινομενολογικής Ανάλυσης (διεθνώς IPA), με στόχο την εις βάθος κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί νοηματοδοτούν την ένταξη, τη γλωσσική ποικιλότητα και τη διαφορετικότητα. Η ανάλυση ανέδειξε θεματικούς άξονες που αφορούν (α) στην πρόσληψη της ετερότητας ως «προβλήματος», (β) στη ρητορική ισότητας χωρίς διαφοροποίηση στις διδακτικές πρακτικές των εκπαιδευτικών, (γ) στην υιοθέτηση αφομοιωτικών παιδαγωγικών προσεγγίσεων, (δ) σε συγκεκριμένες διατυπώσεις, στις οποίες λανθάνουν ρατσιστικά στοιχεία στον λόγο των εκπαιδευτικών. Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι παρά τις δηλώσεις υπέρ της αποδοχής και της μη διάκρισης, αναπαράγονται λόγοι που μεταθέτουν την ευθύνη προσαρμογής στους/τις μαθητές/τριες και κανονικοποιούν τη γλωσσική και πολιτισμική διαφορά εντός του κυρίαρχου πλαισίου.

Λέξεις, φράσεις-κλειδιά: Ρευστός ρατσιστικός λόγος, πολυπολιτισμικές τάξεις, ρητορική ισότητας, αφομοίωση, διαφορετικότητα

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΜΙΛΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ

- Armanda Xhani Baça, 86
Thomas Bardakis, 83, 100
Arlinda Beka, 66
Aikaterini Blanta, 177
Aleksandër Boboli, 231
Valentina Boboli, 87, 232
Zamira Boboli, 231
María Cioè-Peña, 230
Bill Cope, 12
Juliana Çyfeku, 233
Athina Geladari, 84
Konstantinos Giakoumis, 65
Alexandra Gkloumpou, 170
Eruglina Haska, 235
Mariya Hristova, 58
Hu Jingjing, 222
Mary Kalantzis, 12
Ioannis Karras, 165, 177
Eljana Kokalari, 87, 232
Zoe Konstantinidou, 170
Aida Kurani, 96
Heorhii Malakhiti, 166
Konstantinos Mastrothanasis, 84
Eleni Mavropoulou, 62, 84
Aikaterini Mesimeri, 234
Valentina Migliarini, 230
Selaudin Mosho, 231
Théophile Munyangayo, 16
Theodora Ntenti, 170
Andreas Oikonomou, 62
Maria Pappa, 170
Athina Pitta, 85
Serafeim Savvidis, 180
Irfan Shehu, 172
Zinhle Simelane, 181
Velichka Simonova-Grozdeva, 58
Oksana Snigovska, 166
Dimitrios Terzopoulos, 62
Ioannis Themelis, 165
Katerina Vasili, 232
Natalya Voyevutko, 163
Edlira Xega, 233
Desislava Yordanova-Petrova, 58
Κωνσταντίνος Αβδελίδης, 68
Δήμητρα Αγγέλη, 88
Ελένη Αγγέλη, 215
Αθανάσιος Αϊδίνης, 110, 111
Βασίλειος Αλεξανδρής, 80
Γεωργία Αλεξούδη, 120
Γκαλίνα Αλτουχόβα, 18, 19
Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 10
Αλεξάνδρα Αναστασιάδου, 244
Κρεούζα Ανδρέου, 131, 146
Ιωάννης Αντωνιάδης, 99
Αθανάσιος Αντωνίου, 49
Σταυρούλα Αντωνοπούλου, 31, 33
Ειρήνη Απλαδά, 145
Μαριάννα Αποστόλου, 188
Βασιλική Αποστολούδα, 68
Ευαγγελία Αραβανή, 35
Αποστολία Αρβανιτάκη, 220
Ευτυχία Αρβανίτη, 51
Αργύρης Αρχάκης, 104
Αγαθή Ασλανίδου, 56
Άννα Αφεντουλίδου, 130, 258
Ιωάννα Βαρνακιώτη, 63, 141
Ελένη Βασιλάκη, 115
Ευαγγελία Βασιλάκου, 200
Ευτέρπη Βασιλειάδου, 72
Γεώργιος Βάσιος, 99
Αντώνιος Βεντούρης, 130
Γεώργιος Βλάχος, 162

- Μαρίνα Βλάχου, 227
 Ευαγγελία Βόλνα, 142
 Ράνια Βοσκάκη, 33
 Αικατερίνη Βουγιουκλή, 205
 Ζωή Γαβριηλίδου, 31, 39, 42
 Ειρήνη Γάκη, 71, 115
 Ευαγγελία Γαρεφάλου, 113
 Λαμπρινή Γερογιάννη, 204
 Μαρίζα Γεωργάλου, 103, 105
 Αναστασία Γιαννακοπούλου, 82, 155
 Ιωάννα Γιαννακούλα, 110
 Πετρούλα Γιαννούση, 245
 Ιωάννης Γιαντσίδης, 243
 Αργυρή Γιαπουτζή, 126
 Κων/νος Γκαραβέλας, 257
 Θεμιστοκλής Γκόγκας, 13, 199
 Αναστασία Γκότοβου, 201, 248
 Ειρήνη Γκούμα, 193
 Ιωάννης Γκουσιδής, 35
 Μαρία Γκρέπα, 77
 Δημήτριος Γουσόπουλος, 78
 Σωτήριος Γουσόπουλος, 188
 Ελένη Γρίβα, 18, 163, 249
 Ευθυμία Γώπη, 39
 Γεωργία Δαδιώτη, 63, 141
 Νικόλαος Δαλαμπούρας, 228
 Αθανάσιος Δαρβούδης, 144
 Σταυρούλα Δεδικούση, 167
 Μαρία Δερμεντζίδου, 126
 Μαρία Δημάση, 35, 153, 208
 Αντιόπη Δημητριάδου, 157
 Ευάγγελος Δημητρίου, 37, 55
 Αικατερίνη Δημητρούλη, 182
 Μαρία Δογκογιάννη, 145
 Ιφιγένεια Δόση, 94
 Γερακινή Δούκα, 228
 Ανδριανή Δρίβα, 122
 Μαρία Ελευθεράκη, 126
 Αντώνιος Ελευθεράκης, 219
 Στάλω Ευαγγέλου, 209
 Αγγελική Ευθυμίου, 238
 Ελευθερία Ζάγκα, 147
 Χρήστος Ζάγκος, 186
 Καλλιόπη Ζαρογιάννη, 213
 Σταματία Ζορμπά, 242
 Ιφιγένεια Ηλιοπούλου, 98, 175
 Κωνσταντίνα Ηλιοπούλου, 240, 244
 Αθανασία Θάνου, 191
 Ιωάννης Θεοδώρου, 212
 Παρασκευή Θώμου, 115, 238
 Γεώργιος Ιατρού, 193
 Αικατερίνα Ιβάνοβα, 139
 Αριστείδης Ιορδανίδης, 77
 Ζωή Ιωαννίδου, 33, 147
 Αλίκη Καζταρίδου, 98
 Ιωάννα Καϊάφα, 109
 Πολυξένη Καϊμάρα, 89
 Παναγιώτα Καλάκου, 76
 Κωνσταντίνος Καλέμης, 60
 Θεοδώρα Κάλλα, 202
 Κωνσταντίνα Καλλίνη, 60
 Ευαγγελία Κάλλιστρου, 193
 Φωτεινή Καλογερογιάννη, 246
 Ευαγγελία Καλογριανίτη, 29
 Αικατερίνη Καλύβα, 191
 Σταύρος Καμαρούδης, 123, 195
 Γεωργία Καπνουλλά, 68
 Μαρία Καραβίδα, 99
 Αναστασία Καραθανάση, 45
 Πολυξένη Καρακατσάνη, 126
 Μαριάννα Καραμάνη, 128
 Ελένη Καραμανώλη, 189, 255
 Αγγελική Καραμπατζάκη, 126
 Ελευθερία Καρανικολάου, 31, 192
 Μιρέλλα Καραντζά-Κώτσια, 137
 Ελένη Καραντζόλα, 31, 33
 Χρήστος Καραντζόλας, 31
 Μαριάννα Καρατσιώρη, 184

- Ελένη Καραφύλλη, 208
 Ράνια Καραχάλιου, 101
 Κωνσταντίνος Καρράς, 212
 Δημήτριος Κάσσης, 229
 Λευκοθέα Κάτση, 121
 Μέλλω (Αιμιλία) Κέκια, 251
 Λιαουρέτα Κέντρου, 138
 Αναστασία Κεσίδου, 18, 20
 Μαρία Κέτσου, 246
 Αγγελική Κεφαλά, 224
 Παναγιώτης Κεφαλάς, 155
 Ευμορφία Κηπουροπούλου, 18, 21, 187
 Αλιόνα Κιαφαζέζη, 131
 Μαρία Κικίδου, 91
 Σπύρος Κιοσσές, 151
 Φωτεινή Κιτσάκη, 218
 Ρούλα Κίτσιου, 254
 Μαρία Κοκολάκη, 145
 Ουρανία-Ειρήνη Κολόκα, 115
 Ειρήνη Κόντα, 129
 Σταυρούλα Κοντοβούρκη, 11, 23, 25
 Πατρίσια Κορομβόκη, 43
 Ελένη Κοροσίδου, 18, 22, 249
 Μαίρη-Μαριγούλα Κοσμίδου, 259
 Δημήτριος Κοτσιφάκος, 67
 Ελισσάβητ Κοτσώνη, 148
 Ελένη Κούκη, 94
 Ιωάννα Κουκόσια, 252
 Άννα Κουρδή, 174
 Ειρήνη Κουτρομπά, 103
 Μυρσίνη Κουτσογιάννη, 171
 Ευαγγελία Κουφού, 74
 Πηνελόπη Κρυστάλλη, 23, 26, 44
 Γρηγορία Καρολίνα Κωνσταντινίδου, 153
 Φωτεινή Κωνσταντίνου, 190, 236
 Αποστολία Κώστα, 111
 Μαρία Λαγογιάννη, 191
 Γεώργιος Λαδιάς, 186
 Χριστίνα Λαζαρίδου, 193
 Αναστασία Λάιου, 131, 146
 Σιδερή Λεύκελη, 259
 Ιωάννης Λεύκος, 184
 Βασιλική Λιάππη, 61, 149
 Ευτυχία Μαγνησαλή, 129
 Ευγενία Μαγουλά, 29
 Νίκος Μαθιουδάκης, 33, 48
 Βασιλική Μακρή, 33
 Τσαμπίκα Μακρογιάννη, 33
 Ζωή Μακρονάσιου, 185
 Χριστίνα Μαλιγκούδη, 125, 250
 Ευμορφία Μαλκοπούλου, 171
 Πέγκυ Μανώλη, 223
 Σοφία Μαργαρίτη, 187
 Στέλλα Μαρκαντώνη, 203
 Χριστίνα Μάρκου, 95
 Χρυσάνθη Μάρκου, 37, 82
 Κωνσταντίνος Μαρτίνης, 77
 Μαρία Μαστροπαύλου, 73
 Βασίλης Μαυραγάνης, 223
 Κυριακή Μαυροφυλλίδου, 176
 Αναστασία Μαχαιρίδου, 39, 90, 261
 Αικατερίνη Μεσημέρη, 144
 Μαρία Μητσιάκη, 147, 225
 Ηλίας Μήτσας, 68
 Λύδια Μίπιτς, 74, 224
 Μαγδαληνή Μιχαήλ, 119
 Αθανάσιος Μιχάλης, 47, 134
 Απόστολος Μιχαλόπουλος, 217
 Σουλτάνα Μουντσάκη, 259
 Μαρία Μουστάκα, 98
 Μαρία Μπαζιάκου, 77
 Θεμιστοκλής Μπάμπουλας, 131, 146
 Ευανθία Μπαρούτα, 136
 Λίνα Μπασούκου, 123
 Φρειδερίκη Μπατσαλιά, 227
 Ελευθερία Μπεαζίδου, 241
 Ευγενία Μπερδέση, 223
 Γιώργος Μπεροπούλης, 131, 146

- Μαρίνα Μπέση, 247
 Γιώργος Μπέστιας, 131
 Ντονίκα Μπόμπολη-Κώτση, 137
 Παρασκευή Μπουκουβάλα, 194, 196
 Ιωάννης Μπουνόβας, 59
 Σπυρίδων Μπούρας, 240, 247
 Ελευθέριος Μπούρης, 77
 Θαρρενός Μπράπιτσης, 23, 27
 Σεβίνα Μπρίνιο, 136
 Μαρίνα Γεωργίου Μωριά, 70
 Μάριος-Κυπαρίσσης Μώρος, 152
 Μαρία Μωυσιάδου, 158
 Βασιλική Νάση, 168
 Τόνα-Φωτεινή Νασίκα, 92
 Κατερίνα Νεραντζάκη, 200
 Νικόλαος Νεράντζης, 57
 Γιώργος Νικολάου, 14
 Γεωργία Νιολάκη, 68
 Σταυρούλα Ντισιοπούλου, 191
 Αικατερίνη Νταμάνη, 247
 Μυρτώ Ντίνα, 69
 Κωνσταντίνος Ντίνας, 15, 69
 Στέλλα Ντινοπούλου, 195
 Αγλαΐα Ντόκα, 128
 Κωστάντω Ξέρρα, 138, 139
 Βασιλική Ξέστερνου, 101
 Ευδοξία Παναγιωτίδου, 57
 Ειρήνη Παναγιώτου, 171
 Σωτηρία Παπαγεωργίου, 124
 Ευαγγελία Παπαδημητρίου, 81
 Σουλτάνα Παπαδημητρίου, 81
 Στέφανος-Παναγιώτης Παπαδόπουλος, 89
 Δέσποινα Παπαδοπούλου, 228
 Μαρίνα Παπαδοπούλου, 76
 Χάρις-Όλγα Παπαδοπούλου, 256
 Αλέξανδρος Παπάζογλου, 127
 Γεώργιος Παπαθανασίου, 266
 Ελένη Παπαθανασίου, 188
 Αλέξανδρος Παπάνης, 243
 Ευάνθη Παπανικόλα, 33
 Βασιλική Παπανικολάου, 239
 Γεώργιος Παπατριανταφύλλου, 250
 Αναστασία Παπαχρήστου, 31, 192
 Βασίλης Παππάς, 92
 Ευσταθία Παρασκευά, 164
 Αθανασία-Μαρία Παρασκευοπούλου, 241
 Ελένη Πασχαλίδου, 31
 Παρασκευή Πατσιλιά, 97
 Γεώργιος Παυλίδης, 105
 Ουρανία Πετρούλια, 264
 Αλέξανδρος Πήχας, 37, 163
 Ανθή Πιντή, 120
 Ελισάβετ Πολίτη, 159
 Αλεξάνδρα Πρέντζα, 73
 Μαρία Προκοπίδου, 52
 Κωνσταντίνα Ρασούλη, 219
 Ανθή Ρεβυθιάδου, 68
 Άννα Καρολίνα Ρετάλη, 116
 Τριανταφυλλιά Ρόζη-Αγγελάκη, 160
 Μαρία Ρομποπούλου, 216
 Νίκος Ρουμπής, 154
 Θωμαΐς Ρουσουλιώτη, 75
 Άννα Ρούσσου, 223
 Παναγιώτης Σάββας, 147
 Σεραφείμ Σαββίδης, 211
 Αγγελική Σακελλαρίου, 113
 Θεοδώρα Σαλιτίδου, 106
 Γιαννούλα Σαμαρά, 220
 Αντώνιος Σαμαράς, 191
 Ελένη Σελλά, 207
 Γιώργος Σέρρης, 29
 Αικατερίνη Σιδέρη, 146
 Μαρέττα Σιδηροπούλου, 125
 Ιωάννης Σισμανίδης, 59
 Ευαγγελία Σίτα-Ντούντα, 88
 Χρύσα Σκούτα, 188
 Ντανιέλα Σκράπαλλι, 267
 Κωνσταντίνος Σόγιας, 194

- Μαίρη Σουκαλοπούλου, 68
 Σπύρος Σοφοκλέους, 23, 24, 29, 36
 Ιωάννης Σπαντιδάκης, 69, 71, 115, 213
 Αικατερίνη Σπίτσα, 126, 175
 Δέσποινα Σπυριδάκη, 169
 Αναστασία Στάμου, 39, 135
 Γεωργία Σταυροπούλου, 200, 241
 Νεκτάριος Στελλάκης, 223
 Κωνσταντίνα Στόλη, 266
 Μάριος Στυλιανού, 33
 Γεωργία Στύλου, 29
 Βασίλης Συμεωνίδης, 254
 Βασίλειος Σωτηρούδας, 72
 Φίλιππος Τεντολούρης, 118
 Παναγιώτα Τερζή, 131
 Άρης Τερζόπουλος, 68
 Μαρίνα Τζακώστα, 39, 46, 261
 Όλγα Τζαφέα, 186
 Δήμητρα Τζημαγιώργη, 173
 Γεώργιος Τζήμας, 54
 Μαρία Τζητηρίδου-Χατζοπούλου, 211
 Χριστίνα Τζιαμτζή, 186
 Βασιλική Τζιάτζιου, 114
 Μενέλαος Τζιφόπουλος, 23, 49
 Ειρήνη-Μαρία Τζιώγα, 107
 Μαρία Τζόγκα, 131, 146
 Κυριακούλα Τζωρτζάτου, 104
 Αναστασία Τομπάζη, 178
 Παναγιώτης Τοφής, 147
 Ευθυμία Τριανταφύλλου-Κατσόγιαννου, 179
 Βασιλική Τσάγκα, 53
 Σοφία Τσακαλίδου, 256
 Ανδριάντα Τσάκαλου, 260
 Βάσια Τσάμη, 104, 257
 Κωνσταντίνος Τσαχουρίδης, 143
 Ελευθερία Τσέλιου, 118
 Βασίλειος Τσιάντος, 56
 Αγγελική Τσιάρα, 257
 Σουλτάνα Τσιγγίδου, 31
 Αρετή Τσιγκρέλη, 227
 Ιορδάνης Τσιγλόπουλος, 226
 Αρσένιος Τσιότσιος, 211
 Ελένη Τσιπλάκη, 131
 Παναγιώτα Τσιρώνη, 112
 Νικολέττα Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, 76
 Ραφαέλα Τσορλίνη, 116
 Αθηνά Τσορτανίδου, 57
 Αικατερίνη Τσουλά, 156
 Δήμητρα Φίλη, 53
 Ευγενία Φιλοΐτη, 46
 Αικατερίνη Φλώρου, 257
 Βασίλης Φούκας, 198
 Κατερίνα Φουντούλη, 125
 Άννα Φτερνιάτη, 257
 Παναγιώτα Χάλκη, 257
 Αναστασία Πηγή Χαλκιά, 169
 Χριστίνα Χατζηγιαννίδου, 135
 Κωνσταντίνος Χατζηδημού, 210
 Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου, 147
 Ελένη Χατζημαυρουδή, 50
 Σταυρίνα Χατζησταματίου, 77
 Άννα Χήτα, 227
 Ελισάβετ Χλαπουτάκη, 39
 Ιωάννης Χριστόπουλος, 75
 Θεοφανώ Χρίστου, 73
 Χρήστος Χρυσίδης, 263
 Ευθύμιος Ψαλλίδας, 265

